

VI Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi

7-8-9
Haziran
2024

“Bozulan Ezberler, Değişen Sorular,
Yeni Yaklaşımlar”

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
Milli İrade Yerleşkesi

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi
“Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Bildiri Özetleri Kitabı

Eser Adı: 6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar” Bildiri Özetleri Kitabı

Yayıncı: Türk Psikologlar Derneği İktisadi İşletmesi

Adresi: Fethiye Sk. 5/1 Çankaya / Ankara

ISBN: 978-605-72447-7-2

Yayıma Hazırlayanlar: Arş. Gör. Bala Nur TORUN, Arş. Gör. Ece Ceren AKKAYA, Arş. Gör. Emine Zehra KASAP, Arş. Gör. Hasan DUYMUŞ, Arş. Gör. Hüseyin Zahid CAMBAZ, Arş. Gör. Hatice ÖZTÜRK, Arş. Gör. İbrahim Mahmut CEYHAN, Arş. Gör. Kübra TEMİZ ARSLAN, Arş. Gör. Özge DEMİRCİ, Arş. Gör. Rumeysa Eda KANIK TEZCAN, Arş. Gör. Sena ERDOĞAN

Elektronik Yayın Formatı: PDF

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı, yazarlarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz, depolanamaz. Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

KONGRE DÜZENLEME KURULU	4
KONGRE BİLİM KURULU	5
DAVETLİ KONUŞMACILAR	8
KONFERANS	14
PANELLER.....	16
SÖZLÜ BİLDİRİLER	24
POSTER BİLDİRİLERİ	131
ÇALIŞMA GRUPLARI.....	162

KONGRE DÜZENLEME KURULU

KONGRE BAŞKANLARI

Prof. Dr. Aslı GÖNCÜ-KÖSE (Çankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Emine İnan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

KONGRE SEKRETERYASI

Arş. Gör. Ece Ceren AKKAYA

Arş. Gör. Özge DEMİRCİ

Arş. Gör. Sena ERDOĞAN

Arş. Gör. Hüseyin Zahid CAMBAZ

ÜYELER

Arş. Gör. Rumeysa Eda KANIK TEZCAN

Arş. Gör. İbrahim Mahmut CEYHAN

Arş. Gör. Hatice ÖZTÜRK

Arş. Gör. Hasan DUYSUŞ

Arş. Gör. Emine Zehra KASAP

Arş. Gör. Bala Nur TORUN

Arş. Gör. Kübra TEMİZ ARSLAN

ÖĞRENCİ ÜYELER

Esin Şahin
Raziye Yener
Sude Çavuş
Helin Erdem
Zeyneb Şeyma Göşeli
Pınar Cıncık
Pelin Özkan
Kübra Ekiz
Bengisu Kocagözoğlu
Sude Naz Can

Nursena Büyükkaya
Ayşe Nur Elmas Olgun
Sena Yiğit
İlminur Tutaş
Gamze Dilsiz
Sevilay Betül Konaş
Zeynep Dildar
Gizem Yiğitsoy
Beyza Küçükbarıaslı
Fatmanur Güçlü

Berfin Toğrul
İhsan Bal
Ahmetcan Gençtürk
Zeynep Karakuş
İbrahim Mert Eryeşil
Hilal Özden
Buse Huşut
Zeynep Köksöy

KONGRE BİLİM KURULU

Adli Psikoloji

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Demirden (Polis Akademisi)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Altan Tülü (Düzce Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Deneyisel/Bilişsel/Sinirbilim

Doç. Dr. Gökhan Şahin (Karadeniz Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Mehmet Akif Güzel (Abdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Ecem Olçum (Karabük Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Funda Salman (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Gülten Ünal (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Müge Kademli (Süleyman Demirel Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Ertan Kaya (Ankara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Ceylan Özdem Mertens

Dr. Seda Eroğlu Koç (Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Arş. Gör. Dr. Ömer Köse (Bingöl Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Prof. Dr. Aslı Göncü Köse (Çankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Selma Çetin Arkan (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Meryem Berrin Bulut (Çukurova Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Yonca Toker Gültaş (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Başak Ok (Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Derya Karanfil (Bakırçay Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Öğr. Gör. Dr. Aslı Yalçın (Çankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Gelişim Psikolojisi

Doç. Dr. Dilek Sarıtaş Atalar (Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Aybegüm Memişoğlu Sanlı (Ankara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Buse Gönül (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Işık (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Huri Gül Gülaçtı Bayram (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Dr. Öğr. Üyesi Nur Elibol Pekaslan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Öğr. Gör. Dr. Didem Türe Şakar (Başkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Klinik Psikoloji

Prof. Dr. Özden Yalçinkaya Alkar (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Gözde İkizer (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Şenay Güzel (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Tuğba Yılmaz (Marmara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Gündüz (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Burçin Akın Sarı (Başkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Derya Gürcan Yıldırım (Atatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Ece Bekaroğlu (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Emine İnan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Kutlu Kağan Türkarlan (Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Öznur Öncül Demir (Abdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Yağmur Ar Karcı (TED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Yankı Süsen (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Sosyal Psikoloji

Prof. Dr. Ali Dönmez (Çankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Hamit Coşkun (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Müjde Atabey (Ankara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Ünsal Yetim (Toros Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Beril Türkoğlu Demirel (TED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Gaye Solmazer (Bakırçay Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Gülden Sayılan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Temel (Gümüşhane Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Emine Yücel (Selçuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kavaklı (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Selin Tekin (Karabük Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Sena Sezgin (Marmara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Arş. Gör. Dr. Erkin Sarı (Selçuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Arş. Gör. Dr. Hilal Terzi (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Arş. Gör. Dr. İlknur Tayınmak (Karabük Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Trafik Psikolojisi

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Ersan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Uygulamalı Psikoloji

Dr. Öğr. Üyesi Elif Emir Öksüz (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Levent Kıyılıoğlu (Bülent Ecevit Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Tülin GENÇÖZ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

“Klinik Psikolog Olarak Kendimizi ve Unvanımızı Tantiyor Muyuz? Yoksa Beklentilere Ayak Uydurmaya mı Çalışıyoruz?”

Prof. Dr. Tülin Gençöz
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Tülin Gençöz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Psikoloji Bölümü'nde bölüm başkanlığı yapmış ve klinik psikoloji alanında önemli katkılarda bulunmuş deneyimli bir akademisyendir. Lisans eğitimini ve yüksek lisans derecesini ODTÜ'de tamamladıktan sonra, Hacettepe Üniversitesi'nde Nörolojik Bilimler ve Psikiyatri Enstitüsü'nde doktorasını tamamlamıştır. Ayrıca Florida State Üniversitesi'nde doktora sonrası araştırmalar yapmıştır. Gençöz'ün akademik kariyeri, 1993 yılında ODTÜ Psikoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak başlamış ve kademeli olarak yükselerek bugünkü pozisyonuna gelmiştir. Kendisi aynı zamanda Türkiye'nin önde gelen psikoloji dergilerinde ve uluslararası endekslerde taranan yabancı dergilerde yayınlanmış pek çok makalenin yazarıdır ve Türkçe ve İngilizce olarak yayınlanan çeşitli kitapların yazarı ya da editörü olarak da tanınmaktadır. Ayrıca Ayna Klinik Psikoloji Dergisi'nin de baş editörüdür. Araştırma alanları arasında Lacanyen Psikanaliz, psikopatoloji, kişilik özellikleri, klinik psikolojide bilgi işlem süreçleri ve ölçek uyarlama gibi konular bulunmaktadır. Kariyeri boyunca Gençöz, pek çok akademik ve idari görevde bulunmuş, Etik Komitesi başkanlığı gibi önemli pozisyonlarda görev almış ve ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapmıştır. Şu anda ODTÜ'de rektör yardımcılığı görevini sürdürmektedir.

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi),

“İşyerinde Psikososyal Risklere Bütüncül Bakış”

Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu, 1991 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nde Sosyal Psikoloji alanında doktorasını tamamladı. “İş Kazalarının Azaltılmasında Davranış Temelli İş Güvenliği Modeli’nin Uygulanması” konulu doktora tezi İşçi sağlığı ve güvenliği konusunda Türkiye’de psikoloji alanında gerçekleştirilen ilk çalışma olmasının yanında; davranış temelli iş güvenliği modelinin Türkiye’deki ilk uygulamasıdır. 1997-2003 yılları arasında Arçelik’te insan kaynakları uzmanı olarak çok sayıda projenin liderliğini yürüttü. 2003 Temmuz’undan bu yana Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi olarak üniversite bünyesinde çeşitli görevler üstlendi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Bolu Belediyesi ve TÜBİTAK destekli akademik ve uygulamalı projelerde, proje lideri olarak görev aldı. Sosyal psikolojinin özellikle örgütsel alana uygulamaları konusundaki akademik çalışmalarına devam eden Nihal Mamatoğlu’nun 360 derece geribildirim sistemi, liderlik, örgüt kültürü, sosyal kimlik ve örgüt kimliği, kolektif eylem, işyerinde engelli, cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımcılığı, Türk kültüründe çatışma ve müzakere konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi),

“Yaratıcılık: Tarihsel Gelişim ve Kuramlar”

Prof. Dr. Hamit Coşkun
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Hamit Coşkun, lisans derecesini 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümünde tamamladıktan sonra 1993 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesine araştırma görevlisi olarak atanmıştır. The University of Texas at Arlington'da yüksek lisans ve doktora derecelerini aldı ve 2001 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesindeki görevine yardımcı doçent olarak döndü. 2001-2009 yıllarında Kurucu Bölüm Başkanlığı, 2011-2020 yılları arasında Bölüm Başkanlığı, 2014-2018 yıllarında Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulunmuş, 2016 yılında BAİBÜ Rektörlüğüne atanmıştır. 2006 yılında TÜBA Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödülü' ne layık görülmüş ve aynı yıl doçent ünvanını, 2011 yılında ise profesör ünvanını almıştır. Grup dinamikleri, bilişsel sinirbilim, danışmanlık, psikolojik değerlendirme ve sosyal kolaylaştırma alanlarında çalışmalar yapan Hamit Coşkun, halen aynı kurumda Psikoloji Bölüm Başkanı olarak görevine devam etmekte ve Rehabilitasyon Psikolojisi, Sağlık Psikolojisi gibi uygulamalı sosyal psikoloji dersleri vermektedir.

Prof. Dr. Ayşe ÜSKÜL (Sussex Üniversitesi),

“Sosyal ve Kültürel Psikolojide Neler Oluyor? (Çevrimiçi)”

Prof. Dr. Ayşe K. Üskül
University of Sussex

Profesör Ayşe K. Üskül, kültürel ve sosyo-ekolojik bağlamın kişisel, kişilerarası ve sosyal bilişsel süreçlerdeki rolüne odaklanan araştırmalar yürütmektedir. Psikoloji lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi'nde (1996), yüksek lisans eğitimini Vrije Universiteit'te (Hollanda, 1998) ve doktora eğitimini York Üniversitesi'nde (Kanada, 2004) tamamlamış. Sonrasında iki sene Social Sciences and Humanities Research Council of Canada tarafından finanse edilen Doktora Sonrası Bursu ile Michigan (Ann Arbor) Üniversitesi'nde araştırmalarını sürdürmüştür. 2022'de Sussex Üniversitesi'nde çalışmaya başlamadan önce Essex Üniversitesi, Queen's Üniversitesi Belfast ve Kent Üniversitesi'nde akademik görevlerde bulunmuştur. Karşılıklı bağımlılığın sosyo-ekonomik temelleri, kültürel onur anlayışları ve kültür ve sağlık davranışı değişimi üzerine yürüttüğü araştırmaları İngiliz Akademisi, ABD Ulusal Bilim Vakfı, Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi, Leverhulme Vakfı ve Japon Bilimi Teşvik Derneği tarafından sağlanan fonlarla desteklenmiştir. Onurun sosyal etkileşim süreçlerindeki rolüne ilişkin mevcut karşılaştırmalı araştırması, European Research Council (www.honorlogic.org) tarafından finanse edilmektedir. Geçmişte European Journal of Social Psychology, Psychological Science ve Journal of Personality and Social Psychology'de Yardımcı Editör olarak görev yapmıştır. Halen European Review of Social Psychology'nin Eş-Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yapmaktadır. Association for Psychological Science, the Society for Experimental Social Psychology, and the Society for Personality and Social Psychology tarafından Fellow statüsüne layık görülmüştür. 2023 yılında Avrupa Sosyal Psikoloji Derneği MidCareer Ödülü'nü ve Kişilik ve Sosyal Psikoloji Derneği'nin Çeşitlilik ve Katılıma Katkıları Jenessa Shapiro Ödülü'nü almıştır.

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Prof. Dr. Emel ERDOĞAN BAKAR (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi),

“Klinik Nöropsikoloji: Dünü, Bugünü, Yarını”

Prof. Dr. Emel Erdoğan Bakar

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Emel ERDOĞAN BAKAR, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünden 1996 yılında Psikolojiye Lisans Derecesini aldı. Ardından aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünden 1999 yılında “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda Görsel ve Dokunsal Algı Düzeyleri” başlıklı tez çalışması ile Klinik Psikolojiye Yüksek Lisans Derecesi; 2007 yılında “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun Alt Tiplerine Ait Bilişsel Örüntüler” başlıklı tez çalışması ile Doktora derecelerini aldı. Eylül 1996-Haziran 1998 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen olarak görev yaptı. Haziran 1998-Nisan 2007 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi Çocuk Nöroloji Bölümünde “psikolog” olarak görev aldı. 2007-2008 yılları arasında Ufuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde öğretim görevlisi ve 2008-2012 yılları arasında Yardımcı Doçent 2012-2018 yılları arasında doçent olarak çalıştı. Şubat 2018-2024 yılları arasında aynı bölümde profesör olarak çalıştı. Ufuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı ve Psikoloji Bölüm Başkanı olarak görev yaptı. 2013-2015 yılları arasında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak görev aldı. Şu anda Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Psikoloji Bölümünde bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır. Türk Psikofizyoloji ve Nöropsikoloji Derneği Yönetim Kurulu’nda yer almaktadır.

Ülkemize standardizasyonu yapılmış olan nöropsikolojik testlerin eğitici ve uygulamacı eğitimlerini vermektedir. Bu testleri nöroloji hastalarına ameliyat öncesi, sırası ve sonrası değerlendirme, aralarında Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Özgül Öğrenme

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Bozukluğu olan gruplara tanılama amacıyla uygulamaktadır. Deneysel psikoloji, nöropsikoloji ve bilişsel psikoloji alanlarında makale ve kitapları vardır. Bir süre önce yürürlüğe girmiş olan, zekanın ölçülmesinde ülkemizi dışa bağımlılıktan kurtaracak özgün bir zeka testi geliştirilmesi ve söz konusu psikometrik aracın standardizasyonu projesinde halen araştırmacı olarak çalışmaktadır. Alanında 1390 atıf ve 5 ödöl almış uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan 24, ulusal hakemli dergilerde yayınlanan 22 makalesi; uluslararası ve ulusal bilimsel toplantılarda sunulan bir çok posterler ve sözel sunumları, 2 kitap ve 12 kitap bölümü bulunmaktadır. 2015 yılı 7. Çerçeve Programı Avrupa Birliği Projesi Avrupa Ve Türkiye'nin En İyi Bilim İnsanları Sıralamasında yer almıştır.

KONFERANS

Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

“Kişilik Bozukluklarında Bilişsel Davranışçı Terapinin Uygulanması: Bozulan Ezberler”

Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), kişilik bozukluklarının tedavisinde etkili bir yaklaşımdır. BDT, bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını değiştirmeye odaklanarak, işlevsiz düşünce kalıplarını tanımlamayı ve değiştirmeyi amaçlar. Bu terapi modeli, özellikle bilişsel çarpıtmalar ve işlevsiz inançlarla başa çıkmada etkilidir.

Bilişsel üçlü ve Kişilik Bozukluklarında Bilişsel Çarpıtmalar

Bilişsel üçlü, Aaron Beck tarafından geliştirilen bir kavramdır ve depresyonun bilişsel modelinin bir parçasıdır. Bu model, bireyin kendisi, dünya ve gelecek hakkındaki olumsuz düşüncelerini ifade eder. Bilişsel üçlü, bireyin düşünce yapısını ve algılarını anlamada kritik bir öneme sahiptir. Kişilik bozukluklarında, bilişsel üçlü genellikle işlevsiz ve olumsuz düşüncelerle karakterizedir ve bu da bireyin davranışlarını ve duygusal tepkilerini olumsuz yönde etkiler.

Kişilik bozuklukları, bireylerin kendisi, dünya ve gelecek hakkındaki olumsuz düşüncelerini içerir. Örneğin, paranoid kişilik bozukluğuna sahip bireyler, kendilerini güvensiz ve savunmasız hissederler. Dünyayı, insanların kötü niyetli ve tehlikeli olduğu bir yer olarak görürler ve sürekli tehdit altında olduklarına inanırlar. Bu düşünceler, bireyin sosyal ilişkilerde sürekli şüpheli ve koruyucu davranmasına yol açar.

Şizoid kişilik bozukluğuna sahip bireyler ise, insanlara ihtiyaç duymadıklarına inanır. Dünyayı diğer insanların anlamsız olduğu bir yer olarak görürler ve yalnız kalmanın en iyi seçenek olduğuna inanırlar. Bu kişiler genellikle sosyal etkileşimlerden kaçınır ve duygusal olarak kopuk bir yaşam sürerler.

BDT'nin Uygulanması

BDT, kişilik bozukluklarının tedavisinde çeşitli teknikler kullanır. Öncelikle, bireyin işlevsiz düşünce kalıplarını tanımlamasına yardımcı olunur. Ardından, bu düşüncelerin doğruluğu sorgulanır ve bilişsel yeniden yapılandırma uygulanır. Örneğin, narsistik kişilik bozukluğu olan bir birey, kendi mükemmeliyetçi ve üstünlük inançlarını sorgulayarak, başkalarının ihtiyaç ve duygularını daha iyi anlamayı öğrenebilir.

Bilişsel Yeniden Yapılandırma ve Davranışsal Teknikler

Bilişsel yeniden yapılandırma, BDT'nin temel bileşenlerinden biridir. Bu süreçte, bireylerin işlevsiz düşüncelerini tanımlamaları ve daha gerçekçi düşünceler geliştirmeleri amaçlanır. Bu, bireyin duygusal tepkilerini ve davranışlarını olumlu yönde etkiler. Davranışsal teknikler ise bireyin işlevsiz davranışlarını değiştirmeye yöneliktir. Örneğin, sosyal fobiye sahip bir birey, sosyal ortamlarda daha rahat olabilmek için aşamalı olarak maruz kalma terapisi uygulayabilir.

Sonuç

Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), kişilik bozukluklarının tedavisinde etkili bir yöntemdir. Bilişsel çarpıtmaların tanımlanması ve ele alınması, bireylerin daha işlevsel düşünce kalıpları geliştirmesine yardımcı olur. Bu süreç, bireylerin duygusal ve davranışsal tepkilerini olumlu yönde etkileyerek, genel yaşam kalitelerini artırır. Kişilik bozukluklarında BDT, bireylerin kendileri ve diğerleri hakkındaki bilişsel çarpıtmalarını ele alarak psikolojik sağlıklarını geliştirmelerine olanak tanır.

PANELLER

PANEL 1

Neye, Neden, Nasıl Bağımlı Oluyoruz?

Lacanyen Psikanalitik Bakış ile Bağımlılık Meselesi

Sinem Baltacı, Yalova Üniversitesi

Dilan Aktaş, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ece Altundağ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Fazilet Canbolat, Kapadokya Üniversitesi

Bu panelde, bağımlılık konusunun Lacanyen Psikanalitik teori kapsamında nasıl kavramsallaştırıldığı ele alınacaktır. İlk oturumda, “Bağımlılık neydi? Tarihi-Kültürel Bir Bakış ile Bağımlılık Söylemi” başlığı ile bağımlılık tanımlarının tarihsel geçmişi, günümüzde kavramsallaştırmasında önemli noktalar ve Lacanyen psikanalizde bağımlılık kavramı incelenecektir. Ardından gazete haberlerinden hareketle medyada öne çıkan bağımlılık söylemi değerlendirilecektir. İkinci oturumda, “Çağımızın Bağımlılığı: Sosyal Medya” başlığı ile teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan sosyal medya bağımlılığının etkileri ele alınacaktır. Sosyal medya bağımlılığı olduğunu belirten bireylerin zevk alma süreçleri üzerine gerçekleştirilmiş kapsamlı bir nitel araştırmanın bulguları tartışılacaktır. Ayrıca, nevrotik eğilimlerin yoğun olarak gözlemlendiği toplumlarımızda, sosyal medyanın sınırsız dünyasının nasıl bir etkiye sahip olduğu ve bu etkilerin toplumsal yapı üzerindeki işleyiş mekanizmaları sorgulanacaktır. Üçüncü oturumda, “Özne(ler) ve Bağımlılık(lar)” başlığı ile, öznelere bağımlılık semptomunu temel şikayet veya ikincil bir mesele olarak dile getirdikleri terapötik süreçlerde, durumun psikanalitik perspektiften nasıl ele alınabileceği konusu vakalardan örneklerle tartışılacaktır. Bu amaç doğrultusunda, oyun bağımlılığı ve madde bağımlılığı gibi giderek yaygınlaşan olgular üzerine yapılan nitel araştırmaların bulgularından da yararlanılacaktır. Son oturumda ise “Bağımlılık ve Göçmenlik: Sembolik İkilemler Üzerine bir Alan Araştırması” başlığı ile Belçika’da yaşayan Türk göçmenlerle illegal maddelere bağımlılık konusunda gerçekleştirilen bir doktora sonrası alan araştırma projesinin sonuçları tartışılacaktır.

Bu kapsamda iki farklı dil, kültür ve toplumsal yapılanma arasında sıkışıp kalmış olan bağımlı göçmenlerin Başka ile ilişkilene biçimleri ve maddelere yükledikleri anlamlar alandan örneklerle anlatılıp, bu bulgular Lacanyen bağlamda ele alınacaktır. Özetle son oturumda alanda deneyimlenen sembolik ikilemlerin madde bağımlılığı üzerindeki rolü ve etkisi hakkında yapılan değerlendirmeler paylaşılacaktır. Bu panel sonunda, bağımlılık kavramının kuruluşu, Lacanyen psikanalizdeki yeri, tanılamada ele alınan önemli noktalar, klinikte psikoterapi çalışmaları için öne çıkan özellikler ve kültürel bağlamda gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçları ile bağımlılığın Lacanyen psikanalitik teorideki yeri hakkında kapsamlı bir değerlendirme ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: bağımlılık, bağımlılık söylemi, Lacanyen psikanalizde bağımlılık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

PANEL 2

Alışılmışın Dışında Bir Afet Sahası: KYK Yurtlarına Yerleştirilen Depremzedelere Yönelik Psikososyal Destek Çalışması

Sena Erdoğan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Şevval Güneç, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Büşra Nur Dağ, Bartın Üniversitesi

Muhammed Seyid Raşit Bağcıvan, Muş Alparslan Üniversitesi

Oturum 1

Deprem Psikolojik Etkilerinin Bireysel Psikoterapi Sürecine Yansımaları: Cinsiyetler Arasında Farklılaşan Örüntüler

Şevval Güneç, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve 11 farklı ilin etkilendiği Kahramanmaraş merkezli depremin ardından AYBÜ psikoloji bölümü akademik personeli ve klinik psikoloji lisansüstü öğrencilerinin katılımı ile Esenboğa KYK yurduna yerleştirilen depremzedeler için gönüllü psikososyal destek birimi oluşturulmuştur. Bu birim kapsamında klinik psikoloji ders ve süpervizyon sürecini tamamlamış psikologlar Şubat- Temmuz ayları boyunca haftanın 6 günü dönüşümlü olarak psikoterapi hizmeti vermek, yerleşkede yürütülen etkinliklerde yer almak başta olmak üzere pek çok görev üstlenmiştir. Geçmiş çalışmalar kadınlar ve erkeklerin travmatik deneyimlerinin hem içerik hem de sayı bakımından ayrıştığına, duygu düzenleme için farklı yöntemler kullandıklarına işaret etmektedir ve kadınların afetlerin ardından toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan pek çok mağduriyet deneyimledikleri vurgulanmaktadır. Bu bilgilere paralel olarak psikososyal destek birimine başvuran yetişkinler ile çalışırken deprem sonrasında ortaya çıkan psikolojik etkilerin ve bunlarla başa çıkma yollarının cinsiyetler arasında temel farklılıklar sergilediği gözlenmiştir.

Örneğin görüşmelere istihdam kaybı, mahremiyeti sağlama, aile içi şiddete uğrama ve ailedeki bağımlı nüfusun sorumluluklarını üstlenme gibi durumlara uyum güçlüğü sebebiyle başvuran orta yaşlı kadın sayısı yoğunlukta olmuştur. Bahsedilen özellikteki danışanlarda spesifik olarak yaygın kaygı, panik bozukluk ve somatizasyon belirtilerinin ortaya çıkması/şiddetlenmesi gözlenen ortak bir örüntüdür. Bununla beraber travmatik deneyimden bahsetmekten kaçınan vakalarda içe çekilme tepkileri meydana gelmiştir, bu grupta kronik yorgunluk başat yakınmalar arasındadır. Kadın danışanların terapi beklentileri ilk haftalarda depremle ilişkili sıkıntılar olarak başlasa da kısa süre içerisinde fiziki ihtiyaçların karşılanması, aile üyelerinin sorunlarının çözülmesi gibi çevresel sorunlara dönüşme eğilimi göstermiştir. Yurt yaşantısı sırasında güçlük çekerek birime başvuran erkek danışanların sayısının kadınlara kıyasla önemli ölçüde daha az olduğu ve ağırlıklı olarak arama kurtarma çalışmalarına katılmış genç yetişkinlerden oluştuğu dikkat çekmiştir. Bu gruptaki danışanlarda uykusuzluk, öfke kontrol güçlüğü, girici düşüncelerle karakterize şiddetli travma sonrası akut stres tepkilerine

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

rastlanmıştır ve geçmiş travmatik deneyimlerin varlığı semptomların şiddetlenmesiyle ilişkilendirilmiştir. Kültürel normlar sebebiyle sorunlarını anlatarak yıkılmaz erkek imajını zedelemekten çekinen erkek danışanlar için terapi ortamının güvenli bir alana dönüşmesi terapötik ittifakı da kuvvetlendirmiştir. Buna karşın erkek danışanların görüşmelere devamlılıkları sınırlı kalmış, çeşitli sebeplerle depresyon bölgesine dönmeleri gerekmiştir. Müdahale aşamasında izlenen yolu belirlerken danışanın yurttaki ikamet süresi, yurtda görev yapan kamu personelleri aracılığıyla sağlanabilecek maddi destek, ailenin diğer üyeleriyle iş birliği kurma gibi alternatif seçenekler göz önünde bulundurulmuştur. Sonuç olarak bu panelde ilk kez KYK yurtlarının depremzedelere tahsis edilmesiyle yeni bir afet sahasına dönüşen bu ortamda psikososyal destek çalışmalarının etkililiği, sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için öneriler toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: depresyon, psikososyal destek, toplumsal cinsiyet, psikoterapi

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Oturum 2

Belirsizliğin Ortasındaki Umut Arayışı: Dış Faktörlerin Gönüllü Psikolojik Destek Sürecine Terapist-Danışan Perspektifinden Etkileri

Büşra Nur Dağ / Bartın Üniversitesi

6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde yaşanan depremin ardından depremden etkilenen kişilerin KYK yurduna yerleştirilmesiyle birlikte Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nin yakınında bulunan Esenboğa KYK yurduna yerleştirilenler için gönüllü psikososyal destek birimi oluşturulmuştur. Gönüllü psikososyal destek birimi klinik psikoloji yüksek lisansını bitirmiş klinik psikologlar ya da yüksek lisansta olup ders ve süpervizyon kısmını tamamlamış psikologlardan oluşmuştur. Yaklaşık 6 ay boyunca haftanın 6 günü dönüşümlü olarak orada bulunan psikologlar çeşitli bakanlıklardan personellerle koordineli bir şekilde gönüllü psikososyal destek çalışması yürütmüştür. Psikososyal destek çalışmasında karşılaşılan bazı dış faktörlerin sürece etkileri terapist ve danışan perspektifinden ayrı ayrı ele alınmıştır. Yurt ortamına uyum sağlamaya çalışma, fiziki ortam koşulları, sürece ilişkin motivasyon ve direnç danışanların perspektifinden olası nedenlerle birlikte ele alınmıştır. Terapistler olarak süreçte etkili olduğu düşünülen bazı dış faktörler de yine deneyimler bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Gelecekteki çalışmalar için bu gönüllü psikososyal destek sürecinden hareketle öneriler ve sınırlılıklar sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: depresyon, gönüllü psikososyal destek, dış faktörler, terapötik ilişki

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Oturum 3

Deprem Sonrası Süreçte Eşler Arası İlişki

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: "Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar"

Deprem gibi hayatı tehdit eden doğal afetler genel olarak bireysel ve toplumsal ölçekte belirli sorunları beraberinde getirebilmekte ve aile sistemlerinde de ciddi zorluklara neden olabilmektedir. Aile sistemleri göz önüne alındığında eşler arası ilişki dinamikleri bu dönemde daha farklı bir boyuta geçmeye başlarken, deneyimlenen belirsizlikler uyum sağlamayı güçleştirebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde doğal afetlerin kişilerin hayatlarında önemli aksiyonları almasına neden olduğu ve bu nedenle boşanma, evlilik ve doğum oranlarının artabileceği belirtilmektedir (Cohan ve Cole, 2002). Uyum sorunları nedeniyle aile içi şiddetin artabileceği de raporlanmıştır (Parkinson ve Zara, 2013). Özellikle doğal afet sonrası süreçlerde yapılan yer değişikliğinin sosyal bağlantıları sekteye uğrattığı için psikolojik sıkıntıya neden olabileceği bildirilmiştir (Kılıç ve diğerleri, 2006). Marshall ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışmada ise çiftlerden birinin deneyimlediği travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinin eşler arası ilişki kalitesini bozabileceği ancak bu süreçte eşlerin birbirlerine sunduğu desteğin aynı zamanda ilişki açısından koruyucu bir faktör olabileceği de görülmüştür. Bunların yanısıra afet sonrası süreçte deneyimlenen belirsizlik, maddi sorunlar, iş kaybı, yas süreci vs. gibi faktörler eşler arası ilişki dinamiklerini yakından etkileyen süreçlerdir. Ülkemizi derinden etkileyen 6 Şubat depremi milyonlarca insanın hayatında köklü değişikliklere neden olmuştur. Birçok depremzede başka şehirlere sığınmak zorunda kalmıştır. Bunlardan bazıları için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğrenci yurtlarında geçici olarak ikamet desteği sağlanmıştır. İlgili yurtlarda ikamet eden durumunda kalan depremzedelere psikososyal destek sağlanmıştır. Bu psikososyal destek çalışmalarında bulunulan dönemlerde görüşülen ailelerde eşler arası ilişki süreçlerinde ciddi zorlantıların olabildiği görülmüştür.

Gözlemlenen stres faktörleri arasında geniş aile ile birlikte kalma, çocuklarla ilgili artan sorumluluklar, maddi yoksunluk, gelecekle ilgili belirsizlik, iş ve ev kaybı gibi etkenler ön plana çıkmaktadır. Bahsi geçen durumlar eşler arası iletişimde bozulmalara, çatışmaya ve uzaklaşmaya sebep olabilmektedir. Bu zorlu yaşantılarla birlikte eşler arası ilişki kalitesinin deprem gibi kriz süreçlerinde önemli bir destek mekanizması olabileceği de görülmüştür. Bu panelde depremzede çiftlerin ilişki süreçlerine dair deneyimledikleri stres faktörlerine değinilecektir. Ardından alanda çalışan uzmanlara ilgili bağlamda öneriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: deprem, doğal afet, eşler arası ilişki, çift uyumu

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Oturum 4

Depremden Etkilenen Çocuklara Yönelik Psikolojik Yaklaşım: AYBÜ KYK Yurtlarında Kalan Deprem Mağduru Çocuklara Yönelik İnceleme

Sena Erdoğan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Çocukların travmatik olaylara verdiği tepkilerin türü ve gidişatı yetişkinlerinkinden farklı olabilmekte, belirtiler daha ısrarcı ve şiddetli bir görünüm sergileyebilmektedirler. Dolayısıyla travmatik olaylarla karşılaşan çocuklara yaklaşımın ve müdahale tekniklerinin de farklılaşabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda özellikle deprem gibi sarsıcı ve tekrarlanabilir

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

bir olayın ardından çocuklara yapılacak müdahalelerde uzmanların daha dikkatli ve hassas olması gerektiği de bir gerçektir. Depremden etkilenen çocukların psikolojisini anlamak, gösterebilecekleri belirtileri tahmin etmek, uygun yaklaşımı benimsemek ve kriz anlarına müdahaleye hazır olmak, bu alanla çalışacak uzmanlar için önem arz etmektedir. 6 Şubat depremi sonrasında pek çok çocuk depremin travmatik etkilerine maruz kalmış, sevdiklerinden ayrılmış ya da göç etmek durumunda kalmıştır. Yurdun farklı bölgelerine yerleştirilen, alışık olduğu hayat standartlarından uzaklaşan ve yeni ortamlarına alışmakta zorlanan, korkulu deneyimin sarsıcı etkisiyle baş etmeye çalışan ve kayıp sonrası duygusal desteğe ihtiyaç duyan birçok çocukta travma sonrası akut ve kronik belirtiler, duygusal ve davranışsal problemler, depresif belirtiler ve dikkat sorunları görülmüştür. Deprem gibi travmatik olaylara maruz kalan çocuklarla kurulan bağ ve ebeveynle iletişim sürecin işleyişi önem arz etmektedir. Çocuğun seviyesine inen etkinliklerle sorunun kavramsallaştırılmasının, çocuk tarafından anlamlandırılmasının sağlanmasının yanı sıra çocuklara güvenli bir ortamın sunulması da önemlidir. Çocuklara zorlu duyguların üstesinden ancak duygularını paylaşarak gelebilecekleri, olayın ve olası etkilerinin neler olabileceği, bu gibi durumların olumsuz etkilerinin nasıl azaltılabileceği bilgisi süreç boyunca yaşlarına uygun olarak verilmelidir.

Süreç içerisinde çocukların günlük hayatlarını idame ettirerek normale dönmeleri de amaçlanmalı, ebeveynler ile sürekli bağlantıda kalınmalıdır. Bu panel kapsamında, 6 Şubat depreminden etkilenen ve AYBÜ KYK yurtlarına yerleştirilen ebeveyn ve çocuklarla yapılan görüşmeler ekseninde edinilen deneyimler, yapılan müdahaleler ve süreçle ilgili bilgi sunulması, çocukların 6 Şubat depremi sonrası gösterdiği belirtilerin vakalar üzerinden paylaşımının yapılması amaçlanmaktadır. Gerçekleşen sürecin etkililiği, sınırlılıkları ve zorluklarının tartışılması, yaşanabilecek afetler öncesi hazırlanabilecek müdahale programlarının ve tekniklerin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: deprem, çocuklar

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

PANEL 3

Değişen Söylem, Değişen Ruhsal Yapılanmalar

Selin Uçar Özsoy, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yağmur Saklı Demirbaş, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ece Altundağ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

İrem Erten, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Teknolojik gelişmeler tarih boyunca toplumları şekillendiren başat faktörler arasında yer almıştır. Modern dünyanın teknolojik gelişmelerinin, insan ihtiyaçlarını basitçe karşılamamanın ötesine geçip insanın daha hızlı, daha sağlıklı ve daha üretken olmasını pekiştirmesi sonucunda insan ruhsallığının yeni boyutları oluşmaya başlamıştır. Her şeyin mümkün olabileceğini vaat eden teknoloji alanındaki hızlı ve köklü gelişmeler ile, birçok sınır her anlamda ortadan kalkmaktadır. Ruhsallık bağlamında, öznenin kurulumunda oldukça önemli yere sahip olan bu sınır kavramı kastrasyon ile; yani öznenin yasaya tabi olması ile ilişkilidir.

Freud (1913) Totem ve Tabu adlı eserinde kastrasyonun ve yasanın oluşumunun kökenini açıklamak için ilksel tüm güçlü baba ve bu babanın yasasına tabi olan oğulların ilişkilerini incelemiştir. Freud bu metninde, kabile içindeki ve kabileler arası ilişkileri sınırlandıran ve yapılandıran ensest yasağının gelmesiyle medeniyetin temellerinin atıldığını belirtmektedir. Dolayısıyla, özneyi kuran yasa aynı zamanda toplumu da düzenleyen bir unsur olarak görünmektedir. Düzeni kuran ve devamlılığını garantileyen yasalar, toplumu ve özneyi belli sınırlar içinde tutarak öznenin ruhsallığının dengeli organizasyonunu sağlamaktadır. Ancak, yasaya tabi olmak bir feragati gerektirmekte ve insan ancak kendinden feragat ederek yasaya tabi olduğunda özne pozisyonunu alabilmektedir. Benzer şekilde Lacan, öznenin nevrotik yapısının kurucu fonksiyonunu eksik olmakla ilişkilendirmektedir. Öznenin içinde bulunduğu kültür doğası gereği feragati içerisinde barındırmaktadır. Fakat özellikle son yıllarda tüm dünyada etkileri görülen postmodernizm ile, özne için önemli olan birçok kavramın yitirildiği ya da içinin boşaltıldığı gözlemlenmektedir. Günümüzde özne, yasa ve kültürde kendine yer bulmaya değil, zevk almaya odaklanmıştır. Toplumsal düzeydeki bu değişimlerin etkileri klinik tabloda da açıkça görülmektedir. Semptomlar açısından bakıldığında; şiddet vakalarındaki artış, bağımlılıklardaki artış ve bedensel sınırların zayıflaması veya ortadan kalkması (örneğin; estetik operasyon sayılarının ve sıklığının artması, kiralanan rahimler, beden algısı bozukluklarının çeşitlenmesi ve artması) dikkat çekmektedir. Bununla ilişkili olarak klinikte daha önce karşılaşılan klasik ruhsal yapılanmaların yanı sıra yeni ruhsal yapılanmalar ortaya çıkmaktadır. Zira dünyanın insana sunduğu çoğu şey somuta indirgenmektedir; insan zihninin ve ruhsallığının temel bileşenlerinden olan imgeler figürlerden, sözcükler yani gösterenler ise işaretlerden ibaret olmaya başlamıştır. Kültürler ve dolayısıyla özneler arası farklar azalmış, global ve popüler olanı benimsemenin hakim olduğu tek bir eğilim oluşmuştur. Yapılandırıcı özellikteki simgeselin yerini sabit noktası olmayan veya sürekli değişen imgesel almıştır. Totem ve Tabu'da bahsi geçen tümgüçlülük, kapitalist söylemin özneyi "tastamam" yapacağı vaadiyle sürekli yeni nesneler üretmesi sonucunda her özne için erişilebilecek bir hedefe dönüşmektedir.

Özne, bu nesnelerle hem kendini güçlü kılmak hem de bunu göstermek gayreti içindedir. İlgili nesneleri edindiğinde anlık zevk yaşamakta, bu zevki sürdüremediğinde ise eksiğiyle tekrar karşılaşmaktadır; arzuyu doğurabilecek olan eksiği tıpkı bir kayıp gibi, engellenmişlik bağlamında deneyimleyerek depresifleşmektedir. Başka bir deyişle, tüm odağı zevk almak üzerine olan özne, her an her şeye erişmek istemekte fakat bunun mümkün olmadığı durumlarda ise büyük bir yıkım yaşamaktadır. Dolayısıyla, eksiğin temel ve öncül olduğu arzudan ve sınırlılıkla karakterize olan haz ilkesinin işleyişinden ziyade sınırların aşılmasını amaçlayan zevke doğru bir yönelişten söz etmek mümkündür. Öznenin bu sınırsız zevk üzerinden sağlamaya çalıştığı doyum paradoksal olarak doyumsuzluğa yol açmaktadır. Salt nesne üzerinden ilerleyen bu zevk ekonomisinde özne, belli bir nesneye eriştiği anda bir başka nesnenin varlığı ile karşı karşıya kalmakta ve oluşan doyumsuzluğunu bu yeni nesne ile tatmin etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, özne ihtiyacı olduğunu zannettiği nesneye ulaştığında aslında aradığı nesnenin o olmadığını anlamakta ve arayışına devam etmektedir. Öznenin yeni çağda hapsediği bu doyumsuzluk ve tatminsizlik, kapitalizmin vaat ettiği tatmin ve mutluluk ile perçinlenmektedir. Özne feragati gerektiren ancak güven de sağlayan sınırlarının içinde artık kalamamakta ve sınırsızlığın verdiği acı ile baş başa kalmaktadır. Öznenin tam olmaya dair fantezilerini pekiştiren toplumsal söylemler öznenin, sınırı ve sınırlılığını yok sayan eylemlerle sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda modern toplumun bir parçası olan öznenin değişen söylemle birlikte değişen ruhsal yapılanması yeni ruhsal yapılanmalar kavramı çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Lacanyen psikanaliz, yeni ruhsal yapılanmalar, söylem, dil, bilinçdışı,

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

SÖZLÜ BİLDİRİLER

Kadına Yönelik Şiddet Suçu İşlemiş Hükümlülerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının ve Bağlanma Stilllerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*

Hatice Kübra Gökçimen, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Gülçin Orhan, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Kadına yönelik şiddet, çeşitli türlerde sınıflandırılan ve dünya çapında mücadele edilen önemli bir sorundur (Akyüz vd., 2012; Ediz ve Altan, 2017; WHO, 2023). Dezavantajlı sosyal ve demografik özelliklerin, psikopatolojinin, çocukluk çağı ruhsal travmalarının ve bağlanma stillerinin kadına yönelik şiddetle ilişkisine yönelik ampirik kanıtlar elde etmek, suç önleme ve müdahale programlarına temel veri sağlanması bakımından önemli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, kadına yönelik şiddet suçu işlemiş hükümlü bireylerin kadınlara yönelik şiddet düzeyleri, bağlanma stilleri ve çocukluk çağı ruhsal travmaları arasındaki ilişkilerin ve bu değişkenlerin hangi sosyoekonomik özelliklere göre farklılaştığının belirlenmesidir. Sincan 1 ve 2 No'lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki 220 erkek hükümlünün örneklem grubunda olduğu çalışmanın veri toplama araçları arasında Sosyodemografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği ve Kadınlara Yönelik Şiddetin Düzeyi Ölçeği bulunmaktadır. Veri analizinde tanımlayıcı istatistik, Spearman'ın sıralama korelasyon testi, Pearson momentler çarpım korelasyon testi, tek yönlü ANOVA testi, bağımsız gruplar-t testi, Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi, Tukey, Tamhane T2 testi, Bonferonni düzeltmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan analizlere göre üç ölçeğin alt boyutları arasında düşük ve orta düzeyde, pozitif ve negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Çocukluk çağı ruhsal travma alt boyutlarının, anne ve baba için algılanan ilgi/kontrol ve aşırı koruma davranışlarının ve kadınyönelik şiddetin ciddi düzeyde tehdit ve ağır düzeyde eylem alt boyutlarının ebeveynin eğitim durumu, ekonomik durum, babanın anneye gösterdiği fiziksel ve sözel şiddete tanıklık etme, başka bir suçtan ötürü hüküm giyme, küçükken evden kaçma, önceden psikiyatrik tanı alma ve/veya tedavi görme durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçların ilgili yazınla genellikle uyumlu olduğu görülmektedir. Kadına yönelik şiddetin, çocukluk döneminden beridir maruz kalınan birtakım risk faktörleri ile ilişkili olduğu belirtilebilir. Bu suçla mücadelede erken müdahale ve önleme stratejilerinin geliştirilmesi ile bu konuda farklı örneklerle yapılacak çalışmaların artırılması önem teşkil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: kadına yönelik şiddet, travma, bağlanma, müdahale, suç.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Adli Psikoloji.

* Bu bildiri, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı “Kadına Yönelik Şiddet Faillerinin Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Evlenmeden Birlikte Yaşayan Bireylere Yönelik Tutum: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

Meryem Berrin Bulut, Çukurova Üniversitesi

Fatıma Narlı, Çukurova Üniversitesi

Bilge Zereyak, Çukurova Üniversitesi

Zeynep Şenel, Çukurova Üniversitesi

Hümeysra Ezgi Selli, Çukurova Üniversitesi

Dünyada birçok ülkede evlenmeden birlikte yaşamak gün geçtikçe daha çok tercih edilmektedir. Ülkemizde de bireylerin evlenmeden birlikte yaşamaları gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle, toplumun bu bireylere yönelik tutumunun ölçülmesinin hem evlenmeden birlikte yaşayan ve yaşamayı düşünen bireylere toplumun genel yaklaşımı hakkında bilgi vermesi hem de bu durumun toplum üzerinde yarattığı sosyolojik ve psikolojik etkileri göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Alan yazını incelendiğinde konuyla ilgili sınırlı sayıda nitel çalışmaya ulaşılmıştır (Thornton vd. 2007 akt. Adak, 2016; Türkarslan ve Yurtkuran, 2007, akt. Adak, 2016). Geliştirilen bu ölçek ile toplumun evlenmeden birlikte yaşayan bireylere yönelik tutumunun somut ve nicel olarak elde edilmesi hedeflenmektedir. Böylece toplumun bu bireylere yönelik tutumunun olumlu ya da olumsuz oluşunu açığa çıkarıp bu konuda farkındalığın artırılması amaçlanmaktadır. Verilerin toplanması öncesinde üniversitenin sosyal bilimler etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Veriler iki farklı zaman diliminde toplanmıştır. İlk zaman diliminde 125 kadın ve 106 erkek olmak üzere 231 kişi gönüllü olarak katılım göstermiştir (Ort.yaş=27,64; ss_{yaş}=10,45). İkinci zaman diliminde 127 kadın ve 81 erkek olmak üzere 208 kişi gönüllü olarak katılım göstermiştir (Ort.yaş=26,86; ss_{yaş}=8,77). İlk zaman diliminde verileri toplamak amacıyla Evlenmeden Birlikte Yaşayan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği madde havuzu ve demografik bilgi formu; ikinci zaman diliminde verileri toplamak amacıyla Evlenmeden Birlikte Yaşayan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, Evlilik Kaygısı Ölçeği, İnönü Evlilik Tutumu Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), korelasyon analizi ve güvenirlik analizi gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda 3 faktörlü 33 maddeli bir ölçek (KMO=0,967) elde edilmiştir. Ölçekteki faktörler varyansın %65,79'unu açıklamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kabul edilebilir uyum indeks değerleri (CMIN/sd=1,990; CFI=0,909; IFI=0,909; TLI=0,902; RMSEA=0,069) elde edilmiştir. Evlenmeden birlikte yaşayan bireylere yönelik tutum ölçeği ile İnönü evlilik tutum ölçeği ve evlilik kaygısı ölçeği arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, evlenmeden birlikte yaşayan bireylere yönelik tutum ölçeğinin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: evlenme, birlikte yaşama, geçerlik, güvenirlik, ölçek geliştirme.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji.

Müzik Türlerinin İş Piyasasında Kullanımının Etkililik, Keyif, Ahenk, Farklılık ve Uygunluk Boyutları Bağlamında Değerlendirilmesi

Nesrin Duman, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Beyzanur Karagöz, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Nefise Gültemen, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Şule Çağatay, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Müzik, duygu ve düşüncelerimizi belirlenmiş ya da belirlenmemiş kurallar dâhilinde ifade edebileceğimiz bir sanat dalı olmanın yanı sıra, günümüzde endüstriyel bir güç olarak da oldukça önemlidir. Müzik, endüstriyel gücünü reklamlarda kullanarak ürünleri ve markaları tanıtmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda müzik, reklamın etkililiğini arttıran en önemli etkenlerden biri olmakla beraber reklamda doğru ve yerinde müzik kullanımı ürüne ve hizmete teşvikte katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada reklamlarda kullanılan müziklerin insan davranışı üzerinde farklı etkilere sahip olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla 137 erkek katılımcıya ünlü bir havayolu şirketinin iki farklı arka fon müzik (sakin müzik-neşeli müzik) kullanarak hazırladığı iki reklam filmi izletilmiştir. Her izletimin akabinde katılımcılara “*Reklam Yaratıcılığı Değerlendirme Ölçeği*” uygulanmıştır. Ölçeğin etkililik, keyif, ahenk, farklılık ve uygunluk boyutları bağlamında müzik türlerinin iş piyasasındaki kullanımının etkisinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bulgular, iş piyasasında müzik türü tercihi ile reklam yaratıcılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların neşeli arka fon müziğin kullanıldığı reklam filmini, sakın arka fon müziğin kullanıldığı reklam filmine göre anlamlı düzeyde daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcılar, neşeli müziğin kullanıldığı reklam filmi için etkililik, keyiflilik, ahenk, farklılık ve uygunluk alt boyutlarında sakın arka fon müziğin kullanıldığı reklam filmine kıyasla anlamlı düzeyde yüksek puanlar ortaya koymuşlardır. Bu bulgular ile erkek katılımcıların neşeli müziğin kullanıldığı reklam filmlerini daha etkili, daha keyifli, daha ahenk içinde, daha farklı ve kendilerine daha uygun buldukları anlaşılmaktadır. Yaş gruplarına göre sonuçlar değerlendirildiğinde; 45-54 yaş grubu erkekler diğer yaş gruplarına (18-24 yaş, 25-34 yaş ve 35-44 yaş) kıyasla neşeli müziğin kullanıldığı reklam filmlerini daha etkili buldukları görülmüştür. Bu çalışmanın müzik tercihleri ile reklam yaratıcılığı arasındaki ilişkiyi inceleyecek gelecekteki araştırmalara kaynak niteliğinde olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: reklam yaratıcılığı, arka fon müziği, müzik psikolojisi.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Uygulamalı Psikoloji (Müzik Psikolojisi)

Sınırdaki Kişilik Bozukluğu Tanılı Bireylerde İntihar Dışı Kendine Zarar Vermenin Dört İşlev Modeli Üzerinden Değerlendirilmesi

Şeyma Dede, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özden Yalçınkaya-Alkar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Öldürme niyeti olmaksızın bedenini kasıtlı yaralanmasını ifade eden intihar dışı kendine zarar verme, özellikle kişilerarası ilişkiler ve duygu düzenlemedeki güçlüklerin belirgin olduğu sınırdaki kişilik bozukluğu için ciddi ve yaygın bir sorundur. Bu davranışların işlevini anlamak, sorunun beden üzerindeki tahribatı ve intihar riskiyle güçlü ilişkisi de düşünüldüğünde tehlikeli ve geri döndürülmesi güç sonuçları engellemek için önemlidir. Davranışçı kurama dayalı Dört İşlev Modeli, ilgili davranışları içsel deneyimlerin ya da kişilerarası faktörlerin olumlu ya da olumsuz pekiştirmeye ayrıldığı 4 temel süreç doğrultusunda (*otomatik olumlu pekiştirme, otomatik olumsuz pekiştirme, sosyal olumlu pekiştirme, sosyal olumsuz pekiştirme*) açıklamaktadır. Çalışmanın amacı, sınırdaki kişilik bozukluğu tanılı bireylerde intihar dışı kendine zarar vermenin işlevlerini sistematik olarak gözden geçirmek ve Dört İşlev Modeli üzerinden değerlendirmektir. PubMed, Web of Science ve Scopus veri tabanlarından ilgili anahtar kelimeler [TITLE (self-injury) OR TITLE (self-harm) OR TITLE (self-mutilation) AND TITLE ("borderline AND personality AND disorder")] kullanılarak yapılan tarama sonucu, sistematik gözden geçirmenin akış diyagramı oluşturulmuş ve dahil edilen 18 çalışma için bulgular tablolastırılmıştır. Sonuçlar; bu davranışların sıklıkla duygu düzenleme amacıyla yapıldığını, 18 çalışmadan 12'sinde rahatsız edici duygulardan kaçınmanın (*otomatik olumsuz pekiştirme*) baskın işlev olduğunu ve fiziksel/duygusal his oluşturmaya (*otomatik olumlu pekiştirme*) daha az rastlandığını göstermiştir. Birkaç çalışmada önemli rolü gösterilmesine rağmen sosyal işlevlerin ampirik olarak oldukça az çalışıldığı belirlenmiştir. Dört işlevin incelenmesindeki yanlışlık ve davranışın işlevlerini model doğrultusunda belirgin biçimde ayırtıştırmanın güçlüğü önemli sınırlamaları olmakla birlikte; bu çalışma, intihar dışı kendine zarar vermenin hangi amaçlara hizmet ettiğine vurgu yaparak bireye özgü değerlendirme, vaka formülasyonu ve tedavi planlama için önemli bilgiler sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: sınırdaki kişilik bozukluğu, intihar dışı kendine zarar verme, işlev, dört işlev modeli

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Erbilmişlik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışma

Meryem Berrin Bulut, Çukurova Üniversitesi

Zeynep İnceuzun, Çukurova Üniversitesi

Sude Mavi, Çukurova Üniversitesi

Rabia Duygu Koroğlu, Çukurova Üniversitesi

Melike Yiğit, Çukurova Üniversitesi

Yaren Gökçe Uçak, Çukurova Üniversitesi

Günümüzde kadın erkek eşitliğinin sağlanması adına birçok alanda çalışma yapılmaktadır. Ancak hala eksiklikler mevcuttur. Yapılan çalışmada, bu konuyla ilgili yeni bir kavram olan erbilmişlik üzerine odaklanılmaktadır. Erbilmişlik; erkeğin, kadının bildiği bir konu hakkında onun sürekli sözünü kesip bilgiçlik taslaması, küçümseyici ve alaycı bir tavırla kadının uzmanlık alanını yok sayması olarak tanımlanmaktadır (Kaya-Sapmaz, 2023). Bu çalışma ile erbilmişliğin ölçülebilmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu sayede kadınların kendilerini daha rahat ifade etmelerinin önündeki engellerin azaltılması hedeflenmektedir. Literatür incelendiğinde, Türkiye’de psikoloji alanında herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Verilerin toplanması öncesinde üniversitenin sosyal bilimler etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Veriler iki farklı zaman diliminde toplanmıştır. İlk zaman diliminde Adana’da çalışan 131 kadın ve 152 erkek olmak üzere 283 kişi katılmıştır (Ort._{yaş}= 35,945; ss_{yaş}=10,2419). İkinci zaman diliminde Adana’da çalışan 99 kadın ve 91 erkek olmak üzere 190 kişi katılmıştır (Ort._{yaş}= 34,94 ss_{yaş}= 10,291). Veriler Erbilmişlik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (Altınova ve Duyan, 2013), Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Sakallı Uğurlu, 2002) ve sosyodemografik form kullanılarak toplanmıştır. İlk zaman diliminde toplanan veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi; ikinci zaman diliminde doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlik analizi ve korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü 22 maddeli bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekteki faktörler varyansın %46,56’sını açıklamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kabul edilebilir uyum indeks değerleri (CMIN/sd= 2,18; CFI= 0,912; IFI=0,913; RMSEA=0,79) elde edilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda Erbilmişlik Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği arasında olumsuz yönde; Erbilmişlik Ölçeği ile Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Güvenirlik Crobach’s Alpha değeri 0,95 olarak saptanmıştır. Elde edilen bulgular; erbilmişlik ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu ölçeğin, kadınların maruz kaldıkları ayrımcılığın görünür olmayan yüzüne yani erbilmişlik kavramının ölçülmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: erbilmişlik, ölçek geliştirme, geçerlik, güvenirlik.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji, Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş ile Toplumsal Entegrasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yaşam Doyumunun Aracı Rolü

Meryem Berrin Bulut, Çukurova Üniversitesi

Ümmühan Azman, Çukurova Üniversitesi

Fazilet Nur Çilingir, Çukurova Üniversitesi

Ayfer Sıla Keskin, Çukurova Üniversitesi

Son yıllarda ülkemizde yabancı uyruklu üniversite öğrencisi sayısında farklı nedenlere bağlı olarak artış görülmektedir. Toplumsal entegrasyon başta olmak üzere yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de karşılaştıkları bazı psikososyal sorunlar olabilmektedir. Bu bağlamda Musaoğlu (2016) lisan yetersizliği, sosyokültürel farklılıklar ve ekonomik zorlukların yabancı uyruklu öğrencilerin diğer öğrencilerle olan sosyal ilişkilerini etkileyerek onların toplumdan izole olma riskini artırabileceğini belirtmektedir. Musaoğlu (2016) aynı zamanda, yabancı uyruklu öğrencilerin çevreleri ile anlamlı ilişkiler kurup yeni kültüre adapte olma çabalarını desteklemek için daha erişilebilir psikolojik müdahalelerin gerekli olduğu düşüncesindedir. Bu kapsamda, daha önce gerçekleştirilen araştırmalar (Geçkil ve Başaran Alagöz, 2017; Gökyer, 2017; Şahin ve Demirtaş, 2014) sonucunda yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve toplumsal entegrasyon gibi değişkenlerin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Çukurova Üniversitesinde eğitim öğrenimine devam eden yabancı uyruklu öğrencilerin psikolojik iyi oluş ve toplumsal entegrasyon düzeyleri arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rolünün incelenmesidir. Araştırmaya 94 (35 kadın ve 59 erkek) yabancı uyruklu üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmanın verileri çevrimiçi olarak Yaşam Doyumu Ölçeği, Toplumsal Entegrasyon Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Aracılık analizi SPSS25 programına entegre edilen Hayes’in Process3.1 makrosu ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, psikolojik iyi oluş ile yaşam doyumu ($r=0,472$, $p<0,01$) ve toplumsal entegrasyon ($r=0,534$, $p<0,01$) arasında olumlu; yaşam doyumu ile toplumsal entegrasyon ($r=0,468$, $p<0,01$) arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ayrıca, psikolojik iyi oluş ile toplumsal entegrasyon arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracılık ettiği ($\beta= 0,33$, $sh= 0,06$, $p= 0,00$, Alt Limit Güven Aralığı-Üst Limit Güven Aralığı 0,2282 - 0,4505) tespit edilmiştir. Bu bulgular temelinde yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin toplumsal entegrasyon düzeylerini artırmaya yönelik psikososyal müdahale çalışmalarının yapılması planlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: yabancı uyruklu öğrenciler, psikolojik iyi oluş, toplumsal entegrasyon, yaşam doyumu.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji.

Algılanan Stres ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Toplumsal Entegrasyonun Aracı Rolü: Suriyeli Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma

Meryem Berrin Bulut, Çukurova Üniversitesi

Merve Kocadağ, Çukurova Üniversitesi

Recep Uçak, Çukurova Üniversitesi

Sınır komşumuz Suriye’de 2011 yılında ortaya çıkan iç savaşla birlikte ülkemize Suriyeli sığınmacılar gelmeye başlamıştır. Sığınmacıların büyük bir savaştan çıkmalarının yanı sıra Türkiye’de farklı bir kültürle karşılaşmaları ve bu kültüre uyum sağlamaları onlar için oldukça zorlayıcı bir süreci de beraberinde getirmiştir. Bu zorlu süreçte Suriyeli sığınmacılar entegre olma konusunda birtakım problemler yaşamaktadır (Çetin, 2016; Kocadağ, 2021). Entegrasyon problemi yaşayan Suriyeli sığınmacılarda sosyo-psikolojik sorunlar oluşabilmektedir (Aşkın Sarı, 2022). Bu çalışmanın amacı, Suriyeli üniversite öğrencilerinin algılanan stres ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide toplumsal entegrasyon düzeylerinin aracı rolünün incelenmesidir. Araştırma, Carol Ryff (1989) tarafından geliştirilen psikolojik iyi oluşun altı boyutundan olumlu ilişkiler temelinde ele alınmaktadır. Çalışma öncesinde hem etik kurul hem de kurum uygulama izni alınmıştır. Araştırmaya 137 Suriyeli üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmanın verileri çevrimiçi olarak Algılanan Stres Ölçeği, Toplumsal Entegrasyon Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde korelasyon analizi ve aracılık analizi kullanılmıştır. Veriler, SPSS25 programı ile analiz edilmiştir. Aracılık analiz için Hayes’in Process3.1 makrosu kullanılmıştır. Bulgular, algılanan stres ile psikolojik iyi oluş ($r=-.381, p<0.01$) ve toplumsal entegrasyon ($r=-.368, p<0.01$) arasında olumsuz; toplumsal entegrasyon ile psikolojik iyi oluş ($r=.541, p<0.01$) arasında ise olumlu yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Aracılık analizi sonucunda ise algılanan stres ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide toplumsal entegrasyonun aracı bir rolünün ($\beta= -.93, sh= .20, p= .00$) olduğu saptanmıştır. Bulgular, Suriyeli üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarını artırmak için algılanan stres düzeylerini azaltma ve toplumsal entegrasyon düzeylerini artırmanın önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: algılanan stres, psikolojik iyi oluş, toplumsal entegrasyon.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji.

Depremden Etkilenen ve Ankara'ya Gelen Göçmenlerin Ebeveynlik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Meryem Giden, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ebeveynlerin afet sonrası deneyimledikleri sıkıntıların çocuklarına sağlayabilecekleri etkili ve olumlu ebeveynlik uygulamalarını olumsuz yönde etkileyerek çocuklarda istenmeyen sonuçların olma ihtimalini artırabileceği literatürde ifade edilmektedir. Örneğin, afet sonrasında ebeveynlerin aşırı korumacı olmaları ile çocuklarının travma sonrası stres belirtileri arasında ilişki olduğu gösterilmiştir. Depremden etkilenen ve ikinci göç yaşamak zorunda kalan göçmen ebeveynlerin yaşadıkları sıkıntıları anlamak ve baş etme kaynaklarını destekleyerek hem kendileri hem çocukları üzerindeki olumsuz sonuçların azalmasını sağlamak için etkin müdahaleler planlamak önem taşımaktadır. Bu çalışma depremden etkilenen ve Ankara'ya gelen göçmenlerin daha çok ebeveyn olarak yaşadıkları deneyimleri anlamayı amaçlamıştır. 1 baba ve 4 anne olmak üzere örnekleme Gaziantep ve Hatay'da depremden etkilenen ve Ankara'ya gelen 5 Suriyeli katılımcı yer almıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorularla yönlendirilmiştir ve ulaşılan bulgulara tema analizi yöntemi uygulanmıştır. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda deneyimlenen zorluklar ve baş etme kaynakları olarak 2 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar deprem sonrasında ve yeni geline yerde deneyimlenen sağlık, psikolojik, ailevi, sosyal ve ekonomik sorunları ve hizmetlere erişimde engeller gibi zorlaştırıcı etmenleri ve bakım desteği, sosyal destek, tedavi imkânı, ekonomik destek gibi baş etme kaynaklarını ebeveynlik açısından ilişkisiyle birlikte incelemiştir. Ekonomik ve sosyal açıdan zorlukların olduğu ve bazı katılımcıların hem bireysel hem ebeveyn olarak sıkıntı deneyimlediği görülmüştür. Depremden etkilenmiş ve özellikle de sağlık sorunları olan göçmenlerin gittikleri illerde, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması için çalışmalar yapılmasının ve bireysel psikiyatrik ve psikolojik destek hizmeti vermenin yanında ebeveynlik açısından da değerlendirmelerin yapılması ve ebeveynliği olumsuz etkileyen etmenleri hedefleyen psikososyal faaliyetlerin planlanması ve izlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: deprem, ebeveynlik, Suriyeli göçmenler, sıkıntılar, baş etme kaynakları

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Öz Şefkat ile İlişkisinde Öz Yeterlik ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü

Eylül Elif Aygün Karabakla, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Emine İnan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İnsanlar sosyal bir varlık olduklarından başkalarıyla yakın ilişkiler kurmak ve bu ilişkileri sürdürmek istedikleri için başkalarının gözünde olumlu bir izlenim bırakmak istemektedirler ve bu izlenimi bırakamayacaklarını düşündükleri takdirde yoğun bir sosyal kaygı hissetmektedirler. Duydukları bu sosyal kaygı, kişilerin diğer insanlarla iletişim kurmaktan, belli sosyal ortamlara girmekten ve belli eylemlerde bulunmaktan kaçınmasına sebep olabilmektedir. Üniversite öğrencileri arasında da yaygın olduğu bilinen sosyal kaygı, öğrencilerin üniversite hayatlarına uyum sağlamasını zorlaştırabilmektedir. Önceki çalışmalar sosyal kaygı ile öz şefkat arasında negatif bir ilişki olduğunu ve öz şefkati artıran müdahalelerin sosyal kaygıyı azaltabildiğini göstermektedir. Ayrıca reddedilme duyarlılığının ve öz yeterliğin hem sosyal kaygı hem de öz şefkatle ilişkisine yönelik bulgular bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, öz şefkat ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığı ve öz yeterliğin hem bağımsız hem seri aracı etkisini incelemektir. Araştırma sonucunda elde edilecek bulguların öz şefkat ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi, reddedilme duyarlılığı ve öz yeterlik açısından daha iyi açıklayarak ileride geliştirilebilecek öz şefkat müdahalelerinde reddedilme duyarlılığı ve öz yeterliğin de dikkate alınmasının önemini vurgulayacağı düşünülmektedir. 17-46 yaş arası 303 lisans ve lisans üstü öğrencisinin Qualtrics aracılığıyla doldurduğu Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği, Öz Şefkat Ölçeği, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin toplam puanları SPSS 24 programında 5000 yeniden örnekleme ile Hayes'in PROCESS Model 6 analizi kullanılarak test edilmiştir. Korelasyon analizlerine göre öz şefkat, sosyal kaygı ve reddedilme duyarlılığı ile negatif yönde, öz yeterlik ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir. Ayrıca yapılan aracılık analizlerine göre reddedilme duyarlılığı ve öz yeterlik, öz şefkat ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiye hem bağımsız hem seri sıralı şekilde anlamlı düzeyde aracılık etmektedir. Araştırmanın sonucuna göre sosyal kaygıya ilişkin geliştirilebilecek öz şefkat müdahalelerinde reddedilme duyarlılığı ve öz yeterliğin de dikkate alınması oldukça önemlidir.

Anahtar Sözcükler: öz şefkat, öz yeterlik, reddedilme duyarlılığı, sosyal kaygı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Tevazu ve Romantik İlişkiler: Bir Sistemik Derleme Çalışması

Muhammed Seyid Raşid Bağçivan, Muş Alparslan Üniversitesi

Özden Yalçınkaya Alkar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tevazu ve alçakgönüllülük, insanlık tarihi boyunca en önemli erdemlerden birisi olagelmıştır. Sosyal hayat ve kişilerarası ilişkilerde tevazunun değerli bir rolü bulunmaktadır. Özellikle yakın ilişkilerde ilişkiyi güçlendirmekte ve karşılıklı güven sağlayabilmektedir. Bu sebeple neredeyse tüm kültürlerde kendisine en çok vurgu ve atıf yapılan insani değerlerin başında gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, tevazunun romantik ilişkilerdeki (aile, çift ve romantik partner) rolünü incelemektir. Bu kapsamda PubMed, Scopus, PubPsych ve TrDizin’de Aralık 2021’de sistematik arama gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya PRISMA rehberi kriterleri kullanılarak tevazunun romantik ilişkilerdeki etkisini inceleyen araştırma makaleleri dahil edilmiştir. Sonuç olarak 14 çalışmaya ulaşılmış ve bu çalışmaların bulguları derlenmiştir. İlgili çalışmalardan elde edilen bulgulara göre romantik ilişkilerde eşler (partnerler) tarafından algılanan tevazu, çatışmaları azaltmakta, ilişki tatminini ve çift uyumunu arttırmakta ve hayattaki önemli stresörler karşısında romantik ilişkiler açısından etkin bir başa çıkma olasılığı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte incelenen çalışmalarda, daha mütevazı kişilerin romantik ilişki açısından daha çekici algılandığı ve yine eşlerin daha mütevazı algılandığı ilişkilerde evlilik ve ebeveynliğe geçiş sürecinde daha düşük seviyelerde stres deneyimlendiği rapor edilmiştir. Sonuç olarak tevazu kavramının eşler arasındaki ilişkide çok yönlü etkisinin daha detaylı araştırılmasına ve etki mekanizmasının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunacak daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunduğu değerlendirilmiştir ve yine, kavrama ilişkin sosyal müdahalelerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: tevazu, alçakgönüllülük, romantik ilişki, çift uyumu

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Nomofobi Düzeylerinin Sosyal Onay İhtiyacı ve Temel Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Ebru Başer, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Burcu Pınar Bulut, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Mobil cihazların yaygınlaşmasıyla birlikte aşırı kullanımın yol açtığı çeşitli sorunlar araştırma konusu haline gelmiştir. Bunlardan biri ise nomofobidir. Nomofobi, akıllı telefon bağımlılığının belirtilerini tanımlayan ve bu duruma verilen bir isimdir. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeylerinin sosyal onay ihtiyacı ve temel kişilik özellikleri (dışadönüklük, sorumluluk, geçimlilik/uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik) açısından incelenmesidir. Bu amaçla Google Forms çevrimiçi anket platformu üzerinden 18- 30 yaş arasında 150 katılımcıdan veri toplanmıştır. Nomofobi düzeyini ölçmek amacıyla Türkçe Nomofobi Ölçeği, sosyal onay ihtiyacı düzeyini ölçmek amacıyla Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği, temel kişilik özelliklerine belirlemek amacıyla Temel Kişilik Özelliği Ölçeği ve demografik bilgi formu verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre nomofobi düzeyi ve sosyal onay ihtiyacı arasında zayıf düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki ($r = .32, p < .01$); nomofobi düzeyi ve sorumluluk arasında düşük düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki ($r = .18, p < .05$); nomofobi düzeyi ve geçimlilik/uyumluluk arasında düşük düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki ($r = .25, p < .01$); nomofobi düzeyi ve duygusal tutarsızlık arasında düşük düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki ($r = .26, p < .01$) bulunmaktadır. Sosyal onay ihtiyacı, dışadönüklük, sorumluluk, geçimlilik/uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik düzeylerinin nomofobi düzeyini anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Elde ettiğimiz regresyon modeli anlamlıdır ve yordayıcı değişkenlerin varyansı %22,4 açıkladığı bulunmuştur ($R^2 = .22, F(8,141) = 6.37, p < .01$). Sosyal onay ihtiyacı ($\beta = .25, t(8,141) = 3.3, p < .01$), geçimlilik/uyumluluk ($\beta = .28, t(8,141) = 2.4, p < .05$) ve duygusal tutarsızlık ($\beta = .29, t(8,141) = 2.9, p < .01$) anlamlı olarak nomofobi düzeyini yordamaktadır. Çalışmanın sonuçları, üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeylerini anlamak ve bu düzeyleri etkileyen faktörleri belirlemek için önemli ipuçları sunmaktadır. Literatüre uyumlu olarak üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeyinin sosyal onay ihtiyacı ve bazı temel kişilik özellikleri ile yordandığı söylenilebilir. Çalışmanın kesitsel desene sahip olması, çalışma grubunun üniversite öğrencileri olması ve kadın katılımcı sayısının erkek katılımcı sayısından fazla olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: nomofobi, sosyal onay ihtiyacı, temel kişilik özellikleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Bilişsel Davranışçı Grup Terapisinin Serebral Palsi Tanısı Olan Çocuklara Sahip Ebeveynlerde İyi Oluş, Aile Yaşam Kalitesi ve Sosyal Dahil Olma Üzerindeki Etkisi

Başak Çakır, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

İlknur Dilekler Aldemir, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu tez çalışmasının temel amacı; SP'ye sahip çocukları bulunan ebeveynlerde araştırma kapsamında geliştirilen ve 10 oturumdan oluşan Bilişsel Davranışçı Grup Terapisi'nin bireysel iyi oluş, aile yaşam kalitesi ve sosyal dahil olmalarının üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Bu çalışma karma yöntemle gerçekleştirilmiş olup nicel ve nitel yöntemler kullanılmıştır. Çalışma 6 deney ve 6 kontrol grubunda olmak üzere 12 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler standart ölçekler ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin tema analizi yöntemiyle çözümlenmesinden elde edilmiştir. Analizler sonucunda gruplar arası karşılaştırmada ölçeklerde anlamlı bir fark görülmezken; bireysel ölçümlerde güvenilir değişim endeksine göre anlamlı farklar bulunmuştur. Tema analizinden elde edilen bulgular terapiden alınan fayda ve gruba ilişkin değiştirilmesi gereken yanlar olmak üzere iki üst temadan oluşmaktadır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Serebral Palsi, Bilişsel Davranışçı Grup Terapisi, Bireysel İyi Oluş, Aile Yaşam Kalitesi, Sosyal Dahil Olma

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Travmatik Yaşam Olayı Yaşamış Olmanın Duygusal Bellek Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Yarı Deneysel Bir Çalışma

Şaziye Çalışkan, Bakırçay Üniversitesi

Yıldız Özkılıç, Bakırçay Üniversitesi

Çalışmanın amacı travmatik yaşam olayları yaşamış bireyler ve bunları yaşamamış kontrol grubu bireyler arasında merkezi ve çevrede sunulan ayırık duygu kategorilerine ait (üzüntü, korku, öfke, tiksinti, mutluluk) ve nötr kelimelerin hatırlanmasını tanıma belleği testi ile karşılaştırarak merkezi detayları hatırlamanın artışına karşı çevresel detayların daha az hatırlanması ile karakterize bellek daralması fenomenini ölçmektir. Bu amaç doğrultusunda üniversite öğrencileri arasında tarama yapılmaktadır. Taramadan sonra aleksitimik özellikler taşımayan ve Yaşam Olayları Kontrol Listesinden (YOKL) herhangi bir maddeye “Bizzat yaşadım” seçeneğini işaretlemeyen katılımcılar kontrol grubuna ve aleksitimik özellikler taşıyıp YOKL’den herhangi bir maddeye “Bizzat yaşadım” seçeneğini işaretleyen katılımcılar uzman bir klinisyen ile klinik görüşmeye çağırıldıktan sonra travma sonrası stres bozukluğu tanısını karşılamayan katılımcılar travma grubuna atanmaktadır. Deney aşamasında Kapucu ve arkadaşları (2021) tarafından Türkçe normları ölçülen ve derlenen Türkçe kelime havuzundan seçilen nötr, üzüntü, öfke, korku, tiksinti ve mutluluk kelimeleri kullanılmaktadır. Katılımcılar önce kodlama evresi için laboratuvara davet edilip katılımcılara her duygu kategorisinden 2 kelime merkezde 2 kelime çevrede, nötr kelimelerden 10 kelime merkezde 10 kelime çevrede olmak üzere; 20 duygu kelimesi ve 20 nötr kelime sunulmaktadır. Daha sonra prova etme etkisini engellemek için doldurucu görev olarak katılımcılara Gaze Cue (Friesen ve Kingstone, 1998) deneyi uygulanıp 24 saat sonrasına tanıma belleği testi için randevu ayarlanmaktadır. 24 saat sonra laboratuvarda 40 eski (kodlama evresinde görülen) 40 yeni (kodlama evresinde görülmeyen) kelime katılımcılara sunulup katılımcılardan 1 ile 6 arasında değişen (gördüğüme eminim, gördüm, görmüş olabilirim...) derecelerinden birini seçmesi istenmektedir. Sonrasında katılımcıların duygu kelimeleri ve nötr kelimeler için merkezde ve çevrede sunulan kelimeleri hatırlama oranları arasındaki fark Tekrarlı ölçümler, Karışık Desen 2x6x2 Varyans Analizi (ANOVA) ile hesaplanacaktır. Veriler hala toplanma aşamasındadır.

Anahtar Sözcükler: travma, bellek daralması, duygu

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Türkiye’de Aile Arabuluculuğu Uygulamaları: Psikologların Sistemdeki Muhtemel Yeri

Meliha İrem Çelik, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ebru Bayramoğlu, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Beyzanur Yıldırım, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ece Ceren Akkaya, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arabuluculuk, üçüncü bir kişinin tarafsız biçimde, birbiriyle çatışma halinde olan iki kişinin çözüm üretmesine ortam sağlamaktadır. Özellikle ticari faaliyetlerde kullanılan bu yöntemin aile sisteminde de temelleri atılmaya başlanmıştır. Aile arabuluculuğu sistemi, mahkeme sürecinde boşanmanın çekişmeli ortamını tetikleyen iletişim sorunlarını en aza indirmek ve tarafların bu süreçte yıpranmasını engellemek için uygulanan bir sistemdir. Bu çalışma bu alanda çalışan avukatların aile arabuluculuğuna bakış açısını anlayıp, psikologların bu alandaki muhtemel yeriyle alakalı bir müdahale programı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmadaki veri bu alanda çalışan 14 avukatla mülakat yapılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sonucunda 3 ana temaya ulaşılmıştır. Bunlar; “arabuluculuk”, “psikolog algısı” ve “psikologların muhtemel yeri” olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, psikologların arabuluculuk alanında sunacağı katkılar konusunda çekimser olduklarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra, arabuluculuk görüşmelerinde bir psikoloğun arabulucu görevinde yer alması yerine görüşme sırasında tarafların sağlıklı kararlar alabilmesi ve stres seviyelerinin azaltılması gibi görevlerde bir “terapist” olarak yer alması gerektiği görüşünü desteklemektedirler. Katılımcılar buna ek olarak, Türkiye’de aile arabuluculuğu uygulamasına başlanmasıyla birlikte boşanma sürecindeki taraflar ve müşterek çocuk/çocuklar için süreçte psikologların da bulunmasının arabuluculuğu daha etkili duruma getireceği öngördüklerini de belirtmektedirler. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların, psikologları yalnızca “klinik psikolog” olarak değerlendirmesinin arabuluculuk alanına psikologların dahil olmasını zorlaştırdığı görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de de boşanma sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi ve hukuk mezunu arabuluculara eş olarak psikologların da bu alanda aktif olarak görev alması için psikolojinin diğer alt alanlarının da tanıtıldığı bir müdahale programı önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile arabuluculuğu, boşanma, adli psikoloji.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Adli Psikoloji

Yüz Pareidolia İşleme Süreçleri: Beden Dismorfik Bozukluğu Eğilimi Fark Yaratıyor Mu?

Habibe Sena Dünder, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Görsel algı literatürü nesnelerin ve yüzlerin algılanmasında birbirinden farklı süreçlerin devreye girdiğini göstermektedir. Buna göre, nesneler kendilerini oluşturan parçaların ayrı ayrı işlendiği bir algılamamanın ürünü olarak karşımıza çıkarken, yüzler kendisini oluşturan parçaların oluşturduğu bütüncül bir yapının ürünü olarak (gözler üstte, dudak gözlerin altında gibi) algılanmaktadır (Faraet.al, 1998; Young et.al, 1987). Ancak bazı durumlarda insanlar insan yüzlerini de nesneler gibi detay odaklı işleyebilmektedir. Bu durum sosyal bağlam düzleminde gruplar arası ilişkilerden bireysel farklılıkların dahil olduğu psikopatolojilere kadar uzanabilmektedir. Yüz işlemenin bireysel düzeyde farklılaşabildiği psikopatolojilerden biri olan Beden Dismorfik Bozukluğuna (BDB) sahip bireylerin insan yüzlerini bu bozukluğa sahip olmayan bireylere göre bütünselliği ihmal etmek uğruna daha detay odaklı işlediği görülmüştür (Carhoun & Topfer, 2020). Görsel bir illüzyon olan yüz pareidoliası, yüz olmayan nesne ve şekillerde hayali bir yüz algılama olarak tanımlanabilir (Akdeniz, 2018). Rastgele şekillerin ve nesnelerin bir araya getirdiği bu yüzler- örneğin, prizler, araba farları, ya da bulutlar- insan yüzlerini oluşturan ağız, göz, burun gibi parçalardan mahrum olmasına rağmen insan yüzündeki bütüncül yapının bir tür benzerliğini taşıdığı için (gözler yukarıda, burun, sonra ağız gibi) insan yüzü gibi algılanmaktadır. Pareidolia yüz işlemenin BDB eğilimi olan bireylerde de benzer olup olmadığı araştırmamızın temel sorusudur. Dikkat yanıp sönmesi test performansı ile BDB eğilimi olan ve olmayan bireylerin yüz, nesne ve pareidolia yüz tanıma performansları karşılaştırılacaktır. Araştırmanın veri toplama süreci henüz tamamlanmamıştır, kongre tarihine kadar elde edilen veriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: yüz pareidolia, yüz işleme, dikkat yanıp sönmesi, yüz algısı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

COVID-19 Döneminde Yas: Akut ve Uzun Dönem Yas Belirtileri ile Travmatik Yas Tepkileri, Yas Bilişleri ve Algılanan Sosyal Destek İlişkisinin İncelenmesi

Buse Ekren, Bağımsız Araştırmacı

Ayşe Bikem Kargı, Hacettepe Üniversitesi

Mevcut çalışmada, akut ve uzun dönem yas belirtileri ile travmatik yas tepkileri, yas bilişleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, COVID-19 pandemi döneminde ani/beklenmedik kayıp yaşayan, COVID-19 nedeniyle kayıp yaşayan ve sıralı/beklendik kayıp yaşayan kişilerin yas süreçleri; ilişkili değişkenler bakımından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Mart 2020 tarihinden sonra kayıp yaşamış olan 18 yaş ve üzeri 394 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda; yas belirti düzeyinin medeni durum, psikolojik bir rahatsızlığa sahip olma, kaybedilen kişi ile yakınlık derecesi, kaybedilen kişinin ölüm yaşı, kayıp şekli, kaybın üzerinden geçen zaman, çoklu kayıp yaşantısı, kaybedilen kişi ile ilişkinin algılanan yakınlık düzeyi, algılanan sosyal destek ve alınan desteğin rahatlatıcılığına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Öte yandan, yas belirti düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, algılanan gelir düzeyi, birlikte yaşanan kişi değişkenlerine göre ise anlamlı olarak farklılaşmadığı saptanmıştır. Akut ve uzun dönem yas belirti düzeyi, travmatik yas tepki düzeyi ve yas bilişlerinin kayıp şekli açısından farklılaştığı görülmüştür. COVID-19 nedeniyle kayıp yaşayan bireylerin yas belirtileri ile travmatik yas tepkileri, yas bilişleri ve depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu; algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda; yas belirtileri, yas bilişleri, algılanan sosyal destek ve depresyon düzeylerinin travmatik yas tepkilerini anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır. Düzenleyici değişken analizinde ise yas belirtilerinin travmatik yası yordadığı ve yas bilişleri ile algılanan sosyal desteğin bu ilişkide düzenleyici rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. COVID-19 pandemisi ile bireylerin günlük yaşamında olduğu kadar kayıp ve yas tutma biçimlerinde de çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Bireylerin kaybettikleri kişilere veda etme, acı ve yasını paylaşma, kültürel ve dini ritüellerini gerçekleştirme imkânları sınırlanmıştır. Bütün bunlar, bireylerin yaşadığı yas sürecinin şiddetlenmesini önemli düzeyde etkilemektedir. Bahsi geçen durumlara ek olarak, kayıp süreci, bireylerin yaşantılarına dair oluşan olumsuz inanç ve değerlendirmeleri ile çevrelerinden gördüğü destek düzeyine göre travmatik bir yas sürecine evrilebilmektedir.

Anahtar Sözcükler: yas belirtileri, travmatik yas tepkileri, yas bilişleri, algılanan sosyal destek
İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

İfade Edici Yazma Paradigması ve Öz Şefkatin Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi

Emine İnan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İ. Mahmut Ceyhan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı ifade edici yazma (İY) paradigması ve öz şefkat düzeyinin pandemi sürecinde yaşam doyumu, depresyon, stres, anksiyete, duygu düzenleme, pozitif ve negatif duygulanım üzerinde zaman içerisindeki etkisini değerlendirmektir. Psikoloji bölümünde okuyan 90 katılımcı (45 deney - 45 kontrol grubu; 18-25 yaş aralığı; ortalama 20.52) ilk olarak çevrimiçi ortamda çalışma ölçeklerini doldurmuştur. Deney grubu 6 hafta boyunca pandemi sürecinde deneyimledikleri ve kendilerinde güçlü duygular uyandıran olaylar üzerine İY yönergeleri çerçevesinde günlük tutmuşlardır. Daha sonra gruplar ilk ölçümde kullanılan ölçekleri çevrimiçi ortamda yeniden doldurmuşlardır. Araştırma hipotezlerinin değerlendirilmesi amacıyla çalışma kapsamında karma faktöriyel varyans analizleri yürütülmüştür. Bu analizler doğrultusunda İY'nin çalışma değişkenleri üzerindeki ana etkisinin anlamlı olmadığı, öz şefkat düzeyi ve İY'den bağımsız olarak zaman içerisinde bireylerin pozitif duygulanımındaki azalmanın ve stres puanlarındaki yükselmenin anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bireylerin öz şefkat düzeyinin ana etkisi bastırma hariç tüm değişkenlerin zaman içerisindeki değişimleri üzerinde anlamlı bulunmuştur. Araştırma bulguları İY'nin bu çalışma örneğinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını, öz şefkatin strese karşı koruyucu bir faktör olabileceğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: pandemi, ifade edici yazma, öz şefkat, duygu düzenleme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Şizofreni Tanısı Olan Yetişkinlerin Ebeveynlerinde Belirsiz Kayıp Süreçleri, Etkileri ve Başa Çıkma Yolları

İrem Kadiroğlu, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Ayşe Nuray Karancı, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, şizofreni hastası yetişkin çocuğuna bakım veren ebeveynlerin, yaşadığı bakım verme yüklerinden biri olarak görülen belirsiz kaybı nasıl deneyimlediklerini ve bununla nasıl başa çıktıklarını derinlemesine araştırmaktır. Bu amaçla, Ankara'daki şizofreni dayanışma dernekleri aracılığıyla 10 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen veriler, nitel metodoloji yöntemlerinden biri olan refleksif tema analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda dört üst tema belirlenmiştir: *nesnel yükler, öznel yükler, aile ve sosyal yaşama ilişkin yükler ve başa çıkma*. Bulgular, katılımcıların çocuklarına ve kendi yaşamlarının farklı boyutlarına ilişkin belirsiz kayıp ve yas duygularını yaşadıklarını göstermiştir. Bu yükleri belirsiz kayıp teorisi perspektifinden tartışmak yenilikçi bir bakış açısı sunmaktadır. Her ne kadar ebeveynlerin çocuklarının bağımsız bir yaşam sürmesine yönelik beklentileri bulunsa da çocuklarına şizofreni tanısı konulduktan sonra bu ve benzeri beklentilerin karşılanması zorlaşmaktadır. Teşhis konulan yetişkin çocuk fiziksel olarak oradadır ancak bilişsel ve psikolojik olarak yoktur/ her zaman ulaşılabilir durumda değildir. Ebeveynlerin çocukları yetişkin olduktan sonra da onlara bakım vermeye devam etmeleri hem çocuklarına dair beklentilerin hem de kendi yaşamlarında farklı alanların belirsiz kaybına yol açmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular her bir tema isminin altında başta belirsiz kayıp teorisi ve ilgili literatürdeki diğer bakış açıları ışığında tartışılmıştır. Bu anlamda bulgular genel olarak ilgili literatürle tutarlıdır. Başa çıkma ile ilgili bulgular ise, çocuklarına bakım veren ebeveynlerin belirsiz kayıpla başa çıkmada kullandıkları işlevsel başa çıkma stratejilerinin önemini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: şizofreni, bakım veren yükü, belirsiz kayıp, yas, başa çıkma

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma ve Ruhsal Hastalıklara Yönelik İnançların, Psikolojik Yardım Aramada Kendini Damgalamayla Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Zeynep Karakuş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Zeyneb Şeyma Göşeli, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Laman Aliyeva, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nilay Doyaroğlu, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İlminur Tutaş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve ruhsal hastalıklara yönelik tutumların, bireylerin psikolojik yardım aramada kendilerini damgalama eğilimi ile ilişkisini inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Yapılan bir araştırmada ruhsal hastalıklara yönelik damgalayıcı tutumların, ruhsal hastalığı olan kişilerin algılanan ayrımcılığını artırdığı, bu tutumları içselleştirdikleri ve dolayısıyla kendilerini damgalama eğiliminde oldukları öne sürülmüştür. Zaman içerisindeki toplum damgalaması ve kendini damgalama arasındaki ilişkiyi inceleyen bir boylamsal çalışmada toplum damgalamasının zamanla kendini damgalamayı öngördüğü bulunmuştur. Bu araştırma, Türkiye'deki üniversitelerde okuyan 18-25 yaş arasındaki Türk öğrenciler üzerinde yürütülmüş ve çevrimiçi bir anket formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Farklı demografik faktörlerle ilişkiler de incelenmiştir. Araştırma için gerekli tüm izinler alınmış ve hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılmıştır. Toplam 202 katılımcı yer almıştır. Veriler, SPSS Hiyerarşik Regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler, Model 1'e göre, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve ruhsal hastalıklara yönelik tutumun, psikolojik yardım aramada kendini damgalama eğiliminin %9,7'sini açıkladığını göstermektedir. Model 2'ye hiyerarşik değişkenler eklenerek yapılan analizlerde ise toplam varyansın %19,4'ünü açıklamaktadır. Hiyerarşik değişkenler arasında sadece cinsiyet anlamlı bir fark göstermiştir ($p < .05$), bu da erkeklerin ($M=2,33$) kadınlardan ($M=1,89$) daha fazla psikolojik yardım aramada kendilerini damgalama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ekonomik gelir düzeyi, sınıf düzeyi ve bölüm (psikoloji ve diğer bölümler) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Model 2'de yer alan ruhsal hastalıklara yönelik tutum değişkeni hala anlamlıdır ($p < 0.05$) ancak psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma anlamsız etkiye sahip hale gelmiştir ($p > 0.05$). Çalışmamızda psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın, psikolojik yardım aramada kendini damgalamayla ilişkisi incelenmiştir; yani iki alan birleştirilerek alanyazında yeni bir araştırma alanı oluşturulmuştur. Aynı zamanda ruhsal rahatsızlıklara yönelik inançlar ve psikolojik yardım aramada kendini damgalama da daha önce beraber çalışılmamış bir alandır. Bu alanlarda ileri araştırmaların yapılmasının literatüre önemli katkılar sağlayabileceğini düşünmekteyiz.

Anahtar Sözcükler: sosyal damgalama, kendini damgalama, ruhsal bozukluklar, üniversite öğrencisi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji, Sosyal Psikoloji

Psiko-Eğitim Videosu İzlemenin Psikolojik Yardım Alma Tutumuna Etkisi: Ön Bulgular

Utku Rauf Karaman, Çankaya Üniversitesi

İbrahim Kerem Kantar, Çankaya Üniversitesi

Hasan Hüseyin Seçilmiş, Çankaya Üniversitesi

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, kişinin psikolojik yardım almaya yönelik genel yaklaşımını, düşüncelerini ve inançlarını ifade eder. Bu tutum bireysel olarak farklılık gösterir ve çeşitli faktörlere bağlı olarak değişir. Alanyazında mahremiyet korkusu ve damgalaması yüksek olan bireylerde tutumun daha olumsuz olduğu görülürken bireyin eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arttıkça tutumun daha olumlu olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın amacı izleyenlerin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyecek bir materyal oluşturup bu materyalin etkililiğini incelemektir. Çalışma, 18 yaş ve üzeri Çankaya Üniversitesi öğrencisi 148 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %49.3'ü erkek (n=73), %50.7'si kadındır (n=75). Araştırma, Çankaya Üniversitesi psikoloji laboratuvarında yüz yüze gerçekleştirilmiş olup 2 aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada katılımcılara Psikolojik Yardım Alma Tutumu-Kısa Form (PYAİTÖ-KF), Damgalama Anketi-27, Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri (BCRE) ve Kısa Semptom Envanteri ölçeklerinin bulunduğu çalışma anketini cevaplandırmaları istendi. Ölçekler cevaplandırıldıktan hemen sonra katılımcılara araştırma kapsamında hazırlanan psiko-eğitim video materyali izletildi. 1 hafta sonra 2. aşamaya katılan katılımcılara Psikolojik Yardım Alma Tutumu-Kısa Form (PYAİTÖ-KF), Damgalama Anketi-27 ölçeklerini yeniden yanıtlamaları istendi. Toplanan veriler, 2 (erkek, kadın) X 2 (öntest, son test) tekrarlanan ölçümler ANOVA ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre cinsiyet farkı ve işlem etkisinin etkileşim etkisi istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu. Bulunan etkinin incelenmesi adına cinsiyetler sabit tutularak yapılan analizde kadınların yardım almaya yönelik tutumunun istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde olumlu yönde değiştiği gözlemlenirken erkek katılımcılar için bu etki gözlemlenmemiştir. Araştırmanın bulguları cinsiyet rolleri bağlamında tartışılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda erkeklerin tutumunu olumlu yönde etkileyecek içerik ve değişkenlere odaklanılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: psikolojik yardım alma tutumu, psiko-eğitim, damgalama

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Kanser Hastalarının Kaygı ve Depresyon Düzeyleri ile Hastalığa Yönelik Biliş ve Davranışlarının İncelenmesi

İlayda Kaya
Özlem Kahraman Erkuş

Kanserli hastalarda depresyon ve anksiyete sıklıkla karşılaşılan ve hastalığın gidişatını da büyük ölçüde etkileyen önemli etmenlerdir. Kanser tanısı alan kişilerin bilişleri ve davranışları hastalıkla başarılı bir şekilde başa çıkmalarında başlıca rol oynarlar. Bu çalışmada kanser hastalarının kaygı ve depresyon puanları ile hastalığa yönelik biliş ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yürütülen araştırmanın örneklemini kanser tedavisi gören 69'u kadın ve 27'si erkek 96 hasta oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında katılımcılara demografik bilgilerinin ve hastalık süreçleri içinde gösterdikleri biliş ve davranışlarının sorulduğu formun yanı sıra Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (HADÖ) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kaygı ve depresyon puanları ile negatif ilişkili olduğu bulunan faktörler olumlu tutum/sağlığı üzerinde kontrolü olduğuna inanmak (olumlu tutumun sağlığıma iyi geleceğine inanıyorum, gelecekle ilgili plan yapmak, bence ruh halim sağlığım üzerinde önemli farklılıklar yaratabilir, hayatıma her zamanki gibi devam etmeye çalışıyorum, bunların hepsini geride bırakmaya kararlıyım, çok olumlu bir tutum takınmaya çalışıyorum), ile sağlığa iyi gelecek davranışlarda bulunmak (sağlığıma iyi geleceğine inandığım aktivitelerde bulunmaktayım, kendimi fazlasıyla meşgul tutuyorum böylece rahatsızlığım hakkında düşünecek zamanım kalmıyor, hastalığımı mücadele edeceğim bir şey olarak görüyorum, rahatsızlığımın mücadele etmeye çalışıyorum), kadercilik (Kendimi Allah'a emanet ettim, güzel bir hayatım oldu artık geriye kalan hediye, benden daha kötü durumdaki insanları düşünüyorum, konuya kaderci yaklaşıyorum, halime şükrediyorum) ve mizah (işimi espiye vurmaya çalışıyorum; diğer insanlar benim hakkımda benden daha çok endişeleniyorlar) gibi başlıklar altında toplanmıştır. Hastalığa yönelik olan ve kişilerin kaygı ve depresyon puanları ile negatif ilişkili olan bu biliş ve davranışların kanser hastalarının psikolojik sağlığının iyileştirilmesinde önemli yol göstericiler olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Sözcükler: kanser, depresyon, kaygı, psiko-onkoloji, bilişsel uyum

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Sanal Gerçeklik (VR) Tabanlı Eğitim Simülasyonlarının Liderlik Gelişimi Üzerindeki Etkisi: Literatür Taraması

Eda Mat, Çankaya Üniversitesi

Esil Salimoğlu, Çankaya Üniversitesi

Bu çalışma, sanal gerçeklik (VR) tabanlı eğitim simülasyonlarının liderlik gelişimi üzerindeki etkililiğini inceleyen mevcut literatürü kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Kuramsal çerçeve olarak, liderlik teorileri ve eğitiminde kullanılan geleneksel yöntemler ile VR teknolojisinin bu alandaki potansiyel faydaları incelenmiştir. Özellikle, dönüşümcü liderlik teorisi ve deneyimsel öğrenme teorisi, VR tabanlı eğitimlerin liderlik gelişimine olan katkılarını anlamada temel alınmıştır. Yöntem olarak, 2018-2024 yılları arasında yayımlanmış olan, liderlik gelişimi ve VR teknolojisi konularında elliden fazla bilimsel makale sistematik bir şekilde taranmış ve içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İncelenen çalışmalar, liderlik gelişiminde VR simülasyonlarının etkilerini ölçmek için deneysel ve yarı deneysel yöntemler kullanmıştır. Bulgular, VR tabanlı eğitim simülasyonlarının liderlik becerileri, karar verme süreçleri, empati ve takım yönetimi konularında anlamlı gelişmeler sağladığını ortaya koymaktadır. Özellikle, VR simülasyonlarının yüksek düzeyde etkileşim ve katılım sağladığı, geleneksel eğitim yöntemlerine kıyasla daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalarda, VR simülasyonlarıyla eğitim alan katılımcıların, stres yönetimi ve kriz durumlarında daha hızlı ve etkili kararlar alabildikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, VR tabanlı eğitimlerin, liderlerin empati ve duygusal zekâ gibi becerilerini geliştirmede de önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir. VR teknolojisinin liderlik eğitimi ve gelişimi için güçlü bir araç olduğunu destekleyen bulgular sunulmakta ve gelecekte bu alanda yapılacak araştırmalar için önemli bir temel oluşturulmaktadır. Özellikle, daha geniş kapsamlı ve çeşitli katılımcı gruplarıyla yapılacak çalışmaların, VR tabanlı liderlik eğitimlerinin uzun vadeli etkilerini değerlendirmede kritik olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, VR teknolojisinin maliyeti ve erişilebilirliği gibi konuların da daha detaylı incelenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, eğitimciler, yöneticiler ve VR teknolojisi geliştiricileri için önemli çıkarımlar sunmakta olup, liderlik gelişiminde yenilikçi eğitim yöntemlerinin benimsenmesine yönelik önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. VR tabanlı eğitim simülasyonlarının, liderlik gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini destekleyen bu bulgular, gelecekteki eğitim programlarının tasarımında dikkate alınmalıdır.

Anahtar Sözcükler: sanal gerçeklik (VR), liderlik gelişimi, eğitim simülasyonları, deneyimsel öğrenme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

İşe Alım Süreçlerinde Yapay Zekânın Kullanımı: Katkılar, Sınırlılıklar ve Literatür İncelemesi

Eda Mat, Çankaya Üniversitesi

Esil Salimoğlu, Çankaya Üniversitesi

Bu çalışma, işe alım süreçlerinde yapay zekanın (YZ) kullanımının katkılarını, sınırlılıklarını ve literatürdeki çalışmaların sonuçlarını incelemektedir. Kuramsal çerçevede, YZ'nin insan kaynakları yönetiminde potansiyel etkileri, veri analizi yetenekleri ve önyargısız karar verme süreçlerine katkıları ele alınmıştır. Bu derlemeyi gerçekleştirmek için 2018-2024 yılları arasında yayımlanmış 50 bilimsel makale ve rapor analiz edilmiştir. Yöntem olarak, ilgili literatür sistematik bir şekilde taranmış ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular, YZ'nin işe alım süreçlerinde verimliliği artırdığı, önyargıları azalttığı ve aday değerlendirme sürecinde daha objektif sonuçlar elde edilmesini sağladığını göstermektedir. YZ, büyük veri kümelerini hızlı ve etkili bir şekilde analiz ederek, adayların niteliklerini ve uygunluğunu daha tarafsız bir şekilde değerlendirebilmekte ve bu sayede insan kaynaklı hataları ve önyargıları minimize edebilmektedir. Ayrıca, YZ'nin mülakat süreçlerinde de kullanılması, adayların performansını daha doğru bir şekilde değerlendirmeye yardımcı olmaktadır. Ancak, YZ'nin işe alım süreçlerinde kullanımının bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. YZ algoritmalarının geliştirilmesi ve uygulanması sırasında kullanılan verilerin kalitesi ve çeşitliliği büyük önem taşımaktadır. Yanlış veya eksik veriler, algoritmaların hatalı sonuçlar üretmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, YZ sistemlerinin şeffaflığı ve hesap verebilirliği konusunda hâlâ endişeler bulunmaktadır. İşe alım sürecinde kullanılan YZ sistemlerinin karar verme süreçlerinin anlaşılabilir ve denetlenebilir olması gerekmektedir. YZ'nin insan kaynakları süreçlerinde dikkatli ve etik bir şekilde uygulanmasının gerekliliği vurgulanmakta, veri gizliliği ve aday haklarının korunması konularının önemine dikkat çekilmektedir. Ayrıca, YZ sistemlerinin eğitilmesi sırasında kullanılan veri setlerinin çeşitliliği ve temsil ediciliği de ele alınması gereken önemli bir konudur. Örneğin, belirli demografik grupların yetersiz temsil edilmesi, bu grupların değerlendirme süreçlerinde dezavantajlı duruma düşmelerine yol açabilir. YZ sistemlerinin sürekli olarak izlenmesi ve güncellenmesi, adil ve eşitlikçi sonuçlar elde etmek için kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, YZ'nin işe alım süreçlerinde potansiyel faydaları büyük olmakla birlikte, bu teknolojilerin güvenilir ve adil bir şekilde kullanılması için dikkatli bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu derleme, insan kaynakları alanında YZ'nin etkili ve etik kullanımına yönelik önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: yapay zekâ, işe alım süreçleri, personel seçimi, aday değerlendirme, karar verme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Bulaşma Kirlenme Kaygısı ve Kontrol Etme Düzeyinin Dikkat Yanlılıkları Bağlamında İncelenmesi: Bir Göz İzleme Çalışması

Güzide Memişçi, Hacettepe Üniversitesi

Müjgan İnözü Mermerkaya, Hacettepe Üniversitesi

Obsesif Kompulsif Bozukluk çeşitli belirti alt türlerine sahip ve etiyolojisinde çeşitli yanlılıkların rol oynadığı bir bozukluktur. Bilişsel modeller OKB’de yorumlama, bellek ve dikkat yanlılıklarının söz konusu olduğunu belirtmektedir. OKB’de dikkat yanlılıklarının doğasını anlamak için yürütülen çalışmaların bulguları ise tutarsızdır. Bu çalışma kapsamında göz izleme teknolojisi kullanılarak OKB’nin belirti alt türlerinden bulaşma kirlenme ve kontrol etmede dikkat yanlılıklarının kapsamlı olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Tarama çalışması (n = 774) aracılığıyla bulaşma kirlenme kaygısı yüksek (BKKY, n = 10) ve düşük (BKKD, n = 10), kontrol etme düzeyi yüksek (KEY, n= 10) ve düşük (KED, n=10) katılımcılara ulaşılmıştır. BKKY ve BKKD grubu tikslenme, tehdit, nötr içerikli görsel uyarıcılara; KEY ve KED grubu ise kontrol etme, tehdit ve nötr içerikli görsel uyarıcılara verdikleri göz hareketleri tepkisi bağlamında karşılaştırılmıştır. Dikkat yanlılıkları katılımcıların ilk bakışlarını hangi görsel türüne yaptıkları (yöneltilme), ne kadar hızlı baktıkları (yöneltilme), ilk bakış süreleri (dikkati geç çekme), toplam bakış sayısı (sürdürme) ve toplam bakış süresi (sürdürme) ölçülerek 3 ayrı yanlılık türü bağlamında incelenmiştir. BKKY ve BKKD grubuna ilişkin yürütülen 2 (grup) x 3 (görsel türü) tekrar ölçümlü ANOVA analizleri aracılığıyla BKKY grubunun tehdit görsellerine nötr görsellere kıyasla daha hızlı, daha az sayıda ve toplamda daha kısa süre baktığı bulunmuştur. KEY ve KED grubuna ilişkin yürütülen 2 (grup) x 3 (görsel türü) tekrar ölçümlü ANOVA analizleri aracılığıyla KEY grubunun kontrol etme görsellerine tehdit ve nötr görsel türlerine kıyasla daha hızlı, kontrol etme ve tehdit görsellerine ise nötr görsellere kıyasla daha uzun süre baktığını göstermiştir. OKB belirti türlerinin birlikte ele alınmaması bozukluğun anlaşılmasında önemli görülmektedir. BKKY grubunda tikslenme görsellerine yönelik dikkatte bir yanlılık olmadığı gibi kaygı duyarlılığının sebep olabileceği tehdit görsellerinden kaçınma davranışı olduğu görülmektedir. Bunun aksine KEY grubunda kaçınma davranışından ziyade artmış bir dikkat olduğu görülmektedir. Belirti alt türlerine yönelik dikkat yanlılıklarını ayrıştırarak incelemenin dikkat yanlılığı değişimleme müdahalelerini planlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: obsesif kompulsif bozukluk, dikkat yanlılığı, göz izleme, bulaşma kirlenme, kontrol etme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

İdiopatik Skolyoz Hastalarında Benlik Saygısı ile Beden İmgesi Memnuniyetsizliği Arasındaki İlişkide Beden İmgesi Etme Stratejilerinin Aracılık Rolü

Ezgi Söymen, Acıbadem Üniversitesi

Ayşenur Aktaş, Acıbadem Üniversitesi

Ahmet Alanay, Acıbadem Üniversitesi

Beden imgesi, bireyin kendi vücut yapısı, görünüşü ve fiziksel varlığı hakkındaki algısını ifade eden derin ve karmaşık bir kavramdır. Günümüzde beden imgesi ile birçok psikolojik değişkenin (yeme tutumları, benlik saygısı, öz-şefkat, beden dismorfik bozukluğu, beden memnuniyeti gibi) ilişkileri incelenmektedir. Beden imgesi memnuniyetsizliğini etkileyen birçok psikolojik unsur mevcuttur. Bunlardan bir tanesi benlik saygısıdır. Benzer şekilde beden imgesi baş etme stratejileri de (görünüşü düzeltme, kaçınma, olumlu mantıksal kabul) beden imgesi memnuniyetsizliği ile birçok çalışmada ilişkilendirilmiştir. Skolyoz, omurganın coronal planda 10 dereceden fazla olan deviasyonu (eğriliği) olarak tanımlanır. Çoğu araştırma, sağlıklı kontrollere kıyasla idiopatik skolyoz (sebebi tam olarak bilinmeyen skolyoz) hastalarında psikolojik rahatsızlıkların (örneğin, öz eleştiri, olumsuz beden imgesi, düşük benlik saygısı) ve psikopatolojilerin (örneğin, kaygı ve depresif bozukluklar) daha yüksek oranda olduğunu belgelemiştir. Beden imgesi memnuniyetsizliği skolyoz hastalarında sık karşılaşılan problemler arasındadır. Bununla birlikte her skolyoz hastasında da beden imgesi memnuniyetsizliği görülmemektedir. Bu noktada bazı psikolojik işleyişlerin etkisi söz konusu olabilir. Bu çalışmada idiopatik skolyoz tanısı almış 150 katılımcıda, benlik saygısı ve skolyoza ilişkin beden memnuniyeti arasında görünüşü düzeltme ve kaçınma gibi başa çıkma stratejilerinin aracı rolleri incelenmiştir. Bu doğrultuda PROCESS macro aracılık analizi yapılmış ve model 4 kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre benlik saygısının skolyoza ilişkin beden imgesi kişisel alt boyutuna olan etkisinde, görünüşü düzeltme stratejisinin; benlik saygısının skolyoza ilişkin beden imgesi sosyal alt boyutuna olan etkisinde, görünüşü düzeltme ve kaçınma baş etme stratejilerinin aracılık etkisi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Yani kişilerin benlik saygıları ne kadar yüksekse skolyoza ilişkin beden imgesi memnuniyetsizliği o kadar azdır. Bilişsel davranışçı perspektiften bakıldığında, *Beden İmgesi Modeli*'ne göre, başa çıkma stratejileri, beden imgesi memnuniyetsizliğini sürdüren etkenlerden biridir. Ayrıca beden memnuniyetsizliği benlik saygısı gibi kişisel özelliklerden etkilenmektedir. Bu doğrultuda çalışma bulguları literatür ile tutarlılık göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: beden imgesi memnuniyetsizliği, beden imgesi baş etme stratejileri, benlik saygısı, skolyoz

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sağlık Psikolojisi

Siber Stalklama ve Depresyon Arasındaki İlişkide Ayrılma Bireyleşmenin Aracı Rolü

Sevi Sunar, Çankaya Üniversitesi

Hasan Hüseyin Seçilmiş, Çankaya Üniversitesi

Siber stalklama, bir kişinin güvenliğini tehdit edebilen, kasıtlı, kötü niyetli ve tekrarlanan olayların elektronik yöntemler kullanılarak yapılmasını içerir. Son 20 yılda, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte siber stalklama davranışı artmış; psikoloji ve çevrimiçi güvenlik üzerindeki olumsuz etkileri de beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, siber stalklama ve depresyon arasındaki ilişkide ayrılma bireyleşmenin (bölme, farklılaşma, ilişki problemleri) aracı rolünü inceleyerek bu konuda eksik olduğu düşünülen literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini 18-55 yaş arasındaki (Ort. = 24.6, SS = 6.12) 528 gönüllü oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgiler Formu, Ayrılma-Bireyleşme Envanteri (ABE), Siber Stalklama Ölçeği (SSİ), Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21) kullanılmıştır. Katılımcılara kartopu örneklem metodu ile ulaşılmış ve internet aracılığıyla veriler toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 26.0 ve Process Macro 4.2 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Aracılık analizi sonuçlarına göre siber stalklama ve depresyon arasındaki ilişkide bölme, farklılaşma ve ilişki problemlerinin aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Mevcut araştırmanın bulguları siber stalklama ile depresyon arasındaki ilişkinin ayrılma bireyleşme tarafından açıklandığını ortaya koymaktadır. Farklılaşma süreçlerinde problem yaşayan bireylerin, yetişkinlikte kendileriyle başkaları arasındaki sınırı oluşturamamasının hem stalklama davranışı üzerinde hem de depresyon üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ilişki problemleri yaşama ve bağlılık konusunda denge kurmakta zorlanmak da stalklama ve depresyon arasındaki ilişkiyi açıklayabileceği düşünülmektedir. Son olarak, içsel temsillerin “iyi” ve “kötü” olarak bölünmesinde, ilişkideki yalnızlığa toleransta ve nesne sürekliliğinde güçlük yaşamının bu değişkenlerle ilintili olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Siber stalklama, depresyon, ayrılma-bireyleşme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Travma Sonrası Stres ve Travma Sonrası Büyüme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolünün ve Travmadan Sonra Geçen Sürenin Bu İlişkilerdeki Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

Caner Tülek, Hacettepe Üniversitesi

Sevginar Vatan, Hacettepe Üniversitesi

Travmatik yaşam olayı, bireyde çeşitli değişimlere yol açan ve kişinin tepkilerini kısa ve uzun sürede değiştiren olaydır. Travmatik yaşam olayı sonrasında Travma Sonrası Stres (TSS) belirtileri ve Travma Sonrası Büyüme (TSB) belirtileri gözlenebilmektedir. Aynı zamanda TSB'yi ele alan güncel model ve araştırmalarda çoğunlukla TSS ile TSB arasında pozitif ilişki görülmektedir. Bu çalışmada travma sonrası stres belirtileri ile travma sonrası büyüme düzeyi arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin (BDDS) aracı rolü ve travmadan sonra geçen sürenin bu ilişkilerdeki düzenleyici rolünü incelemek amaçlanmıştır. Aynı zamanda TSS, TSB ve BDDS'lerin demografik değişkenlerle ilişkileri ve BDDS'lerin TSS ve TSB ile korelasyon farkları incelenmiştir. Bu amaçla yürütülen araştırmanın örneklemini 18 yaşın üzerinde travmatik yaşantı bildiren sağlıklı 305 katılımcı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği-5, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Travma Sonrası Büyüme Ölçeği uygulanmıştır. Yürütülen analiz sonuçlarına göre örneklemin tamamında TSS ile TSB arasında anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Sonrasında örneklem TSB düzeyi yüksek ve TSB düzeyi düşük olarak ikiye bölünerek analizler tekrar yürütülmüştür. TSB Yüksek Grup'ta TSS ile TSB arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. TSB Yüksek Grup'ta BDDS'lerden olumlu yeniden odaklanma ve olumlu yeniden değerlendirme stratejilerinin TSS ile TSB arasındaki ilişkide tam aracı rolü olduğu görülmüştür. Bu ilişkilerde travmadan sonra geçen sürenin düzenleyici bir rolü olmadığı bulunmuştur. TSB Yüksek Grup'ta kabul etme, ruminasyon, felaketleştirme ve başkalarını suçlama stratejileri TSS ile daha çok ilişkili bulunmuş, olumlu yeniden odaklanma, planlamaya yeniden odaklanma ve olumlu yeniden değerlendirme stratejileri TSB ile daha çok ilişkili bulunmuştur. TSS, TSB ve BDDS'lerin çeşitli demografik değişkenlerle anlamlı ilişkilerinin olduğu gözlenmiştir. Bulgular incelendiğinde TSS ile TSB arasında bulunan negatif ilişki ve bu ilişkide olumlu yeniden değerlendirme ve olumlu yeniden odaklanma stratejilerinin tam aracı etkisi dikkat çekmektedir. Bu sebeple TSS ile TSB arasındaki ilişkinin detaylı incelenmesi ve bahsedilen stratejilerin travmayla ilişkili durumlarda rollerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: travmatik yaşam olayı, travma sonrası stres, travma sonrası büyüme, bilişsel duygu düzenleme stratejileri, travmadan sonra geçen süre

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğunda Egzersizin Rolü: Klinik ve Hayvan Modeli Çalışmalarına Bir Bakış

Reyhan Ünver, İstanbul Üniversitesi

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), çocukluk döneminde başlayan ve yaşam boyu devam eden bir nörogelişimsel bozukluktur. DSM-5'e göre, DEHB belirtileri dikkat eksikliği, hiperaktivite ve/veya dürtüsellik düzeylerinin artmasıyla karakterizedir. Bu belirtiler, bireyin yaşamında işlevsellik kaybına neden olabilir ve çeşitli alanlarda olumsuz etkilere yol açabilir. Farmakolojik tedaviler genellikle dopamin ve norepinefrin düzeylerini artırarak beyin kimyasında değişiklik yapar. Bununla birlikte, bu ilaçların bazı yan etkileri ve tolerans sorunları olabilir. Farmakolojik ve davranışsal müdahaleler sıkça kullanılsa da, son araştırmalar egzersizin DEHB semptomlarının yönetimindeki potansiyel faydalarını araştırmıştır. Bu rapor, hem klinik hem de hayvan modeli çalışmalarından yararlanarak egzersizin DEHB üzerindeki etkilerini sunmayı amaçlamaktadır. Yeni araştırmalar egzersizin DEHB olan bireylerde bilişsel işlev ve davranış üzerinde olumlu bir etkisi olabileceğini öne sürmektedir. Örneğin, inhibisyon kontrolü, çalışma belleği ve dikkat süreçlerini iyileştirebileceği gösterilmiştir (Chang vd., 2012). Ayrıca, düzenli fiziksel aktivitenin, DEHB'li bireylerde hiperaktivite ve dürtüsellikte azalmalarla ilişkilendirildiği, ruh hali düzenlemesi ve genel iyilik halinde iyileşmeler getirdiği gözlemlenmiştir (Lambourne ve Tomporowski, 2010). Spontan hipertansif sıçan çalışmaları davranışsal ve nörobiyolojik benzerlikleri nedeniyle DEHB'yi incelemek için yaygın olarak kullanılmaktadır (Sagvolden, 2000). SHR'lerde yapılan çalışmalar, koşu bandı ve yüzme gibi egzersiz müdahalelerinin DEHB benzeri davranışları azaltabileceğini ve bilişsel fonksiyonları iyileştirebileceğini göstermektedir. Bu etkiler, dopamin sentezi artması gibi nörotransmitter aktivitesindeki değişikliklerle ilişkilendirilmiştir (Kim vd., 2011). SHR'lerde yapılan egzersiz müdahalelerinin, DEHB patofizyolojisinde rol oynayan çeşitli beyin bölgelerini ve nörotransmitter sistemlerini modüle ettiği gösterilmiştir (Robinson vd., 2012). Özetlemek gerekirse, hem klinik hem de hayvan modeli çalışmaları, egzersizin DEHB semptomları ve bilişsel fonksiyonlar üzerinde olumlu bir etkisinin olduğuna dair ikna edici kanıtlar sunmaktadır. Altta yatan mekanizmaları açıklığa kavuşturmak ve egzersiz müdahalelerini optimize etmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olsa da, fiziksel aktivitenin DEHB tedavi planlarına entegre edilmesi, farmakolojik ve davranışsal müdahalelere ek bir yaklaşım olarak umut vadetmektedir.

Anahtar Sözcükler: DEHB, fiziksel aktivite, egzersiz

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Yetişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Hastalarda Sosyal Medya Bağımlılığı ve Erteleme Davranışı

Havva Işık Uçal, Bezmialem Vakıf Üniversitesi

Bu çalışma, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan yetişkin bireylerde sosyal medya kullanımı ve erteleme davranışını incelemeyi hedeflemektedir. Sosyal medya, dikkatlerini sürdürmede zorlanan DEHB'li bireyler için özellikle cazip kılan hızlı ve kolay erişilebilir bir dikkat dağıtıcı kaynak sunar. Son zamanlarda yapılan araştırmalar, ADHD ile erteleme davranışı arasında bir korelasyon olduğunu göstermiştir, bu da yetişkin DEHB ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi daha da karmaşık hale getirir. Erteleme, genellikle DEHB'li bireyler için, sürekli dikkat ve çaba gerektiren görevlerden kaçınmak için bir başa çıkma mekanizması olabilir. Bu çalışmaya, 18 ila 65 yaşları arasındaki yetişkin bireyler davet edilmiştir. Toplamda 294 kişi gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır. Katılımcılar, çalışma için önceden belirlenmiş olan ölçekleri tamamlamışlardır. Bu ölçekler şunlardır: Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Ölçeği (ASRS): Katılımcıların dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtilerini değerlendirmek için kullanılmıştır. Ölçek, 18 maddelik bir yapıya sahiptir ve bireylerin semptomlarına ilişkin sıklık derecesini değerlendirmelerini sağlar. Çalışma, çevrimiçi anket olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, çalışma hakkında yazılı bilgilendirme aldıktan sonra, onaylarını vermişlerdir. Katılımcılar daha sonra belirtilen ölçekleri tamamlamışlardır. Veriler, istatistiksel analizler için kullanılmak üzere toplanmıştır. Toplanan veriler, istatistiksel analizler için uygun yazılımlar kullanılarak incelenmiştir. Depresyon puanları ile cinsiyet, eğitim durumu ve ilişki durumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için ANOVA ve t-testi gibi uygun analizler kullanılmıştır. Ayrıca, DEHB puanı ile sosyal medya bağımlılığı ve erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda DEHB ölçeğinde 44 ve üstü puan alan bireylerin Beck Depresyon Envanteri, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Genel Erteleme Davranışı Ölçeğinden de anlamlı yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. DEHB skoru düşük olan bireylere göre anlamlı farklılık bulunmuştur. DEHB skorları arttıkça sosyal medya bağımlılığı ölçek skoru ve erteleme davranışı ölçek skoru da artış göstermektedir. Aralarında anlamlı bir korelasyon vardır. İlişkisi olmayan bireylerin DEHB skoru ve Depresyon skoru, ilişkisi bulunan bireylere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: psikoloji, kongre, bildiri, sunum, başlık
İlgili olduğu psikoloji alanı: Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Examining Future Time Perspectives and Job Satisfaction Among College Professors in the Post-COVID Era

Nejla Nur Şener, İbn Haldun University

The COVID-19 pandemic has significantly impacted various professions, altering perceptions and attitudes towards future prospects and job satisfaction. Despite extensive research across various professions, the specific effects on college professors' future time perspective (FTP) and job satisfaction remain underexplored. This study investigates how the pandemic has influenced FTP and job satisfaction among 30 college professors in Turkey. Participants completed FTP Scale to evaluate perceptions of future opportunities and limitations, the Minnesota Satisfaction Questionnaire for job satisfaction, a single-item life satisfaction scale, a two-item subjective health scale, and demographic information capturing academic background and perceived social status via Google Forms. The study used a within-subject design, tracking perception changes by having participants complete assessments from different temporal perspectives before and after the pandemic during the same scale set within a single assessment session. After adjusting for pre-COVID measures, post-COVID FTP was not significantly associated with job satisfaction ($\beta = 0.95, p > .05$), while pre-COVID job satisfaction was a strong predictor of current levels ($\beta = 5.39, p < .05$). Additionally, controlling for pre-COVID FTP, post-COVID FTP was positively associated with current life satisfaction ($\beta = 1.96, p < .001$), and pre-COVID life satisfaction was a strong predictor of current levels ($\beta = 0.67, p < .05$). For health perception, there was no significant link to pre-COVID health ($\beta = 0.12, p > .05$); however, a significant positive association emerged with post-COVID FTP after controlling for previous levels ($\beta = 0.81, p < .05$). These results revealed significant associations between post-COVID FTP and both life satisfaction and health perception, suggesting that a forward-looking view can positively influence well-being after a crisis. The lack of significant findings regarding job satisfaction may be attributed to the fact that the majority of the professors (N=25) reported satisfaction with their university's COVID-19 policy, potentially influencing the results.

Keywords: COVID-19 pandemic, future time perspective, job satisfaction, college professors, life satisfaction

Field of the study: Industrial and Organizational Psychology

Üniversite Öğrencilerinin Dini Yönelimleri İle Annelerinin Dini Yönelimleri Arasındaki İlişkide Anneden Algılanan Ebeveyn Tutumu, Psikolojik Kontrol Ve Desteğin Aracı Rolü

Yağmur Karaosman, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Kazım Solmaz, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Nilgün Türkileri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu çalışmada üniversite öğrencileri ve annelerinin dini yönelimleri arasındaki ilişkide ebeveyn tutumlarının aracı rolü incelenmiştir. Veriler, Türkiye’deki farklı üniversitelere devam eden yaşları 17-33 arasında değişen 250 öğrenci (Ort. = 20,38; SS = 2,06) ve bu öğrencilerin yaşları 35-65 (Ort. = 46.54; SS = 5.81) arasında değişen 250 anneden Survey Monkey aracılığıyla online olarak elde edilmiştir. Üniversite öğrencilerine Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği ve Dini Yönelim Ölçeği; annelere ise yalnızca Dini Yönelim Ölçeği uygulanmıştır. Ebeveynlik uygulamalarından duyarlılık, özerklik desteği, psikolojik kontrol ve davranışsal denetimin aracı rolüyle anneden çocuğa dinî yönelim aktarımının incelendiği bu çalışmada anne içsel dinî yönelimi ile çocuk içsel dinî yönelimi arasındaki ilişkide duyarlılık, özerklik, psikolojik kontrol ve davranışsal kontrolün aracı rolünü test edebilmek için Yapısal Eşitlik Modeli uygulanmıştır. Bulgular ebeveynlik uygulamalarının anne ve çocuğun dinî yönelimleri arasında aracı rolü olmadığını göstermiştir. Modeldeki yollar ayrı ayrı incelendiğinde, annenin içsel dini yöneliminin ve anneden algılan duyarlılık ve davranışsal denetimin çocuğun içsel dini yönelimini pozitif yönde yordadığı; davranışsal denetim ve annenin dışsal dini yöneliminin ise çocuğun dışsal dini yönelimini pozitif yordadığı bulunmuştur. Elde edilen bulgular ve literatür doğrultusunda ebeveynlik stilleri ve farklı dini yönelimlerin olası din aktarımındaki rolleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: dini yönelim, ebeveynlik tutumları, sıcaklık, talepkârlık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Din Psikolojisi, Gelişim Psikolojisi, Sosyal Psikoloji.

Orta Çocukluk Döneminde Yönetici İşlevlerin Yordayıcısı Olarak Ekran Süresi ve Olumsuz Çocukluk Deneyimleri

Yılmaz Bayrakçı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Nur Elibol-Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Televizyon izleme, sosyal medyada gezinme ve dijital oyun oynama gibi ekran karşısında gerçekleştirilen faaliyetlerde geçen süreyi ifade etmek için ekran süresi (ES) kavramı kullanılmaktadır. Literatürde ES'nin çocuk ve ergenlerin gelişimsel çıktıları, mental sağlığı ve yönetici işlevleri gibi birçok değişken üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu olumsuzlukları deneyimleme bağlamında her çocuk eşit risk altında değildir. Çocuklukta ihmal, istismar, ev içi olumsuzluklar, barınma istikrarsızlığı gibi stresli ve olumsuz olaylara maruz kalan çocuklar bu bağlamda daha büyük risk altındadır. Bahsi geçen zorluklar olumsuz çocukluk deneyimi (OÇD) olarak tanımlanmaktadır. ES ile ilişkili bir risk faktörü olarak ele alınan OÇD, hem ES hem de ekran süresinin olumsuz etkilerini arttırmaktadır. İlgili literatürde orta çocukluk döneminde ES ve OÇD'nin yönetici işlevlerle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Ancak literatürde bu değişkenlerin yönetici işlevler bağlamında birlikte ele alındığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda yönetici işlevlerin yordayıcısı olarak ES ve OÇD'nin birlikte incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yaş ortalaması 8,29 olan toplam 184 (97 erkek, 87 kız) çocuğun annelerinden veri toplanmıştır. Katılımcılardan çocukları hakkında sorulan sorulara yanıt vermeleri istenmiştir ve ES'ne ilişkin sorulara demografik formda yer verilmiştir. OÇD'ni incelemek için Pediatrik Olumsuz Yaşantıları Tarama Envanteri ve yönetici işlevleri değerlendirmek amacıyla Çocukluk Dönemi Yönetici İşlev Envanteri Ebeveyn Formu kullanılmıştır. Bu bağlamda yönetici işlevler, çalışma belleği ve kontrol ketleme olarak iki boyutta değerlendirilmiştir. ES ve OÇD'nin yönetici işlevler üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yönetici işlev performansında çocuğun yaşı, cinsiyeti ve uyku kalitesi kontrol edilmiş ($F(3,174)=7,73, p<.01, R^2\text{Change}=11,8, p<.01$) ve sonrasında sırasıyla ES'nin ($F(4,173)=7,38, p<.01, R^2\text{Change}=0,28, p<.05$) ve OÇD'nin ($F(5,172)=9,66, p<.01, R^2\text{Change}=0,74, p<.01$) etkisi test edilmiştir. Bu sonuçlar bağlamında yaş, cinsiyet ve ES'nin her iki yönetici işlev boyutunda anlamlı bir etkisine rastlanılmamıştır. Çocuğun uyku kalitesi ve OÇD ise her iki yönetici işlev boyutunda anlamlı etkilere sahiptir. Elde edilen bulgular ilgili literatürdeki sonuçlarla tutarlıdır ve bu bağlamda tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: yönetici işlevler, ekran süresi, olumsuz çocukluk deneyimi, çalışma belleği, kontrol ketleme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Bağlanma Stilleri ve Cinsiyetin Duygu Düzenlemeye Etkisi

Semra Çetiner, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Duygu düzenleme üstüne yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmadaki temel amaç kişilerin bağlanma stillerinin ve cinsiyetin duygu düzenlemeyle ilişkisine bakmaktır. Çalışmada yetişkinlerde olan iki tip bağlanma stili üstüne durulmuştur, bunlar kaygılı bağlanma stili ve kaçınan bağlanma stildir. Ayrıca duygu düzenleme stratejisi olarak bastırma (suppression) ve yeniden değerlendirme (reappraisal) stratejileri ele alınmıştır. Araştırmada 18-60 yaş ($M = 23.97$, $SS = 5.80$) arasında olan 197 (121 kadın, 76 erkek) katılımcı bulunmaktadır. Veriler çevrimiçi olarak sosyal medya hesaplarında araştırma linkinin paylaşılması yoluyla toplanmıştır. Çalışmada Duygu Düzenleme Anketi ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler hiyerarşik regresyon analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda, cinsiyetin yeniden değerlendirme ve bastırma üstünde etkisi bulunmuştur. Kadınların yeniden değerlendirme stratejilerini daha sık kullandığı, erkeklerin ise bastırma stratejilerini daha sık kullandığı bulunmuştur. Bununla birlikte, kaygılı ve kaçınan bağlanma stili ile yeniden değerlendirme arasında bir ilişkisi bulunmamıştır. Kaçınan bağlanma stili ve bastırma arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Yani cinsiyetin etkisinin üzerine, kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin daha fazla bastırma stratejisi kullandığı bulunmuştur. Sonuçlar incelendiğinde, cinsiyetin duygu düzenleme stratejilerin kullanımı arasında fark yarattığı bulunmuştur ve kişilerin bağlanma stillerinin kısmen de olsa duygu düzenlemeyle ilişkisi olabileceği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: bağlanma stilleri, duygu düzenleme, cinsiyet

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Ne Yaptığımı mı Ne Söylediğimi mi? Okul Öncesi Çocuklarda İşlemsel ve Bildirimsel Üstbilişin Sosyal Problem Çözme Stratejileri Üzerindeki Etkileri

Emine Zehra Kasap, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Okul öncesi dönem, akran etkileşiminin geliştiği ve çocukların bu etkileşimlerden doğan anlaşmazlıkları yapıcı yollarla çözmeyi pratik etmeye başladığı önemli bir dönemdir. Önceki araştırmalar, üstbiliş ile sosyal problem çözme becerileri arasında olası bir ilişki önermiş ancak bu iddiayı destekleyecek ampirik kanıtlar sunmamıştır. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının üstbiliş becerilerinin sosyal problem çözme stratejileriyle ilişkisini araştırmaktır. Çalışmaya yaşları 51 ile 70 ay arasında ($Ortay = 60.16$, $SSay = 6.33$) değişen 30 çocuk katılmıştır. Üstbiliş, bir bulmaca çözme görevi bağlamında iki farklı ölçüm aracı kullanılarak değerlendirilmiştir. Çocukların bulmacayı çözerken sergiledikleri işlemsel üstbiliş (*procedural metacognition*) davranışları; izleme, kontrol, izlemede başarısızlık ve kontrolde başarısızlık olmak üzere 4 farklı başlık altında sınıflandırılmış ve bulmaca görevine özgü İşlemsel Üstbiliş Davranışlarını Kodlama Manueli (ProMeta) geliştirilmiştir. Üstbiliş davranışları Mangold Programı kullanılarak kodlanmıştır. Bulmaca göreviyle ilgili bildirimsel üstbiliş (*declarative metacognition*), bir diğer deyişle, çocukların bulmacayı çözerken sergiledikleri üstbilişsel davranışlarını söze dökme becerilerini (örn., bulmacayı çözerken kullanılan stratejilerin bilgisi) değerlendirmek için Üstbiliş Bilgisi Mülakatı kullanılmıştır. Sosyal problem çözme stratejileri (uzlaşmacı veya boyun eğen/kendine hizmet eden stratejiler), bu çalışma kapsamında geliştirilen, pilot çalışma ile etkisi istatistiksel olarak test edilmiş ve akran anlaşmazlığını tasvir eden 3 senaryoya verilen çözümlerin nitel analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Sonuçlar, bildirimsel ve işlemsel üstbiliş arasında pozitif ancak anlamlı olmayan bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, işlemsel üstbilişin değil ancak bildirimsel üstbilişin okul öncesi çocukların sosyal sorunlara uzlaşmacı çözümler üretme becerisini anlamlı ölçüde yordadığını göstermiştir. İzleme davranışlarının başarısız olması, akran anlaşmazlıklarına boyun eğen/kendini düşünen stratejiler üretmeyi anlamlı ölçüde yordamıştır. Genel olarak, bu çalışmanın sonuçları, bildirimsel üstbilişin, yani çocuğun kendi düşüncelerini izlemesi ve bu düşünceler eşliğinde davranışını değiştirmesi gibi üstbilişsel becerileri sergilemesinin değil, bunları sözel yolla açıklayabilmesinin sosyal problemlere uzlaşmacı çözümler getirmenin önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Çalışmanın yöntemsel ve kuramsal açıdan literatüre özgün katkılarının olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: okul öncesi çocuklar, sosyal problem çözme, üstbiliş, işlemsel üstbiliş, bildirimsel üstbiliş

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Ünlüler Cinsiyet Eşitliği Hakkında Seslerini Yükseltiyor: İnsanlar Bunu Nasıl Değerlendiriyor?

Hale İpek Kayıklık, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Güliden Sayılan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal medya aracılığı ile ünlülerin yaşamını takip etmek özellikle genç yetişkin bireyler arasında oldukça yaygındır. Bireyler, bu ünlülerin işlerine ilişkin paylaşımlarının yanı sıra sosyal ve siyasi konulardaki görüşlerine de maruz kalabilmekte ve bu görüşlerden etkilenebilmektedir. Bu çalışmada; bireylerin ünlülerin cinsiyet eşitliği konusunda görüş belirtmelerine ilişkin tutumlarının, ünlülerin sosyal medya paylaşımlarından nasıl etkilendiği araştırılmıştır. 3 (paylaşım içeriği: cinsiyet eşitliğini destekleyen-cinsiyet eşitliğini desteklemeyen-kontrol) x 2 (paylaşım sahibi ünlünün cinsiyeti: erkek-kadın) deneysel bir desenle katılımcılara kurgusal paylaşımlar gösterilmiştir. Bu gösterimden 1 hafta önce ve gösterimin hemen sonrasında katılımcıların ünlülerin cinsiyet eşitliği meselesi hakkında konuşmalarını ne derece destekledikleri (*receptivity*) Türkçeye uyarlanan 4 maddelik bir ölçekle ölçülmüştür. Araştırmayı 18-24 yaş aralığında ($Ort_{yaş}=20,27$) toplam 73 (60 kadın, 13 erkek) katılımcı tamamlamıştır. Katılımcılar, ünlüler tarafından paylaşılan ve cinsiyet eşitliğini destekleyen ($N = 25$), desteklemeyen ($N = 26$) veya cinsiyet eşitliğiyle ilgisi olmayan (kontrol, $N = 22$) paylaşımların gösterildiği koşullara rastgele atanmışlardır. Analizler, gösterilen paylaşımların içeriğinin gösterim öncesi ve sonrasındaki ölçümler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermiştir $F(2, 70) = 2,753, p = 0,071$. Ancak koşulların etkisi ayrı ayrı incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeyen paylaşımlara maruz kaldıklarında, katılımcıların ünlülerin cinsiyet eşitliği meselesi hakkında konuşmalarına olan desteklerinin anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür $t(25) = 2,348, p < 0,05$. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen paylaşımların olduğu koşulda, paylaşımlar bir kadın ünlü tarafından paylaşıldığında katılımcıların ünlülerin cinsiyet eşitliği konusunda konuşmasını destekleme düzeyleri azalmış, erkek ünlü tarafından paylaşıldığında ise artmıştır; $F(1, 23) = 6,064, p < 0,05$. Bu etki diğer koşullarda gözlemlenmemiştir. Bir başka deyişle, bireyler erkek ünlülerin toplumsal cinsiyet eşitliğini açıkça desteklemesini tercih ederken; toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan kadın ünlülere daha az destek göstermiştir. Çalışmanın bulguları, ünlülerin siyasi veya sosyal konularda konuşmasının toplumda nasıl algılandığı, ne ölçüde kabul gördüğü ve hangi faktörlerden etkilendiği konusuna katkı sağlamıştır.

Anahtar Sözcükler: toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal medya, eşitsizlik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji, Siyaset Psikolojisi

Kadınların Günlük Yaşamdaki Mikrosaldırıcılık Deneyimlerinin İncelenmesi

Damla Nur Kayış, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ayşe Zümra Kendir, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Leyla Nur Eser, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Perihan Erdoğan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sadaf Kazmi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Elif Emir Öksüz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Mikrosaldırıcılık, günlük yaşamda dezavantajlı bir grubu hedef alan, hedef grubun çoğunluğu ya da tamamı tarafından olumsuz şekilde algılanan, örtük, önyargılı, sözlü-sözsüz, bilinçli-bilinçsiz, küçük düşürücü davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyet temelinde mikrosaldırıcılıklar ile ilgili çalışmalar cinsiyetçilik literatürüyle bağlantılı gelişmiştir. Cinsiyetçilik kadınların siyasi, ekonomik, sosyal, eğitim gibi her alanda erkeklerden daha aşağı olduğunu vurgulayan ve kadınların erkeklerin kontrolünde olmalarının gerektiği inancına dayanan tüm inanç, tutum ve davranışlardır. Toplumsal cinsiyet temelli mikrosaldırıcılıkların Türkiye’deki kadınların, psikolojik iyi-oluşları başta olmak üzere, yaşamlarını nasıl etkilediğini konu alan yeterince araştırma bulunmamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan ve Türkçe konuşan kadınlara yönelik cinsiyetçi mikrosaldırıcılık deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Katılımcılar arası etkileşim yoluyla daha zengin bir paylaşımın sağlanması amacıyla veriler odak grup görüşmeleriyle toplanmıştır. 20-44 yaş aralığındaki, toplam 22 kadın katılımcı ile yaklaşık ikişer saat süren üç farklı odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. İlk grup (7) üniversite öğrencilerinden, ikinci grup (7) ve üçüncü grup (8) üniversite öğrencileri ve inşaat mühendisi, avukat, dil ve konuşma terapisti gibi farklı meslek gruplarından gelen kadınlardan oluşmaktadır. Tüm görüşmeler kayıt altına alınmış, deşifre edilmiş ve tematik analize tabi tutulmuştur. Öncelikle mikrosaldırıcılık tanımına uyan tüm segmentler belirlenmiş, sonrasında tümdengelimli kodlama ile literatürdeki toplumsal cinsiyet temelli mikrosaldırıcılık türlerine göre kodlanmıştır. Veride bulunmayan mikrosaldırıcılık türleri düşürülmüş ve halihazırdaki türlerle açıklanamayan örnekler için yeni kategoriler oluşturulmuştur. Sonuç olarak on farklı mikrosaldırıcılık türü belirlenmiştir: Cinsel objeleştirme, ikinci sınıf vatandaşlık, düşük beklenti, geleneksel cinsiyet rolleri beklentileri, cinsiyetçi dil kullanımı, maskülenlik baskısı, çekici görünme gerekliliği, fikirlerin değersizleştirilmesi, korunmaya gereksinimi olmak ve kabul gören duygular. Bu mikrosaldırıcılık türlerinin farklı alanlarda olması, Türkiye’deki kadınların mikrosaldırıcılıkları yaşamlarının her alanında (iş, sosyal, aile vs) deneyimlediklerini göstermiştir. Sonuçları değerlendirdiğimizde, Türkiye’de yaşayan ve Türkçe konuşan kadınların en çok deneyimledikleri mikrosaldırıcılıkların düşük beklenti ve geleneksel cinsiyet rolleri beklentileri türlerinde olduğu belirlenmiştir. Deneyimlenen mikrosaldırıcılıkların hem günlük yaşamda iletişim kurulan bireyler tarafından hem de kurumsal alanda medya veya kurumsal düzenlemeler aracılığıyla gerçekleştirildiği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: mikrosaldırıcılık, toplumsal cinsiyet

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Kişilik Özelliklerine Karşı Ortak İç Grup Kimliği ile Özdeşim: Avantajlı ve Dezavantajlı Ev Sahibi Üyeler Arasında Mültecilere Yönelik Sosyal Politikaların Desteklenmesinin Uyum Çalışmaları İronisi Bağlamında İncelenmesi

Burak Kekeli, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Sami Çoksan, Western University- Erzurum Teknik Üniversitesi

Buse Turgut - Erzurum Teknik Üniversitesi

Elif Sağdıç - Erzurum Teknik Üniversitesi

Türkiye, son on yıldır en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında mülteci sayısındaki bu son on yıllık hızlı artış, yerli halk ile mültecilerin bir arada yaşamasını kolaylaştıracak ve hızlandıracak iyileştirici müdahale programlarına yönelik ihtiyacı işaret etmektedir. Alan yazında mülteci sayısındaki hızlı artış nedeniyle sosyal uyumu artırmak adına geliştirilen gruplar arası temas temelli müdahalelerin bir kısmı "uyum ironisi" (*irony of harmony*) çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmalar temelinde gruplar arası farklılıkların, benzerlikler kadar vurgulanarak, bunların bir zenginlik olarak değerlendirilmesini sağlamanın, uzun vadede uyumlu bir toplum için gerekli olduğunu tartışmaktadır. Ancak bu müdahalelere rehberlik eden uyum ironisi çalışmalarının, sınırlı örneklerde test edilmiş olması ve genellikle katılımcıların kişilik özelliklerini görmezden gelmesi, bu çalışmaların temel eksikliklerinden sayılabilir. Biz de bu eksikliği gidermek için iki korelasyonel çalışma üzerinden Türkiye'deki avantajlı çoğunluğu (Türkler) ve dezavantajlı en büyük azınlığı (Kürtler) örnekleyerek, kişilik özellikleri, ortak iç grup kimliğiyle özdeşleşme ve mültecilere yönelik sosyal politikalara destek arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçladık ($N_{toplam} = 772$). Türkleri örnekleyen Çalışma 1'de uyumluluk, dışadönüklük, açıklık, narsisizm ve psikopati pozitif sosyal politikaların desteklenmesiyle ilişkilendirilmiştir. Öte yandan nevrotiklik, olumsuz sosyal politikaları desteklemekle bağlantılıydı. Ancak ortak iç grup kimliğiyle özdeşleşme modele dahil edildiğinde neredeyse tüm modellerde kişilik özelliklerinin önemi ortadan kalkmıştır. Çalışma 2'nin bulguları, benzer ancak daha zayıf bir örüntünün Kürt katılımcılar arasında da gözlemlendiğini gösterdi. Genel bulguların da işaret ettiği gibi, mülteci politikalarına verilen desteği güçlendirmek için kişilik özelliklerinden ziyade gruplararası değişkenlere odaklanmanın daha etkili olabileceğini sosyal kimlik kuramı bağlamında tartıştık.

Anahtar Sözcükler: büyük beşli, ortak iç grup kimliği, karanlık üçlü, uyum ironisi, mülteci politikaları.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Yazar Notu

Bu çalışma 1919B012204894 destek numarası ile TÜBİTAK tarafından finansal olarak desteklenmiştir.

Çoklu Sosyal Sınıflandırma ile Önyargı Arasındaki Dinamiklerin Türkiye Bağlamında Keşfedilmesi

Firuze E. Mullaoğlu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Marie Isabelle Weißflog, Ruhr Üniversitesi Bochum

Küresel bir sorun olan önyargı sosyal sınıflandırmanın tekillikten çoğulluğa geçişi sayesinde azaltılabilir. Örneğin, kişilerin kendilerini çoklu sosyal sınıflandırma (etnik, cinsiyet, din kimliği) ile tanıtmalarının, tekli sosyal kimlik (etnik kimlik) ile tanıtmalarına kıyasla önyargılarını azalttığı bulunmuştur. Bununla birlikte, mevcut literatür ağırlıklı olarak batı költürlü ülkelere odaklıdır. Dolayısıyla, dünyanın diğer bölgelerindeki etkiler gözden kaçmaktadır. Bu boşluğu doldurmak ve Türkiye bağlamındaki sosyopolitik demografik değişkenlerin bu etkiyi nasıl değiştirebileceğini anlamlandırmak amacıyla 205 kişiyle bu çalışma yürütülmüştür. Deneysel gruptaki katılımcılar, çoklu kimlikleri hakkında düşünüp yazarken, kontrol grubu günlük yaşamları hakkında bir paragraf yazmıştır. Daha sonra katılımcılar, Türkiye bağlamına özgü genelleşmiş önyargı ölçeği ile, duygu termometresi kullanarak çeşitli sosyal gruplara (Kürt, ateist, eşcinsel, ev hanımları, alkolikler vb.) karşı sıcaklıklarını 0 (çok soğuk) ile 100 (çok sıcak) arasında belirtmişlerdir. Ardından, demografik soruları yanıtlamışlardır. Bağımsız gruplar t-testi sonucuna göre, beklenenin tersine, çoklu kimlik grubu, kontrol grubuna kıyasla önyargı düzeyinde artış göstermiştir. Demografik özelliklerin etkisini araştırmak için hiyerarşik regresyon modelleri kullanılmıştır. Sonuçlara göre, LGBT+ birey olma, sol politik tutum ve sağcı adaylara oy vermemenin önyargı üzerindeki azaltıcı etkinin ötesinde, manipülasyon önyargıyı artırmaya devam etmiştir. Çoklu kimliğin önyargıya etkisinin deneysel olarak incelemesine ek olarak, katılımcıların yazdıkları kimlikler; sosyal grup sayısı ve sosyal kimlik karmaşıklığına (kişilerin kimliklerinin çoklu ve örtüşmeyen sosyal gruplarla özdeşleşebilme seviyesi) göre kodlanmıştır. Bulgular, daha yüksek düzeyde sosyal kimlik karmaşıklığı belirten katılımcıların daha düşük önyargı puanı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçlara göre, çoklu kimlikler hakkında düşünmek, kimlik belirginliğini ve algılanan grup sınırlarını güçlendirip önyargı düzeyini arttırmış olabilir. Ancak, çoklu kimlikten ziyade sosyal kimlik karmaşıklığına sahip olmanın önyargı üzerinde azaltıcı bir etkisi olabileceği bulunmuştur. Buna dayanarak, Türkiye'deki önyargı müdahale programlarında, batı költürlü ülkelerden farklı olarak, çoklu kimlik yerine sosyal kimlik karmaşıklığına odaklanmanın önyargı düşürmede daha etkili bir yol olabileceği düşünülmektedir. Sonuç itibarıyla, çalışmanın bulguları, çoklu kimlikler ve önyargı arasındaki ilişkiyi yöneten bağlamsal nüansların önemini açığa çıkarmaktadır.

Anahtar Sözcükler: önyargı, çoklu sosyal sınıflandırma, çoklu kimlik, sosyal kimlik karmaşıklığı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

İnsandışılaştırma, Algılanan Tehdit ve Sosyal Mesafenin Mültecilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisinin Kesişimsellik Üzerinden İncelenmesi

Muhammed Refik Tekeli, Atatürk Üniversitesi

Elif Yıldırım, UNICEF

Türkiye, tarih boyunca kitlesel göç hareketleri de dahil olmak üzere yüzbinlerce göçmene ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir. Bu sebeple Türkiye’de göç ile gelmiş kişilerin yerel halk ile ilişkisinin ve bu dinamikleri şekillendiren değişkenlerin incelenmesi her dönemde önem arz etmektedir. Türkiye’deki mültecilere yönelik tutumların incelendiği çalışmalara bakıldığında son yıllarda Türkiye’de yaşayan Ukraynalı mültecilerin bu çalışmalara doğrudan dahil edilmediği görülmüş, algılanan benzerlik ve etkileşime bağlı olarak kişilerin mültecileri ne oranda insandışılaştırdıklarına ve kesişimselliğin mültecilere yönelik tutumlar üzerindeki etkisine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Farklı etnik kimliğe sahip mülteci olma olgusunun yanı sıra kadın, erkek ve çocuk olma durumları kesişimselliğin temel değişkenini oluşturmuştur. Bu çalışmanın amacı kendisini Türk olarak tanımlayan kişilerin Ukraynalı, Suriyeli ve Afgan mültecilere yönelik kaynak dağıtma ve onları insandışılaştırma eğilimlerini, algıladıkları tehdit oranı ve arzuladıkları sosyal mesafe düzeylerini, algıladıkları benzerlik ve etkileşim düzeylerini incelemektir. Araştırmanın verileri kendini Türk olarak tanımlayan 247 kişiden (159 kadın ve 88 erkek) çevrimiçi olarak toplanmıştır. Çalışmada Suriyelilere Yönelik Tehdit Algıları Ölçeği, Algılanan Tehdit Ölçeği, Mültecilere Yönelik Arzulanan Sosyal Mesafe Ölçeği, İnsandışılaştırma Ölçeği ve Kaynak Paylaştırma Görevi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, kaynak dağıtmada Afgan, Suriyeli ve Ukraynalı mülteciler arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, katılımcıların Ukraynalı mültecilere daha fazla kaynak ayırdığı görülmüştür. Mültecilere yönelik tehdit algısı her kategoride kadınlarda daha fazlayken kadınların ihtiyaç duyduğu sosyal mesafenin erkeklerden fazla olduğu bulunmuştur. İnsandışılaştırma ile algılanan tehdit arasında pozitif korelasyon saptanmıştır. Algılanan tehdiye bağlı olarak, milletlerin insandışılaştırma seviyelerinde Suriyeliler ilk, Afganlar ikinci ve Ukraynalılar yedinci sırada yer almıştır (sekiz farklı millet sıralamasında). İnsandışılaştırma ile sosyal mesafe arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Kaynak dağıtma ve kesişimsellik arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca katılımcılar kendilerine benzer buldukları mültecileri, etkileşim kurdukları mültecilere kıyasla daha insan görme eğilimi (düşük insandışılaştırma puanı) göstermiştir. Sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: mültecilere yönelik tutum, insandışılaştırma, kesişimsellik, kaynak dağıtma, algılanan tehdit

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Ebeveyn Kimliğinin Belirleyicileri Nelerdir?

Emine Uysal, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Yeliz Kındap Tepe, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bireyin hayatta birden fazla rolü ve kimliği vardır ve iyi yapılanmış kimliklerin birey için yol gösterici olduğu bilinmektedir. İnsan hayatındaki önemli kimlik yapılarından biri olan ebeveyn kimliğinin yapısı bireyin ebeveynliğini, kendi bireysel refahını ve aile refahını etkilemektedir. Dolayısıyla ülkemizde sağlıklı bir ebeveyn kimliği oluşumunu şekillendiren özelliklerin neler olduğunun incelenmesinin bu kapsamdaki alan yazına katkı sunacağı düşünülmüş ve ebeveyn kimliğinin belirleyicilerinin neler olduğunun sorusuna cevap aranmıştır. Bu araştırmada Türkiye’de yaşayan 21 – 60 yaş aralığında ve yaş ortalaması 38.1 olan ($S = 7.6$) 405 ebeveyn oluşturmaktadır. Katılımcılara çevrimiçi anket yönteminden yararlanılarak kartopu örnekleme tekniğiyle ulaşılmıştır. Ebeveyn Kimliği Ölçeği, Temel Psikolojik İhtiyaç Doyum Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Ebeveyn Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. İlk olarak ebeveyn kimliğinin katılımcının yaşına ve cinsiyete göre ve çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki farklı ANAOVA yapılmıştır. Sonuçta ebeveyn kimliğinin katılımcının yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşmadığı belirlenirken; ebeveyn kimliğinin sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre üç çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn kimliği puanlarının hem iki çocuğu hem de bir çocuğu olan ebeveynlerden düşük olduğu görülmüştür. Araştırmada ele alınan yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, ebeveyn tükenmişliği, iyi oluş, temel psikolojik ihtiyaçların desteklenmesi ve engellenmesi değişkenlerden hangilerinin öncelikli olarak ebeveyn kimliğini yordadığını belirlemek için aşamalı regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda sırasıyla psikolojik iyi oluşun, ilişkisel, yeterlik ve özerklik ihtiyaçlarının tatmin edilmesinin ve eğitim durumunun ebeveyn kimliğini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Diğer bir ifade ile katılımcıların eğitim düzeyinin, psikolojik iyi olma hallerinin yüksek olması ve temel psikolojik ihtiyaçları konusunda algıladığı tatmin duygusunun ebeveyn kimliğinin yüksek olmasını belirlediği söylenebilir. Elde edilen bu sonuçlar kendini belirleme kuramı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: ebeveyn kimliği, ebeveynlik, kimlik edinimi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Anne ve Baba Adaylarına Yönelik Bağlanma Temelli Psikoeğitim Programı: Bir Protokol Çalışması

Sude Mert, Bursa Teknik Üniversitesi

Mine Yücel, Bursa Teknik Üniversitesi

Umut Çıvgın, Bursa Teknik Üniversitesi

Bowlby (1969) bağlanmayı bir başkasında yakınlık arama ve bu yakınlığı sürdürme davranışı olarak tanımlamıştır. Bağlanma çocuk ve birincil bakım veren arasında gelişen çocuğun içgüdüsel ihtiyaçlarının karşılama gereksinimi ile ortaya çıkan, sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak da tanımlanmaktadır (Thompson, 2002; Kesebir vd., 2011). Erken dönemde geliştirilecek güvensiz bağlanma sonraki dönemde psikopatoloji için risk faktörü oluşturabilir (Sümer vd., 2009). Erken dönemde yaşanan bağlanma sorunlarının bebeğin zihinselleştirme becerilerini (Duval vd., 2018), sağ beyin gelişimini olumsuz etkileyerek etkili duygu düzenleme becerilerini kullanmasını olumsuz etkilemektedir (Schore, 2013). Geliştirilen güvenli bağlanma ile birçok psikopatoloji için koruyucu (Trickey vd., 2012) ve etkili zihinselleştirme becerisi için zemin oluşturabileceği gösterilmiştir (Fonagy ve Bateman, 2016). Alanyazın ışığında yazarlar tarafından ebeveyn adaylarına yönelik bağlanma temelli bir psiko-eğitim müdahalesi hazırlanmıştır. Müdahale 40 dakikalık iki oturumdan oluşmaktadır. İlk oturum ebeveyn adayları ile tanışma, güvenli ve güvensiz bağlanma hakkında bilgi verme, bağlanma türlerinin çocuk üzerindeki etkilerini anlatma, ilgili videoların (Tronick, 2009) izletilmesi ve görüşlerinin sorulmasından oluşmaktadır. İkinci oturum ise katılımcıların kendi ebeveynleri ile kurdukları bağlanma stiline sorgulanması, ebeveynlerinin hangi davranışlarının bu bağlanmaya neden olduğunun tartışılması ve ebeveyn davranış repertuarının bilinçli şekilde değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Bağlanmayı destekleyecek bilimsel temelli davranışların önerilmesi ardından interaktif bir oyunla oturum sonlandırılacaktır. Bu çalışma ile ebeveyn olmaya hazırlanan katılımcıların ebeveynliğe dair kaygılarını grup içerisinde ele almak, bağlanmanın önemine dair farkındalık oluşturmak ve güvenli bağlanmayı destekleyecek davranış örüntülerini aktarmak hedeflenmektedir. Müdahalenin etkililiğinin ölçülmesi katılımcıların kaygı puanları (BKE ile) ve yazarlar tarafından hazırlanan bir dizi öz bildirim soruları ile değerlendirilecektir. Çocuğu olmayıp ebeveyn olmayı planlayan 10 evli çiftin katılımcı olarak kabul edilmesi planlanmaktadır. Ön test son test ile katılımcılardan toplanan veriler parametrik olmayan testler ile analiz edilecektir. Hazırlanan protokol Türk kültürünü öncelen yaklaşım ile oluşturulduğundan ulusal alanyazına önemli katkı saylayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bağlanma, psikoeğitim, anne, baba

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji, Gelişim Psikolojisi

Bizden Değilsin: Bipolar Bozukluğa Karşı Damgalama Davranışları

İhsan Bal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İlayda Düztaş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özden Yalçınkaya Alkar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Damgalama, bir kişiyi diğerlerinden ayıran bir utanç veya itibarsızlık işareti olarak karakterize edilir. Ruhsal bozukluğa sahip olan kişilerde damgalanmanın zararlı etkilerini görebilmek için çeşitli araştırmalar yürütülmüştür. Ruhsal bozukluğa sahip kişilerin hayat kalitelerine ve sosyal yaşamlarına bakılmıştır. Yapılan alanyazın taramalarında bipolar bozukluğun iki farklı dönemini damgalanma açısından inceleyen ve teşhis bilgisi durumunu hesaba katan bir çalışmaya rastlanmamıştır. İşbu çalışma toplam 180 (N:180) katılımcıyla bu değişkenleri kullanarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 21 ve cinsiyet dağılımı 40 erkek ve 140 kadın şeklindedir. Toplam 4 farklı grup; bipolar evresi (manik, depresif) ve teşhis durumuna (teşhis belirtilmiş/belirtilmemiş) göre oluşturulmuştur. Katılımcılar çalışmanın başında ve sonunda kontrol sorusu olarak kendi empati düzeylerini belirtmişlerdir. Sonrasında, DISCUS ölçeğinin uygun görülen 6 alt başlığına yönelik seslendirilmiş animasyon videoları ve DISCUS temel alınarak oluşturulmuş damgalama ölçeğini doldurmuşlardır. Yapılan ANOVA analizlerinde, teşhis pozitif gruplarındaki katılımcıların ($M=1.83$, $SD=0.26$), teşhis negatif gruplarına göre ($M=1.90$, $SD=0.35$) mani döneminde de depresif dönemde de stigma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu fark yalnızca mani döneminde teşhis bilgisi bulunan grup için anlamlı bulunmuştur [$F(1, 180) = 3,418$, $p = ,066$]. Depresif ve manik dönemler arasındaki karşılaştırmada, manik dönemdeki kişilere yapılan damgalama davranışının ($M=2.00$, $SD=0.33$) depresif dönemdekilere yapılan damgalama davranışına ($M=1.72$, $SD=0.21$) kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur [$F(1, 180) = 47,787$, $p = ,000$]. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular; bipolar bozukluk ve ayrımcılık arasındaki ilişkiye farklı bir açıdan bakarak yeni sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Uygulanan deney içinde manipülasyonun etkisini pekiştirmek için faydalanan teknolojiler bu çalışmanın yenilikçi yönü olarak sayılabilir. Katılımcılar geri dönüşlerinde, sadece metin kullanan çalışmalara göre sesli videolar içeren bu çalışmanın daha anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Çalışma, toplumun bipolar bozukluğa karşı gösterdiği ayrımcılık ve damgalama davranışının özellikle manik döneme yönelik yüksek olduğunu gözler önüne sermiştir. Gelecekte yapılacak olan araştırmalar ile toplumda psikolojik bozukluk sahibi kişilere karşı gösterilen ayrımcılık/damgalama davranışlarının incelenmesi ve genel tutumun belirlenmesi geliştirilecek müdahale programları için faydalı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: damgalama, bipolar bozukluk, ayrımcılık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Problemlili Egzersiz Davranışı Olan ve Problemlili Egzersiz Davranışı Olmayan Gruplarda Yeme tutumları, Ortoreksiya ve Beden Memnuniyetinin Karşılaştırılması

Feriha Büşra İsparta, Yeditepe Üniversitesi

Merve Denizci Nazlıgöl, Bağımsız Araştırmacı

Bu araştırmanın amacı, egzersiz bağımlılığının yordayıcıları olarak değerlendirilen yeme tutumları, ortoreksiya nevroza ve beden memnuniyeti arasındaki ilişkileri araştırmak ve problemlili egzersiz davranış grubu ile problemlili olmayan egzersiz davranış grubu arasındaki farklılıkları incelemektir. Katılımcılara çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırma örneklemini haftada en az bir kez düzenli olarak egzersiz yapan 18 ve üzeri katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcılardan demografik bilgi formu, Egzersiz Bağımlılığı Ölçeği-21, Hollanda Yeme Davranışı Anketi, Teruel Ortoreksiya Ölçeği (TOÖ) ve Beden Memnuniyeti Ölçeğini tamamlamaları istenmiştir. Araştırmaya egzersiz yapan toplam 158 kadın, 125 erkek olmak üzere toplamda 283 kişi katılmıştır. Katılımcılar 18-74 yaş aralığında bulunmaktadır ve yaş ortalaması 32.81'dir. Çalışmanın ana hipotezlerini test etmek için bağımsız örneklem t-test analizi uygulanmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda problemlili egzersiz davranışına sahip olan katılımcılar ile problemlili egzersiz davranışına sahip olmayan katılımcıların kısıtlayıcı yeme ve ortoreksiya nevroza düzeyleri açısından anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca, egzersiz bağımlılığının yordayıcılarını incelemek için aşamalı regresyon analizi yapılmıştır. Ortoreksiya nevrozanın egzersiz bağımlılığı puanlarını pozitif ve anlamlı olarak yordadığı, beden memnuniyetinin ise egzersiz bağımlılığını negatif ve anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Egzersiz davranışı kişilere fiziksel ve ruhsal sağlığına olumlu katkı sağladığından ve egzersiz bağımlılığı tanı kriterleri belirlenmiş bir bozukluk olmadığından klinisyenler problemlili egzersiz davranışlarının zararlı etkilerini göz ardı edebilir. Bu sebeple, bu araştırmanın sonuçlarının egzersiz bağımlılığı, yeme tutumları, ortoreksiya ve beden memnuniyeti arasındaki ilişkinin anlaşılması ve bu davranışları sergileyen bireyler için etkili müdahaleler ve tedavi stratejileri geliştirme açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Egzersiz bağımlılığı, yeme tutumları, ortoreksiya, beden memnuniyeti

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Mağduriyet Algısı Arasındaki İlişki: Narsistik Kişilik Özelliklerinin ve Stres Düzeyinin Aracı Rolü

Ayşe Melike Balcı, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi

Şeyda Türk, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi

Ebeveyn tutumları bireyin karakter özelliklerinin gelişiminde, bakış açısının şekillenmesinde, kişilerarası ilişkilerinin biçimlenmesinde ve daha pek çok faktör üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu çalışmanın amacı, algılanan ebeveynlik tutumları ile mağduriyet algısı arasındaki ilişkiyi narsistik kişilik özelliklerinin ve stres düzeyinin aracı rolüyle incelemektir. Çalışmada, algılanan ebeveyn tutumları duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik alt boyutları; narsistik kişilik özellikleri kırılğan ve büyüklenmeci narsistik kişilik özellikleri üzerinden incelenmiştir. Araştırma 291 katılımcıyla yürütülmüştür. Katılımcıların 184’ü cinsiyetlerini kadın, 104’ü erkek, 2’si ikili cinsiyet sistemi dışında olarak tanımlamış, bir kişi de cinsiyetini belirtmek istememiştir. Çevrimiçi yol aracılığı ile ulaşılan katılımcılara sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu, Narsistik Kişilik Envanteri, Aşırı Duyarlı Narsisizm Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği ve Algılanan Mağduriyet Ölçeği sunulmuştur. Analiz için SPSS Macro Process/Model 6 kullanılmıştır. Analiz sonuçları, üç ebeveynlik tutumunun da kırılğan narsistik kişilik özellikleri ve stres düzeyi olmadan mağduriyet algısını yordamadığını göstermektedir. Algılanan ebeveyn tutumları ve mağduriyet algısı arasındaki ilişkide kırılğan narsistik kişilik özellikleri ve stres düzeyinin seri aracı etkisi olduğu görülmüş, büyüklenmeci narsistik kişilik özelliklerinin ve stres düzeyinin ise seri aracı etkisi olmadığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları, kırılğan narsistik kişilik özellikleri olan bireylerde mağduriyet algısının, stres algısının yüksek olması durumunda ortaya çıktığını göstermiştir. Araştırma sonuçları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: algılanan ebeveyn tutumları, mağduriyet algısı, narsistik kişilik özellikleri, stres düzeyi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Onay İhtiyacı İnancının Kişilerarası Bağımlılık ile İlişkisinde Kişilerarası Davranış Problemlerinin Aracı Rolü

Sena Erdoğan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ayşe Bikem Kargı, Hacettepe Üniversitesi

Kişilerarası bağımlılığın bilişsel ve kişilerarası belirleyicilerini incelemek amacıyla, onay ihtiyacı inancı ile kişilerarası davranış problemlerinin kişilerarası bağımlılık üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Kişilerarası Döngüsel Model’ de uzak-itaatkar dilimde yer alan sosyal çekinik olma ve girişken olamama davranış problemlerinin onay ihtiyacı inancı ile kişilerarası bağımlılık arasındaki ilişkideki aracı rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye genelinde 18- 65 yaş arası 409 katılımcıya (%81,7 kadın, %18,3 erkek) ulaşılmıştır. Demografik Bilgi Formu (cinsiyet, yaş vs.), Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği ve Kişilerarası Problemler Envanteri kullanılmıştır. Ölçekler katılımcılara online platformda Google Forms aracılığıyla ulaştırılmıştır. İstatistiksel analiz olarak t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), pearson korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon analizi ve aracı değişken analizinden yararlanılmış; SPSS 26 Programı, Process eklentisi kullanılmıştır. Analizlerin sonucunda kişilerarası bağımlılığın kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş açısından, kişilerarası bağımlılığın 18-22 yaş aralığında yüksek, 41-65 yaş aralığında düşük olduğu görülmüştür. Onay ihtiyacı inancının kişilerarası bağımlılığı anlamlı olarak pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Cinsiyet ve yaş kontrol edildiğinde girişken olamama, sosyal çekinik olma ve talepkâr olma davranışlarının kişilerarası bağımlılığı pozitif; soğuk mesafeli olma davranışının ise negatif yönde açıkladığı görülmüştür. Bu problemlerden uzak-itaatkar dilimde yer alan davranışlar (sosyal çekinik olma, girişken olamama) aracı ilişki modeli ile incelenmiştir. Aracı değişken analizi sonucunda onay ihtiyacı inancının kişilerarası bağımlılık ile ilişkisinde sosyal çekinik olma ve girişken olamama problemlerinin aracı rolünün olduğu, sosyal ortamlarda görülen kişilerarası bağımlılığın bu problemler üzerinden açıklandığı görülmüştür. Bulgular, kişilerarası bağımlılık eğilimi bulunan bireyin, çevresindeki bireyler tarafından onaylanması gerektiğine dair inancıyla sosyal çekinik davranabileceği, girişken olamayabileceğine işaret etmektedir. Kişilerarası bağımlılığın sosyal görünümüne ilişkin önemli bilgiler sunan mevcut çalışma bulguları Bilişsel Etkileşimsel Model çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: kişilerarası bağımlılık, onaylanma ihtiyacı inancı, kişilerarası davranış problemleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Ölüm Kaygısının Bilişsel Çarpıtmalar, Benlik Saygısı, Geleceğe Yönelik Öngörüler ve Psikopatolojik Belirtiler Açısından İncelenmesi

Murat Gökdemir, Ankara Üniversitesi

Ayşegül Durak Batıgün, Ankara Üniversitesi

Bu araştırmanın amacı, ölüm kaygısının bilişsel çarpıtmalar, geleceğe yönelik öngörüler, benlik saygısı ve psikopatolojik belirtiler ile ilişkisini incelemektir. Bu bağlamda, dehşet yönetimikuramının ölüm kaygısıyla ilgili varsayımları ve bilişsel kuram arasındaki uyum gözlenmeye çalışılmıştır. Veri toplamak amacıyla 306 kişiden bilgi elde edilmiştir. Örneklem, kesitsel olarak 6Şubat Kahramanmaraş depreminden önce ve sonra olarak toplanmıştır. Bu örneklemin demografikdeğişkenlere göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Ölüm kaygısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla Aşamalı Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları,yaş, bilişsel çarpıtmalar, geleceğe yönelik öngörüler, benlik saygısı ve psikopatolojik belirtilerin ölüm kaygısını yordadığını göstermektedir. 6 Şubat öncesi ölüm kaygısı puanlarının 6 Şubat sonrası ölüm kaygısı puanlarından farklılaştığı görülmüştür. Yaş, bilişsel çarpıtmalar, benliksaygısı ve geleceğe yönelik öngörüler, varyansın %20'sini açıklamaktadır ($R^2 = .21$, uyar. $R^2 = .20$, $p < .05$). Kaygı, depresyon ve olumsuz belirtilerle birlikte açıklanan varyans %47'ye çıkmaktadır ($R^2 = .48$, uyar. $R^2 = .47$, $p < .05$). Bu bulgular ışığında, bilişsel çarpıtmaların ölüm kaygısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Son olarak, dehşet yönetimi kuramı ve bilişsel kuram çerçevesinde bu bulgular tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: ölüm kaygısı, bilişsel çarpıtmalar, dehşet yönetimi kuramı, geleceğe yönelik öngörüler, psikopatolojik belirtiler

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Obsesif İnançlar Ölçeği-Yeme Bozuklukları Versiyonu (OIÖ-YBV)’nun Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Ezginur Çelik, Yalova Üniversitesi

A. Esin Yılmaz, Dokuz Eylül Üniversitesi

Yeme Bozuklukları (YB); yeme, beden ve kilo ile ilişkili aşırı endişe ile karakterize olan ve bozulmuş yeme davranışlarıyla giden bir grup psikolojik rahatsızlıktır. Hem ülkemizde hem de dünya genelinde yaygınlığı giderek artan YB’nin, diğer psikolojik bozukluklarla eşanı alma oranı da yüksektir. Bu bozukluklardan bir tanesi Obsesif Kompulsif Bozukluk’tur (OKB). Yüksek eşanı oranlarını açıklamak için yürütülen çalışmalarda iki bozuklukta ortak olarak görülen obsesif inançların rolüne vurgu yapılmıştır. İlgili alanyazında, YB’de görülen obsesif inançların OKB’ye özgü obsesif inançları ölçmek için geliştirilen ölçüm araçlarıyla incelendiği görülmektedir. Obsesyonların içeriğinin bozukluğa özgü olarak değiştiği bilindiğinden, YB’ye özgü obsesif inançları bozukluğa özgü bir ölçüm aracıyla incelenmenin daha geçerli bulgular elde edilmesine fayda sağlayacağı öngörülmüştür. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada, YB’ye özgü obsesif inançları incelemek için geliştirilen Obsesif İnançlar Ölçeği-Yeme Bozuklukları Versiyonu (OIÖ-YBV) Türk örnekleme uyarlanmış ve psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ölçek Türkçeye çevrilip dil geçerliği incelendikten sonra, ölçeğin faktör yapısını ve geçerlik ve güvenirlik analizlerini incelemek için 18 ile 65 yaş aralığında olan 319 katılımcıdan veri toplanmıştır. Toplanan veriler ile Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), korelasyon, hiyerarşik regresyon ve bağımsız örneklemler için t-test analizleri gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda elde edilen dört faktörlü yapıyı doğrulamak için 18 ile 65 yaş aralığında olan 263 katılımcıdan tekrar veri toplanmış ve Doğrulamalı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir. Yürütülen analizler sonucunda, ölçeğin 22 maddeye ve dört faktörlü (YB’ye Özgü Düşüncenin ve Düşünce Kontrolünün Önemi, YB’ye Özgü Sorumluluk/Tehdit Algısı, YB’ye Özgü Mükemmeliyetçilik ve YB’ye Özgü Belirsizliğe Tahammülsüzlük) bir yapıya sahip olduğu ve klinik olmayan Türk örnekleminde YB’ye özgü obsesif inançları geçerli ve güvenilir bir şekilde değerlendiren bir ölçüm aracı olduğu görülmüştür. Çalışmanın bulguları ilgili alanyazı ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yeme bozuklukları, obsesif inançlar, yeme bozukluklarına özgü obsesif inançlar

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Aleksitimi ve Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Stresinin Aracı Rolü

Beyhan Öztürk, Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Ayşen Gündüz, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Psikopatolojideki belirgin cinsiyet farklılıkları, kadınların yaşamları boyunca psikolojik belirtileri deneyimlemeye daha eğilimli olduklarını göstermektedir. Özellikle anksiyete, depresyon ve somatizasyon gibi psikolojik belirtiler kadınlarda erkeklere göre daha yaygındır. Bu doğrultuda, bu çalışmada psikolojik belirtileri açığa çıkaran faktörler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. İlk olarak, aleksitimi, evlilik uyumu, ebeveynlik stresi, bağlanma stilleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İkinci olarak, aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide evlilik uyumu ve ebeveynlik stresinin aracı rolü bağlanma stillerinin ve yaşın etkisi kontrol edilerek incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 419 evli ve çocuk sahibi kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu ile birlikte Toronto Aleksitimi Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği, Ebeveynlik Stres Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; aleksitimi, evlilik uyumu, ebeveynlik stresi, bağlanma stilleri ve psikolojik belirtiler arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Ayrıca, evlilik uyumu ve ebeveynlik stresinin, aleksitimi ile depresyon, anksiyete, hostilite ve olumsuz benlik arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Ancak, aleksitimi ile somatizasyon arasındaki ilişkide evlilik uyumu ve ebeveynlik stresinin aracı rolü bulunamamıştır. Araştırmanın bulguları literatür temelinde tartışılmıştır. Çalışmanın evli ve çocuk sahibi kadınlarda psikopatolojinin ortaya çıkmasındaki olası etkenlerin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: aleksitimi, evlilik uyumu, ebeveynlik stresi, psikopatoloji

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ve Saldırganlık Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü

Asiye Yalçın, Bursa Teknik Üniversitesi

Serap Akgün, Bursa Teknik Üniversitesi

Ebeveyn Kabul-Reddi Kuramı, ebeveynlerinden yeterince kabul, sevgi, ilgi, destek, onay görmeyen ihmal, aşağılama, düşmanlık içeren davranışlara maruz kalan çocukların kendilerini reddedilmiş algıladıklarını vurgulamaktadır. Kuram, çocukken ebeveynleri tarafından reddedilen kişilerin duygusal dengesizlik, düşmanlık, saldırganlık gibi sorunlar yaşama olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada çocuklukta anneden ve babadan algılanan ebeveyn reddinin genç yetişkinlikte duygu düzenleme güçlüğü ve saldırganlık ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 211'i kadın, 195'i erkek olmak üzere toplam 406 genç yetişkin (18-30 yaş aralığında) oluşturmuştur. Gönüllü katılımcıların bir kısmı yüz yüze, bir kısmı internet ortamında Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul-Reddi Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğini doldurmuşlardır. Algılanan anne ret ve baba ret değişkenlerinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığı ile saldırganlığı yordadığını öneren bir model yol analizi ile test edilmiştir. Bulgular duygu düzenleme güçlüğü'nün, anneden algılanan ret ile saldırganlık arasındaki ilişkide kısmi aracı rol oynadığını babadan algılanan ret ile saldırganlık arasındaki ilişkide ise tam aracılık yaptığını göstermiştir. Bulgular Rohner'in Ebeveyn Kabul-Reddi kuramını desteklemiştir.

Anahtar Sözcükler: ebeveyn kabul-reddi, duygu düzenleme güçlüğü, saldırganlık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji, Sosyal Psikoloji

Ergenlerde Sınırdaki Kişilik Bozukluğu (SKB) Tedavisinde Diyalektik Davranış Terapisinin (DDT) Etkililiği: Sistematik Alanyazın Taraması

Melek Yegen, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özden Yalçinkaya Alkar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sınırdaki kişilik bozukluğu (SKB) hem hastalar hem de toplum açısından psikososyal bozulmalara neden olabilecek, oldukça yıkıcı bir bozukluktur. Kronik ve şiddetli olması nedeniyle hastalar sıklıkla yardım arayışında bulunurlar. Ancak farmakolojik tedaviler SKB'nin tedavisinde çok sınırlı bir etkiye sahip olduğundan psikoterapiler ön plana çıkmaktadır. Son 30 yılda başta intihar davranışları olmak üzere, Linehan tarafından özel olarak SKB tedavisi için geliştirilen diyalektik davranış terapisinin (DDT) etkililiğiyle ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Alanyazında daha çok yetişkinlerle yürütülen etkililik çalışmalarına rastlansa da, yakın zamana kadar klinisyenler ve araştırmacılar tarafından sıklıkla yetişkinlere verilen SKB tanısının çocuk ve ergenler için de geçerli olabileceğinin gündeme gelmesiyle beraber ergenlerle yürütülen etkililik çalışmalarının sayısı artmaya başlamıştır. Bu bağlamda mevcut çalışmada SKB tanılı ergenlerin tedavisinde, DDT'nin etkililiğini inceleyen araştırmaların sistematik derleme yöntemiyle ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; PubMed, Scopus, Sage Journals ve Web of Science (WoS) veritabanlarında “diyalektik davranış terapisi”, “sınırdaki kişilik bozukluğu”, “ergen”, “DDT”, “SKB”, “DDT-E” anahtar kelimeleri İngilizce olarak aratılmış ve 654 makaleye ulaşılmıştır. İngilizce dilinde yazılmış, tam metnine ulaşılan, katılımcıları ergenlerden oluşan ve SKB klinik örnekleme sahip 16 araştırma makalesi çalışmaya dâhil edilmiştir. Sistematik inceleme sonucunda DDT'nin ergenlerdeki SKB belirtilerini azaltmada etkili bir tedavi yöntemi olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak alanyazındaki bazı bulgulara ve eksik kalan noktalara değinilerek gelecekteki çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: diyalektik davranış terapisi, sınırdaki kişilik bozukluğu, ergen, DDT, SKB, DDT-E

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (Fear of Missing Out), Temel Psikolojik İhtiyaç Engellenmesi ve İyi Oluş

Büşra Kök, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Gökhan Elbistan, Abdullah Gül Üniversitesi

Bülent Aykutoğlu, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Fear of missing out (FoMO, gelişmeleri kaçırma korkusu), diğerlerinin daha doyurucu deneyimler yaşamaları üzerine duyulan korku olarak tanımlanmakta (McGinnis, 2004), ve FoMO'nun bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceğine dair ipuçları bulunmaktadır (Uram ve Skalski, 2022). Öz-Belirleme Kuramı'nın (ÖBK, Deci ve Ryan, 1985; Ryan ve Deci, 2017) alt kuramlarından biri olan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı'na (Ryan ve Deci, 2017) göre, bireylerin optimal iyi-oluşa ulaşmaları için özerklik, yeterlik ve ilişkisellik isimli üç temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar engellendiğinde ise birey için olumsuz çıktılar oluşur (Vansteenkise ve Ryan, 2013; Vansteenkiste vd., 2023). Alanyazında FoMO ile bireylerin temel psikolojik doyumları arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu bulgusu mevcuttur (Przyblski vd., 2013; Xie vd., 2018). Bu bağlamda, mevcut araştırmada ÖBK çerçevesinde, FoMO'nun temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve engellenmesi aracılığı ile iyi oluşu yordayışı incelenmiştir. Bu kapsamda, katılımcılardan (N = 277) çevrimiçi anketler aracılığı ile FoMO, ihtiyaç engellenmesi ve doyumu, iyi-oluş ölçümleri alınmış ve FoMO düzeyinin, ihtiyaç engellenmesi ve ihtiyaç doyumu aracılığı ile iyi-oluşu yordayıcılığına bakmak için yol analizi yürütülmüştür. Bulgular, FoMO ile ihtiyaç engellenmesi arasında olumlu yönde ($\beta = .36, p < .001$), iyi-oluş arasında ise olumsuz yönde ($\beta = -.16, p < .001$), anlamlı bir ilişki olduğunu ancak ihtiyaç doyumu ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ($\beta = -.10, p = .08$) göstermiştir. Öte yandan, FoMO'nun, ihtiyaç engellenmesi üzerinden iyi-oluşu yordadığı ($\beta = -.15, p < .001$), saptanmıştır. Temel psikolojik ihtiyaç doyumunun daha çok olumlu, temel psikolojik ihtiyaç engellenmesinin ise daha çok olumsuz çıktılarla ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Vansteenkiste vd., 2023), mevcut araştırma bulgularının alanyazındaki bulgularla uyumlu olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: FoMO, ihtiyaç engellenmesi, iyi-oluş

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Psikolojik Doğum Sırasının Kişilerarası Duyarlılık Üzerindeki Etkisi

Bala Nur Torun, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Psikolojik doğum sırasının kişilerarası duyarlılık ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Büyük Çocuk, Ortanca Çocuk, Küçük Çocuk ve Tek Çocuk psikolojik doğum sırası olmak üzere dört alt boyutu olan psikolojik doğum sırasının, kişiliği ve bireylerin yaşamlarını etkilediği bilinmektedir. Cinsiyet, aile dinamikleri, kardeş sayısı gibi faktörlerden etkilenen psikolojik doğum sırası, bireylerin biyolojik doğum sırasından farklı bir doğum sırası kategorisinde özellikler göstermesi anlamına gelmektedir. Kişilerarası duyarlılık ise bireyin yaşamında ve işlevselliğinde önemli bir yere sahiptir. Kişilerarası Kaygı ve Duyarlılık, Sosyal Özgüven Eksikliği, Atılman Olmayan Davranışlar olmak üzere üç alt boyutta incelenmektedir. Bu kapsamda psikolojik doğum sırasının kişilerarası duyarlılık üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Örneklem Türkiye’de üniversite örgün öğrenimi gören 366 kadın, 244 erkek toplam 610 öğrenciden oluşmaktadır. Demografik Bilgi Formu, White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri ve Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği, katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 aracılığı ile T testi, Pearson korelasyon katsayısı, çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre kadınların erkeklere göre kişilerarası kaygı ve bağımlılık düzeylerinin anlamlı biçimde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik doğum sırasının kişilerarası duyarlılık ile arasındaki ilişki incelendiğinde ortanca ve tek çocuk psikolojik doğum sıralarının diğer doğum sıralarına göre daha fazla ve pozitif yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Psikolojik doğum sırası kişilerarası duyarlılığı anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu kapsamda psikolojik doğum sırası kişilerarası duyarlılık varyansının yaklaşık %16’sını açıklamaktadır. Kavramların birlikte incelendiği çalışmaların kısıtlı olması ve psikolojik doğum sırasının bu kavram üzerindeki yordayıcı etkisi çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişkiler alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: psikolojik doğum sırası, kişilerarası duyarlılık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Kırılğan Narsisizmin Romantik İlişki ve Partner Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtiler ile İlişkisi: Duygu Düzenleme Güçlüğünün Aracı Rolü

Özge İrem Bayram, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yankı Süsen, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ruhsal Bozuklukların Tanısal Sayımsal El Kitabı (DSM-5)'de tanı ölçütleri arasında yer almayan ancak yakın ilişkileri doğrudan etkileyen ve obsesif kompulsif bozukluk semptomlarına benzer şekilde bireylerde olumsuz duygulanım, düşük özsaygı, ilişki memnuniyetsizliği gibi durumlara yol açabilen romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler, son yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Bu belirtilerin kişilik özellikleriyle ilişkisi ise halen yeterince bilinmemektedir. Mevcut çalışmanın amacı, narsisistik kişilik özelliklerinin alt boyutu olan kırılğan narsisizm ile romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, 18-65 yaş aralığında romantik ilişkisi olan 254 yetişkin bireyden çevrimiçi ortamda veri toplanmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Romantik İlişki Obsesyon ve Kompulsiyonları Ölçeği, Partnere İlişkin Obsesif Kompulsif Belirti Ölçeği, Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form ve Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma bulguları, kırılğan narsisizm ile romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtilerin anlamlı ve pozitif bir ilişki içinde olduğunu; duygu düzenleme güçlüğünün ise bu ilişkide aracı rol oynadığını ortaya koymuştur. Çalışma, kırılğan narsisizmin ve duygu düzenleme güçlüğünün bu belirtilerle olan ilişkisini ilk kez araştırarak alanyazına ve klinik uygulamalara katkıda bulunmuştur. Son olarak, çalışma bulgularının literatür ile olan paralellikleri ve farklılıkları, çalışma kısıtlılıkları ve gelecekteki çalışmalara yönelik öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler, romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtiler, kırılğan narsisizm, duygu düzenleme güçlüğü

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çocukluk Çağında Ebeveynleşmenin Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi

Buket Ünver, Işık Üniversitesi

Güneş Beyza Önürme, Bağımsız Araştırmacı

Ebeveynleşme, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine uygun olmayan sorumlulukları üstlenerek ebeveynine/kardeşine duygusal veya fiziksel olarak bakım vermesidir. Çocukluk dönemi ebeveynleşme başta depresyon olmak üzere yetişkin psikopatolojiyle de yakından ilişkilidir. Öte yandan bazı çalışmalar ebeveynleşme deneyiminin özellikle yetişkin döneminde travma sonrası büyümeyle de ilişkili olduğu belirtmektedir. Ebeveynleşmenin olumlu ve/veya olumsuz çıktılarına zemin hazırlayan faktörlerin anlaşılması hem ebeveynleşmenin aile içi dinamiklerinin anlaşılmasına hem de koruyucu/önleyici müdahalelerin tasarlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle çalışmanın amacı çocukluk döneminde ebeveynleşmeye zemin hazırlayan ve ebeveynleşmeden algılanan yarar/uyumu arttırarak koruyucu işlev görebilecek faktörlerin araştırılmasıdır. Araştırmanın örneklemini 18-69 yaş arası 369 kişiden oluşmaktadır. Demografik Bilgi Formu ve Ebeveynleşme Envanteri aracılığıyla katılımcılardan veri toplanmıştır. Katılımcıların ebeveynleşmenin alt boyutları olan ebeveyn-odaklı ebeveynleşme, kardeş-odaklı ebeveynleşme ve algılanan yarar/uyum düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre farklarını test etmek için Manova testi yapılmıştır. Buna göre ebeveyn-odaklı ebeveynleşmenin ebeveyninde psikiyatrik hastalık ($M=32.60$, $SS=5.28$), alkol bağımlılığı olan ($M=32.32$, $SS=5.90$), büyüdüğü evde sözel ($M=30.74$, $SS=5.76$) ve fiziksel şiddet olan ($M=30.80$, $SS=5.70$) yanı sıra yetersiz maddi imkanlara sahip olanlarda ($M=31.73$, $SS=5.48$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kardeş-odaklı ebeveynleşmenin ise 4 ve üzeri kardeşi olan ($M=12.13$, $SS=4.12$) ve kardeş sıralamasında ara çocuk olan ($M=12.61$, $SS=4.05$) kişilerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Öte yandan, ebeveynlerinden birinde psikiyatrik ($M=20.81$, $SS=4.91$), kronik hastalık ($M=20.85$, $SS=4.93$), alkol bağımlılığı olmayan ($M=20.74$, $SS=4.93$), evde sözel ($M=23.26$, $SS=4.02$) ve fiziksel şiddet olmayan ($M=22.05$, $SS=4.44$), çocuklukta ebeveynleri boşanmamış ($M=20.97$, $SS=4.84$), geniş aile tipine sahip ($M=21.02$, $SS=4.57$) ve maddi durumu çok iyi olan ($M=22.42$, $SS=5.09$) kişilerin ebeveynleşmeden algıladıkları yarar/uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre kişinin yetiştiği evin sağlık, sosyal ve maddi konulardaki çeşitli özellikleri ebeveynleşme için hem risk hem de mevcut deneyimin dönüştürülmesini kolaylaştıran faktörler olarak işlev görebilmektedir.

Anahtar Sözcükler: ebeveynleşme, ebeveyn-odaklı ebeveynleşme, kardeş-odaklı ebeveynleşme, algılanan yarar/uyum, risk faktörleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Problemlili Sosyal Medya Kullanımıyla İlişkisinde Arkadaşlık Kalitesinin ve Yaşam Doyumunun Aracılık Rollerinin İncelenmesi

Rukiye Ilgaz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Esra Karakaya, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Feride Zeynep Taş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yankı Süsen, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Günümüzde sosyokültürel beklentiler ve teknolojik yenilikler nedeniyle sosyal medyada geçirilen süre küresel olarak artmaktadır. Bu artış, fiziksel ve ruhsal sağlığı olumsuz yönde etkilemekte ve bazı problemlili davranışlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, araştırmacılar problemlili sosyal medya kullanımı konusuna ilgi göstermişlerdir. Problemlili sosyal medya kullanımına ilişkin risk faktörlerinin makyavelizm, narsisizm ve psikopati gibi Karanlık Üçlü kişilik özelliklerini içerebileceği düşünülmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, bu kişilik özellikleri ile problemlili sosyal medya kullanımı ilişkisinde arkadaşlık kalitesi ve yaşam doyumunun potansiyel aracılık rollerini araştırmaktır. Çalışmaya Türkiye’de eğitim gören 17-42 yaş aralığında 397 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılardan veri toplamak amacıyla Sosyodemografik Bilgi Formu, Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar, karanlık üçlü kişilik özellikleri ile problemlili sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı rol oynadığını ancak arkadaşlık kalitesinin herhangi bir aracılık etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip bireylerin düşük yaşam doyumuyla baş etmede sosyal medyayı aşırı kullanabilecekleri sonucu göz önünde bulundurulduğunda müdahale programları ve tedavi yaklaşımlarının yaşam doyumunu hedef alan stratejiler belirlemesi önem arz etmektedir. Farklı kültürlerden ve yaş gruplarından daha geniş örneklem içeren gelecekteki araştırmaların çalışma bulgularının genellenebilirliğini artırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, sosyal medya kullanımının içerik türü ve paylaşım motivasyonları gibi farklı boyutlarını daha detaylı bir şekilde inceleyen araştırmalar yapılması önerilmektedir. Çalışmanın sınırlılıkları arasında örneklemin belirli bir yaş grubuna, coğrafyaya ve kültüre odaklanması, katılımcıların cinsiyet dengesizliği, çevrimiçi ortamda veri toplamanın sınırlamaları ve demografik faktörlerin yeterince kontrol edilmemesi gibi faktörler yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: karanlık üçlü kişilik özelliği, problemlili sosyal medya kullanımı, arkadaşlık kalitesi, yaşam doyum.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji.

Çocukluk Travmaları ve Travma Sonrası Büyüme Arasındaki İlişkide Şefkat Korkusunun Aracı Rolü

Burcu Günay, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Çocukluk dönemindeki istismar ve ihmal yaşantılarının bireyler üzerinde olumsuz birçok etkisi olmakla beraber bu olumsuz yaşantılar sonrasında olumlu değişimler yaşadıklarını belirten ve travma sonrası büyüme gösteren kişiler de bulunmaktadır. Alanyazında travma sonrası büyüme ve öz şefkatin ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar yer almaktadır. Fakat şefkate karşı direnç olarak tanımlanan şefkat korkusunu, travma sonrası büyüme bağlamında inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, erken dönemde yaşanan istismar ve ihmal gibi travmatik yaşantılar ile travma sonrası büyüme arasındaki ilişkide şefkat korkusunun ve şefkat korkusu alt boyutlarının (başkalarına şefkat gösterme korkusu, başkalarından gelen şefkate karşılık verme korkusu, kendine şefkat gösterme korkusu) aracı rolünü inceleme amacı taşımaktadır. Araştırmanın örneklemini yaşları 18-45 yaş aralığında olan 317 yetişkin bireyden oluşmaktadır. Veriler; Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Şefkat Korkusu Ölçeği ve Travma Sonrası Büyüme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Aracılık etkisi analizleri SPSS Hayes Process Macro (Model 4) eklentisi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar çocukluk çağı travmalarının şefkat korkusunu pozitif yönde, travma sonrası büyümeyi negatif yönde yordadığını göstermiştir. Şefkat korkusu ise travma sonrası büyümeyi negatif yönde yordamaktadır. Aracılık etkisi analizlerine göre çocukluk çağı travmaları ve travma sonrası büyüme arasındaki ilişkide şefkat korkusunun aracı rolü tespit edilmiştir. Şefkat korkusu alt boyutları ile yapılan aracılık analizinde sadece kendine karşı şefkat korkusunun dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular çocukluk dönemi travmalarının şefkat korkusunu artırdığını, artan şefkat korkusunun travma sonrası büyümeyi azalttığını göstermiştir. Aynı zamanda kendine karşı şefkat gösterme korkusunun erken dönem olumsuz yaşantıları olan bireylerin travma sonrası büyüme düzeylerini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çocukluk travmaları olan bireyler ile yürütülecek şefkat odaklı psikoterapilerin ve kişinin kendisine karşı şefkat korkusunu azaltacak uygulamaların travma sonrası büyümeyi geliştirmede etkili olabileceği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: çocukluk travmaları, şefkat korkusu, travma sonrası büyüme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

İşleyen Bellek Kapasitesinin Erteleme ve Önceleme Davranışlarına İlişkin Mükemmeliyetçilik Üzerindeki Yordayıcı Rolü

Zeynepnur Şentürk, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tuğçe Ayaz, Ankara Yıldırım Beyazıt üniversitesi

Feyzanur Acar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İşleyen bellek çoklu görev yeteneğinin önemli bir bileşenidir. Erteleme, önceliği olan işleri sonraya bırakma eylemidir. Önceleme ise kişilerin fazladan efor gerektirse bile işleri olabildiğince hızlı yapma eylemidir. Erteleme ve önceleme davranışlarının işleyen bellek kapasitesi ve çoklu görev fonksiyonlarıyla daha verimli kullanıldığı güncel araştırmalarla da desteklenmiştir. Literatürde erteleme davranışı mükemmeliyetçilik ile ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmada işleyen bellek kapasitesinin fazla olması, erteleme davranışı gösteren bireylerin, önceleme davranışı gösteren bireylere göre bireylerin mükemmeliyetçilik üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirlemek ve bu değişkenlerin arasındaki pozitif negatif korelasyonu açıklamayı amaçlamaktadır. 92 bireyin katıldığı çalışmada erteleme-önceleme grupları manipülasyon sonucu oluşturulmuştur. İşleyen bellek kapasitesi klasik Corsi-Span testiyle, mükemmeliyetçilik ise öz-bildirim anketiyle ölçülmüştür. Yapılan T-Test sonuçlarına göre önceleme yapan grubun daha yüksek mükemmeliyetçilik skorlarına sahip oldukları bulunmuştur. Two-Way ANOVA skorları ana hipotezin desteklenmediğini göstermiştir. Daha yüksek katılımcı sayısı ve daha güncel ölçüm araçlarıyla çalışmanın geliştirilmesi gerekliliği düşünülmektedir. Özellikle literatürdeki erteleme-önceleme davranışlarının mükemmeliyetçilikle olan ilişkisinde gözlemlenen çelişkili bulgular bu alanın daha detaylı incelenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: erteleme, önceleme, işleyen bellek kapasitesi, mükemmeliyetçilik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Bilişsel Psikoloji

Beklenmediklik ve Duygusal Uyarılmanın Uzun Süreli ve Kısa Süreli Bellek

Üzerindeki Etkileri

Işıl Yalçın, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bellek oldukça seçicidir. Çeşitli faktörler (örneğin, yenilik, beklenmediklik, duygular) bellek performansını etkiler. Bu çalışma, beklenmediklik derecesi ve duygusal uyarılmanın uzun ve kısa süreli bellek üzerindeki etkilerine incelemektedir. Bunun için 125 lisans öğrencisi rastgele olarak 4 gruba ayrılmıştır: 2 beklenmediklik (yüksek ve düşük) ve 2 duygusal uyarılma (negatif değerli ve pozitif değerli). Beklenmediklik manipülasyonu için, 9 yaygın kullanıma sahip Türk atasözü kullanıldı. Her bir atasözünün ortasından bir kelime çıkarıldı ve atasözleri katılımcılara sunuldu. Katılımcılardan boşlukları zihinsel olarak tahmin etmeleri istendi. Bir sonraki sayfada, boşluk yeni bir kelime ile dolduruldu. Düşük beklenmediklik durumu için, anlam akışını bozmayan ve atasözünden çıkarılan orijinal kelimeye benzer olan kelimeler kullanıldı. Yüksek beklenmediklik durumu içinse orijinal kelimedenden anlamsal olarak uzak kelimeler kullanıldı. Duygusal uyarılma için iki tür müzik (pozitif ve negatif değerli) kullanıldı. Kısa süreli bellek performansı, deneyden sonra hatırlanan doğru kelimelerin sayısını içerirken, uzun süreli bellek ise deneyden 24 saat sonra hatırlanan doğru kelimelerin sayısını içerir. Araştırma bulgularına göre, duygusal uyarılma kısa ve uzun süreli bellek performansında anlamlı bir fark yaratmamıştır. Uzun ve kısa süreli bellek performans ölçümleri sonucuna göre, düşük beklenmediklik uyaranlar yüksek beklenmediklik uyaranlara göre hem uzun hem de kısa süreli bellekte daha iyi hatırlanmıştır. Çalışmanın sonucu, düşük beklenmediklik uyaranlarının, negatif uyarılma ile birleştirildiğinde uzun süreli bellekte performansın artmasına neden olduğunu gösterdi. Dolayısıyla hem uyarıcı beklenmedikliğinin hem de beklenmediklik derecesinin bellek performansı üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: beklenmediklik, duygusal uyarılma, yenilik, kısa süreli bellek, uzun süreli bellek

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Instagram'da Hikaye Paylaşmanın Duygu Durum Üzerindeki Etkisi

Merve Altuncu, Çankaya Üniversitesi

Hasan Hüseyin Seçilmiş, Çankaya Üniversitesi

Sosyal medya platformları her yaştan insanın yaygın olarak kullandığı ve insan yaşamının önemli alanlarından birisi haline gelmiş durumdadır. Önde gelen sosyal medya platformlarından birisi olan Instagram'ın kullanımının farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiş olsa da hikaye paylaşımının duygu durum (emotional state) üzerindeki etkisini deneysel olarak inceleyen çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Instagram'da fotoğrafının düzenlenmiş halini paylaşan (Deney A), fotoğrafının düzenlenmemiş halini paylaşan (Deney B) ve fotoğraf paylaşmayan (Kontrol) grupların duygusal değerlik düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın verileri Çankaya Üniversitesine devam 120 kişilik bir örneklemden toplanmıştır. Katılımcılar, deney koşullarına rastgele atanmıştır. Katılımcılardan demografik bilgi formu, duygu düzenleme güçlüğü (DERS-16), Öz Değerlendirme Mankeni (Self- Assessment-MANİKİN) kullanılarak veri toplanmıştır. İlk olarak, katılımcıların duygu durumu ölçülmüştür. Daha sonra her üç gruba da EGEFİLM veri setinden olumsuz temalarda film kliplerine maruz bırakılıp duygu durumları tekrar ölçüldü. Deneyin son aşamasında Deney A koşuluna atanan katılımcılar hikayelerini düzenleyip paylaşıırken, Deney B koşuluna atanan katılımcılar hikayelerini düzenlemeden paylaşmıştır. Kontrol koşuluna atanan katılımcılar ise paylaşımında bulunmamıştır. Bu aşamadan sonra katılımcıların duygu durumları, yeniden ölçülüp olumlu temalar içeren videolar izledikten sonra deney sonlandırılmıştır. Toplanan veriler, 3 (Deney A, Deney B ve Kontrol) X 3 (ilk ölçüm, ara ölçüm, son ölçüm) tekrarlayan ölçümler ANOVA ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre duyguların değerlik (olumlu/olumsuz) açısından, deneysel koşulları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Analiz sonucuna göre, Deney B koşulu, Deney A ve Kontrol koşulundan istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha olumsuz duygu değerliğine sahipken, Kontrol ve Deney A koşulu arasında farklılaşma bulunmamıştır. Bulgular, Instagram'da düzenlenmemiş hikaye paylaşmanın duygu düzenleme üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Instagram'da düzenlenmemiş hikaye paylaşımının duygu durum üzerindeki olumsuz etkisi benlik alanyazını çerçevesinde tartışılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmaların benlik saygısı, beden algısı gibi değişkenlerin aracı/farklılaştırıcı rolünün incelenmesinin alanyazına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: instagram, duygu durumu, duygusal değer.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel psikoloji

Sesten Duygu Tanımak: Türkçe Duygusal Prozodik Uyarıcı Seti Geliştirme

Çalışması

Ata Cantürk Doğrul, Hacettepe Üniversitesi

Banu Cangöz Tavat, Hacettepe Üniversitesi

Bu çalışmada duygu çalışmalarında kullanılmak üzere mutlu, üzgün ve nötr duygular için sözde (pseudo) Türkçe cümlelerden oluşan bir prozodik uyarıcı seti geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla bir dizi ön çalışma ve analiz ile duygusal prozodi uyarıcı seti belirlenmiştir. İlk olarak bir yazılım aracılığıyla dilin fonotaktik (phonotactic) kısıtlamalarına ve kurallarına uygun olan nötr sözde cümleler belirlenmiştir. Ardından sözde cümleler anadili Türkçe olan iki kadın iki erkek seslendirmeci tarafından üç duygusal kategoriye temsil edecek şekilde kaydedilmiştir. Kaydedilen sesler 83 üniversite öğrencisi (68 kadın, 15 erkek) tarafından 7 seçenekli (kızgınlık, tikslenme, korku, üzgün, mutlu, sürpriz ve nötr) bir duygu tanıma görevi ile doğru duyguyu temsil ediyor olmaları ve -2 (çok olumsuz) ile +2 (çok olumlu) arasında değişen 5 dereceli Likert tipi ölçek ile duygusal değerlikleri açısından değerlendirilmiştir. %70 doğru tanıma ölçütünü karşılayan uyarıcılardan, duygusal değerlik puanı -0.5 ile +0.5 arasında olanlar “nötr”, -0.75 ile -2 arasında olanlar “üzgün”, +0.75 ile +2 arasında olanlar “mutlu” kabul edilmiştir. Seslendirmecilerin ($F(3, 91) = .43, p > .05$) ve duygu türlerinin ($F(2, 91) = 2.43, p > .05$) duygu tanıma puanları üzerinde etkisi bulunmamıştır. Algısal ön çalışmalarla belirlenen geçerli duygusal prozodik uyarıcıların temel frekans (f_0) ve konuşma hızı prozodik indeksleri akustik analizlerle belirlenmiş ve mutlu uyarıcıların ($\bar{x} = 1.38$) alanyazınla uyumlu olarak üzgün ($\bar{x} = .93$) ve nötr ($\bar{x} = .55$) uyarıcılara göre daha yüksek f_0 değerleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir ($F(2, 36.58) = 75.59, p < .05$). Ancak duygu türleri arasında konuşma hızı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2, 80) = .834, p > .05$). Sonuç olarak, Türkçede anlamlı (semantic) herhangi bir karşılığı olmayan 10-14 heceden oluşan, süreleri 1.5-2.5 saniye arasında değişen sözde cümlelerden oluşan, geçerli 83 duygusal prozodi uyarıcısı belirlenmiştir. Geliştirilen Türkçe duygusal prozodi uyarıcı seti duygu çalışmaları ile diller arası karşılaştırmalar yapan araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: uyarıcı seti, duygusal prozodi, işitsel duygusal uyarıcı, akustik profil

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bilinçli Farkındalık ve Belirsizliğin Etik Karar Verme Üzerindeki Etkileri

Ece Ceren Akkaya, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bilinçli farkındalık, yaşanan deneyime önemli ölçüde dikkat etmek olarak tanımlanmıştır; bireyin kendi düşüncelerini gözlemleme ve bu düşünceleri tarafsız bir şekilde görme yeteneğini içerir. Belirsizlik kavramı, bireyin olası bir durumda karar vermesi için duruma ilişkin bilginin yeterli olmadığı durumları içerir. Bu durumlarda bireyler sahip oldukları bilgiye göre hareket etmeye çalışırlar, belirsizliğe karşı toleransları bu kararların kalitesini etkileyecektir. Bu çalışmanın amacı, bilinçli farkındalık ve belirsizliğin etik karar verme davranışı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaçla 2(Bilinçli farkındalık manipülasyonu x kontrol) x 2(belirsizlik x kontrol) deneysel desen kullanılmıştır. Bilinçli Farkındalık manipülasyonu Bilişsel ve Duyuşsal Farkındalık Ölçeği-Revize (CAMS-R) ile belirsizlik manipülasyonu ise ilgili iki soru ile, etik karar vermeyi ölçmek için Etik Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmaya 157 psikoloji lisans öğrencisi katılmıştır. Yaşları 19 ile 31 arasında değişmektedir ($X = 21.05$, $Ss = 1.32$). 4 grup faktöriyel ANOVA analizi ile karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($F(3, 153) = 2.04$, $p > .05$). Sonuçlar ilgili alanyazında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: bilinçli farkındalık, belirsizlik, etik karar verme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Duygu Düzenlemenin Otobiyografik Bellek Üzerindeki Etkisi

Feyzanur Acar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tuğçe Ayaz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Duygu düzenleme, duygu ifadelerinin gerektiğinde iç ve dış süreçlerle izlenmesi ve sonrasında değerlendirilip düzenlenmesi olarak tanımlanmıştır. Duygu düzenleme yeniden değerlendirme ve bastırma olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır. Yeniden değerlendirme, duygusal etkileri azaltmak veya değiştirmek için duruma atfedilen anlamın yeniden değerlendirilmesi ve ardından değiştirilmesi anlamına gelir. Bastırma ise, bireyin duygusal bir durumdayken duygularının açıkça ifade edilmesini azaltmak veya önlemek için kullandığı bir stratejidir. Otobiyografik bellek ise bireyin kendi yaşamıyla ilgili olan bir bellek türüdür. Bireyin yaşadıklarını ve hissettiklerini içerir. Literatürde duygu düzenleme ile otobiyografik hafızanın birbirleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, duygu düzenleme stratejilerinin otobiyografik bellek üzerindeki etkisinin, yeniden değerlendirme ve bastırma stratejilerinin otobiyografik belleğin duygusal yoğunluk boyutunu ne derece tahmin ettiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Sosyal medya uygulamaları üzerinden gönderilen linkle Türkiye'deki 18-65 yaş arası katılımcılara ulaşılması hedeflenmiştir. 102 katılımcıyla gerçekleştirilmiş olarak sunulan bu çalışmada, duygusal düzenleme stratejileriyle (yeniden değerlendirme ve bastırma) otobiyografik belleğin duygusal yoğunluk boyutu, doğrusal regresyon yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçları bu modelin anlamlı sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur. Ortaya çıkan değerleri göz önüne aldığımızda, duygularını yeniden değerlendiren bireylerde otobiyografik belleğin daha duygu yoğunluklu bir şekilde işlendiğini söyleyebiliriz. Bastırma stratejisinin, otobiyografik belleğin duygusal yoğunluk boyutu ile anlamlı bir ilişki göstermediği bulundu, burada kültürel bağlamı göz önüne alarak bastırma stratejisinin anlamlı çıkmamasının sürpriz bir sonuç olmadığını söylenebilir. Diğer yandan, duyguları ön planda tutarak işlenen otobiyografik hafıza, bize bireylerin anılarını daha sağlıklı bir şekilde işlediklerini ve geri hatırladıklarını gösteriyor. Bu çalışmanın ışığında duygu düzenleme stratejilerinin otobiyografik hafıza açısından ne derece önemli olduğu ve farklı değişkenler açısından da incelenmesi gerektiği söylenebilir. .

Anahtar Sözcükler: duygu düzenleme stratejileri, yeniden değerlendirme, bastırma, otobiyografik hafıza

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Gruplar Arası Temas ve Sağlık Çalışanlarına Karşı Şiddet Olaylarında Kurbanı Suçlama Eğilimi Arasındaki İlişkide Sistemi Meşrulaştırmanın Düzenleyici Rolü

Kaan Serdar Bağış, Erzurum Teknik Üniversitesi

Abdulkaki İsanç, Erzurum Teknik Üniversitesi

Yakup Avcı, Erzurum Teknik Üniversitesi

Sami Çoksan, Western University– Erzurum Teknik Üniversitesi

Türkiye'de sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olayları son yıllarda ciddi bir sorun haline gelmiştir. Farklı disiplinler bu sorunun çözümüne yönelik farklı stratejiler geliştirse de bu soruna sosyal psikoloji perspektifinden bakan oldukça az sayıda görgül çalışma olduğu bilinmektedir. Oysa sağlık hizmeti alan kişilerin sağlık çalışanları ile kurdukları sosyal temas ve sistemi meşrulaştırma eğilimleri gibi sosyal psikolojide sıklıkla irdelenen değişkenler, bu soruna yönelik zengin bir veri sunabilir. Buradan yola çıkarak, sağlık alanında çalışmayan, birinci derecede sağlık çalışanı yakını olmayan, Tıp, Eczacılık ya da Sağlık Bilimleri Fakültesi gibi sağlık alanıyla ilişkili olan fakülte ya da yüksek okullarda öğrenim görmeyen katılımcıların ($N = 325$; $Ort_{yaş} = 27.5$, $SS_{yaş} = 7.59$; %56.6 kadın), sağlık çalışanlarıyla kurdukları sosyal temasın, sağlık çalışanlarına yönelik şiddette kurbanı genel olarak suçlama ya da özel olaylar bağlamında suçlama eğilimleri üzerindeki yordayıcı etkisinde, sağlık sistemini meşrulaştırma eğilimlerinin düzenleyici rolüne odaklandık. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddette kurbanı genel olarak suçlama eğiliminin yordanan değişken olduğu modelde basit düzenleyicilik analizi sonuçları, sağlık sistemini meşrulaştırma eğiliminin herhangi bir düzenleyicilik rolü olmadığını göstermiştir. Modelde yalnızca sağlık çalışanları ile pozitif sosyal temasın, sağlık çalışanlarına yönelik şiddette kurbanı genel olarak suçlama eğilimini negatif yönde yordadığı gözlenmiştir ($B = -.42$, $SE = .09$, $p < .001$). Sağlık çalışanlarına yönelik spesifik şiddet olaylarında ilgili sağlık çalışanını suçlama eğiliminin yordanan olduğu modelde ise sağlık çalışanıyla sosyal temas ile yordanan değişken arasındaki ilişkide sağlık sistemini meşrulaştırma değişkeninin düzenleyici rolü olduğu görülmüştür ($B = -.42$, $SE = .22$, $p = .049$). Modelde ayrıca, bir önceki modelde olduğu gibi, sağlık çalışanlarıyla pozitif sosyal temas, sağlık çalışanlarına yönelik spesifik şiddet olaylarında ilgili sağlık çalışanını suçlama eğilimini negatif yönde yordamaktadır ($B = -.45$, $SE = .19$, $p = .015$). Düzenleyicilik analizine bağlı olarak yürütülen basit eğilim analizi sonuçları, ortalama ($B = -.45$, $SE = .19$, $p = .016$) ve yüksek düzey ($B = -.84$, $SE = .28$, $p = .002$) sistemi meşrulaştırma eğiliminde, pozitif sosyal mesafe arttıkça, kurbanı suçlama eğiliminin azaldığını göstermiştir. Bulgular kısaca sağlık çalışanlarıyla pozitif sosyal temasın kurbanı suçlama eğilimini potansiyel olarak engelleyebileceğini göstermiştir. Bulgular, gruplar arası sosyal temas kuramı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, sistemi meşrulaştırma, kurbanı suçlama, gruplar arası temas, sosyal temas, şiddet.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Babaları Cezaevinde Olan Çocukların Deneyimlediği Risk Faktörleri ve Psikopatoloji

Semptomları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Melike Başaran, Ankara Medipol Üniversitesi

Zülal İşcanoğlu, Ankara Medipol Üniversitesi

Ebeveyn mahkûmiyeti deneyimleyen çocuklar, diğer akranlarına kıyasla yoksulluk, düşük ebeveyn eğitimi ve optimal olmayan ebeveynlik uygulamalarına maruz kalma gibi sosyoekonomik dezavantajlar açısından daha yüksek risk altındadır. Bu çocuklar genel sosyoekonomik risklere ek olarak, ebeveynlerinin suç faaliyetlerine tanık olmak ve onlardan ayrı kalmak gibi ebeveyn mahkûmiyetine özgü risk faktörleriyle de karşı karşıyadır. Bu risk deneyimlerine paralel olarak, ebeveyn mahkûmiyeti deneyimleyen çocuklar, diğer akranlarına kıyasla daha fazla duygusal ve davranışsal problem sergileme eğilimindedir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı babaları mahkûm olan çocukların deneyimlediği genel ve ebeveyn mahkûmiyetine ilişkin risk faktörlerinin, çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri üzerindeki rolünü incelemektir. Çalışmanın örneklemi; Ankara, Sincan Cezaevi'nde tutuklu/hükümlü olan 64 baba, bu babaların ortaokul veya liseye devam eden çocukları, çocukların temel bakım verenleri (çoğunlukla anneleri) ve öğretmenlerinden oluşmaktadır. Genel risk faktörleri sosyoekonomik risk deneyimlerine ek olarak ebeveyn otoriterliği ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Ebeveyn mahkûmiyetine ilişkin risk deneyimleri ise bu konuda özel olarak geliştirilmiş ve bu araştırma kapsamında Türkçeye çevrilmiş bir ölçek kullanılarak değerlendirilmiştir. Çocuğun duygusal ve davranışsal problemleri ise Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeğinin (CBCL) ebeveyn, öğretmen ve çocuk formları kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, özellikle sosyoekonomik risk faktörlerinin içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri üzerindeki rolünün, ebeveyn mahkûmiyetine ilişkin spesifik risk faktörlerine kıyasla daha güçlü olduğunu göstermiştir. Genel risk faktörlerindeki bir standart sapma (SD) artış, içselleştirme puanlarındaki 0,54 SD artış (%95 CI [0,33, 0,71], $p < .001$) ve dışsallaştırma puanlarındaki 0,65 SD artış (%95 CI [0,44, 0,80], $p < .001$) ile ilişkilidir. Buna karşılık, spesifik risk deneyimlerindeki bir SD'lik artış, içselleştirme puanında 0,26 SD'lik (%95 GA [-0,05, 0,50], $p = .041$) ve dışsallaştırma puanında 0,23 SD'lik (%95 GA [0,00, 0,42], $p = .028$) artışla ilişkilidir. Çalışma, babanın mahkûmiyeti sırasında çocuğun temel bakım verenlerinin sosyal ve ekonomik kaynaklarının desteklenmesinin, çocukların daha az duygusal ve davranışsal problemler deneyimlemesine katkı sağlayabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: tutuklu/hükümlü babalar, içselleştirme problemleri, dışsallaştırma problemleri, babanın mahkûmiyetine ilişkin risk faktörleri, genel risk faktörleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

İsrail-Filistin Savaşına Yönelik Boykot Davranışının Empatik Öfke ve Adil Dünya İnancı Açısından İncelenmesi

Biçinci Merve, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dağtekin Neslihan, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ertaş Büşra Huri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Turhan Halime, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

7 Ekim 2023 tarihinden beri devam eden İsrail-Filistin savaşı, bir insan hakları ve adalet meselesi olup, dünya genelinde büyük yankı ve duyarlılık uyandırmaktadır. Başta Türkiye ve dünyadaki boykot eylemleri olmak üzere yakın zamanda Columbia Üniversitesi'nde başlayan ve Avrupa'ya yayılan, öğrencilerin ve akademisyenlerin destek verdiği protesto gösterileri gerçekleştirilmektedir. Boykot gibi protest davranışların altında yatan psikolojik süreçleri anlamak bireylerin tutumlarını açıklamak açısından önemlidir. Bu çalışmayla İsrail-Filistin savaşı bağlamında bireylerde ortaya çıkan empatik öfkenin ve adil dünya inancının boykot davranışıyla ilişkisi incelenerek literatüre katkı yapılması hedeflenmektedir. Çalışmanın odağındaki boykot davranışı, bir prososyal davranış türü olarak ele alınmıştır. Boykot, bireylerin tepkili oldukları tarafa yaptırım uygulama amacıyla tüketim alışkanlıklarını değiştirerek bazı ürünleri satın almayı bırakmalarıdır. Empatik öfke, kişinin haksızlığa uğrayan mağdurla empati kurması, ona yardımda bulunma isteği ve haksızlık yapan tarafa öfke duymasıdır. Adil dünya inancıysa kişinin herkesin hak ettiğini yaşadığı, iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırıldığı bir dünyada yaşadığına inanmasıdır. Sosyal adaletsizliğin mağdurlarına yardım etmek için yapılan eylemlerde adil dünya inancı düşük olanların daha fazla yardım etme eğilimi gösterdiği bulgusunun yanında bu çalışmada adil dünya inancıyla boykot davranışı gösterme eğilimi arasında pozitif yönde ilişki gözlenmektedir. Empatik öfke, mağdura yardım etme, hak savunuculuğuna katılım gibi davranışlarla ve pasif bir tanıklıktansa mağduru aktif bir şekilde savunma eğilimiyle pozitif yönde ilişkilidir. Araştırmanın örneklemini kolayda ve kartopu yöntemiyle ulaşılabilen 18-65 yaş arasındaki bireyler ($N = 300$) oluşturacaktır.

Çalışmada Adil Dünya İnancı Ölçeği, Empatik Öfke Ölçeği, Boykot Ölçeği ve kişisel bilgi formu uygulanmaktadır. Çalışmanın veri toplama aşaması devam etmektedir. Veriler, Pearson korelasyon ve regresyon analiz teknikleriyle incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: savaş, boykot, prososyal, empatik öfke, adil dünya inancı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Kadın Terapistler Cana Yakın, Erkek Terapistler Yetkin Mi Algılanıyor?

Yunus Emre Coşgun, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Zeynep Şule Dünder, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Leyla İrem Özmen, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Elif Emir Öksüz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tarih boyunca kadınlar, iş sektörüne katılımlarını kısıtlayan toplumsal normlar, ayrımcı yasalar ve kültürel normlarla mücadele etmişlerdir. Kadınlar bu normları aşarak iş dünyasında önemli değişiklikler yapmışlardır. Ancak, bazı mesleklerde hâlâ erkeklerin daha nitelikli olduğuna dair önyargılar devam etmektedir. Polislik ve hemşirelik gibi meslekler için yapılan çalışmalar mevcutken, terapistlik mesleği üzerine yeterli çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de terapistliğin medya üzerindeki görünürlüğünün artmasıyla, insanların terapistlere dair inançlarını ve bu inançların cinsiyet bağlamında nasıl değiştiğini araştırmak önem kazanmıştır.

Araştırma kapsamında 414 katılımcıya (327 kadın, 85 erkek) rastgele atandıkları gruplarda kadın terapist, erkek terapist ve terapist denildiğinde akıllarına gelen ilk 5 sıfat sorulmuş, ardından Kalıpyargı İçerik Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ve 65 yaş aralığında değişmektedir (Ort.=26,38) ve %54,6’sı lise, %37,2’si (N=154) ve %7,5’i lisansüstü (N=19) %0,7’si(N=3) ortaokul eğitimlerini tamamlamıştır. Bununla birlikte %39,1’i (N=162) daha önce terapi almış olduğunu bildirirken %60,1’i (N=252) daha önce terapi almadıklarını bildirmiştir.

Toplanan sıfatlar yetkinlik ve cana yakınlık olarak iki grupta kodlanmıştır. Terapistleri niteleyen sıfatların %57,2’si yetkinlik, %42,8’i cana yakınlık; erkek terapistleri niteleyen sıfatların %59,48’i yetkinlik, %40,52’si cana yakınlık; kadın terapistleri niteleyen sıfatların %45,34’ü yetkinlik, %54,66’sı cana yakınlık olarak kodlanmıştır. Kalıpyargı içerikleri üzerinde terapistin cinsiyetinin etkisini incelemek için gruplar arası ANOVA analizleri yapılmıştır. Sonuçlar, yetkinlik ($F(2, 223)=[7,987]$, $p<.001$) ve cana yakınlık ($F(2, 223)=[7,314]$, $p<.001$) üzerinde terapistin cinsiyetinin etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Ortalama değerler incelendiğinde, terapistler için kalıpyargılar yetkinlik ve cana yakınlık için sırasıyla 3.1 ve 3.2, erkek terapistler için 3.6 ve 3.2, kadın terapistler için 3.1 ve 3.7 olarak bulunmuştur. Tukey’s HSD Testi, yetkinlik ve cana yakınlık boyutunda kadın ve erkek terapistler için anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir. Bu çalışma, erkek terapistlerin kadın terapistlere göre daha yetkin, kadın terapistlerin ise erkek terapistlere göre daha cana yakın bulunduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: terapist, cinsiyet, kalıpyargı, yetkinlik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Deprem, Yüksekten Bakılan Doğa Manzaraları, Doğaüstü Olaylar: Türkiye'de Huşu Duygusunun Belirleyicileri Üzerine Bir Çalışma*

Zeren Beyza Çevik, Düzce Üniversitesi

Bahar Aykaç, Düzce Üniversitesi

Duygu psikolojisine ilgi son yıllarda artmış olmakla beraber huşu duygusu konusunda Türkiye'de yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Çalışma bu konuda eksikliğe katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmaya Düzce ve Bursa'dan yaş ortalaması 27,34 olan 40 kadın 20 erkek toplam 60 birey katılmıştır. Her katılımcının öncelikle Biosignal XPlus cihazı ile 2 dakikalık EKG kaydı alınmıştır. Devamında katılımcılardan “kendilerini çok etkilendikleri, engin bir şeyin karşısında hissettikleri” bir anılarını yazmaları/anlatmaları istenmiştir. Yazma veya anlatma durumunda katılımcıların EKG kaydı ayrıca alınmıştır. Son olarak katılımcılar Huşu Deneyimi Ölçeğini (Yaden ve ark., 2017) doldurmuşlardır. Katılımcıların anlattıkları deşifre edilmiştir. Veriler iki ayrı kodlayıcı tarafından kodlanmıştır ve 58 maddeden 5 madde hariç bütün kodlarda ortaklığa varılmıştır. Devamında bu kodlardan temalar oluşturulmuştur. Buna göre huşuyu en çok uyandıran anılar: Doğal Manzara ile Karşılaşma (%39,7), Beklenmedik Olay ile Karşılaşma (kaza, sürpriz, tesadüfler) (%15,5), Deprem Anı (%12,1), Hava Olayları (gün doğumu/batımı, gökkuşağı, dolunay) (%12,1), Kendinden Huşu Bulma (%6,9), Doğaüstü Deneyimden Etkilenme (%5,2), Ölüm Haberi Alma (%5,2) ve Karizmatik Liderden Etkilenme (%3,4)'tür. Deprem sonrası olmasının etkisiyle literatürde çok fazla karşılaşılmayan deprem, Türkiye örneğinde büyük yer tutmuştur. Devamında veriler negatif ve pozitif huşu kaynakları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Pozitif ve negatif huşu hissetmenin huşu ölçeğinden alınan toplam puana etkisi anlamsız bulunmuştur ($t=-1,29$, $p=.201$). Bu durum son dönemde olumlu ve olumsuz huşu arasında çok fark olmadığını belirten çalışmalar ile uyumludur. Ayrıca katılımcıların kalp atışları ilk duruma göre Wilcoxon testi ile anlamlı olarak daha yavaş bulunmuştur ($Z=-6,00$, $p=.00$). Bu parasempatik sistemin aktive olduğunu göstermektedir. Kalp atışlarının huşu kaynağının pozitif ve negatif olmasına göre değişip değişmediği test edildiğinde sonuç anlamsız bulunmuştur ($t=-,049$, $p=.961$). Veri toplama sürecinin 6 Şubat depreminden hemen sonra ve çoğunlukla Düzce gibi bir deprem bölgesinde toplanması bu çalışmayı ilginçleştirmektedir.

Anahtar Sözcükler: huşu duygusu, deprem, olumlu ve olumsuz duygular

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Sosyal Psikoloji, Psikofizyoloji, Duygu Psikolojisi

- Bu bildiri 2022.05.11.1332 numaralı Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü projesi kapsamında desteklenmektedir.

Türkiyedeki Beş Büyük Şehrin Kaza İstatistiklerinin Trafik Yoğunluğu Kapsamında Değerlendirilmesi

Uluğhan Ergin, Polis Akademisi

Aleyna Güner, Polis Akademisi

Derya Azık Özkan, Polis Akademisi

Karayolu trafik kazaları bireysel ve toplumsal düzeyde olumsuz etkileri bulunan küresel bir sağlık sorunudur. En temelde insan yaşamına mal olması ile bireyler üzerinde psikolojik, fiziksel ve maddi anlamda olumsuz sonuçlar doğurabilmekte ve ülkeler için çok boyutlu sorunlar teşkil etmektedir. Trafik kazalarının sayısı ve trafik kazalarına bağlı ölüm ve yaralanma oranları, ülkeler arasında ve ülke içerisindeki yerel bölgeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Kazaların numerik dağılımları, tipleri ve sonuçları gibi faktörler, araştırmacılara temel düzeyde tespitlerin yapılabilmesi ve karşı önlemlerin geliştirilebilmesi adına kritik bilgiler vermektedir. Bu bilgiler, özellikle bölgeler arası karşılaştırmalara olanak sağlarken yol kullanıcılarının trafığe yönelik tutumlarını ifade eden trafik iklimi hakkında ipuçları verebilir. Ancak trafik ikliminin sağlıklı bir şekilde incelenebilmesi, trafik yoğunluğu veya araç sayısı gibi değişkenlerin değerlendirilmesiyle gerçekleşebilir. Bu kapsamda bu çalışmada; ülkemizin farklı bölgelerinde yer alan 5 büyükşehrin (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya) 2021, 2022 ve 2023 yıllarında gerçekleşen kaza verilerinin, trafikteki araç sayısı ve trafik yoğunluğu verisiyle tespit edilebilen maruz kalma değişkeninin istatistiksel olarak kontrol edilerek karşılaştırılması ve bu değişiklikler çerçevesinde şehir trafik iklimi ile ilgili ipuçları elde edilmesi hedeflenmektedir. İllerin bünyesindeki motorlu araç sayısının kontrol edildiği ve iller arasında toplam kaza sayısının, ölümlü kaza sayısının, yaralanmalı kaza sayısının, can kaybının ve toplam yaralı sayısının karşılaştırıldığı beş farklı Kovaryans Analizi gerçekleştirilmiştir. İlk bulgulara göre Ankara-Bursa, Antalya-Bursa ve Antalya-İzmir illeri arasında Ankara ve Antalya’da gerçekleşen ölümlü kazaların anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, İstanbul, Ankara dışındaki tüm illerden daha çok yaralanmalı kazanın gerçekleştiği bulgulanmış, Ankara’da ise Antalya ve Bursa’dan daha fazla yaralanmalı kazanın gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, kazaların numerik dağılım farklılıkları üzerinden farklı iller arasında kıyaslama yapılabilmesine öncülük ederken Türkiye’de şehirler arasındaki trafik iklimi farklılıkları hakkında genel bir çerçeve sunulmasına olanak sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Trafik Güvenliği, Kaza Analizi, Kovaryans Analizi, Trafik İklimi,

İlgili olduğu psikoloji alanı: Trafik Psikolojisi

Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Güvence Arayışı, Kişilerarası Yaşam Stresi, Reddedilme Duyarlılığı Ve Depresyon Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Elis Hacıhasanoğlu, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi

Olga Selin Hünler, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi

Depresyon yineleyen bir doğaya sahip ve işlevsellikte kayıplar yaratan bir bozukluktur (Öztürk ve Uluşahin, 2020). Özellikle 18 – 25 yaş arası beliren yetişkinlik döneminin yakınlık arayışı ve ilişkilere önem verme gibi gelişimsel görevleri, bu dönem için depresyonu arttırabilecek işlev göstermektedir (Arnett, 2000). Stres – yatkınlık modeli, bireyin depresyona özgü reddedilme duyarlılığı gibi birtakım bilişsel yatkınlıklarının stresörlerle birleşmesi ile depresyonu açıklamaya çalışırken (Beck ve ark., 1979; Downey ve Feldman, 1996) kişilerarası kuramlar, bireylerin aşırı güvence arayışı gibi aktif davranışları ile çevresini şekillendirip ilişkilerinde bozulmalar yaratarak depresif semptomlarını arttırdıklarını öne sürmektedir (Coyne, 1976; Hammen, 1991; Joiner ve ark., 1999). Mevcut çalışmada, beliren yetişkinlik dönemi üniversite öğrencilerinde bireysel yatkınlıkların ve kişilerarası süreçlerin depresif belirtilerle ilişkileri incelenmiştir. Bu doğrultuda aşırı güvence arayışının kişilerarası yaşam stresi aracılığı ile depresyon arasındaki ilişkide bilişsel – duygusal bir yatkınlık olan reddedilme duyarlılığı düzeylerinin düzenleyici rolünü incelemek için bir düzenlenen aracılık modeli öne sürülmüştür. Çalışmanın örneklemini Türkiye’de bir üniversitede lisans bölümü okuyan 18 – 25 yaş arası 306 katılımcıdan oluşmuştur. Veriler çevrimiçi ortamda ve Beck Depresyon Envanteri, Güvence Arama Ölçeği, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Üniversite Öğrencileri için Yaşam Olayları Envanteri kullanılarak toplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre öne sürülen düzenlenen aracılık modeli desteklenmiş; aşırı güvence arayışı ve depresyon arasındaki ilişkide kişilerarası yaşam stresinin aracılık rolü ve reddedilme duyarlılığı düzeylerinin düzenleyici rolü ortaya çıkarılmıştır. Yüksek reddedilme duyarlılığı bildiren katılımcılar, aşırı güvence arayışına girerek kişilerarası yaşam stresini bilişsel- duygusal işleme sistemleriyle tutarlı olarak daha olumsuz değerlendirmekte ve bunun sonucunda daha yüksek depresyon puanı almaktadırlar. Çalışmada bireylerin pasif olarak bir yatkınlık sergileyip bu yatkınlığın stresörle birleşmesiyle depresif belirtilerin artmasından ziyade aktif olarak aşırı güvence arayışları ile ilişkisel stres oluşturarak da depresif belirtilerin arttığı görülmektedir. Reddedilme duyarlılığı düzeylerinin de bu stresörleri algılama biçimlerini şekillendirerek depresif belirtiler ile ilişkisi bulunmaktadır. Klinisyenlerin depresif belirtiler ile ilişkili olabilecek hem bilişsel hem de kişilerarası süreçler hakkında bütüncül bir bakış açısı kullanması, oluşturulan vaka formülasyonunun ve terapötik müdahalelerin etkinliğini arttırabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: aşırı güvence arayışı, beliren yetişkinlik, depresyon, kişilerarası yaşam stresi, reddedilme duyarlılığı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Mortality Salience Manipulation and Driver Behaviors

Öykü Karataş, Middle East Technical University

Gizem Fındık, Turkish National Police Academy

Bahar Öz, Middle East Technical University

Terror management theory suggests that when people are exposed to death cues, the terror feeling they experience cannot be tolerated at the conscious level; thus, the defense mechanism works to minimize the paralyzing anxiety of mortality salience. Many studies have shown that people tend to engage in risky behavior when exposed to mortality salience reminders, which can cause fatal accidents in traffic. Thus, this study aims to understand the effects of mortality salience manipulation on driver behaviors. We collected data from 183 male drivers. The Driver Behavior Questionnaire (DBQ) was used to assess positive and aberrant behaviors in driving. For mortality salience manipulation, we randomly assigned participants into one of the three groups. The first group was asked to think about death, while the second group was asked to think about dying in a traffic accident. The third group was the control group, which was asked to think about dental pain. Upon manipulation, participants were asked to fill out the DBQ. Age, mileage, and driver status (i.e. being a professional or nonprofessional driver) were covariates. The one-way between subjects ANCOVA analysis showed that drivers in the second group (i.e. death in a traffic accident) reported significantly higher errors than those in the first group (i.e. death). The result shows that mortality salience manipulation only affected error behavior, which can be interpreted as the consequence of a subconscious mechanism causing human error.

Keywords: mortality salience, terror management theory, death, driver behavior

İlgili olduğu psikoloji alanı: Trafik ve Ulaşım Psikolojisi

Popülist Liderlerin Yaygınlığı Olgusunu Anlamada Siyasal Lider ile Siyasal Özne Arasındaki İlişkinin Lacancı Bakışla İncelenmesi

Uğur Salman, İstanbul Teknik Üniversitesi

Emine Aslı Çalkıvık, İstanbul Teknik Üniversitesi

Çağımızda popülist siyasal liderlerin yaygın oluşuna tanık olmaktadır. Bu olgunun anlaşılmasında siyasal öznenin siyasal liderle kurduğu ilişkinin atlanmaması gerekmektedir. Ne var ki, bu ilişkinin bilinçdışı süreçler bağlamında incelenmesi önemlidir. Çünkü böylesi bir yaklaşım meseleyi daha derinlikli bir şekilde kavrama fırsatı sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada Lacancı bakış ile bu ilişki ele alınmıştır. Bu doğrultuda, çalışmada ilk olarak popülizm kavramının tanımlanması, farklı yaklaşımlar tarafından nasıl ele alındığı ve bazı ampirik örnekler incelenmiştir. Ardından, lidere bağlılık konusunda lider ile siyasal özne arasındaki ilişkinin lider ayağı incelenmiştir. Bu doğrultuda, liderlik kavramsallaştırmaları, Weber'in karizmatik otorite tanımı ve buradan hareketle lider kültü olgusu incelenmiştir. Lider kültürünün işlevleri tarihsel örnekler üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmayı kapsayan genel çerçeve olarak siyasal öznellik kavramı, araştırmacıları siyasal lider ayağından siyasal özne ayağına aktaran köprü kavramdır. Bu bağlamda siyasal öznellik kavramı incelenmiş ve kavramın Lacancı bakış ile ilişkisi kurulmuştur. İlgili ilişkinin siyasal özne ayağına odaklanmak için ise, Lacancı siyasal öznenin merkezinde yer alan Lacancı öznenin oluşumunu incelemek üzere insan yavrusunun kültürel bir özne oluş serüveninin aşamaları takip edilmiştir. Bu sayede Lacancı kavramsal çerçeve de aktarılmıştır. Son olarak, paylaşılan bu kavramsal çerçeve ışığında popülizmin iki temel özelliği sayılan lider kültü ve biz ve onlar ayrımı konusunda bir Lacancı okuma gerçekleştirilmiştir. Ek olarak, siyasal lider ile siyasal öznenin paylaştığı ve Lacancı ideoloji tanımında önemli bir yer tutan ideolojik fantezi kavramı incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde, Lacancı bakışa göre, “babanın buharlaşması” fenomeni nedeniyle tarihsel olarak babasal otoritenin etkisinde azalmalar olduğu anlaşılmıştır. Tarihte karşılaşılan otoriter liderlerin ortaya çıkışının ise bu tabloya ilişkin olarak telafi girişimleri olduğu yorumu öne çıkmaktadır. Popülist söylemdeki kutuplaşma mantığının temelini oluşturan antagonistik yapının, dilin doğası gereği Lacancı bakış tarafından olağan bulunduğu anlaşılmıştır. İdeolojik fantezinin temel iddiasının ise, bu antagonistik bölünmeye ilişkin parçalar arasında tamamlayıcı nitelikte bir toplum vizyonu inşa etmek olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: popülizm, lider kültü, siyasal öznellik, Lacan, özne, ideolojik fantezi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Psikanaliz, Siyaset Psikolojisi, Sosyal Psikoloji

Daedalus ve Oğlu İkarus: Türkiye’de Gurur ve Kibir Üzerine Bir Araştırma

Şeyma Sevgican, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Bu çalışmada Türkiye’de katılımcıların gurur ve kibir duygularına ilişkin algıları ve tanımlamaları ile gurur ve kibir duygularına dair toplumsal normları hem betimlemek hem de keşfetmek amacıyla nitel ve nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yürütülen bu çalışmanın bulguları ile gurur ve kibir duygularına, bu duygulara ilişkin davranış normlarına ve bu duygularla ilişkilenen olay örüntülerine dair ayrıntılı bilgi elde edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini 249 (128 kişi kibir; 121 kişi gurur) kişi oluşturmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 19-56 yaş aralığındadır ($X=24.26$; $SS=7.03$). Katılımcılarla yürütülen görüşmelerde demografik bilgi formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve Geneva duygu değerlendirme ölçek bataryası kullanılmıştır. Nitel veri analizinde MAXQDA yazılımının 24. sürümü kullanılmıştır. Nicel değişkenler ise SPSS 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Nitel analiz sonuçlarına göre Türkiye kültüründe gurur duygusu, temelde başarı ve takdir edilmek ile tarif edilirken; zorlukların üstesinden gelmek, sosyal birliktelik ve sevdiklerinin başarısı da gurur kaynağı olarak gösterilmiştir. Kibir duygusu ise çoğunlukla kendini üstün görmek, diğerlerini aşağılamak şeklinde tarif edilmiştir. Bulgular genel olarak literatürle örtüşmekle birlikte, gurur duygusunun hem bireysel hem de ilişkisel olmak üzere iki alt boyutta ayrışması ve gururun aynı zamanda engelleyici bir motivasyon olarak tasvir edilmesi yönleriyle mevcut literatürden farklılaşmıştır. Kibir duygusunun ilişkisel boyutu ise bulunamamıştır. Ayrıca nicel analizde gurur ve kibir duygularının hangi duygu değerlendirme boyutlarında farklılaştığını test etmek için bağımsız t testi yapılmıştır. Sonuçlara göre; gurur ve kibir duyguları benlik değeri, arzulanırlık, ahlaki ve etik olup olmaması, sosyal normlara uygunluk ve adalet ve eşitlik konularında farklılaşmıştır. Gurur duygusu kibir duygusuna göre yüksek benlik değeri, arzulanırlık, ahlaki ve etik olarak değerlendirilirken; kibir duygusu düşük benlik değeri, sosyal normlara uymayan, adaletsiz ve istenilmeyen ya da bastırılan bir duygu olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak araştırma bulguları ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: gurur, kibir, duygu değerlendirme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Duygu Durum, Yaş ve Yönetici İşlevler ile Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Pınar Soydaş, Ahi Evran Üniversitesi

Funda Salman, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Cemşafak Çukur, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ergenlik döneminin duygu düzenleme (DD) ve bilişsel süreci keşfetme bakımından önemli bir gelişim dönemi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, DD'nin bu dönem içinde nasıl geliştiğini ve devam eden bilişsel gelişimi ile nasıl ilişkili olduğunu anlamak önemlidir (Sebastian ve diğerleri, 2010). Duygu ile DD arasındaki ilişki durumunu gösteren çalışmaların alan yazında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Akan, 2014). Duygu durum ile DD arasındaki ilişkiye dair ise herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı ergenlerde duygu durum, yaş ve yönetici işlevlerin (bilişsel esneklik ve çalışma belleği) DD ile ilişkisini araştırmaktır. Çalışma grubu, ön ergenlik (10-12 yaş) (Ort: 11.20; SS: .40) ve son ergenlik (18-21 yaş) (Ort: 20.27; SS: .79) olmak üzere iki farklı örneklemden toplam 179 (133kadın, 46erkek) kişiden oluşmaktadır. Çalışma yüz yüze yürütülmüş olup her katılımcı için ortalama 50 dakika sürmüştür. Araştırma verileri Demografik Bilgi Formu, Deragotis Duygulanım Denge Ölçeği (DDDÖ), İşitsel Üçlü Sessiz Harf Sıralama Testi (İÜSHST), Bilişsel Esneklik Görevi (BEG) ve Çocuk ve Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği (ÇEDDÖ) ile toplanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 23 ve Jamovi İstatistik programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız örneklem *t*-testi, Pearson korelasyon analizi ve moderatör analizi yapılmıştır. Bağımsız örneklem *t*-testi sonuçlarına göre, ön ergenlik ile son ergenlik yaş grupları arasında duygu durum, DD ve yönetici işlevlerde, ortalama bakımından anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre negatif duygu durumunun yönetici işlevler ile negatif yönde, pozitif duygu durumunun ise yönetici işlevlerle pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca bilişsel esnekliğin, duygu durum ile DD arasındaki ilişkide moderatör etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: ergenlik dönemi, duygu düzenleme, duygu durum, yönetici işlevler

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Gruplar Arası Çatışma Bağlamında Umut Üzerine Bir Derleme

Dicle Rojda Tasman, Antalya Bilim Üniversitesi

En azından bir nesil boyunca varlığını sürdüren uzun süreli gruplar arası çatışmalar, askeri ve ekonomik pek çok kaynak gerektirmekte ve çoğu zaman karşılıklı şiddetin yıkıcı unsurlarını içermektedir. Çatışma içerisindeki toplumlarda yaşayan bireylerin yaşamının merkezinde olan ve genellikle çözülemez olarak algılanan bu çatışmalar, bireylerin umutsuz ve çaresiz hissetmelerine yol açabilmektedir. Belirli bir amacın gerçekleşmesi yönündeki istek, bu geleceğin mümkün olduğu beklentisi ve beklenen sonuçla ilgili olumlu duyguları içeren umudun çatışma bağlamındaki rolü, gruplar arası ilişkiler açısından önem arz etmektedir. Bu derleme kapsamında, gruplar arası çatışma bağlamında umuda odaklanarak mevcut alanyazının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacıların özellikle çatışmanın çözümüne ilişkin umudun önemine vurgu yaptığı, umudu olumlu sosyal değişim için motive edici bir güç ve kolektif eyleme geçmek için bir kaynak olarak değerlendirdiği görülmektedir. Spesifik olarak umut; insani yardım sağlama isteği, affetme, uzlaştırıcı politikalara ve barış için verilen tavizlere destek, barışa yönelik olumlu bilgilere açıklık, barış teklifine yönelik olumlu algılar ve barış anlaşmasının kabulü ile ilişkili bulunmuştur. Umudun deneysel olarak manipüle edildiği çalışmalar da çatışmanın çözümüne ilişkin olumlu tutum değişiklikleri için umudun önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Her ne kadar çatışma bağlamında yapılan kavramsal ve görgül çalışmalar, umudun gruplar arası ilişkiler açısından olumlu sonuçlarına işaret etse de sayıları az olmakla birlikte dezavantajlı grup üyeleriyle yürütülen çalışmalar, umudun kolektif eylem motivasyonu ve sosyal değişim için eyleme geçme niyetiyle negatif ilişkili olabildiğini göstermektedir. Alanyazında gruplar arası çatışma bağlamında umudu ele alan çalışmalar incelendiğinde, özellikle İsrail-Filistin çatışmasının ele alındığı ve avantajlı grup üyeleriyle yapılan çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Farklı gruplar arası çatışma bağamlarını ele alan çalışmalar bulunsada özellikle dezavantajlı grup üyeleriyle yapılan çalışmaların sınırlılığı dikkat çekmektedir. Dezavantajlı gruplar için umudun olumsuz etkilerinin olabileceği de göz önünde bulundurularak dezavantajlı gruplarla ve farklı gruplar arası çatışma bağamlarında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: gruplar arası çatışma, umut, barış, dezavantajlı gruplar

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özelliklerinin ve Çevre Eğitiminin Çevre ile İlgili Tutumlar Üzerinde Etkisinin İncelenmesi

Muhammed Refik Tekeli, Atatürk Üniversitesi

Derya Gürcan Yıldırım, Atatürk Üniversitesi

Fatma Yıldırım, Atatürk Üniversitesi

Merve Şirci, Atatürk Üniversitesi

Dilan Duman, Atatürk Üniversitesi

Çevre duyarlılığı toplumu oluşturan bireylerin çevre konusundaki sorumluluklarının farkında olmaları ve bu sorumlulukları yerine getirme yetenekleridir. Çevre duyarlılığı eksikliği, çevresel sorunları beraberinde getirir. Bu sorunların azaltılması ve ortadan kaldırılması, bireylere çevre konusunda farkındalık kazandırarak ve eyleme geçmelerini sağlayarak mümkündür. Temel soru, bireylerin çevreyle ilgili davranış ve tutumlarını değiştirmenin mümkün olup olmadığıdır. Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılığı ve çevre kirliliği konusundaki bilgi düzeylerini ölçmek; tutumlarını belirlemek, oluşturulan müdahale programının öğrencilerin çevre duyarlılığı ve kirliliği konusundaki tutumları üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çevre konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların genellikle teorik düzeyde kaldıkları ve müdahale programlarının yetersiz olduğu görülmüştür. Bu çalışma, literatürdeki bu boşluğa katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışma, iki farklı alt çalışmadan oluşmaktadır. İlk çalışmada ele alınan temel problem, kesitsel ve betimleyici bir desenle incelenmiştir. Bu alt çalışma, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalığı, çevre sorunlarına dair bilgi düzeyi ve kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir tarama çalışmasıdır. İkinci çalışmada ise ele alınan problem için uygulanacak müdahale programının etkililiği, boylamsal ve deneysel desenle incelenecektir. Bu alt çalışma ise üniversite öğrencilerinin çevreyle ilgili olumlu tutumlar geliştirebilmeleri için hazırlanan müdahale programının deneysel bir desenle uygulanmasını amaçlamaktadır. Bu çalışmada iki deney ve bir kontrol grubu bulunmaktadır. İlk alt çalışma için 303 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Kişilik özellikleri, demografik değişkenler ve çeşitli çevre farkındalığı düzeyleri (çevre kirliliği farkındalığı, katı atık geri dönüşümü, mikro plastik farkındalığı vb.) arasındaki ilişkiler korelasyon, t-test ve anova testleri ile incelenmiştir. Analizler sonucunda bu değişkenlerin birbiriyle ilişkili olduğu ve gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. İkinci çalışmanın uygulama aşaması devam etmektedir.

Anahtar Sözcükler: çevre tutumları, çevre eğitimi, kişilik özellikleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji, Çevre Psikolojisi

Kadının Namusuna Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Duygu Uğurlu Tekelioğlu, Denizli İl Sağlık Müdürlüğü

Nihal Mamatoğlu, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bu çalışmanın temel amacı, Türk Kültüründe kadın namusuna yönelik tutumları değerlendiren psikometrik özellikleri görgül olarak test edilmiş bir ölçek geliştirmektir. Kadının Namusuna Yönelik Tutum Ölçeği'nin (KNYTÖ) geliştirme çalışması için öğrenci ve yetişkin örnekleminde olmak üzere iki ayrı çalışma yapılmıştır. Öğrenci örnekleminde yapılan ilk çalışmada, Abant İzzet Baysal Üniversitesinde öğrenim gören 10 kadın 10 erkek öğrenciyle yapılan görüşmelerin deşifresinden elde edilen ifade havuzundan kadının namusuna yönelik tutumları ölçmeyi amaçlayan 97 maddelik bir ölçek formu oluşturulmuştur. Ölçek Abant İzzet Baysal Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 430 öğrenciye (230 Kadın, 200 Erkek) uygulanmıştır. Bu araştırmada geliştirilen ölçeğin, ölçüt bağımlı geçerliğini incelemek amacıyla; geliştirilen ölçekle birlikte BEM Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçeği uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinden elde edilen veriye yapılan analizle ortaya konulan KNYTÖ'nün yetişkin örneklemini Denizli'deki iki kamu kurumunun çalışanları oluşturmaktadır. Kolay örnekleme yöntemiyle toplam 334 kişiden (218 Kadın, 116 Erkek) veri toplanmıştır. Öğrenci örnekleminde elde edilen verilere varimax rotasyonu ile faktör analizi yapılmıştır. KNYTÖ'nün ilk versiyonu 26 madde ve beş faktörlü yapıdan oluşmaktadır. Yetişkin örnekleminde elde edilen verilerden alınan faktör analizi, KNYTÖ'nün beş alt faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Bu alt faktörler “Namusun Tanımı”, “Evli Kadından Beklenti”, “Kadından Beklentiler”, “Kadının Namusundan Sorumluluk” ve “Namusun Kaybı” olarak tanımlanmıştır. KNYTÖ'nün iç güvenilirliği Cronbach alfa ile test edilmiştir. Cronbach alfa katsayısı ölçeğin her alt boyutu ve toplamı için tatmin edicidir. Analiz sonucunda namus tanımı boyutunun güvenilirliğini düşüren 13. madde çıkarılarak ölçeğe 25 maddelik son hali verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Namus, Namus Kültürü, Kadından beklentiler

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Association Between Childhood Play and Career Choices: The Mediating Roles of Empathy and Curiosity

Lütfiye Uluşahin, İbn Haldun Üniversitesi

Saliha B. Selman, İbn Haldun Üniversitesi

This study investigates the association between symbolic versus constructive childhood play, the development of empathy and curiosity, and how these traits are associated with academic major choices in psychology and engineering. While previous research has considered the link between play and personality development (Snell et al., 2020), the specific role on career choices remains underexplored. Our sample comprised 120 college students (M= 21.8, 70% female, 69 engineering and 51 psychology majors) who completed questionnaires on play types and personality traits. Data analysis involved structural equation modeling to evaluate both direct and indirect effects of play type on major selection through the lenses of empathy and curiosity. Results indicated no significant direct effects of play type on the measured traits or major choice. However, empathy was positively associated with choosing a psychology major ($\beta = 0.12$, $p = 0.05$), while curiosity was more linked to engineering majors ($\beta = -0.26$, $p = 0.01$). These findings suggest that personal traits, rather than childhood play experiences, may play a more significant role in determining educational pathways. This study contributes to understanding the nuanced influences of early life experiences on career selection.

Keywords: childhood play, empathy, curiosity, psychology, engineering

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Çocuklukta Kötü Muameleye Maruz Kalan Herkes Ahlaki Uzaklaşma Geliştirir mi: Cinsiyetin Düzenleyici Rolü

Şeyma Çuhadar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ahlaki uzaklaşma, insanların ahlaki standartlara uyum sağlamayan davranışları öz-kınama hissetmeden uygulamasına dayanan bilişsel bir yöntemdir. Literatürde, cinsiyet ve çocuklukta yaşanan kötü muamele gibi kavramların ahlaki uzaklaşma üzerinde etkisi olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır. Bu üç kavram, özellikle saldırganlık bağlamında ikili olarak birbirleriyle incelenmiştir. Ancak, bu üç değişkeni bir arada inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, çocuklukta kötü muamele ve ahlaki uzaklaşma ilişkisinde cinsiyetin düzenleyici rolünü incelemek ve bu üç değişkeni tek bir araştırmada inceleyerek literatüre katkıda bulunmaktır. Çalışmanın önemi, üç değişkenin saldırganlık bağlamıyla sınırlı olmayan genel bir bağlamda inceleniyor olmasıdır. Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 18 - 61 yaş aralığında Türkiye’de yaşayan 144 yetişkin oluşturmaktadır. Katılımcıların çalışmaya katılmak için onayı alındıktan sonra sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları Ölçeği ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada düzenleyici değişken analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocuklukta maruz kalınan kötü muamele ve ahlaki uzaklaşma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve bu ilişkide cinsiyetin anlamlı bir düzenleyici etkisi bulunduğu gözlemlenmiştir. Çocuklukta kötü muameleye maruz kalan erkeklerde ahlaki uzaklaşma görülürken, kadınlarda bu iki değişken arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bu çalışma, çocuklukta kötü yaşantılara maruz kalmanın erkeklerde, ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını kullanarak ahlaki standartlara aykırı davranışlarda bulunmaları için bir sebep olarak gösterilebilirken kadınlarda, ahlaki standartlara aykırı davranışta bulunmaları için bir sebep olmadığını göstermektedir. Bu da erkeklerin ahlaki uzaklaşma oranlarının kadınların ahlaki uzaklaşma oranlarından yüksek olmasının açıklanmasına katkı sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: çocuklukta yaşanan kötü muamele, cinsiyet, ahlaki uzaklaşma

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Sosyal Tamponun ve Görev Zorluğunun Performans ve Kalp Atışı Üzerindeki Etkisi*

Ayşe Nur Köseoğlu, Düzce Üniversitesi

Bahar Aykaç, Düzce Üniversitesi

Sosyal etki alanında yapılan deneysel çalışmalar günümüzde azalmıştır. Bunun yanında labirentler ve görev tamamlama gibi araçlar daha çok bilişsel psikolojinin alanında dikkat bellek gibi mekanizmalar ekseninde çalışılmaktadır. Bu çalışmada bu eksiklere odaklanılarak stres içerikli bir labirent görevindeki labirentten çıkma performansına ortamdaki başka kişilerin varlığının etkisi incelenmiştir. Bu amaçla 4 farklı zorluk ve yapıda üç boyutlu sanal labirent oluşturulmuştur. Gruplar arası deney koşullarında sosyal tampon olarak da bir erkek yürütücü, bir kadın yürütücü, bir kadın yürütücü bir erkek gözlemci, bir erkek yürütücü bir kadın gözlemci olarak dört koşuldan oluşmaktadır. Katılımcıların kalp atışları Garmin Vivoactive 3 akıllı saati ile ölçülmüştür. Katılımcılar 21 sayıda erkek 20 sayıda kadından oluşmaktadır (Yaş Ort=21.5366 $sd=2.87313$). Katılımcılar gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmışlardır. Her katılımcı her labirent görevine Python programında yazılan bir uygulama ile seçkisiz ve karışık bir sırada girmiştir. Sosyal tampon koşulunda ise her katılımcı 4 koşuldan birine seçkisiz olarak atanmıştır. Katılımcılar deneye boş bir odada girmişlerdir. Öncelikle katılımcılardan bir dakikalık bir temel kalp atış ölçümü alınmıştır. Bütün deneylerin başında durumluk kaygı ölçeği ve sürekli kaygı ölçeği doldurmuşlardır. Devamında her katılımcı labirentlerden çıkma görevini tamamlamış ve bu süreçte sordukları sorular ve yaptıkları yorumlar deneyciler tarafından kaydedilmiştir. Her bir labirentte ayrı kalp atış ölçümü alınmıştır. Aynı zamanda her labirent görevinin ardından kolay, orta, zor şeklinde labirente seviye belirlemeleri istenmiştir. Bulgulara göre yeşil labirent, pembe ve mavi labirentten anlamlı olarak daha uzun sürede bitirilmiştir ($F(3,142) = 8.030, p < .05$). Ayrıca katılımcıların her deney koşulunda kalp atışları temel ilk kalp atışlarına göre daha az olmuştur. ($F(4,160) = 3.532, p < .05$) Bu bakımdan manipülasyonun gerçekleştiği söylenebilir. Ayrıca deneyci notlarına göre erkekler kadınlara göre süreç içerisinde deneyle ilgili daha fazla soru sormuştur. 12 sayıda erkek 6 sayıda kadın soru sormuştur. Erkeklerin sorduğu sorular ne yöne gidecekleri, başkalarının ne kadar sürede bitirdiği gibi sorular olmuştur. Bulgular sosyal etki, toplumsal cinsiyet ve baskı gibi kuramlar ışığında yorumlanabilir.

Anahtar Sözcükler: sosyal etki, labirent, toplumsal cinsiyet,

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel Sosyal Psikoloji, Psikofizyoloji

* Bu bildiri 1919B012301226 numaralı BİDEB 2209/A Projesi kapsamında desteklenmektedir.

Understanding Cross-Modal Correspondences: Influence of Semantic and Perceptual Factors in Odor-Color Associations in Turkish Culture

Rümeysa Eser, Ibn Haldun University

Saliha B. Selman, Ibn Haldun University

Research into the associations between odors and colors has been explored (Spence, 2020), but remains limited due to its complex nature (Ward et al., 2023). Cultural nuances, such as those in Turkey, can play a significant role in sensory perception (Nehme et al., 2016). This study examines these associations in the Turkish cultural context, focusing on factors like odor familiarity and intensity. The study involved 131 Turkish adults (mean age = 26.8 years, 83% female). Participants provided informed consent electronically and completed an Odor-Color Association Task via Qualtrics Forms. They selected colors from a palette that they associated with given odors. Measures included demographic information, eligibility screening for olfactory and visual impairments, and questions on semantic (odor familiarity) and perceptual (intensity and pleasantness) factors affecting color choices. Odors selected were culturally recognized in Turkey: strawberry, lavender, lemon, rose, mint, orange, and pine. Chi-squared tests confirmed significant associations between odors and color choices ($p < .001$). For example, 72% linked lemon with a specific color. The majority of associations were influenced by both semantic and perceptual factors, with 70% associating the rose odor based on combined influences. This suggests strong cultural and perceptual grounding in the associations between odors and colors in the Turkish context. The study highlights the need for further research in diverse cultural groups to understand how cultural context and individual experiences shape sensory associations.

Anahtar Sözcükler: Odor-color associations, sensory perception, Turkish culture, semantic factors, perceptual factors

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Kahramanmaraş Depreminden Etkilenen Kişilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Büyüme

Busegül Dünder, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Burcu Pınar Bulut, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Deprem, deneyimleyenlerin Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) geliştirmesine neden olabilecek bir doğal afettir. Travmatik bir olay yaşayan insanların kayıplar kadar kazanımları da deneyimlemesine travma sonrası büyüme denir. Bu çalışmanın amacı 6 Şubat 2023'te gerçekleşen depremlerden 1. dereceden etkilenen kişilerin TSSB ve travma sonrası büyüme düzeyleriyle kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler ve dindarlığın bu ilişkiler üzerindeki düzenleyici rolünü incelemektir. Bu amaçla Google Forms aracılığıyla 18-65 yaş aralığındaki 114 erkek 110 kadın olmak üzere toplam 224 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcılara Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği, Travma Sonrası Büyüme Ölçeği, Temel Kişilik Özellikleri Envanteri, Dinsel Eğilim Ölçeği ve demografik bilgi formu verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre travma sonrası stres düzeyi ve travma sonrası büyüme arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=.321$; $p<.05$). Kişilik özelliklerinden nevroitiklik ($\beta=.343$, $p=.000<.05$), uyumluluk ($\beta=.340$, $p=.000<.05$) ve dışa dönüklük ($\beta=-.181$, $p=.008<.05$) travma sonrası stres düzeyini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($R^2=.28$, $F(5,218)= 17.17$, $p<.001$). Uyumluluk ($\beta=.206$, $p=.009<.05$) ve gelişime açıklık ($\beta=.237$, $p=.002<.05$) travma sonrası büyüme düzeyini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($R^2=.19$, $F(5,218)= 10.39$, $p<.001$). Bu kişilik özelliklerinin travma sonrası stres düzeyi ve travma sonrası büyüme ile ilişkisinde dindarlığın düzenleyici bir rolü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürle uyumlu bulgular arasında travma sonrası stres düzeyi ve travma sonrası büyüme arasında pozitif bir ilişki olması, uyumluluk ve gelişime açıklık alt boyutlarının travma sonrası büyümeyi ve nevroitiklik alt boyutunun travma sonrası stres düzeyini yordaması sayılabilir. Sonuç olarak ortaya koyulan bulguların klinik ortamda travma deneyimleyen bireylerin tedavi süreçlerine dair katkılar sunması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: travma sonrası stres düzeyi, travma sonrası büyüme, dindarlık, kişilik özellikleri, deprem

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Beliren Yetişkinlik Döneminde Ahlaki Olgunluk, Adalet Hassasiyeti ve İnternet Kullanım Süresi Arasındaki İlişki

Yasemin Gedik, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İnsan davranışlarının yönlendirici gücü olarak ahlak, ahlaki ideallerin içselleştirilmesi ve bu ideallere aykırı eylemlerden kaçınılması olarak tanımlanan ahlaki olgunluk açısından analiz edilmektedir. Diğer bir yandan adalet hassasiyeti; mağdur, gözlemci, faydalanıcı ve fail perspektiflerinden incelenerek, adaletsizlik karşısındaki nüanslı motivasyon ve tepkileri ortaya koymaktadır. Ahlaki olgunluk ve adalet hassasiyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma, ahlaki gelişim aşamalarının adaletsizliğe ilişkin giderek daha yeterli anlayışlarla uyumlu olduğunu öne sürmektedir. İnternet kullanımına da değinen çalışma, internetin kullanıcılar üzerindeki yaygın etkisini ele alarak hem bilgiye erişim gibi olumlu yönlerini, hem de bağımlılık ve sosyal ve ahlaki gelişim üzerindeki olumsuz etkileri gibi negatif sonuçlarını kabul etmektedir. Bu araştırma, beliren yetişkinlik döneminde ahlaki olgunluk, adalet hassasiyeti ve internet kullanım süresini eş zamanlı olarak inceleyerek literatürdeki boşlukları doldurmayı amaçlamakta ve daha kısa internet kullanım süresi ve daha yüksek ahlaki olgunluğun daha yüksek adalet duyarlılığını öngördüğünü hipotez etmektedir. Yöntem 18-25 yaş arası 87 katılımcıyı kapsamaktadır. Araçlar arasında demografik bir form, Ahlaki Olgunluk Ölçeği, Adalet Hassasiyeti Envanteri ve internet kullanım süresine ilişkin bir öz bildirim sorusu yer almaktadır. Çalışma, ahlaki olgunluğun gözlemci, yararlanıcı ve fail duyarlılığını anlamlı bir şekilde artırdığını, internet kullanım süresinin ise sadece fail duyarlılığını anlamlı bir şekilde artırdığını ortaya koymuştur. Ancak, mağdur duyarlılığı ile her iki bağımsız değişken arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular, ahlaki olgunluğu artırmanın adalet duyarlılığını genel olarak artırabileceğinin yanı sıra, internet kullanımının kişinin kendi adaletsizlik potansiyeline ilişkin farkındalığını benzersiz bir şekilde artırabileceğini ve bu ilişkilerin daha fazla araştırılması gerektirdiğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Ahlaki olgunluk, adalet hassasiyeti, beliren yetişkinlik, internet kullanımı.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Mükemmeliyetçilik ve Algılanan Sosyal Desteğin Kendi Kendine Stres Üzerindeki Etkisi

İrem Gülçiçek, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ece Bekaroğlu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Stres, günümüzde modern toplumun bir hastalığı olarak ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra günlük yaşamımızın da bir parçası haline gelmiştir. Bir tepki olarak stres, tehdit ya da zorluk olarak algılanan durumlara karşı gösterilir. Kendi kendine stres alanyazında yeni bir kavramdır. Bazı insanlar hayatlarındaki stresin bir kısmından ya da çoğundan kendilerinin sorumlu olabilecekleri fikrine sahiptirler. Kendi kendine stres alanyazında mükemmeliyetçilik ile ilişkilendirilmiştir; mükemmeliyetçilik daha stresli olmayı beraberinde getirmektedir ve mükemmeliyetçiliğin varlığı stresin olumsuz etkilerini arttırmaya ve yoğunlaştırmaya hizmet etmektedir. Sosyal destek, günlük yaşamın zorlukları ve stresörler ile başa çıkmaya çalışan bir bireyin etrafında bulunan diğer insanların yararlı veya zararlı etkilerini açıklayan bir değişkendir. Bu çalışmanın amacı kişilerdeki mükemmeliyetçilik ve algılanan sosyal desteğin, kendi kendine stres üzerinde etkisini incelemektir. Çalışmaya toplam 310 kişi katılmıştır. Araştırmaya dahil olan 176 (%57.3) kadın ve 131 (%42.7) erkeğin yaş ortalaması 22.17'dir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Kendi Kendine Stres Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği çevrim içi anketler yoluyla uygulanmıştır. Kişilerin kendi kendine stres ve mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı, pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir. Kendi kendine stres, mükemmeliyetçilik ve algılanan sosyal destek puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda kadın katılımcıların kendi kendine stres puanlarının erkek katılımcılarından daha yüksek olduğu bulunmuştur ve bu veri alanyazın ile paralellik göstermektedir. Mükemmeliyetçilik ve algılanan sosyal desteğin kendi kendine stres üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda mükemmeliyetçilik kendi kendine stresi anlamlı ve pozitif yönde yordarken, algılanan sosyal destek düzeyi ile kendi kendine stres arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Alanyazında algılanan sosyal destek ile stres arasında negatif yönde ilişki bildirilirken bu çalışmada anlamlı bir yordama ilişkisi çıkmaması kendi kendine stres sergileyen insanların algılanan sosyal destekleri arttıkça streslerini devam ettirmeleri ve bu şekilde sosyal destek almaya devam edebilmeleri ile açıklanabilir. Elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılacak, çalışmanın sınırlılıkları ve önerileri ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kendi kendine stres, mükemmeliyetçilik, algılanan sosyal destek

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çevrimiçi Eğitim Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin İyi Oluşları ile İlişkili Faktörler

İlayda Kaya, TED Üniversitesi

Tuğba Uyar Suiçmez, Başkent Üniversitesi

2020 yılında Dünya’da salgın haline gelen Covid-19 virüsü sebebiyle eğitim modelleri online platformları dahil edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu süreç aslında yeni gelişmelerin de bunu takip edeceğini göstermiş ve 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde yaşanan deprem felaketleri de çevrimiçi eğitim süreçlerini yeniden uygulamaya alma ihtiyacını doğurmuştur. Yaşanan bu olumsuzluklar neticesinde çevrimiçi eğitim süreci içerisinde öğrencilerin iyi oluşlarının hangi faktörler ile ilişkili olduğunun anlaşılması, benzer durumlar yaşanması halinde önlemlerin alınabilmesi bakımından önemlidir. Bu nedenle mevcut çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin iyi oluşları ile ilişkili faktörlerin neler olduğunun değerlendirilmesidir. Çalışma kapsamında Başkent Üniversitesi Psikoloji ve Odyoloji bölümlerinde okuyan birinci ve dördüncü sınıf öğrencisi 18-43 yaş aralığında (Ort.= 21.88) 105 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcılardan Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği, Genel İyi Oluş Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri ve Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Algılanan Sosyalleşme Ölçeği’nin yanı sıra Demografik Form aracılığıyla veri toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 26.0 versiyonu kullanılarak analize sokulmuştur. Analiz sürecinde gruplar arası farklılıkları keşfedebilmek için bir seri t-testi ve çevrimiçi eğitim yoluyla ders alan öğrencilerin iyi oluşlarının varyans değişimini gözleyebilmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda edinilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin iyi oluş halinin, akademik süreçlerinin farklı aşamalarında farklı faktörlerden etkilenmekte olduğu görülmüştür. Akademik motivasyon ve çevrimiçi sosyalleşmenin her iki grupta da öğrencilerin iyi oluşları bakımından anlamlı yordayıcılar olmasına karşın psikolojik semptomlar, lisans eğitimleri süresince birden fazla olağanüstü durum neticesinde çevrimiçi eğitimi deneyimleyen dördüncü sınıf öğrencilerinin iyi oluşları açısından öne çıkan bir unsur olarak görünmektedir. Bu durum, lisans eğitimleri süresince öğrencilerde motivasyon ve sosyalleşmeyi teşvik etmenin yanı sıra deneyimledikleri zorlukları ele almak üzere psikolojik destek sağlamak gibi stratejilere olan ihtiyacın önemini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: çevrimiçi eğitim, iyi oluş, akademik içsel motivasyon, çevrimiçi sosyalleşme, psikolojik semptom

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Kurgulama Seviyesi Teorisi, Seyirci Etkisi ve Bilişsel Esnekliğin Özgeciliğe Etkisi

Işıl Yalçın, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İlayda Kayım, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Merve Burçin Seis, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Hüseyin Zahid Cambaz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Emine Zehra Kasap, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Merve Ebrar Karakaya, Bülent Ecevit Üniversitesi

Gülten Ünal, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal mesafe arttıkça bireylerin özgecil davranışta bulunma eğilimi azalır. Ayrıca, başkalarının varlığı, daha az kişisel sorumluluk hissettirerek özgecil davranış sergileme eğilimini azaltmaktadır. Bilişsel esnekliği yüksek olan bireylerin, yeni bakış açılarına, farklı seçeneklere ve değişen koşullara uygun şekilde yanıt verebildikleri için özgecil davranışlarda bulunma olasılıklarının daha yüksek olabileceği literatür bulguları arasındadır. Bu araştırmanın amacı, kurgulama seviyesi teorisinin bileşenlerinden biri olan sosyal mesafe ile seyirci etkisinin ve bilişsel esnekliğin özgecil davranış üzerindeki etkilerini incelemektir. 18-30 yaş arası 188 üniversite öğrencisinden oluşan katılımcılardan Bilişsel Esneklik Envanteri'nin doldurulması istenmiştir. Ardından katılımcılar, izleyici etkisi (var, yok) ve sosyal mesafe (yakın arkadaş, yabancı) manipülasyonlarının verildiği senaryo koşullarına rastgele atanmışlardır. Yakın sosyal mesafede bahsi geçen kişinin katılımcının yakın bir arkadaşı olduğu hayal edilmesi beklenirken uzak mesafede yabancı bir kişi olduğunun hayal edilmesi beklenmektedir. İzleyici etkisi var koşulunda senaryo ortamı kalabalık olarak tasvir edilirken izleyici etkisinin olmadığı koşulda yalnızca katılımcı ve senaryodaki diğer kişinin varlığı tasvir edilir. Senaryoya yönelik araştırmacılar tarafından hazırlanan özgeciliği ölçen beş soruluk envanter katılımcılar tarafından tamamlanır. Çalışma sonucunda literatürle tutarlı olarak bilişsel esnekliği yüksek ve düşük sosyal mesafe (yakın arkadaş) koşulundaki katılımcıların özgecil davranış gösterme oranları yüksek olsa da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca, bilişsel esnekliği yüksek olan katılımcılar izleyici etkisi manipülasyonunda olsalar dahi izleyicilerden etkilenmeyerek herhangi bir sorumluluk kaybı hissetmeden özgecil davranış gösterirken düşük bilişsel esneklik grubundaki katılımcılar beklenti doğrultusunda izleyici etkisi koşulunda düşük özgecil davranış sergilemişlerdir. Sonuç olarak, yardımseverlik, özgecil davranış Türk kültürünün bir parçası olduğundan katılımcıların kendi ihtiyaç ve arzularından ziyade bir bütün olarak grubun ihtiyaç ve hedeflerine önem verdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların, seyirci etkisinin varlığını ve yardım edecekleri kişinin yakınlık derecesini önemsemeden özgecil davranma eğiliminde olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: kurgulama seviyesi teorisi, seyirci etkisi, bilişsel esneklik, özgecilik, sosyal beğenirlik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Bilişsel Psikoloji, Deneysel Psikoloji

Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol ve Özerklik Desteği Ölçeklerinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Amine Bükre Kihtir, Trabzon Üniversitesi

Yeliz Kındap-Tepe, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu çalışmada Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol ve Kardeşten Algılanan Özerklik Desteği Ölçeklerinin (van der Kaap-Deeder, 2021) Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma örneklemini 5., 6., ve 7. sınıfa devam eden ve en az bir kardeşi olan 178 kız ve 161 erkek öğrenci ($M = 11.33$, $S = .91$) oluşturmuştur. Kardeşler arasındaki ortalama yaş farkı 3.20'dir ($S = 1.46$). Katılımcılar Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ) (Çavdar, 2003) ile Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol ve Özerklik Desteği Ölçeklerini (van der Kaap-Deeder, 2021) cevaplamışlardır. Yapı geçerliğini incelemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda orijinal ölçekle benzer bir yapı elde edilmiş olup; 7 maddeli ve tek faktörlü Kardeşten Algılanan Özerklik Desteği Ölçeği [$\chi^2(14, N = 340) = 38.41$, $p < .001$, $\chi^2/df = 2.74$, CFI = 0.96, RMSEA = 0.07, SRMR = 0.04] ile 8 maddeli ve tek faktörlü Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol Ölçeğinin [$\chi^2(19, N = 340) = 55.43$, $p < .001$, $\chi^2/df = 2.92$, CFI = 0.95, RMSEA = 0.08, SRMR = 0.05] uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Uç değer analizi ile ölçeklere ait ortalama puanların alt ve üst değerleri karşılaştırılmış ve grupların farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca veriye ait test-tekrar test güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu belirlenmiştir ($n = 67$; ÖD, $r = 0.57$, $p < .001$; PK, $r = 0.52$, $p < .001$). Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Kardeşten Algılanan Özerklik Desteği Ölçeği için .80; Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol Ölçeği için .82 olarak bulunmuştur. Ek olarak Kardeşten Algılanan Özerklik Desteği'nin, KİÖ'nün Beğeni/Kabul ve İlişkinin İyiliği alt boyutlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Alan yazını ile tutarlı bir biçimde Kardeşten Algılanan Psikolojik Kontrol Ölçeğinin de KİÖ'ye ait Kıskançlık ve Çatışma alt boyutlarıyla pozitif ilişki gösterdiği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak uyarlanan ölçeklerin çocuklardaki kardeş ilişkilerinin betimlenebilmesi için geçerli ve güvenilir araçlar olduğuna karar verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kardeş ilişkileri, geçerlik, güvenilirlik, psikolojik kontrol, özerklik desteği

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Aleksitimi ve Ruminasyon Arasındaki İlişki: Üstbilişin Aracı Rolü

Merve Korkmaz, Ankara Üniversitesi

Zehra Şahbaz, Ankara Üniversitesi

İpek Şenkal Ertürk, Ankara Üniversitesi

Beyza Küçükbaş, Ankara Üniversitesi

Meryem Albayrak, Ankara Üniversitesi

Literatür incelendiğinde aleksitimi ile ruminasyon arasında doğrudan pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ancak aleksitimi ve ruminasyon arasındaki ilişkide üstbilişin aracı rolünün incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın temel amacı aleksitimi ve ruminasyon arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu ilişkide üstbilişin aracı rolünü incelemektir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesine ek olarak bu çalışmanın bir diğer amacı, aleksitimi ve ruminasyon puanlarının cinsiyet ve sigara kullanımına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak geliştirilmiştir. Çalışma, 18-30 yaş aralığındaki genç yetişkinler ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi; 116 kadın ve 113 erkek olmak üzere toplam 229 katılımcıdan oluşmaktadır. Gönüllü katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Ruminatif Düşünme Biçimi Ölçeği ve Üstbilişler Ölçeği-30 uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda; üstbilişi yüksek olan katılımcıların aleksitimi ve ruminasyon puanı, üstbilişi düşük olan katılımcıların aleksitimi ve ruminasyon puanından anlamlı olarak daha yüksektir. Diğer bir bulgu olarak üstbilişin aleksitimi ve ruminasyon arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı bulunmuştur. Buna ek olarak, kadınların aleksitiminin duyguları tanımada güçlük alt ölçeğinden aldıkları puanlar erkeklere kıyasla anlamlı olarak daha yüksektir. Ruminasyon açısından incelendiğinde kadınların ruminasyon puanları erkeklere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Üstbiliş ölçeğinin endişelenmenin kontrol edilemezliği ve tehlikeliliği hakkındaki negatif inançları ve bilişsel güven alt ölçeklerinde kadınların almış oldukları puanlar erkeklere kıyasla anlamlı olarak daha yüksektir. Son olarak; sigara kullanan katılımcıların üstbiliş ölçeğinin endişelenmenin kontrol edilemezliği ve tehlikeliliği hakkındaki negatif inançlar alt ölçeğinden aldıkları puanlar, sigara kullanmayan katılımcılara göre anlamlı olarak daha düşüktür. Bulgulardan hareketle, mevcut çalışma aleksitimi ve ruminasyon arasındaki ilişkiyi anlamada üstbilişin önemli rolüne işaret etmektedir. Bireylerin düşünce süreçlerini şekillendiren önemli kavramlardan biri olan üstbiliş üzerine yapılacak müdahalelerin aleksitimi ve ruminasyon arasındaki ilişkiyi kırabileceği düşünülmektedir. Böylelikle bireylerin tanıyamadığı ya da ifade edemediği duygularını zihinlerinde devamlı olarak tekrarlamak yerine paylaşımları, bunun üzerine olumlu ve olumsuz şekilde düşünmelerine yol açmayacak dolayısıyla da bireyleri ruminasyona sürüklemeyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: aleksitimi, ruminasyon, üstbiliş, aracı rol

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Genç ve Orta Yetişkinlerde Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi

Ecem Patlar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Gupset Kurtaran, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Çalışmanın amacı, genç yetişkinlerin ve orta yetişkinlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarına bağlı olarak bilişsel çarpıtma düzeylerinin ölçülmesidir. Mevcut literatürde bilişsel çarpıtmaların oluşmasında ebeveyn-çocuk ilişkisinin rol oynadığı demokratik tutumun koruyucu bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çocukluk dönemindeki olumsuz ebeveyn tutumlarının ve olumsuz deneyimlerin bilişsel süreçleri etkilediği ve bilişsel çarpıtmaların gelişiminde rol oynadığı bilinmektedir. Çalışmaya 50 genç yetişkin, 50 orta yetişkin katılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Anne-Baba Tutum Ölçeği” ve “Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği” kullanılmıştır. Testler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra Google Forms aracılığı ile katılımcılara iletilmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunun bilişsel çarpıtma ölçeğinin alt boyutu olan başarı odaklı ve sosyal odaklı bilişsel çarpıtma düzeylerine etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Regresyon analizi kullanılarak veriler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda mevcut literatürle tutarlı olarak otoriter ebeveyn tutumunun bireylerin sosyal ve başarı odaklı bilişsel çarpıtma düzeylerinin artışında rol oynadığı bulunmuştur. Kişi olumsuz deneyimler yüzünden daha fazla bilişsel çarpıtma üretebilir ve bilişsel çarpıtmalar da daha fazla olumsuz deneyime yol açabilir. Öte yandan, elde edilen diğer bir bulgu, demokratik ebeveyn tutumunun bireylerin sosyal ve başarı odaklı bilişsel çarpıtma düzeylerinin artması ya da azalmasında bir etkisi olmadığıdır. Bunun nedeni, demokratik ebeveyn tutumu, koruyucu etkisi olan birkaç baş etme yöntemi kullanımını kolaylaştırıyor olsa da yetişkin bireylerin hayat şartlarının karmaşıklığının onları bilişsel çarpıtma oluşturmaktan alıkoyamadığının düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: ebeveynlik tutumu, bilişsel çarpıtma, genç yetişkinlik, orta yetişkinlik

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Gelişim Psikolojisi

Genç Yetişkinlerde Bağlanma Stillerinin İletişim Becerileri ve Problem Çözme Becerileri Üzerindeki Etkisi

Özlem Şahin, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Birsen Cansu Özkan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Araştırmanın amacı genç yetişkinlerde bağlanma stillerinin iletişim becerileri ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemektir. Odaklanılan bağlanma stilleri güvensiz bağlanmanın alt boyutları olan kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleridir. Araştırma grubunu 18-30 yaşları arasında 105 kişilik örneklem oluşturmaktadır. Veriler; demografik bilgi formu, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ve son olarak Problem Çözme Envanteri'nden oluşan çevrimiçi bir anketle toplanmıştır. Veriler çoklu regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. İlk olarak iletişim becerileri için gerçekleştirilen analizde, kaygılı bağlanma stili anlamlı bir etkiye sahip değilken, kaçınan bağlanma ile iletişim becerileri arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. İkinci olarak problem çözme becerileri için gerçekleştirilen analizde, bağlanma stillerinin problem çözme becerilerini anlamlı olarak yordamadığı bulunmuştur. Mevcut literatürle tutarlı olarak kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin güven duygusunun gelişmemesi nedeniyle etkin iletişim becerilerine sahip olmadığı görülmektedir. Kaygılı bağlanma stiline sahip kişilerin ilişkilerde yaşadıkları endişe iletişim becerilerini olumsuz etkileyecek bir durum yaratır ancak hissettikleri yoğun ilgi ve beğenilme ihtiyacı iletişim becerilerini artıracığından değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bir diğer bulgu bağlanma stillerinin problem çözme becerilerini artırıp azaltmasına bir etki olmamasıdır. Bu durum problem çözme becerisinin daha çok bireysel özelliklerle ilişkili olabileceğini düşündürmüştür.

Anahtar Sözcükler: bağlanma stilleri, kaçınan bağlanma, kaygılı bağlanma, iletişim becerileri, problem çözme becerileri.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim psikolojisi

Olumsuz Hazırlama Duygusal Azaltıma Yol Açar mı?: Bir Replikasyon Çalışması

Kübra Tatlıalma, Hacettepe Üniversitesi

Buse Çalışkan, Hacettepe Üniversitesi

Deniz Taşkın, Hacettepe Üniversitesi

Ata Cantürk Doğrul, Hacettepe Üniversitesi

Duygusal süreçlerin dikkati etkilediği iyi bilinmekle birlikte son yıllarda dikkatin duygusal süreçler üzerindeki etkileri de çalışılmaya başlanmıştır. Dikkat gerektiren bir görev söz konusu olduğunda dikkat edilmeyen (ketlenen) uyarıcıların, dikkat edilen (hedef) uyarıcılara göre daha sonraki aşamada daha olumsuz değerlendirilmesi duygusal azaltım (*affective devaluation*) olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada, dikkat edilmeyen (ketlenen) uyarıcılarda dikkat edilenlere (hedef) göre artan tepki süresi ile deneysel olarak ortaya çıkan olumsuz hazırlamada (negative priming) duygusal azaltım etkileri incelenmiştir. Bunun için Griffiths & Mitchell (2008)'in işlem yolu referans alınarak bulguların replikasyonu amaçlanmıştır. Araştırmaya 18-25 yaş arasındaki (13 erkek, 22 kadın; $\bar{x}$ yaş=21.34, SS.=1.88) 35 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcılardan olumsuz hazırlama paradigmasında ketlenen, hedef ve kontrol koşulundaki uyarıcıları tespit etmelerinin hemen ardından bu uyarıcıları 6 dereceli Likert (1: çok nahoş – 6: çok hoş) ölçeğinde duygusal açıdan değerlendirmesi istenmiştir. Veriler hata sayıları, tepki süreleri ve duygusal değerlendirme puanları için üç ayrı *Tekrarlı Ölçümler için Tek Yönlü ANOVA* ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ketlenen, hedef ve kontrol koşullarında tepki süresi ($F(2, 68)=16.213, p<.001$) ve hata sayıları ($F(2, 68)=9.64, p<.001$) açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Hedef koşulunun hata sayısı ($\bar{x}=1.69$), ketlenen ($\bar{x}=3.09$), ve kontrol ($\bar{x}=3.34$) koşullarından anlamlı olarak daha düşüktür. Ketlenen ve kontrol koşulu arasında fark yoktur. Yine hedef koşulunun tepki süresi ($\bar{x}=305.71$), ketlenen ($\bar{x}=362.07$), ve kontrol ($\bar{x}=358.24$) koşullarından anlamlı olarak daha düşüktür. Ketlenen ve kontrol koşulu arasında fark yoktur. Bununla birlikte duygusal değerlendirme puanları için ketlenen, hedef ve kontrol koşullarında arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($F(2, 68)=1.887, p=.159$).

Bu çalışmada hedef uyarıcılara daha hızlı yanıt verilmesi ve bu uyarıcılarda daha az hata yapılması olumlu hazırlamanın varlığına işaret ederken, kontrol ve ketlenen uyarıcılar arasında tepki süresi ve hata sayısı farkının olmaması olumsuz hazırlamanın ortaya çıkmadığına işaret etmektedir. Ayrıca ketlenen uyarıcılarda duygusal azaltım etkisi de ortaya çıkmamıştır. Sonuç olarak Griffiths & Mitchell (2008)'in bulguları replike edilememiştir.

Anahtar Sözcükler: olumsuz hazırlama, dikkat, duygusal azaltım, ketleme, replikasyon

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

**Sağrılarda işitsel korteksin aksine, körlerde görsel korteks çoklu-talep bölgesine
(multiple- demands regions) dönüşüyor**

Hasan Duymuş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Mohini Verma, Bilkent Üniversitesi

Yasemin Güçlütürk, Ankara Üniversitesi

Mesut Öztürk, Ankara Üniversitesi

Ayşe B. Varol, Bilkent Üniversitesi

Şehmus Kurt, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tamer Gezici, Bilkent Üniversitesi

Berhan F. Akgür , Bilkent Üniversitesi

İrem Giray, Bilkent Üniversitesi

Elif E. Öksüz, Bilkent Üniversitesi

Ausaf A. Farooqui, Bilkent Üniversitesi

Doğuştan kör bireylerin görsel kortekslerinin görsel uyaran yokluğunda; doğuştan sağır bireylerin işitsel kortekslerinin işitsel uyaran yokluğunda normalden farklı fonksiyonlarda bulunduğu sinirbilim yazınında birçok kez belgelenmiştir. Ancak bu değişimin niteliği ve boyutu hala net olarak anlaşılabilmiş değildir. Kör ve sağır bireylerde bulunan bu bölgelere “yoksun duyuusal korteksler” diyoruz. fMRI çalışmalarında, sıklıkla, yoksun duyuusal kortekslerin yoksun olduğu duyunun dışında farklı duyu modaliteleri içeren görevler (tasks) sırasında aktif hale geldiği görülmüştür. Konuyla ilgili birçok yaklaşım bu bölgelerin input modalitelerini değiştirdiği ve duyu işleme görevlerini sürdürerek duyuusal bir bölge olarak kalmaya devam ettiği yönündedir. Örneğin, kör bireylerde görsel korteks işitsel duyu bölgelerine dönüşmüş, duymayla ilgili uyaranları işlemektedir (processing). Yoksun duyu korteksleri üzerine geçmişte yapılan birçok çalışma bize daha önce farkedilmemiş bir gözlemi yapma olanağı tanımıştır. Yoksun duyu bölgeleri, farklı görev modalitelerinde aktif olmanın yanı sıra, içerik bakımında da farklı birçok görev esnasında aktif olmaktadır. Görev modalitesi ve içeriği farketmesizin, bilişsel kontrol gerektiren herhangi bir görevde aktif hale gelmek “çoklu talep ağını” (multiple-demands network) oluşturan fronto-parietal bölgelerin esas özelliklerinden biridir. Dikkat, algısal zorluk, kural değiştirme, çalışma belleği güncelleme, oluşan bir tepkiyi bastırma (inhibition), karar verme ve zor bir matematik ya da aritmetik sorusunu çözme gibi çok çeşitli ve farklı bilişsel kontrol talepleriyle karşılaşıldığında görev modalitesi ne olursa olsun aynı fronto-parietal bölgeler aktif hale gelmektedir ve bu bölgelerin akışkan zekayı (fluid intelligence) ve öğrenmeyi mümkün kıldığı düşünülmektedir. Bu fMRI çalışmamızda, yoksun duyu kortekslerinin fronto-parietal çoklu talep ağının bir parçası haline gelip gelmediğini ve bu bölgeler gibi çalışıp çalışmadığını inceledik. Körlerin görsel

korteksinin ve sağırların işitsel korteksinin tamamının ya da bir kısmının farklı modaliteleri içeren, içerik bakımından farklı görev türlerinin bilişsel kontrol taleplerine cevap verip vermediğini test ettik. Gören kontrol katılımcılarının aksine, doğuştan körlerin sağ ve sol görsel korteksinin neredeyse tamamının işitsel çalışma belleği güncelleme, dokunsal şekil büyüklüğü karşılaştırma, işitsel zaman uzunluğu algılama ve duyuşsal-motor hızı görevlerinin artan bilişsel kontrol taleplerine karşı aktif hale geldiğini bulduk. Körlerdeki bu oksipital bölgeler, kanonik (canonical) fronto-parietal çoklu talep bölgeleriyle birlikte farklı türde, farklı modalitelerde bilişsel kontrol taleplerine karşı aktif hale gelen tek bölge idi. Ayrıca, gören kontrollerle kıyaslandığında, körlerdeki bu oksipital bölgeler, fronto-parietal bölgelerle çok daha fazla işlevsel bağlantılılık (functional connectivity) gösterdi. Buna karşın, doğuştan veya erken dönemde sağır olan katılımcıların işitsel korteksi, dokunsal şekil büyüklüğü karşılaştırma ve görsel çalışma belleği güncelleme görevlerinin kontrol taleplerine cevap vermeyerek çoklu talep bölgelerinden biri haline gelmediğini gösterdi. Çalışmamızda, doğuştan körlerde görsel korteksin görsel uyaran yokluğunda yeni bir duyuşsal rol üstlenmediğini ve çoklu talep ağının bir parçası haline gelip fronto-parietal bölgeler gibi çalıştığını gösteriyoruz. Ayrıca, sağırarla ilgili bulgularımızı göz önünde bulundurduğumuzda, duyuşsal uyaran yokluğunda çoklu talep bölgesine dönüşmenin sadece görsel kortekse özel bir durum olduğunu gösteriyoruz.

Anahtar Sözcükler: nöroplastisite, doğuştan körlük, doğuştan sağırlık, fMRI, Çoklu Talep Ağı (Multiple-Demands Network), görsel korteks, işitsel korteks

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sinirbilim

Çocukluk Çağı Travmaları ile Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Aracı Rolü

Sera Aydaş Doğa Yeşilova

Güz Eylem Türkyılmaz

Hasan Hüseyin Seçilmiş, Çankaya Üniversitesi

Çocukluk yaşantıları birçok kuram ve teorisyen tarafından insan psikolojisini etkileyen çok önemli bir dönem olarak ele alınmaktadır. Çocukluk çağı travmaları pek çok anlamda bir risk faktörü olsa da bazı insanlar bu yaşantının etkisini dayanıklılığa çevirebilmektedir. Benzer bir şekilde genellikle travmatik yaşantılarla ilişkilendirilen bazı kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkla arasındaki ilişki ise belirgin değildir. Bu çalışmanın amacı çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide karanlık üçlü (narsisizm, makyavelizm, psikopati) kişilik özelliklerinin aracı rollerini incelemektir. Katılımcılar 18-65 yaş aralığında ($Ort. = 35.42$, $SS = 14.12$) 434 kişiden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılardan psikolojik dayanıklılık, karanlık üçlü kişilik özellikleri ile çocukluk çağı travmalarına ilişkin ölçümler alınmıştır. Katılımcılara kartopu örneklem yöntemiyle ulaşılmış ve veriler çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Toplanan veriler IBM SPSS 26 ve Process Macro 4.2 paket programları kullanılarak değerlendirilmiştir. Aracılık analizi sonuçlarına göre çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide psikotizmin aracı rolü olduğu ancak makyavelist kişilik özelliğinin aracı rolü olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte narsisist kişilik özelliğinin çocukluk çağı travmaları ile arasında doğrudan ilişki olmasa da psikolojik dayanıklılığı yordadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bulguları, narsisizmin bireylerin zorluklarla başa çıkma yeteneklerini artırabileceğini ve bu kişilik özelliğinin psikolojik sağlamlığın artmasında pozitif rolü olduğunu işaret etmektedir. Diğer yandan, psikopatinin psikolojik dayanıklılık üzerinde olumsuz etkisi olduğu ve bu kişilik özelliğinin bireylerin zorluklarla başa çıkma kapasitesini zayıflattığı bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide karanlık üçlü kişilik özelliklerinin rolü savunma mekanizmaları bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Karanlık üçlü, dayanıklılık, çocukluk çağı travmaları

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Akran Zorbalığında Dışavurumcu Terapilerin Kullanımı: Bir Olgu Sunumu

Fatma Bakır, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Ayşe Pınar Vural, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) akran zorbalığını; bir kimsenin veya grubun başka kimseye kasıtlı olarak zarar verici şeyler söylemesi veya uygulaması olarak tanımlamakla beraber, akran zorbalığının bir halk sağlığı sorunu olduğunu da bildirmiştir (DSÖ, 2012). Akran zorbalığı çocukların psikolojik problemler geliştirme riskini artırmaktadır. Zorbalığa maruz kalan çocuklar; özellikle psikosomatik hastalıklar, kaygı bozuklukları ve depresyon gibi psikolojik problem geliştirebildikleri bildirilmiştir (Moore vd., 2017). Alan yazınında akran zorbalığına maruz kalan çocuklara çeşitli müdahale programları uygulandığı görülmektedir (Guzman Holst vd., 2022). Dışavurumcu terapiler; sanat, dans, öyküsel, kukla, kum terapileri özellikle duyuşal ve bedensel uygulamalar arayıcılığıyla ruh sağlığı bozukluklarını önleme ve ruh sağlığını koruma sürecinde kanıta dayalı etkili bir psikoterapi yöntemi olduğu görülmektedir (Malchiodi, 2013). Araştırmalar zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerde çeşitli terapilerin etkinliğini göstermiş olmasına rağmen, dışavurumcu terapilerin okul çağı dönemindeki çocuklarda etkinliği henüz tam olarak araştırılmamıştır. Bu amaçla 9 yaşında akran zorbalığına maruz kalan bir kız çocuğunda dışavurumcu terapilerin kullanımı olgu olarak sunulmuştur. İlköğretim 4. sınıf öğrencisi olan olgunun, tüm gelişimsel döngüsünü normal sınırlar içerisinde tamamladığı, psikiyatrik öyküsünde kaygı bozukluğu tanısı ile antidepresan ilaç kullanımı olduğu anne tarafından iletilmiştir. Olgu tanısı değerlendirilmesi ve tedavisi için çocuk psikiyatristi tarafından yapılan kapsamlı bir değerlendirmenin ardından, psikoterapiye yönlendirilmiştir. Genel olarak olgunun, değerlendirme görüşmesi haricinde tedavi süreci on oturumdan oluşmuştur. İlk iki oturum çocukla terapotik bağ ve ilişki oluşturmaya dayanmış ve akran zorbalığı hakkında psikoeğitime yer verilmiştir. Daha sonra duyguların ifade edilmesi ve iletişim becerilerinin gelişimi için oyun terapisi teknikleri, zorbalık sürecine eşlik eden duygu ve düşünceleri için öyküsel terapi, zorbalık süreciyle baş edebilmesi için başatme planı, öz benlik gelişimi için sanat terapisi teknikleri kullanılmıştır. Bu olgu çalışmasının sonucu, akran zorbalığına maruz kalan çocuklarda dışavurumcu terapi tekniklerinin kullanımını desteklemektedir. Amacımız başarıyla sonuçlanan terapi sürecinin nasıl uygulandığını detaylandırıp gelecekte bu tür vakalarda dışavurumcu terapi tekniklerinin kullanımının artmasını teşvik etmektir.

Anahtar Sözcükler: akran zorbalığı, ergenlik, psikoterapi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik psikoloji

Alışkanlığı Tersine Çevirme Eğitiminin (ATÇE) 6 Yaş Erkek Danışanın Tiklerinin Tedavisinde Uygulanması: Bir Olgu Sunumu

Fatma Bakır, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Ayşe Pınar Vural, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Tik bozuklukları ani, hızlı, istemsiz, basmakalıp, tekrarlayan motor veya ses özellikleriyle karakterize olan bir grup klinik sendromdur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Tik bozuklukları tedavisinde sıklıkla farmakolojik tedaviler kullanılmakla birlikte (Dinç ve ark., 2020), alanyazında davranışsal tedavilerinden “Alışkanlığı Tersine Çevirme Eğitimi”nin etkinliğinin kanıta dayalı olduğu görülmektedir (Viefhaus ve ark.2020). Araştırmalar çocuk ve ergenlerde tikler için alışkanlığı tersine çevirme eğitiminin işe yararlılığını göstermiş olmasına rağmen, bu tedavinin erken çocukluk dönemindeki çocuklarda etkinliği henüz tam olarak araştırılmamıştır. Bu amaçla, çalışmamızda 6 yaşında bir erkek çocuğunda motor ve vokal tikler için ATÇE uygulanması ve sonuçları olgu olarak sunulmuştur. ATÇE içeriği çocuğun gelişim düzeyi dikkate alınarak uygun şekilde düzenlenmiştir. İlköğretim 1. sınıf öğrencisi olan 6 yaş erkek olgu, tüm gelişimsel döngüsünü normal sınırlar içerisinde tamamladığı ve hemofili tanısı olduğu aile tarafından bildirilmiştir. Olgu için herhangi bir psikiyatrik geçmişi bildirilmemesine rağmen; annesi, orta düzey kaygıyla tutarlı olan bazı davranışlarını tanımlamıştır. Tiklerin tanısallık değerlendirilmesi ve tedavisi için çocuk psikiyatristi tarafından yapılan kapsamlı bir değerlendirmenin ardından, olgu davranışsal tedaviye yönlendirilmiştir. Genel olarak olgunun, değerlendirme görüşmesi haricinde tedavi süreci sekiz oturumdan oluşmuştur. İlk iki oturum çocukla terapotik bağ ve ilişki oluşturmaya dayanmış, gelişimsel olarak uygun bir dil kullanılarak tikler hakkında psikoeğitime yer verilmiştir. Psikoeğitimde tikler hikaye anlatımı ve yönlendirilmiş resim çizme yöntemi ile somutlaştırılmıştır. Daha sonra olgunun tikleri için D. W. Woods'un (2006) Habit Reversal Training (HBT) kılavuzuna yer alan; farkındalık eğitimi, rekabetçi müdahale eğitimi ve sosyal destek eğitimi kalan altı seans boyunca uygulanmıştır. Bu olgu çalışmasının sonuçları, erken çocukluk döneminde tik bozukluklarının küçük çocuklarda ATÇE kullanımını desteklemektedir. Amacımız bu protokolün nasıl uygulandığını detaylandırıp gelecek çalışmalarda bu tür vakalarda ATÇE kullanımının artmasını teşvik etmektir.

Anahtar Sözcükler: Tik bozuklukları, alışkanlığı tersine çevirme, davranışçı terapi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik psikoloji

Kendine Zarar Verme Davranışı ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasında Aleksitiminin Rolü: Ön Bulgular

Eylül Başak Buluç, Çankaya Üniversitesi

Sena Sümeyye Berber, Çankaya Üniversitesi

Hasan Hüseyin Seçilmiş, Çankaya Üniversitesi

Kendine zarar verme davranışı (KZVD), vücut dokusunun ölüm niyeti olmaksızın doğrudan ve kasıtlı olarak tahrip edilmesidir. Alanyazında kendine zarar verme davranışında bulunmuş ve davranışı sergileyen bireylerin yüksek düzeyde duygu düzenleme güçlüğüne sahip oldukları ortaya konulmuştur. Kendine zarar verme davranışı gösteren bireylerin duygularını ifade etmekte ve açıklamada zorluklar yaşadıkları; ayrıca duygu düzenleme stratejilerine erişimde de zorlandıkları görülmüştür. Bu araştırmanın amacı intihar amaçlı olmayan kendine zarar verme ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolünü ortaya koymaktır. Araştırma 18 yaş ve üzeri 171 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %77.8'i kadın (n= 133) ve yaş aralığı 18-65'tir (ort.= 24.25, SS= 6.24). Araştırmaya katılan katılımcıların %71'i (n= 121) NSSI davranışı bildirmiştir. Veri toplama araçları olarak Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21), Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri (ISAS), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DERS-16) ve Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20) kullanılmıştır. Aracılık analizleri sonucuna göre aleksitiminin KZVD davranışının otonom işlevleri ve duygu düzenleme arasında aracılık rolüne sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, KZVD davranışının sosyal işlevleri ve duygu düzenleme arasında da aleksitiminin aracı role sahip olduğu bulunmuştur. Mevcut araştırmanın sonuçları, alanyazında yaygın olarak bulunan bir bulgu olan KZVD ve duygu düzenleme değişkenleri arasında aleksitiminin önemini ortaya koymaktadır. Duygu düzenleme değişkeni duyguların tanımlanmasından, değiştirilmesine veya düzenlenmesine kadar birçok süreci içerisinde barındıran bir değişken olarak kavramsallaştırılmaktadır. Öte yandan aleksitimi değişkeni ise duyguların tanımlanmasında ve ifade edilmesinde güçlüklerle karakterizedir. Bu bağlamda bireylerin duygularını tanımlamakta ve ifade etmekte yaşadıkları güçlükler duygu düzenlemenin yanı sıra kendi başına da bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Mevcut araştırmanın kesitsel ve ilişkisel deseni itibarıyla gelecekte yapılacak boylamsal ve yarı-deneysel araştırmalar bu değişkenlerin karmaşık yapısına dair daha iyi içgörüye sahip olmamıza katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: aleksitimi, duygu düzenleme, kzvd

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Bir Üniversite Hastanesinde Yatarak Tedavi Gören Alkol Bağımlılığı Tanısı Almış Hastalarda Betimleyici Bir Çalışma

Cemile Şevval Demir, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Hatice Demirbaş, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İnci İlhan, Ankara Üniversitesi

Alkol kullanımı, her yaştan insanı olumsuz etkileyen bir problemidir. Yaşlı sayısının gün geçtikçe artış göstermesiyle birlikte yaşlı bireylerde alkol kullanımının da önemli bir problem haline geldiği görülmektedir. Yaşlı bireylerin alkol tüketiminin birim olarak daha az olduğu görülse de fizyolojik ve psikolojik olarak daha fazla etkilenebilmektedirler. Literatürde yaşlı bağımlılığı alanında yeterince çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı bir üniversite hastanesinde yataklı tedavi görmüş veya görmekte olan yaşlı alkol bağımlılarını çeşitli yönlerle inceleyip literatüre yaşlı bağımlılığı hakkında bilgi zenginliği sağlamaktır. Araştırmanın örneklemi, belirtilen üniversite hastanesinde yataklı tedavi görmüş 55 yaş ve üzeri 50 hastadan oluşmuştur. Hastaların farklı özelliklerini belirleyebilmek için alanyazın doğrultusunda bilgi formu oluşturulmuştur. Hazırlanan formda, hastaların demografik özelliklerine, alkol öykülerine, alkol dışında kullanılan bağımlılık yapıcı maddelere, aile ve geçmiş yaşantılarına, davranışsal özelliklerine ve tedavi öykülerine ilişkin bilgiler toplanmıştır. Analizlerde frekans dağılımları, ki kare, t-test ve regresyon yapılmıştır. Bulgularda ilk alkole başlama yaşı 16.54 yaştır ve düzenli kullanmaya başlama yaşı 23.5'tir. Alkolü başlamada etkili olan faktörün en yüksek oranlarda merak (%92) ve arkadaş çevresi (%84) olduğu belirlenmiştir. Travmatik deneyimler olarak en yüksek ebeveyn kaybı ve boşanma bildirmişlerdir. Alkol kullanımı nedeniyle iş kaybı (%34) ve alkollüken kendine ve çevresine zarar verme (%32) saptanmıştır. Kendiliğinden alkolü bırakmayı deneyenlerin oranı da %52'dir. Alkol kullanımına başlama yaşı ile tedavi yaşı arasında ve ilk 5 yıl alkol içindeki içme sıklığı ile çocukluk döneminde yaşanan travma sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar saptanmıştır. Çalışma sonuçları yaşlı alkol bağımlılarının alkolü bırakmada en etkili faktörün bedensel sorunlar oluşturduğu, gün aşırı ve her gün içenlerin daha fazla travmatik olay yaşadığı söylenebilir. Bu açıdan tedavide bunların dikkate alınması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bağımlılık, Alkol Bağımlılığı, Yaşlılarda Bağımlılık

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji

Sosyal Medyada Çocuklarını Paylaşma Sıklığının Benlik Öz Saygısı Üzerindeki Etkisinde Paylaşan Ebeveynlik Düzeyinin Aracı Rolü

Fatma Nur Dolu, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi

Dilara Ünlü, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi

Tuana Erva Başbalçık, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi

Hanife Büşra Çibik, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi

Paylaşan ebeveynlik (sharenting), ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada fotoğraf, video gibi yollarla paylaşmasıdır. Bu araştırmanın amacı annelerin çocuklarını sosyal medyada paylaşma sıklığının benlik saygılarına etkisinde paylaşan ebeveynlik düzeylerinin aracı rolünü, ayrıca haset ve gıpta düzeylerinin paylaşım sıklığı ile ilişkisini incelemektir. Çalışmanın örneklemini 21-51 yaş aralığında (Ort.: 35.36, SS: 6.78) olan 18 yaş altında çocuğa sahip 215 kadın oluşturmaktadır. Katılımcılara; Paylaşan Ebeveynlik Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, BeMaS Haset ve Gıpta Ölçeği ve kişisel bilgi formu çevrimiçi olarak ulaştırılmıştır. Elde edilen veriler JAMOVİ 2.0 programı kullanılarak Spearman korelasyon analizi ve medmod modülüyle aracılık analizine tabi tutulmuştur. Aracılık analizinde Bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örnekleme seçeneği kullanılmıştır. Analizlere göre çocuklarını sosyal medyada paylaşma sıklığının benlik öz saygısı üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($B=-1.61$, $SH=0.47$, $p<0.001$; $BootLLCI=-2.514$, $BootULCI=-0.633$). Aracı değişken paylaşan ebeveynliğin eklenmesi ile de paylaşım sıklığının benlik öz saygısı üzerindeki etkisinin yani toplam etkinin anlamlı olduğu görülmüştür ($B=-0.98$, $SH=0.44$, $p=0.003$; $BootLLCI=-1.841$, $BootULCI=-0.088$). Paylaşım sıklığının benlik öz saygısına paylaşan ebeveynlik aracılığıyla olan dolaylı etkisi de anlamlıdır ($B=0.63$, $SH=0.26$, $p=0.02$; $BootLLCI=0.130$, $BootULCI=1.140$). Spearman korelasyon analizi sonuçlarına göre ise paylaşım sıklığı hem haset ($\rho(213)=0.14$, $p=0.03$) hem de gıpta ($\rho(213)=0.16$, $p=0.02$) ile pozitif korelasyon göstermektedir. Bulgulara göre annelerin sosyal medyada çocuğunu paylaşma sıklığı arttıkça paylaşan ebeveynlik düzeyleri artmakta, paylaşan ebeveynlik düzeyleri arttıkça da benlik öz saygısı artmaktadır. Çocuğunu sosyal medyada paylaşma sıklığı arttıkça benlik öz saygısı azalmaktadır. Fakat paylaşan ebeveynlik değişkeninin eklenmesi ile paylaşma sıklığının benlik öz saygısı üzerindeki etkisi azalmaktadır. Buna göre paylaşan ebeveynlik ölçeğinin de bir alt faktörü olan paylaşımlara gelen olumlu geri bildirimler benlik öz saygısını artırıyor olabilir.

Anahtar Sözcükler: paylaşan ebeveynlik, haset, gıpta, sosyal medya, benlik öz saygısı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji/Medya Psikolojisi

Nitel Psikolojide Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Çalışmaları: Kelimelerden Anlama, Anlamdan Yoruma

Müyesser Fazlıoğlu, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Nitel psikolojide popüler bir çerçeve haline gelen Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) çalışmaları araştırmacının da aktif bir rolünün olduğu dinamik bir süreç olarak tanımlanmakta olup bireylerin bilişsel, dilsel, duygusal ve fiziksel bir varlık olduğu teorisine dayanarak insanların söylediklerinden anlamlar çıkarılması yoluyla yapılan bir yorumlama çalışmasıdır. Nicel ve deneysel metodolojiye sıkı sıkıya bağlı olan ana akım psikoloji ve son yıllarda araştırmalarda daha fazla yer edinen nitel psikoloji kritik bir noktada birleşmektedir. Hangi metodolojiyi benimserse benimsesin psikoloji çalışmaları bireyin içinde bulunduğu durumu ve sahip olduğu duygu ve düşünceleri açıklamaya çalışırken ne ve nasıl sorularına yanıt aramaya çalışmaktadır. Kişilerin içinde bulunduğu yeni ve karmaşık süreçleri açıklamak için oldukça kullanışlı bir metodoloji olduğu öne sürülen YFA çalışmaları homojen bir grup üzerinde ele alınan fenomenin ayrıntılı bir şekilde yorumlanmasına ve keşfedilmesine fırsat sunmaktadır. Ele alınan grup için geniş bir rapor veren YFA çalışmaları zamanla diğer gruplar üzerinde yapılan benzer çalışmalar ile birikimli olarak ilerlemekte ve genellemeler yapılabilmesini mümkün hale getirmektedir. Bunun yanında YFA çalışmalarının daha yeterli ve geçerli bir zemine oturtulması adına tamamlayıcı bir yol olarak tanımlanan Boylamsal Fenomenolojik Analiz çalışmaları ise zamansal deneyimi ortaya koyması açısından YFA çalışmalarını zenginleştirmektedir. Ülkemizde de YFA ve Boylamsal YFA çalışmaları psikoloji araştırmalarında daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz araştırmalarının ortaya çıkışı, gelişimi, çalışmalar için örneklem seçimi, veri toplama yöntemleri ve elde edilen verilerin analiz aşamaları ele alınarak ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan YFA ve Boylamsal YFA çalışmaları ile birlikte kullanılan yeni yaklaşımların tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Nitel psikoloji, fenomenoloji, yorumlayıcı fenomenoloji.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Uygulamalı Psikoloji.

Çocukluk Çağı Travmalarının Mizaç ile İlişkisi

Sercan Gidik, Üsküdar Üniversitesi

Sermin Kesebir, Üsküdar Üniversitesi

Araştırmanın amacı, çağı travmalarının mizaç ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmada çocukluk çağı travmaları ölçeği alt boyutları ile mizacın alt boyutları olan; depresif mizaç, siklotimik mizaç, hipertimik mizaç, sinirli mizaç, endişeli mizaç arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmaya 18 yaş ve üzeri kişiler arasından ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 526 kişi dahil edilmiştir. Araştırma verileri katılımcılara internet ortamında hazırlanan veri toplama araçları (google forms) sunularak toplanmıştır. Araştırmada “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ-28)” ve “TEMPS-A Mizaç Ölçeği” kullanılmış, veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucu çocukluk çağı travmalarının mizaç alt boyutlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Çocukluk çağı travmaları toplam puanları arttıkça depresif mizaç, siklotimik mizaç, irritabl mizaç, anksiyöz mizaç puanlarının arttığı hipertimik mizaç puanlarının düştüğü gözlenmiştir. Cinsel istismar ve duygusal istismar; depresif, siklotimik, irritabl ve anksiyöz mizacı pozitif olarak yordamaktadır. Çocukluk çağı travması toplam puanı, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal erkeklerde, cinsel istismar ise kadınlarda daha yüksek saptanmıştır. Ayrıca depresif, siklotimik ve anksiyöz mizaç kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları mizaç ile ilişkili bulunmuştur. Çocukluk çağında travmaya maruz kalma yetişkinlikte farklı mizaç özelliklerine neden olabilir. Literatürde çocukluk çağı travmaları ve mizaç ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğundan dolayı literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: travma, çocukluk çağı travmaları, mizaç

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Sosyal Medya Öz Sunum Ölçeği (Social Media Self-Presentation Scale)’nin Türkçeye Uyarlanması

Eda Karacan, Ufuk Üniversitesi

Yankı Kümbetlioğlu, Ufuk Üniversitesi

Son yıllarda sosyal medya bireylerin benlik ve kimlik üretebilmeleri için bir temsil aracı görevini görmekte ve bireyler idealleştirdiği benliklerini sosyal ağlar üzerinden sanal kimlikler ile ön plana çıkarabilmektedir. Özellikle ergenlik ve son ergenlik döneminde bu ortamlarda kendilerini daha özgür hissederek gerçek yaşamdan daha farklı kişilikleri ya da başarıları sergileme eğiliminde oldukları yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Sosyal Medyada Benlik Sunumu Ölçeğinin (Yang, Holden ve Carter, 2017) Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmak ve ilgili değişkenlerle arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın örneklemini 18-25 yaş arası yaklaşık 300 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara kişisel bilgi formu, Sosyal Medya Öz Sunum Ölçeği, Benlik Odaklı Sosyal Medya Kullanım Ölçeği, Otantiklik Ölçeği, Kendini Ayarlama Ölçeği ve Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma henüz analiz aşamasındadır. Ölçüm aracının güvenirliği test-tekrar test ve iç tutarlılık katsayısı yoluyla incelenecektir. Geçerliği ise yapı geçerliği ve ölçüt bağıntı geçerlik yoluyla incelenmesi planlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Medya Öz Sunum Ölçeği, Benlik Odaklı Sosyal Medya Kullanım Ölçeği, Benlik, Kimlik

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Sosyal Psikoloji

Uykunun Gölgesinde: Narkolepsi'nin Psikososyal Etkilerinin İncelenmesi

Rukiye Buse Kayaalp, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Narkolepsi, klinik olarak REM (Rapid Eye Movement) uykusunda anormal belirtiler gösteren, gündüz aşırı uyku haline, önlenemeyen uyku ataklarına ve katapleksiye (ani kas tonusu kaybı) sebep olan nörolojik bir rahatsızlıktır. Bu çalışma Narkolepsi hastalığının hastalar üzerindeki psikososyal etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmada, hastaların karşılaştıkları ayrımcılık ve önyargılar, destek mekanizmaları ve bu desteğin hayatlarındaki önemi, gelecek beklentileri ve bakış açıları incelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup, yarı yapılandırılmış online görüşmeler yoluyla veri toplanmıştır. Bu görüşmelerde Narkolepsi hastalarına 9 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşmeler, Türkiye'deki farklı şehirlerde yaşayan 18 yaş üzeri 5 narkolepsi hastası ile yapılmıştır. Katılımcılara, ayrımcılık ve önyargılar, sosyal destek ve bu desteğin önemi, gelecek beklentileri gibi konuları kapsayan sorular yöneltilmiştir. Araştırma bulguları, narkolepsi hastalarının günlük yaşamlarında sıklıkla ayrımcılık ve önyargıya maruz kaldığını göstermektedir. Katılımcılar, iş yerinde ve sosyal çevrelerinde negatif tutumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu tutumlar katılımcıların bazılarının işten ayrılmasına veya evlilik gibi ilişkilerini bitirmelerine sebep olmuştur. Sosyal destek konusunda ise aile ve yakın arkadaşların desteğinin hayatlarında büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu destek, hastaların kendilerini daha güvende ve kabul edilmiş hissetmelerini sağlamaktadır. Katılımcılar, devlet tarafından da destek beklediklerini söylemişler ve böyle bir desteğin sosyal ve ekonomik yaşamlarında çok kolaylıklar sağlayabileceğini dile getirmişlerdir. Gelecek beklentileri açısından, hastaların çoğu hastalıklarının tanınırlığının artmasıyla toplumda daha fazla kabul ve destek görmeleri yönünde umut taşımaktadır. Narkolepsi hastalarının yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal algıyı iyileştirmek için ayrımcılık ve önyargılarla mücadele edilmesi önemlidir. Sosyal destek mekanizmalarının ve devlet desteğinin güçlendirilmesi, hastaların yaşamlarını olumlu yönde etkileyebilir. Toplumun Narkolepsi hakkında daha fazla bilgilendirilmesi ve farkındalık yaratılması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: narkolepsi, ayrımcılık, ön yargı, sosyal destek

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji, Sağlık Psikolojisi

Kişisel Değişkenlerin Evlilik Öncesi Cinsel İlişkiye Yönelik Tutumlar Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi

Ennur Gizem Kök, Üsküdar Üniversitesi

Ceren Yakıcı, TED Üniversitesi

Betül Gülesin Küçük, TED Üniversitesi

Bağdat Deniz Kaynak, TED Üniversitesi

Türkiye'de namus kültürü kapsamında özellikle kadınlara yönelik cinayetler işlenmektedir. Namus kavramı kadınlar için beka, iffet, cinsellik gibi tabuları temsil etmekte ve toplum kadınlara evlilik öncesi cinselliklerinden utanmaları gerektiğini dayatmaktadır. Dolayısıyla kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkilerine (EÖCİ) yönelik tutumların incelenmesi önemlidir. Bu çalışmanın amacı sağ kanat yetkeciliğinin (SKY) ve iğrenme duyarlılığının (çekirdek, ölüm/parçalanma, bulaşma) EÖCİ'ye yönelik tutumlar üzerindeki yordayıcı rolünü incelemek ve bu bağlamda literatürü genişletmektir. Çalışmada yüksek SKY'nin EÖCİ'ye yönelik olumlu tutumları negatif yönde yordaması (H₁) ve yüksek iğrenme duyarlılığının EÖCİ'ye yönelik olumlu tutumları negatif yönde yordaması (H₂) beklenmiştir. 233'ü kadın (%69,3) ve 93'ü erkek (%27,7) olmak üzere toplam 336 katılımcı SKY Ölçeği, İğrenme Duyarlılığı Ölçeği ve Evlilik Öncesi Cinselliğe Bakış Açısı Ölçeğini doldurmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 24,29 (SS=6,81), yaşları 18 – 69 arasında değişmektedir. Sonuçlara bakıldığında beklentilerimizle tutarlı olarak, SKY'nin EÖCİ'ye yönelik olumlu tutumları negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bu doğrultuda SKY'si yüksek olan bireyler tarafından EÖCİ'nin geleneksel normlara bir tehdit olarak algılanabileceği, muhafazakâr ve otoriter dengelere aykırı bulunabileceği ve bu durumun EÖCİ'ye yönelik olumsuz görüşlerini artırılabilir. Beklentilerimizle kısmen tutarlı olarak, bulaşma iğrenmesinin EÖCİ'ye yönelik olumlu tutumları negatif yönde yordadığı, ancak beklentilerimizin aksine, çekirdek iğrenme ve ölüm/parçalanma iğrenmenin EÖCİ'ye yönelik tutumları anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Yalnızca bulaşma iğrenmesinin yordaması, ahlaki ve cinsel saflık açısından geleneksel toplumu korumak için EÖCİ'ye yönelik olumsuz tutumlarla ilişkili olabileceği ile açıklanabilir. Bu bağlamda, sonuçlarımız Türkiye'de insanların EÖCİ'ye yönelik olumsuz tutumlarını ve önyargılarını azaltmak için SKY ve bulaşma iğrenme düzeylerinin dikkate alınmasının yararlı olacağını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: sağ kanat yetkeciliği, evlilik öncesi cinsel ilişki, iğrenme hassasiyeti

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Mapping Transnational Marriage: A Systematic Review of The Quality of Life of International Marriage Migrants

Miftachur Rohmah, Ankara Yıldırım Beyazıt University

Muhammad Zaydan Aidy Abshar, Hacettepe University

This paper investigates four domains of quality of life among international marriage migrants around the globe. Studies were included in the review if they: (i) investigated intermarriage based on nationality; (ii) reported on certain states or associative factors of quality of life of marriage migrants; (iii) English language articles; and (iv) were empirical original studies. Studies focusing on second or third generations of transnational marriage are excluded. A literature search was performed on Web of Science, PubMed, and Scopus databases up to January 29, 2024. Included studies are categorized into four domains of quality of life: physical health, psychological health, social relationships, and environment. A critical appraisal of the risk of bias in the studies was conducted using the Joanna Briggs Institute (JBI) critical appraisal checklist for analytical cross-sectional studies. This study presents the findings related to scopes related to the states of quality of life of international marriage migrants, followed by the limitations and recommendations for future research and applications.

Keywords: transnational marriage, marriage migrants, quality of life

İlgili olduğu psikoloji alanı: Health Psychology, Social Psychology

TikTok'ta Ne Var? Yeni Nesil Arkadaş Olarak TikTok

Kazım Solmaz, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Derya Özbek Şimşek, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

TikTok son yıllarda ülkemizde ve dünyada hızlı bir gelişmeyle büyük kullanıcı sayılarına ulaşan bir sosyal medya platformu haline gelmiştir. Kısa video merkezli olan platform, çeşitli içerikleri ile pek çok farklı kullanıcı kitlesinin dahil olduğu kendine özgü kültürel bir birikim yaratmaktadır. İçerikler; geçirgen sınırları olan, farklı büyüklükteki binlerce alt kültürü üreten ve sürdüren yapıtaşlarıdır. Her kaydirmede kullanıcılar algoritma aracılığıyla farklı alt kültürlerle dahil olmakta ve uygulamada kendi kültürel alanlarını, başka bir ifadeyle kendi kişisel alanlarını yaratmaktadırlar. Uygulamanın kullanıcı tercihlerine göre değişen video sunumu, kullanıcı deneyimlerini iyileştirmekte ve birbirinden ayırtmaktadır. Bu çalışmada “kişiselleştirme” olarak belirtilen bu özelliğe ilişkin kullanıcı deneyimleri incelenmek istenmiştir. Nitel bir metodoloji olan yorumlayıcı fenomenolojik analizin bu amaca uygun en etkili yöntem olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda günlük iki saat ve üstü TikTok kullandığını belirten yedi kullanıcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ortaya çıkan temalarda TikTok; yeni ve ilginç içeriklerle karşılaşma yeri, zamanın nasıl geçtiğinin anlaşılmadığı ve zamanın kontrolünün kaybedildiği bir yer, gerçek hayatın zorluklarından uzaklaşmak için bir araç, arkadaş ilişkilerinde ortak bir dil, anonim şekilde başkalarının hayatlarını izlemeye olanak tanıyan bir yer ve kullanıcı duygularına tercüman olan bir platform gibi farklı şekillerde anlatılmıştır. Elde edilen temalar literatür doğrultusunda incelenmiş ve TikTok'un ilginç, duygudaşlık hissi yaratan, kişinin o an izlemek isteyeceği içerikleri sunan ve bu sayede kullanıcıda bir öteki (algoritma) tarafından bilindiğine, algılandığına, anlaşıldığına dair algı yaratabildiği ele alınmıştır. Buna ek olarak TikTok'un kişilerarası yakınlığın belirleyicileri (örn., kendini açma, ilişkideki kişinin duyarlılığı, konuşmacının anlaşıldığına dair algısı ve ilişkiye dahil olan motivasyonlar gibi) ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda algoritmanın yakın bir arkadaş olarak da değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Anahtar Sözcükler: TikTok, Kişiselleştirme, TikTok Kültürü, Sosyal Medya, Nitel Araştırma

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Medya Psikolojisi

Özgül Öğrenme Bozukluğu Klinik Gözlem Bataryasının Okuma, Yazma ve Öncelik Sonralık Alt Testlerinin Normlarının Geliştirilmesi

Zeynep Zehra Güntürk, Ankara Medipol Üniversitesi

Cihat Çelik, Ankara Medipol Üniversitesi

Burak Kaan Aktaş, Ankara Medipol Üniversitesi

Semih Görgün, Ankara Medipol Üniversitesi

Enes Sahir Şirin, Ankara Medipol Üniversitesi

Yapılandırılmış bir klinik gözlem aracı olan Özgül Öğrenme Bozukluğu Klinik Gözlem Bataryası (ÖÖB- KG) okuma, yazma ve öncelik sonralık gibi alt testleri ile çocukların farklı becerilerini ölçmektedir. Bu çalışmada alt testlerin kesme değerleri belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 1.-5. sınıf aralığındaki normal (n=286) ve ÖÖB tanılı (n=341) 627 çocukta oluşturmaktadır. Okuma alt testinde okuduğunu anlama ve okuma hatası üzerinden değerlendirilmiştir. Okuduğunu anlama alt testi için yapılan ROC analizinde 1. sınıf kesme değeri ≤ 2 (Duyarlılık = 67.21, Özgünlük = 66.04), 2 için ≤ 3 (Duyarlılık=76.19, Özgünlük = 54.84), 3. için ≤ 3 (Duyarlılık=76.62, Özgünlük = 51.95), 4 için ≤ 3 (Duyarlılık = 80.28, Özgünlük=50.0), 5 için ≤ 3 (Duyarlılık=37.50, Özgünlük=73.33) şeklinde hesaplanmıştır. Okuma hataları kesme değerleri 1. sınıf için >7 (Duyarlılık=83.6, Özgünlük=83.02), 2. sınıf >9 (Duyarlılık=57.14, Özgünlük=95.70), 3. sınıf >5 (Duyarlılık=77.92, Özgünlük=88.31), 4. sınıf >8 (Duyarlılık=76.06, Özgünlük=86.67), 5. sınıf >7 (Duyarlılık=81.25, Özgünlük=86.67) hesaplanmıştır. Yazma alt testi dikte ve bakarak yazma testleri üzerinden incelenmiştir. Dikte metin yazarken çocukların yaptığı hataların kesme noktası ROC analizinde 1. sınıf >9 (Duyarlılık=87.50, Özgünlük=87.04), 2. sınıf >7 (Duyarlılık=79.2, Özgünlük=93.62), 3. sınıf >5 (Duyarlılık=76.62, Özgünlük=89.61), 4. sınıf >6 (Duyarlılık=54.0, Özgünlük=100.00), 5. sınıf >3 (Duyarlılık=90.62, Özgünlük=86.67) şeklinde hesaplanmıştır. Bakarak yazmada çocukların yaptığı hataların kesme noktası 1. sınıf >6 (Duyarlılık=83.3, Özgünlük=83.64), 2. sınıf >7 (Duyarlılık=62.92, Özgünlük=91.49), 3. sınıf >5 (Duyarlılık=70.00, Özgünlük=94.81), 4. sınıf >2 (Duyarlılık=76.06, Özgünlük=83.87), 5. sınıf >2 (Duyarlılık=81.25, Özgünlük=90.00) şeklinde hesaplanmıştır. Öncelik sonralık ilişkisi hata puanlarına göre yapılan ROC analizinde kesme puanları 1. sınıf için ≤ 6 (Duyarlılık = 84.72, Özgünlük=72.73), 2. sınıf için ≤ 7 (Duyarlılık=66.29, Özgünlük =90.43), 3. sınıf için ≤ 9 (Duyarlılık=70.13, Özgünlük=84.42), 4. sınıf için ≤ 10 (Duyarlılık =58.57, Özgünlük=100.00), 5. sınıf için ≤ 11 (Duyarlılık=75.00, Özgünlük=80.00) şeklinde hesaplanmıştır. Bu bulguların ÖÖB belirtilerinin değerlendirilmesinde alandaki uzmanlara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Özgül öğrenme bozukluğu, okuma, yazma, öncelik sonralık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

POSTER BİLDİRİLERİ

İtfaiye Çalışanlarında TSSB, Psikolojik İyi Oluş ve Baş Etme Yollarının İncelenmesi

Zehra Gem, Dokuz Eylül Üniversitesi

Orçun Yorulmaz, Dokuz Eylül Üniversitesi

İtfaiyeciler, acil durumlara müdahale ederek toplumun can/ mal güvenliğini sağlamada hayati bir rol oynarken mesleklerinin doğası, travmatik olaylara maruz kalmalarına neden olabilir; bu da psikolojik iyi oluşlarını negatif etkilerken TSSB gelişimine katkıda bulunabilmektedir. Bundan hareketle ülkemizde az çalışılan bu grubu betimsel olarak değerlendirmek üzere bu araştırmada İzmir’deki 66 itfaiye çalışanının DSM-5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi (PCL-5), Yaşam Olayları Kontrol Listesi (LEC-5), Psikolojik İyi Oluş ve araştırmacılar tarafından oluşturulan Baş Etme Kanalları Anketi’ni doldurması istenmiştir. Analizler sonucunda PCL-5 ölçümünden alınan toplam puanlara göre grubun % 41’inin kesme puanının üzerinde olduğu, dolayısıyla TSSB semptomları gösterdiği; işi gereği travmatik olay türlerine (doğal afet, kaza, yaralanma vb.) maruz kalma oranının %31.8 ile %48 iken; bizzat deneyimleme oranının %20 ile %57 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Daha önce psikiyatrik tanısı olanların TSSB semptom şiddetinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Baş etmede yollarında, düşünce kanalının (olayla ilgili gerçeğe dayalı bilgi almak, çözüme yönelik yolları araştırmak vb.) en fazla kullanıldığı, sırasıyla, sosyal (sosyalleşme, sosyal destek), davranışsal (fiziksel aktivasyon), duygusal (duyguları hakkında konuşma), inançlar (kendine dair inanç, din ve ideoloji) ve son olarak yaratıcılık (resim çizmek, oyun oynamak vb.) kanalının kullanıldığı tespit edilmiştir. Korelasyon analizleri inançlar kanalını daha sık kullanan bireylerin TSSB puanlarının da arttığını; ancak genel olarak baş etme kanallarının sık kullanılmasının psikolojik iyi oluşla olumlu yönde ilişkide olduğuna işaret etmektedir. Nihayetinde, itfaiye çalışanlarında TSSB semptomlarının normal örneklemelere göre yüksek olması hem bizzat hem de iş gereği deneyimledikleri çoklu travmatik yaşam olaylarına maruziyet ile ilişkilendirilebilir. İtfaiyecilerin mesleki deneyimleri kendilerine özgü çeşitli baş etme yolları geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca yöneltilecek açık uçlu bir soru ile itfaiyecilerin yalnızca travmatik olaylara maruziyet değil, olumsuz müdahale ortamı, iş yeri koşulları ve ilişkilerinin psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkileyerek TSSB’yi arttırdığı düşünülmektedir. Daha geniş örneklemelerle itfaiye çalışanlarının psikolojik etkilenmeleri incelenerek, gerekli müdahalelere yol gösterici çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: TSSB, İtfaiyeciler, Psikolojik iyi oluş, Baş etme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

DRAG QUEEN'İ TUTUKLAR MISIN? Cinsiyet Rolü Güçlendirmenin Etkisi

Esra Taşkın, Balıkesir Üniversitesi

Bu çalışma, temelde yanlış alarm hatasını göze almayı seçtiğimizde bu kararı iç gruba mı dış gruba mı karşı almamızın, kararımızı etkileyip etkilemediği sorusuna cevap aramaktadır. İşleri karmaşıktırarak karar vericilerin cinsiyet rolü güçlendirme/güçlendirmeme manipülasyonuna maruz kalmalarının kararlarını nasıl etkileyeceğini de ölçmüştür. “Trial by ideology: Ideological differences in responses to errors in determining guilt in the United States” makalesi ilham alınmıştır. Çalışmada iç grup, katılımcıların kendilerinden olarak görebileceği “Garson Ali”dir, dış grup ise onlar olarak adlandırabileceği “Drag Queen Ali”dir. Yanlış alarm hatası, Ali’yi tutuklayıp tutuklamayacaklardır. Bu hatayı göze alma puanları test edilmiştir. Karardan rahatsızlıkları da ölçülmüştür. Çalışmanın hipotezleri: H1: Cinsiyet rolü güçlendirme manipülasyonu uygulanmış grubun yanlış alarm hatasını göze alma puanları, uygulanmamış gruptan daha yüksektir. H2: Dış gruba karşı karar veren grubun, yanlış alarm hatası göze alma puanları iç gruba karşı karar veren gruptan daha yüksektir. H3: Cinsiyet rolü güçlendirme manipülasyonu uygulanan ve Dış gruba karşı karar veren grubun yanlış alarm hatası göze alma puanları manipülasyon uygulanmamış ve iç gruba karşı karar veren gruptan daha yüksektir. Çalışma, 2(iç grup/dış grup) x 2(cinsiyet rolü güçlendirme/güçlendirmeme) denekler arası tasarımı sahiptir. Kullanılan manipülasyon metinleri ve görseller AI aracından yardım alınarak hazırlanmıştır. Güçlendirme manipülasyonu uygulanan gruba atanan katılımcılar cinsiyet rollerinin sosyal hayatta gerekli olduğunu anlatan bir metin okurken güçlendirmeme grubuna atanan katılımcılar, cinsiyet rollerinin sosyal hayatta sınırlayıcı olduğunu vurgulayan metinler okumuştur. Garson Ali koşulundaki katılımcılar garson kıyafeti giymiş bir resim, Drag Queen koşulundaki katılımcılar ise kadın kıyafetleri giymiş ve ağır makyajlı bir resim gösterilmiştir. Ardından bütün koşullardaki katılımcılara Ali’yi ne kadar tutuklayacakları sorulmuş ve -2/-1/1/2 skalasında puanlamaları istenmiştir. Yine aynı skalada, tutuklanmasında ve tutuklanmamasından ne kadar rahatsız hissedecekleri sorulmuştur. Çalışmanın sonucunda; yapılan manipülasyon kontrolünde katılımcılar üzerinde manipülasyonun başarılı olduğu bulunmuştur ($t(24) = 2.12, p = .02$). H1, H3 desteklenmemiştir. H2 ise desteklenmiştir. Yanlış alarm hatasını göze alma puanları arasında grup koşulunda anlamlı fark bulunmuştur ($F(1,2) = 4.36, p = .048$).

Anahtar Sözcükler: cinsiyet rolü, iç grup, dış grup

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Öz-Şefkatin ve Psikolojik Dayanıklılığın Günlük Hayattaki Güçlükler Karşısında

Otomatik Düşüncelere ve Olumsuz Duygulara Karşı Koruyuculuğunun İncelenmesi

Büşra Kök, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Özge Nur Taşdemir, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Buket Kaya, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Sevdenur Yiğit, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Sena Nur Karabulut, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Gonca Çifiliz Durukan, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Günlük hayatta karşılaşılan güçlükler içsel endişeler, finansal endişeler, zaman baskıları, iş güçlükleri, çevresel güçlükler, aile güçlükleri, sağlık güçlükleri olarak sınıflandırılabilir (Holm & Holroyd, 1992). Bu çalışmanın amacı, bireylerin güçlü yönleri olarak ele alınabilecek öz-şefkat ve psikolojik dayanıklılığın, günlük hayatta karşılaşılan stres verici bir güçlük karşısında verecekleri tepkileri temsilen otomatik düşünceler ve olumsuz duygular ile ilişkilerinin incelenmesidir. Clarke ve Braun (2013) tarafından ilkeleri verilen ve Waters (2015) tarafından uyarlanan stres verici senaryo temel alınarak, Holm ve Holroyd (1992) tarafından geliştirilen hayat güçlükleri sınıflandırmasının boyutlarının her birini temsil edecek şekilde araştırmacılar tarafından üniversite öğrencilerinin günlük hayat güçlüklerini içeren 7 stres verici, ve stres faktörü içermeyen 2 nötr senaryo oluşturulmuştur ve 2 ön çalışma ile en yüksek ve en düşük (nötr) düzeyde stres verici senaryolar seçilip ana çalışmada kullanılmıştır. Ana çalışmada, katılımcılar öz-şefkat ve psikolojik dayanıklılık düzeylerine göre dört gruba ayrılmıştır ve deney gruplarına stres verici senaryo, kontrol gruplarına nötr senaryo sunulmuş; katılımcıların senaryoya yönelik otomatik düşünceleri ve olumsuz duyguları ölçülmüştür. Ana çalışmada, ön çalışmalarda seçilen 1 stres verici ve 1 nötr senaryo kullanılmıştır ve 2x4 çift yönlü varyans analizi yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçları, stres verici senaryo okuyanların nötr senaryoya göre daha fazla otomatik düşünce bildirdiğini; psikolojik dayanıklılık ve öz-şefkati yüksek olanların düşük olanlara göre daha düşük otomatik düşünce bildirdiğini göstermektedir. Otomatik düşünceler açısından senaryo, psikolojik dayanıklılık ve öz-şefkatin ortak etkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Olumsuz duygular açısından değerlendirildiğinde, stres verici senaryo okuyanlar nötr senaryoya göre daha fazla; psikolojik dayanıklılık ve öz-şefkati yüksek olanlar düşük olanlara göre daha düşük olumsuz duygu bildirmiştir. Olumsuz duygu açısından değişkenlerin ortak etkisi anlamlıdır. Buna göre stres verici senaryo karşısında psikolojik dayanıklılığı ve öz-şefkati yüksek olanların olumsuz duygu tepkisi nötr senaryodakilere göre daha düşüktür. Elde edilen bulgular, alanyazındaki psikolojik dayanıklılığın (örn., Pinquart, 2009) ve öz-şefkatin (örn., Wahyuni vd., 2022) günlük hayatta karşılaşılan güçlükler karşısında koruyucu rol üstlendiğine ilişkin bilgileri desteklemektedir.

Anahtar Sözcükler: günlük stres verici güçlükler, öz-şefkat, psikolojik dayanıklılık, otomatik düşünceler, olumsuz duygular

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Instagram Bağımlılık Düzeylerinde Üniversite Uyumunun ve Algılanan Stresin Rolü

İlayda Düztaş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Elif Emir Öksüz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023 yılı verilerine göre, Türkiye'de 16-74 yaş arası bireylerin %87,1'i internet kullanmaktadır ve bu oran yıllar içinde artan bir eğilim göstermektedir. Ayrıca, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çok boyutlu çalışmalar, genç yetişkinlerin katılım açısından orta düzeyde bağımlılık sergilerken, genel sosyal medya puanlarına bakıldığında düşük düzeyde bağımlılık gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu konuda daha fazla inceleme gerektiren önemli bir alt grup, birinci nesil üniversite öğrencileridir. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin Instagram bağımlılığı ile üniversite yaşamına uyumları, algılanan stres ve birinci nesil üniversite öğrencisi statüsü arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Veriler, hem akademik hazırlık sınıfı hem de birinci sınıf öğrencilerinden oluşan 18-31 yaş arası 109 Türk üniversite öğrencisinden kolayda örnekleme yoluyla toplanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin %51,4'ü birinci kuşak üniversite öğrencisidir. Çalışmada üç ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekler sırasıyla Instagram Bağımlılığı Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği-10 ve Üniversite Yaşamı Ölçeğidir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi etik kurulundan alınan onayın ardından veri toplama araçları Google Forms kullanılarak oluşturulmuş ve elektronik ortamda uygulanmıştır. Çoklu regresyon analizinde, katılımcıların üniversite yaşamına uyum puanları, algılanan stres puanları ve birinci nesil üniversite statüsü, Instagram bağımlılığı puanlarını tahmin etmek için yordayıcı olarak girilmiştir. Model, Instagram bağımlılığını önemli ölçüde yordamıştır, ($F(3, 105) = 5.80$, $p < .001$, $R^2 = .14$, Adjusted $R^2 = .11$). Başka bir deyişle, bu model Instagram bağımlılık puanlarının yaklaşık %11'ini açıklamıştır. Üniversite uyum puanları, Instagram bağımlılık puanları ile anlamlı bir negatif korelasyon sergilemiştir; bu da daha yüksek üniversite uyumunun daha düşük Instagram bağımlılığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Beklentilerin aksine, birinci kuşak üniversite öğrencileri ile akranları arasında Instagram bağımlılığı puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde, algılanan stresin Instagram bağımlılığını yordayacağı hipotezi de veriler tarafından desteklenmemiştir. Çalışmanın küçük örneklem büyüklüğü ve kendi kendine bildirilen verilere dayanması gibi çeşitli sınırlamaları göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecekteki araştırmalar, daha büyük, daha temsili örneklem grupları kullanarak ve boylamsal yöntemler kullanarak bu sınırlamaları ele almalıdır.

Anahtar Sözcükler: Instagram bağımlılığı, stres, üniversite hayatı, birinci nesil üniversite öğrencisi, üniversiteye uyum

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Ruminasyon ve Dikkat Eksikliği Düzeylerinin Erteleme Davranışı ile İlişkisi

Elif Kapukaya, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ece Bekaroğlu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ruminasyon ile dikkat eksikliği arasında ilişki olduğunu ve dikkat eksikliğine sahip olan bireylerin işlerini ertelediklerini öne süren çalışmalar mevcuttur. Alanyazındaki çalışmalardan yola çıkılarak tekrarlayıcı düşüncelerin ve dikkat eksikliğinin birbirleri ile ilişkili olduğu ve bu durumun erteleme davranışına yol açabileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın amacı, üniversite öğrencisi olan bireylerin ruminasyon ve dikkat eksikliği düzeylerinin erteleme davranışını yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 18-25 yaş aralığında yer alan 160 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcılara sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Ruminatif Düşünme Biçimi Ölçeği, Erişkinlerde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS- v1.1), Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği uygulanmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler IBM SPSS programı ile analiz edilmiştir. Kadın katılımcıların ruminatif düşünce puanlarının erkek katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sigara kullanan katılımcıların dikkat eksikliği ve erteleme puanlarının sigara kullanmayan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Pearson korelasyon katsayısı analizine göre ruminatif düşünce biçimi ile dikkat eksikliği ($r=.51, p<.01$) ve erteleme ($r=.48, p<.01$) arasında ayrıca dikkat eksikliği ile erteleme ($r=.75, p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Çoklu regresyon analizine göre erteleme davranışındaki varyansın %56.5'i ruminatif düşünce ve dikkat eksikliği tarafından açıklanmaktadır. Ruminatif düşünce ve dikkat eksikliği arttıkça erteleme davranışı artmaktadır. Elde edilen bulgular alanyazındaki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Çalışmanın sonuçları tartışılacak, önemi ve sınırlılıkları ele alınacaktır. -

Anahtar Sözcükler: Ruminasyon, dikkat eksikliği, erteleme davranışı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Postpartum Dönemdeki Annelerde Bağlanma Stillerinin Bebeğe Yönelik Algı ve Depresyon Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

İrem Ülkebay, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Ece Bekaroğlu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu çalışmada, postpartum dönemdeki annelerde bağlanma stillerinin bebeğe yönelik algılarına ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini son 6 ay içerisinde doğum yapmış 41 anne katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara; Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeği ve Edinburg Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda annelerde postpartum depresyon düzeyi arttıkça bebeğe yönelik algıların da negatif yönde arttığı sonucuna varılmıştır. Araştırmadaki demografik değişkenlerin etkilerini test etmek amacıyla yürütülen bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçlarına göre gebeliğin planlı olup olmaması, annenin sahip olduğu çocuk sayısı, doğum şekli gibi değişkenlerin; bağlanma stilleri, doğum sonrası bağlanma ve doğum sonrası depresyon ile ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Bağlanma stillerinin postpartum depresyonuna etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda kaygılı bağlanma stili postpartum depresyonu anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Bağlanma stillerinin bebeğe yönelik algı değişkenine olan etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinde ise kaçınan bağlanma stili bebeğe yönelik algıyı anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırma bulguları alanyazın ışığında tartışılmış, postpartum depresyon ile ilgili yapılacak araştırmalara yönelik öneriler ve çalışmanın sınırlılıkları tartışma kısmında sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Postpartum dönemi, bebeği algılama biçimi, bağlanma stilleri, postpartum depresyon, kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma, doğum sonrası bağlanma

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

The Interplay of Positive Childhood Experiences and Substance Use Attitudes in Shaping Physical Health

Sevde Karakuş, İbn Haldun University

Saliha B. Selman, PhD, İbn Haldun University

This research examines the role of positive childhood experiences and personal and cultural attitudes towards substance use on adult tobacco and alcohol use within a Turkish adult cohort. Previous studies have shown mixed results on how beneficial early experiences influence substance use (Graupensberger et al., 2022; Crandall et al., 2020; Kuhar & Kocjan, 2021; Rollins & Crandall, 2021). This study utilized a sample of 179 adults (M = 26 years, 80% female), who completed surveys measuring positive childhood experiences with the Benevolent Childhood Experiences Scale and attitudes towards substance use via the Substance Use Attitudes and Norms Index. Logistic regression was employed to assess the associations, controlling for demographic factors. Findings indicated that positive childhood experiences were linked to lower usage of both tobacco and alcohol (tobacco: OR = 0.82, $p = .04$; alcohol: OR = 0.69, $p = .002$). Specifically, positive experiences were associated with decreased tobacco and alcohol use, but favorable personal attitudes towards these substances were associated with increased use (tobacco: OR = 2.05, $p = .004$; alcohol: OR = 5.86, $p = .003$). The interaction effects highlighted that the reduction in tobacco use was most significant among those holding positive attitudes towards its use. In contrast, alcohol reduction was consistent across different attitudes. These results suggest that while positive early experiences generally reduce substance use, the interplay with personal attitudes can modify their protective effects. This study provides insights into designing interventions that consider both early positive experiences and current attitudes towards substances to effectively curb substance use.

Keywords: positive childhood experiences, substance use, personal attitudes, cultural attitudes, physical health

Engelli Bireylere Yönelik Pozitif Ayrımcılıklarla İlgili Bireylerin Tutumları Üzerine Nitel Bir Çalışma

İrem Uzun, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Türkiye’de engelli bireylere yönelik pozitif ayrımcılıkla ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu eksikliği gidermek amacıyla yürütülen bu araştırma, bireylerin engellilere yönelik pozitif ayrımcılık politikalarına karşı tutumlarını incelemeyi hedeflemektedir. Literatürde bu alana ışık tutacak yeterli nitelikte araştırma bulunmamasına rağmen Türkiye’de engelli bireylere yönelik birçok pozitif ayrımcılık bulunmaktadır. Çalışma bu konuda literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Çalışma Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 07.02.2024 tarihinde onay almıştır ve çalışma Ankara’da yaşayan, 18 yaş üstü ($M = 22$, $SD = 1,48$), 14 gönüllü (11 kadın, 3 erkek) katılımcıyla yürütülmüştür. Çalışma nitel bir çalışmadır. Çalışmada nitel analiz yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmış ve çalışma tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. 14 motomot transkriptin tematik içerik analizi sonucunda 4 ana tema ve 12 alt temaya ulaşılmıştır. ‘*Ayrımcılığa ve engelliliğe bakış*’ ana teması altında *engellilik algısı*, *ayrımcılığa bakış*, *negatif ayrımcılıkların algısı* başlıklı alt temalara; “*Pozitif ayrımcılığın desteklenmesi*” ana teması altında *engelli bireylerin toplu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanması*, *engelli bireylere vergi indrimi yapılması*, *engelli bireylerin hayatını kolaylaştıran uygulamalar* başlıklı alt temalara; “*Pozitif ayrımcılıkların suistimal edilmesi*” ana teması altında *araç vergi indirimlerinin suistimal edilmesi*, *pozitif ayrımcılığın amacını aşması*, *genel suistimal durumları* başlıklı alt temalara; “*Bireylerin sosyal hayata entegrasyonu*” ana teması altında ise *toplu taşıma ve ulaşım kolaylıkları*, *vergi indirimlerinin rolü*, *sosyal yardımlar ve destekler* başlıklı alt temalara ulaşılmıştır. Konu üzerine çalışma olmaması ve ulaşılan bulgular nedeniyle çalışma literatüre ciddi anlamda katkı sağlayacaktır. Çalışmanın daha geniş ve farklı bir popülasyonda yapılarak daha güvenilir ve gerçekçi bir sonuca ulaşabilmesi mümkündür. Elde edilen sonuçlar, literatürdeki boşluğu dolduracak ve gelecekteki çalışmalara ışık tutacak niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: engellilik, pozitif ayrımcılık, negatif ayrımcılık

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Finansal Tatmin ve Erteleme Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı Rolü

Zeynepnur Şentürk, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Tuğçe Ayaz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Feyzanur Acar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Finansal tatmin, bireylerin finansal kaynaklarının mevcut ve gelecekteki mali yükümlülükleri için yeterli olup olmadığına dair kişisel değerlendirmeleridir. Erteleme, görevlere başlama veya onları tamamlama konusundaki gecikme olarak ele alınmıştır. Önceki çalışmalar, bu iki değişken arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Kontrol odağı, genellikle insanların yaşamlarındaki olayların sonuçları üzerinde kontrol sahibi olma konusunda dışsal güçlere ne kadar inandıkları olarak tanımlanır. Literatürde, iç kontrol odağının finansal tatminle pozitif bir ilişkisi bulunmuştur. Aynı zamanda, dış kontrol odağı ile erteleme arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu çalışma, akranlarına göre finansal tatmin ile erteleme arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya toplamda 90 birey katılmıştır. Sonuçlar, kontrol odağının finansal tatmin ve erteleme üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Bu, maddi açıdan daha az memnun olan bireylerin daha çok dış kontrol odağına sahip olma eğiliminde olduğu ve düşük dış kontrol odağına sahip bireylerin daha çok erteleme eğiliminde olduğu anlamına gelmektedir. Çalışma, şaşırtıcı bir şekilde finansal tatmin ile erteleme arasında pozitif bir doğrudan etki ortaya koymuştur. Bu bulgu, finansal tatmin, erteleme ve kontrol odağı arasındaki ilişki hakkında daha fazla araştırmanın gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: finansal tatmin, kontrol odağı, erteleme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji

Kadın Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Oluşumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Simay Karaman, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Şeref Uluocak, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Bireylerin yaşamlarının tüm alanlarını kapsayan toplumsal cinsiyet kadın ya da erkek olmanın psikolojik, davranışsal, sosyal ve kültürel yönlerini ifade etmektedir. Sosyal destek bireyin psikolojik, sosyal ve fiziksel stresörlerle başa çıkmasını kolaylaştıran ve bireyin etkileşimde bulunduğu herhangi bir kişi tarafından sağlanan yardım şeklinde tanımlanabilmektedir. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ise kuramsal olarak üç farklı gruptan; aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutlarından oluşmaktadır. Benlik saygısı ise bireyin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz tutumunun ifadesidir. Bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde etkisi olan bu kavramların birbirleriyle nasıl bir ilişkisinin olduğunun araştırılması ihtiyacı söz konusudur. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı kadın üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet ile ilgili mesajlar ile algıladıkları çok boyutlu sosyal desteğin benlik saygıları üzerinde anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığının incelenmesidir. Araştırmada tabakalı oranlı örnekleme yöntemi kullanılarak Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nin beş farklı fakültesinde 388 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği kullanılmıştır. Verilerin geçerlilik analizleri Lisrel 12.4 ve diğer analizler SPSS 29 programı aracılığıyla yapılmıştır. Yapılan Pearson Moment Çarpım Korelasyonu analizi sonucu toplumsal cinsiyet oluşumu ölçeğinin görünüm alt boyutuyla benlik saygısı arasında zayıf ve negatif korelasyon $r=.195$, $p=<.001$ olduğu görülmüştür (benlik saygısı toplam puanın yüksek olması düşük benlik saygısına işaret etmektedir). Toplumsal cinsiyet ölçeğinin diğer alt boyutları olan eşitlikçi cinsiyet rolleri, geleneksel cinsiyet rolleri ve dayanıklı olma boyutlarıyla benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek toplam puanı ($r=-.222$ $p=<.001$), aile alt boyutu ($r=-.228$ $p=<.001$), arkadaş alt boyutu ($r=-.155$ $p=.002$) ve özel bir insan alt boyutunun ($r=-.104$ $p=.042$) benlik saygısı ile zayıf ve pozitif korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: toplumsal cinsiyet, çok boyutlu algılanan sosyal destek, benlik saygısı, eşitlikçi cinsiyet rolleri, geleneksel cinsiyet rolleri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal psikoloji

Exploring the Link Between Impulsivity and Active Procrastination in University Students

Hatice Ergüney, Ibn Haldun University

Saliha Büşra Selman, Ibn Haldun University

This study investigates the association between active procrastination, impulsivity, and academic performance among university students. While active procrastination—delaying tasks to use deadlines for productivity (Choi & Moran, 2009)—has been studied, its link with impulsivity remains underexplored (Stahl et al., 2014; Lozano et al., 2014; Spinella & Miley, 2003). Most research focuses on passive procrastination's negative effects (Kim & Seo, 2015), neglecting active procrastination. This study aims to fill this gap and provide insights into beneficial active procrastination. A total of 199 university students ($M = 22.7$, female: 62%) completed a Google Forms survey, including the Barratt Impulsiveness Scale-11, the Active Procrastination Scale, and demographic questions. Three regression analyses were conducted. Model 1 showed a negative association between impulsivity and academic satisfaction ($\beta = -0.46$, $p < .01$) and a positive association for active procrastination ($\beta = 0.36$, $p < .01$). Model 2 found attentional ($\beta = -0.26$, $p < .05$) and non-planning impulsivity ($\beta = -0.32$, $p < .01$) negatively associated with academic satisfaction. The final model revealed pressured procrastination positively predicted academic satisfaction ($\beta = 0.22$, $p < .05$), while intentional procrastination showed no significant effect ($\beta = 0.03$, $p > .05$). Impulsivity may negatively impact academic satisfaction due to neglect of long-term goals. Active procrastination, particularly when pressured, may enhance satisfaction through last-minute motivation. Future research should explore the academic environment's influence and how educators can structure deadlines to leverage beneficial procrastination.

Keywords: Procrastination, Active Procrastination, Impulsivity, Academic Satisfaction

Social psychology

Dijital Oyunlarda İhtiyaç Tatmini ve İşle Bütünleşme İlişkisinde Olumlu Duygulanımın Aracı Rolü

Elifnur Zorluoğlu, İzmir Bakırçay Üniversitesi

Derya Karanfil, İzmir Bakırçay Üniversitesi

Temel psikolojik ihtiyaçların tatmin edilebildiği bir diğer bağlam dijital oyunlar olmuştur. Öte yandan, oyun deneyimlerinin işyeri tutum ve davranışlarına yayıldığı (spillover) bilinmektedir. İşle bütünleşme, iş dışı yaşantıdan etkilenen duygusal bir yapıdır. Mevcut çalışmanın amacı, dijital oyunlarda ihtiyaç tatmini ve işle bütünleşme ilişkisinde olumlu duygulanımının aracı rolünün incelenmesidir. Araştırma kapsamında kolayda örnekleme yöntemi ile en az 6 ay iş deneyimi olan ve dijital oyun oynayan yaklaşık 300 bireye ulaşılması planlanmaktadır. Çalışmada; Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini-Engellenmesi Ölçümü, Utrecht İşle Bütünleşme Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçümü kullanılmıştır. Çalışmanın veri toplama süreci devam etmekte olup mevcut verilerle öncül analizler yürütülmüştür. Bu kapsamda, çalışmaya en az 6 aydır iş hayatında bulunan ve oyun oynayan 176 kişi katılmış fakat dışlama kriterlerinden (kontrol sorusu) dolayı 45 katılımcı dahil edilmemiştir. Analize 88'i erkek (%67,2) 32'si kadın (%32,8) 19-60 yaş aralığında toplam 131 birey katılmıştır. Olumlu duygulanımın aracı rolüne ilişkin hipotezi test etmek amacıyla Hayes (2018) tarafından geliştirilen SPSS programına uyumlu PROCESS eklentisinden (Model 4) yararlanılmıştır. Sonuçlara göre dijital oyunlarda ihtiyaç tatmini ile olumlu duygulanım arasındaki ilişki (a yolu) pozitif yönde ve anlamlıdır ($B = .46$, %95 GA [.33,.60], $SH = .06$, $p < .001$). İşle bütünleşme ile olumlu duygulanım arasındaki ilişki (b yolu) anlamsız bulunmuştur ($B = .28$, %95 GA [-.03, .59], $SH = .15$). Dijital oyun tatmini ile işle bütünleşme arasındaki ilişki (c' yolu) anlamsız bulunmuştur ($B = .24$, %95 GA [-.03,.53], $SH = .15$). Mevcut örnekleme elde edilen öncül analizler sonucunda olumlu duygulanımın aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür (dolaylı etki = .13, $SH = .08$, %95 GA [-.02, .29]). Planlanan örneklem büyüklüğüne ulaşılması ile mevcut hipotez testi tekrar edilecektir.

Anahtar Sözcükler: dijital oyun, temel ihtiyaç tatmini, işle bütünleşme, olumlu duygulanım.

İlgili olduğu psikoloji alanı: Siber Psikoloji

Beden Kütle İndeksinin Yeme Bozukluğu Araştırmalarındaki Konumunun Tartışılması

Sıla Demirci, Bağımsız Araştırmacı

Beden kütle indeksi (BKİ), uzun yıllardır kilo ve sağlık arasındaki ilişkiyi basit bir şekilde ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu  l me aracı, yeme bozuklukları tanı ölçütlerinde de yer almakla beraber birçok yeme bozukluğu ile ilişkili çalışmada da önemli bir değişken olarak ele alınmaya devam edilmektedir. BKİ'nin tanı ölçütlerinde ve bilimsel araştırmalarda kullanımı; kiloya bağlı damgalama, yeme bozukluğu hastalarının ihtiyaç duyduğu tedaviye daha geç ulaşması, hatalı teşhislere yol a ması gibi birçok problemi beraberinde getirmektedir. Bu nedenle son zamanlarda uluslararası yeme bozukluğu alan yazınında indirgemeci bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada 2020-2024 yılları içinde YÖKTEZ veri tabanında yayınlanmış, “yeme tutumları” ve “yeme bozukluğu” anahtar kelimelerini içeren tezler incelenmiştir. Klinik Psikoloji Bilim Dalı ve Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda yazılmış olan 92 tez çalışması incelenerek dahil edilme kriterlerine uygun 89 tez analiz edilmiştir. Dahil edilen 89 tezin %60.7'sinde BKİ değişkeninin araştırmaya dahil edildiği görülmüştür. BKİ değişkeninin ele alındığı tezlerin %21.3' nde BKİ ve yeme tutumları arasında anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada BKİ değişkeninin yeme bozuklukları/yeme tutumları araştırmalarında ne sıklıkla ele alındığı, ele alınan tezlerde hangi sıklıkla anlamlı sonuçlar verdiği incelenmiştir. Aynı zamanda araştırma sürecinde araştırmacı tarafından yeme tutumları ve yeme bozukluklarını inceleyen araştırmaların ölçek kullanımlarına yer verilmiş ve yeme bozukluğu alan yazınının kavramsal olarak karışıklılıklara yol açabileceği tartışılmıştır. İstatistiksel olarak incelendiğinde yeme tutumları ve yeme bozuklukları konulu güncel araştırmaların yarısından fazlasında BKİ değişkeninin değerlendirilmeye devam ettiği görülmektedir. Bu durum yeme bozuklukları ile ilişkili araştırmalarda BKİ değişkeninin yaygın olarak kullanımının devam ettiğini göstermesi yönüyle önemli görülmüştür. Çalışmanın yalnızca son 5 yılda yayınlanmış tek bir veri tabanına ait çalışmaları kapsamasa bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Buna rağmen elde edilen verilerin ulusal alan yazında BKİ'nin yeme bozukluğu araştırmalarındaki konumu ile ilgili değerlendirmeler için önemli bir temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: beden kütle indeksi, yeme bozuklukları, YÖKTEZ

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Sağlık Çalışanlarında İş Stresi İle Kısıtlayıcı Yeme Tutumları Arasındaki İlişkide İşlevsel ve İşlevsiz Başa Çıkma Davranışlarının Düzenleyici Rolü

Yaren Erdoğan, Altınbaş Üniversitesi

Stres, günlük yaşantının büyük bir bölümünü kaplayarak bireylerin sağlığına pek çok açıdan etki edebilmektedir. Bireylerin gün içerisinde en çok iş ortamlarında vakit geçiriyor olması iş stresinin sağlığa olumsuz etkisini ayrıca önemli kılmaktadır. İş stresinin sağlığa yönelik olan bu olumsuz etkilerinden biri ise yeme tutumlarında yol açtığı bozulmalardır. İş ortamlarında yoğun miktarda strese maruz kalan bireyler kısıtlayıcı yeme tutumları gösterebilmektedir. Sağlık sektörü ise gerektirdiği iş sorumlulukları ve çalışma koşulları nedeniyle sağlık çalışanlarını iş stresi ve kısıtlayıcı yeme tutumları açısından riskli bir konuma getirmektedir. Bireylerin bu iki etkenle işlevsel veya işlevsiz olmak üzere nasıl başa çıktıkları ise önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı, sağlık çalışanlarında iş stresi ile kısıtlayıcı yeme tutumları arasındaki ilişkide işlevsel ve işlevsiz başa çıkma davranışlarının düzenleyici rolünün incelenmesidir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini 18-65 yaş arasında 202 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri “Hollanda Yeme Davranışı Anketi”, “İsveç İş Yüğü-Kontrol-Destek Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan “Demografik Bilgi Formu” kullanılarak Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılardan toplanan veriler için JAMOVI uygulaması kullanılarak moderatör analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu analizler sonucunda iş stresi ile kısıtlayıcı yeme arasındaki ilişkide hem işlevsel hem de işlevsiz başa çıkma davranışlarının düzenleyici etki gösterdiği gözlemlenmiştir. Tüm bu sonuçlardan hareketle, sağlık çalışanlarının kısıtlayıcı yeme alışkanlıklarını azaltmak için, iş stresinin azaltılması ve işlevsel başa çıkma becerilerinin geliştirilmesine odaklanan destekleyici müdahalelerin uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: iş stresi, kısıtlayıcı yeme, işlevsel başa çıkma davranışları, işlevsiz başa çıkma davranışları

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkide Psikolojik İyi Oluşun Aracı Rolü

Fadime Göçük, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Esra Işık, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Belirsizliğe tahammülsüzlük; belirsizliğe karşı endişe, huzursuzluk, kaygı gibi duyguların ve kaçınma, reddetme gibi davranışların sergilendiği hoşnutsuzluk yaratan tehdit edici bir algıdır. Psikolojik sağlamlık ise kişinin karşılaştığı tüm olumsuzluklara rağmen yaşanan değişikliğe direnç ve uyum gösterebilme yeteneğidir. Psikolojik iyi oluş bireylerin kendi potansiyeline ve amaçlarına dair öz farkındalık içeren aynı zamanda yaşam doyumu, mutluluk, güven, bağlılık ve ihtiyaçların karşılanması gibi psikososyal etkenler aracılığıyla işlevsel olma ve yaşamın iyi yönde ilerlemesi halidir. Üniversite öğrencileri akademik başarılarını sürdürmeye devam ederken aynı zamanda sosyal ilişkilerini de dengede tutmaya çalışırlar ancak gelecek kaygısıyla birlikte yaşanan güçlükler bireylerin belirsizliklerle karşılaşmalarına yol açabilmektedir. Dolayısıyla kişilerin yaşamlarında olumsuz yönde beliren psikolojik etkiler var olabilir. Bu çalışmanın amacı belirsizliğe tahammülsüzlüğün psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracı rolünün incelenmesidir. Bu kapsamda Ankara'daki üniversitelerde öğrenim gören 18-30 yaş arası 252 kadın ve 87 erkek olmak üzere 337 öğrenciden Kişisel Bilgi Formu, Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ile veri toplanmıştır. Pearson Korelasyon analizi sonucu belirsizliğe tahammülsüzlük puanları ile psikolojik sağlamlık puanları arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -.362, p < .001$). Belirsizliğe tahammülsüzlük puanları ile psikolojik iyi oluş puanları arasındaki ilişki anlamlı ve negatiftir ($r = -.158, p < .001$). Son olarak psikolojik iyi oluş ile psikolojik sağlamlık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki görülmektedir ($r = .323, p < .001$). Process Makro' da bootstrap tekniği kullanılarak psikolojik iyi oluşun, belirsizliğe tahammülsüzlük ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisi olduğu saptanmıştır ($\beta = -.025, 95\% \text{ CI } [-.052, -.003]$). Çalışmanın bulguları literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca belirsizliğe tahammülsüzlüğü; psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi oluş ile birlikte değerlendirmek, belirsizliklere karşı daha dayanıklı olup bireylere içgörü kazandırması ve literatüre katkı sağlaması açısından önemli bir konu olarak görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik sağlamlık, psikolojik iyi oluş

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Bilişsel Çarpıtmaların Depresyon ve İntihar Üzerindeki Rolü

Mevlütcan Karahan, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Bilişsel çarpıtmalar, alanyazın içerisinde yaygın olarak incelenen bir kavramdır. Bilgilerin işlenmesi sürecinde ortaya çıkan bilişsel çarpıtmalar (Türkçapar, 2018) temelde, deneyimlerin kısıtlı bir temsiline neden olan (Gilson ve ark., 2009) gerçeğin dizgesel olarak çarpıtılmasına karşılık gelmektedir (Beck, 1963). Depresyonun bilişsel model bağlamında kavramsallaştırılmasında, şemalar ve bilişsel üçlü terimleriyle birlikte kilit bir rol oynayan bilişsel çarpıtmalar (Beck ve ark., 1979), depresyonun her düzeyinde gözlenmekte olup (Beck, 1963) depresyondaki motivasyonel ve duygulanımsal değişimlerle de ilişkilidir (Beck ve Alford, 2009). Otomatik düşünceler aracılığıyla kolayca tespit edilebilen bilişsel çarpıtmaları (Gilson ve ark., 2009), terapi içerisinde çalışmanın depresif semptomlarda yarattığı değişimden ötürü bunları tedavi sürecine dahil etmek kıymetlidir (Beck ve ark., 1979). Bilişsel çarpıtmalar ayrıca, intiharın bilişsel modeli içerisinde, yatkınlık oluşturan etmenlerden biri olarak büyük bir önem taşımaktadır (Wenzel ve Beck, 2008). Bilişsel çarpıtmaların işlenmesi, depresyonda olduğu gibi intiharın bilişsel terapisinde de tedavi sürecinin bir parçasını oluşturmaktadır (Joiner, 2005). Bilişsel çarpıtmaları, depresyon ve intihar ile ayrı ayrı inceleyen çok sayıdaki çalışmanın aksine, bu üç değişkeni dahil edip aralarındaki bağı saptamaya yönelik olan araştırmalar görece daha enderdir. Yine de bu kısıtlı literatür, bilişsel çarpıtmalar ile intiharın özgün bir ilişkisi olduğunu ve bu ilişkinin, depresyon ve ümitsizlik gibi intiharla olan etkileşimi sık bir şekilde aktarılan değişkenlerin kontrol edildiği koşullarda bile sürdüğünün altını çizmektedir (Jager-Hyman ve ark., 2014). Mevcut derleme çalışması, bilişsel çarpıtmaların depresyondaki ve özellikle intihardaki rolünün varsayıldığından daha fazla olabileceğine, bu yüzden de bilişsel çarpıtmaların hem depresyon hem de intihar durumlarında ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ancak, bilişsel çarpıtma ile depresyon ve intihar arasındagerçekleştirilen çalışmalara ilişkin araştırmaların kısıtlı olduğu ve gelecek araştırmaların değer teşkil eden bu bağı keşfetmesi önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: bilişsel çarpıtmalar, depresyon, intihar, bilişsel model, ümitsizlik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Bozulmuş Yeme Tutumları ile Öz Şefkat Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Naci Can Sümengen, Altınbaş Üniversitesi

Yaren Erdoğan, Altınbaş Üniversitesi

Toplumda meydana gelen yeme tutumlarındaki bozulmalar ve patolojik yeme bozukluklarının yaygınlığı günden güne artmaktadır. Bu araştırmanın amacı, yeme tutumları ile öz şefkat arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin kronik ve psikolojik rahatsızlıklar açısından değerlendirilerek klinik olmayan Türkiye örnekleminde yaygınlığının araştırılmasıdır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 18-65 yaş arasında 145 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Öz Şefkat Ölçeği Kısa Formu”, “Yeme Tutum Testi” ve araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olan “Demografik Bilgi Formu” kullanılarak Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılardan toplanan verilerin analizinde Pearson Korelasyon Analizi ve Bağımsız Örneklem t Testi kullanılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda bozulmuş yeme tutumları ile öz şefkat düzeyleri arasında anlamlı derecede negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca, öz şefkat düzeyleri psikolojik rahatsızlık tanısı almış olan ve tanı almamış olan katılımcılar açısından incelendiğinde, psikolojik rahatsızlık tanısı almış katılımcıların almamış olanlara kıyasla öz şefkat düzeylerinin anlamlı derecede düşük olduğu gözlenmiştir. Buna benzer olarak, bozulmuş yeme tutumları kronik bir rahatsızlık tanısı almış olan ve tanı almamış olan katılımcılar açısından değerlendirildiğinde, kronik rahatsızlık tanısı almış olan katılımcıların almamış katılımcılara göre yeme tutumlarında meydana gelen bozulmaların anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir taraftan, bozulmuş yeme tutumları açısından psikolojik rahatsızlık tanısı almış ve almamış olan katılımcılar incelendiğinde, psikolojik rahatsızlık tanısı almış olan katılımcıların almamış olanlara göre bozulmuş yeme tutumlarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Buna benzer olarak, öz şefkat düzeyleri açısından kronik rahatsızlık tanısı almış olan ve tanı almamış olan katılımcılar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Tüm bu sonuçlardan hareketle, bozulmuş yeme tutumlarının önlenmesi açısından öz şefkat düzeylerinin artırılması yönünde destekleyici müdahalelerin uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: bozulmuş yeme tutumları, yeme bozuklukları, öz şefkat

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Çocuklukta Araçsal ve Duygusal Ebeveynleşme Ölçeği

Büşra Bahar Balcı, Samsun Üniversitesi

Arzu Araz, Dokuz Eylül Üniversitesi

Ebeveynleşme, çocukların yaşlarına uygun olmayan ve ebeveynlerinin yerine getirmesi gereken sorumlulukları üstlendikleri bir süreçtir. Ebeveynleşme yaşantıları, içerdikleri davranışlara göre araçsal ebeveynleşme ve duygusal ebeveynleşme olarak sınıflandırılmaktadır. Araçsal ebeveynleşme yemek yapma, temizlik yapma veya aile üyelerine bakım verme gibi davranışlardır. Duygusal ebeveynleşme ise ailedeki sorunlara çözüm üretme, aile üyelerine tavsiye verme veya ailedeki anlaşmazlıklarda arabulucu rolü üstlenme gibi davranışlardır. Türkçe alan yazında araçsal ve duygusal ebeveynleşme yaşantılarını ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olmaması nedeniyle bu çalışmada çocukluk dönemindeki araçsal ve duygusal ebeveynleşme yaşantılarına yönelik bir ölçüm aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 430 kişi katılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yürütülmüş ve ölçeğin iyileştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ölçeğin son hali araçsal ve duygusal ebeveynleşme olmak üzere iki faktörlü bir yapı göstermektedir. Bu yapının açıkladığı varyans %51.68'dir. Duygusal ebeveynleşme alt ölçeği için Cronbach alfa değeri .92, araçsal ebeveynleşme alt ölçeği için .77'dir. Ölçeğin aynılık/yakınsak geçerliliğini ölçmek amacıyla Ebeveynleşme Envanteri (EE; Hooper, 2009; Köyden ve Uluç, 2018) kullanılmıştır. EE'nin kardeş-odaklı ve ebeveyn-odaklı ebeveynleşme alt boyutları ile bu çalışmada geliştirilen ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyon değerleri .72 ile .46 arasında değişmektedir ($p < .01$). Ölçüt-bağıntılı geçerliliği test etmek içinse araçsal ve duygusal ebeveynleşmenin yordayan; psikolojik iyi oluşun yordanan değişken olduğu bir regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçlarına göre duygusal ebeveynleşme psikolojik iyi oluşu yordamamaktadır ($\beta = -.04$, $p = .52$). Bu uygulamadan iki ay sonra, ilk uygulamaya katılan öğrencilerin bir kısmıyla gerçekleştirilen ikinci uygulamada ise ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmüştür: araçsal ebeveynleşme için $r = .78$, $p < .01$, duygusal ebeveynleşme için $r = .81$, $p < .01$.

Anahtar Sözcükler: çocuklukta ebeveynleşme, araçsal ebeveynleşme, duygusal ebeveynleşme, ölçek geliştirme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sosyal Psikoloji, Gelişim Psikolojisi

Orta Ergenlik Dönemindeki 14-16 Yaş Bireylerde Ebeveyn Tutumunun Duygu Düzenleme Güçlüğüne Etkisi

Pınar Esin, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Eda Nur Kocaman, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nur Elibol Pekaslan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu çalışma orta ergenlik dönemindeki 14-16 yaş bireylerde ebeveyn tutumunun duygu düzenleme güçlüğüne etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde duygu düzenleme becerileri ve ebeveyn tutumları ile ilgili birçok çalışma olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmaların sonuçlarına bakıldığında demokratik ve otoriter ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme becerileri üzerinde bir etkisi olduğu görülmektedir. Bunun dışında demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter ebeveyn tutumlarının duyguların önemli yordayıcıları olduğu sonucuna varılmıştır. Bir başka çalışmada ise demokratik ebeveyn tutumu duygu düzenleme güçlüğü ile negatif bir ilişki içindeyken, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum duygu düzenleme güçlüğü ile pozitif bir ilişki içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma, yaşları 14-16 arasında rastgele seçilen 38 lise öğrencisine çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Araştırmada öncelikle veli aydınlatılmış onam, sonra öğrenci aydınlatılmış onam ve ardından demografik bilgi formu verilmiştir. Daha sonra 2 farklı ölçek kullanılmıştır: Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği. Çalışmadan elde edilen veriler Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda demokratik ebeveyn tutumu ile duygu düzenleme güçlüğü arasında negatif yönde bir ilişki, otoriter tutum, koruyucu-talepkar tutum ve duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif yönde bir ilişki beklenmesine rağmen elde edilen bulgulara göre sadece koruyucu-istekçi tutum ile duygu düzenleme güçlüğü arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Literatüre bakıldığında çocuk yetiştirmede sağlıklı tutum olarak görülen demokratik tutum ile duygu düzenleme becerileri arasında ve daha olumsuz ebeveynlik tutumu olarak görülen otoriter ve koruyucu tutumlar ile duygu düzenleme becerileri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan araştırma ile edinilen ön bulgular katılımcı sayısının az olması ve çalışmanın çevrimiçi yürütülmesi nedeniyle beklenen sonuçların bulunmadığı düşünülmüştür. Bu durumun iyileştirilmesi için örneklem grubunun genişletilerek veri toplamaya devam edilmesi gerekmektedir. Çalışmanın sonucunda duygu düzenleme güçlüğü ile pozitif ilişkili olan koruyucu istekçi ebeveynlik tutumunu sergileyen ebeveynlerin çocuklarına gereğinden fazla kontrol ve özen göstererek daha iyi bir ebeveyn olduklarını düşündükleri fakat gerçekte çocuklarının duygularını düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkiledikleri düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn tutumları, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu-istekçi tutum, orta ergen, duygu düzenleme güçlüğü

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Kardeşler Arası Çatışma Çözme Stratejilerinin Arkadaşlar Arası Çatışma Çözme Stratejisine Yansıması; Beliren Yetişkinlik Örneklemi

Zeynep Turgut, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İrem Gülçiçek, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Hurigül Bayram Gülaçtı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yeni sosyal ortamlara giren ve yeni ilişkiler kuran birey için çatışmalar ve anlaşmazlıklar çok doğaldır. Çatışma yaşamış olan birey ya da bireyler bu durumu ortadan kaldırmak için bazı çatışma çözme stratejilerine başvururlar. Bireylerin çatışma çözme stratejilerine odaklanan araştırmalar çoğunlukla çocukluk ve ergenlik dönemine odaklanmaktadır. Oysaki beliren yetişkinlik dönemi yaşamın tekrar şekillendiği önemli bir dönem olarak değerlendirilebilir. Beliren yetişkinlik dönemi dikkate alındığında, kardeş ilişkilerini ve arkadaşlık ilişkilerini araştıran çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak, bildiğimiz kadarıyla, özellikle bu ilişkilerdeki çatışma ve çatışma çözme stratejilerini inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle araştırmada kardeş ilişkilerinde kullanılan çatışma çözme stratejilerinin arkadaşlarla kullanılan çatışma çözme stratejileri üzerindeki rolü araştırılmaktadır ve çatışma çözme stratejilerinin ilişkilerde yayılma etkisi oluşturacağı beklenmektedir. Araştırmaya en az 1 kardeşi ve arkadaşı olan 18-25 yaş aralığında 317 kişi katılmıştır. Demografik bilgi formu ile Thayer ve arkadaşlarının (2002) geliştirdiği ve Bayram (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan İlişkide Çatışma Çözme Ölçeği (RCR)'nin arkadaş ve kardeş versiyonu çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla 3 hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Hipotezlerimiz doğrultusunda kardeş ilişkilerindeki çatışma çözme stratejileri arkadaş ilişkilerindeki çatışma çözme stratejilerini anlamlı olarak yordamaktadır. Demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, eğitim durumu, SED) kontrol edildikten sonra kardeş ilişkisinde kontrol odaklı çatışma çözme stratejisini kullanan bireyler arkadaş ilişkilerinde de kontrol odaklı çatışma çözme stratejilerini kullanmaya daha yatkın olmaktadır ($\beta=.46, p<.001$). Benzer biçimde kardeş ilişkisinde çözüm odaklı çatışma çözme stratejisini kullanan bireyler arkadaş ilişkilerinde de çözüm odaklı çatışma çözme stratejilerini kullanmaya daha meyillidirler ($\beta=.41, p<.001$). Son olarak kardeşleriyle ilişkisinde kaçınmacı davranan bireyler arkadaşlarıyla çatışmalarını çözerken de kaçınmacı olmaya daha yatkındırlar ($\beta=.45, p<.001$). Elde edilen bulgular ışığında araştırmanın beliren yetişkinlik döneminde hem farklı yakın ilişki türleri arasındaki ilişkiyi hem de bu ilişkilerdeki kullanılan çatışma çözme stratejilerinin yayılma etkisini anlamamız açısından literatüre özgün bir katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: beliren yetişkinlik, kardeş, arkadaş, çatışma çözme becerileri

İlgili olduğu psikoloji alanı: Gelişim Psikolojisi

Duygu Dostu Ebeveynlik Programı: Destekleyici Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları Bir Protokol Çalışması

Ceyda Cengiz, Bursa Teknik Üniversitesi

Umut Çıvgın, Bursa Teknik Üniversitesi

Erken çocukluk döneminde duygu düzenleme becerilerinin gelişimi kişinin yaşamı boyunca psikolojik iyi oluşunu destekleyen koruyucu bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Harrington ve ark., 2020). Çocukların duygu düzenleme becerilerinin gelişiminde önemli rol oynayan bir faktör de ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin içerdiği ebeveyn duygu sosyalleştirme yaklaşımlarıdır (Eisenberg ve ark., 1998). Ebeveyn duygu sosyalleştirme yaklaşımları, çocuğun duygusal gelişimini destekleyen ve desteklemeyen uygulamaları içerebilmektedir (Güven ve Erden, 2013). Bu çalışma kapsamında geliştirilen Duygu Dostu Ebeveynlik Programı (DDEP), 36-72 ay aralığında çocuğu olan ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarını arttırmayı amaçlayan bir psikoeğitim programıdır. Araştırmada, geliştirilen psikoeğitim programının ebeveyn duygu sosyalleştirme uygulamaları ve çocuk duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini sınamak üzere deneysel bir çalışma yapılması planlanmaktadır. Bu amaçla çalışmanın örneklemini çalışmaya gönüllü olarak katılacak yaklaşık olarak 100 ebeveyn-çocuk çiftinin oluşturması planlanmaktadır. Çocuğun 36-72 ay aralığında olması araştırmaya katılım koşulu olarak belirlenmiştir. Katılımcılar seçkisiz olarak deney ve kontrol gruplarına atanacaktır. Deney grubuna iki günlük DDEP uygulanacaktır. Program kapsamında ebeveynlere erken çocukluk döneminin bilişsel ve duygusal gelişim özellikleri, duygu düzenleme ve duygu sosyalleştirme kavramları tanıtılacak ve ebeveynler destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamaları hakkında bilgilendirilecektir. Ebeveynin çocuğuyla olan iletişimindeki destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarını fark etmesi ve bunları çocuğun duygusal gelişimi için daha işlevsel olan destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarıyla değiştirmesi yönünde farkındalıkların artması kazanım olarak değerlendirilecektir. Etkililiği değerlendirmek üzere deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlere ön/son test olarak Duygu Düzenleme Ölçeği ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği verilecektir. Elde edilen veriler 2 X 2 Faktöriyel ANOVA ile test edilecektir. Farklı kültürde geliştirilmiş benzer bir programın destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarını desteklediği ve çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkilediğine dair bulgular alanyazında mevcuttur (Havighurst ve ark., 2010). Programın ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme uygulamalarını arttırması ve çocukların duygu düzenleme becerilerini desteklemesi beklenen olası sonuçlardır. Bu protokol çalışması ile Türk kültüründe geliştirilmiş bir psikoeğitim programının tanıtılması amaçlanmakta ve gelecek çalışmalara kaynak olması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: duygu sosyalleştirme, duygu düzenleme, duygu dostu ebeveynlik programı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik/Gelişim Psikolojisi

Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlıklarını Koruyucu Bir Çalışma: İyi Oluş Atölyesi

Elvan Kiremitçi Canıöz, Balıkesir Üniversitesi

Gizem Adatepe, Balıkesir Üniversitesi

Pozitif psikoloji bireylerin psikolojik sağlıklarını koruyucu ve önleyici çalışmaların da yer aldığı bir alandır. Bu doğrultuda bireylerin psikolojik sağlıklarını koruyucu çalışmalara katılmalarının iyi oluşları üzerindeki olumlu etkisi literatürdeki birçok araştırma bulgusu ile desteklenmektedir. Tüm bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan İyi Oluş Atölyesi sonunda, bireylerin depresyon ve anksiyete düzeylerinin azalması, psikolojik iyi oluş ve yardımseverlik düzeylerinin artması ile mevsimsellik puanlarının azalması beklenmiştir. Çalışmada ön-testi dolduran 66 kadın ve 17 erkek olmak üzere toplam 83 katılımcı; son-testi dolduran 61 kadın ve 12 erkek olmak üzere toplam 73 katılımcı yer almıştır. Yaş ortalaması 21.72 olarak bulunan katılımcılardan çalışma öncesinde ve sonrasında online form aracılığı ile araştırmacılar tarafından hazırlanan ölçek formunu doldurmaları istenmiştir. Ölçek formunda katılımcıların genel psikolojik sağlık durumlarını incelemek amacıyla Kısa Semptom Envanteri' nin depresyon ve anksiyete alt boyutlarına ait ölçek maddeleri, Psikolojik iyi Oluş Ölçeği, Mevsimsellik Ölçeği ve Yardımseverlik Ölçeği eklenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılan ve ölçek formunu dolduran üniversite öğrencileri üç ayrı grup halinde İyi Oluş Atölye Çalışması' na katılmıştır. Yüz yüze olarak gerçekleştirilen atölye çalışmasında toplam bir saatlik bir sürede katılımcılara 4 etkinlik anlatılmış, bu etkinlikler aracılığı ile duyguları ve düşüncelerini paylaşmalarını sağlayacak bir etkileşim grubu oluşturulmuştur. Katılımcılar ile sırasıyla, Yardım Eli, Duyguların Renklerle Konuşulması, Benim Güvenli Alanım ve Sevgi Bombardmanı etkinlikleri yapılmış, etkinliklerin tamamlanması ile katılımcılardan geribildirim alınmıştır. Toplam bir saat süren etkinliğin ardından, katılımcılardan benzer ölçek maddelerinin yer aldığı son-testi doldurmaları istenmiştir. Elde edilen veriler SPSS 22.0 analiz programı aracılığı ile incelenmiş. Yapılan pearson korelasyon analizi bulgularına göre, atölye çalışması öncesi ve sonrası değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, ön-test ve son-test karşılaştırılması yapmak amacıyla bağımlı gruplar t-testi yapılmış; çalışma sonunda katılımcıların kaygı ve mevsimsellik puanlarının anlamlı olarak düştüğü, psikolojik iyi oluş ve yardımseverlik puanlarının anlamlı olarak yükseldiği görülürken depresyon puanlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Sözcükler: Anksiyete, depresyon, mevsimsellik, psikolojik iyi oluş, yardımseverlik

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sağlık Psikolojisi

Kamu Sektörü ve Özel Sektörde Çalışanların İş Doyumları ile İş Motivasyonu, Günlük Mesai Süreleri ve İş Yükü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ece Bekaroğlu, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Alptuğ Çoban, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Araştırmanın amacı kamu sektörü ve özel sektörde çalışan bireylerin iş doyumuna etki eden iş motivasyonu, günlük çalışma süreleri ve iş yükü arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Günümüze bireyler çalıştıkları işlerde fazla mesai süresi, gereksiz iş yükü, amir baskıları, yeterli düzeyde motivasyon sahibi olmama gibi etkilerden dolayı işlerine karşı yeterli doyuma ulaşamamaktadırlar. Ülkemizde kamu sektörü ve özel sektörde yer alana bireylerin çalıştıkları benzer iş dallarında bu faktörler arasındaki farklar görülmektedir. Kendi istemedikleri pozisyonlarda bulunma, mezun oldukları bölümlerde veya departmanlarda yer alamamak gibi koşullardan dolayı iki sektör arasında çalışanların işe karşı algıladıkları tutumlar değişmektedir. Araştırmada bu koşullara yönelik sorular anket yöntemi aracılığıyla çalışanlardan gerekli verileri toplamak ve analiz ederek bu iki sektörü karşılaştırmak amaçlanmaktadır. Araştırmada bireylerin iş yükü düzeyini ölçmek için iş yükü ölçeği, iş motivasyonları için çok boyutlu iş motivasyonu ölçeği, iş doyum düzeyleri için iş doyum ölçeği ve demografik veriler için de kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada yapılan analizlerde bireylerin kamu kurumu veya özel sektördeki bir kurumda çalışmalarının iş doyum düzeylerine etkisine bakıldığında iki kurum türü arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Aynı analizlerde bireylerin iş motivasyon düzeyleri ve iş yükü düzeylerinin çalıştıkları kuruma göre farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmadaki değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri incelendiğinde bireylerin iş doyum ve iş motivasyon düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, iş yükü ve iş doyum düzeylerinin korelasyonuna bakıldığında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu gözlemlenmiştir. İş yükü ve iş motivasyon düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Analizlerde elde edilen sonuçların olası sebepleri, literatürdeki çalışmalar ile bağlantıları, araştırmadaki sınırlılıklar ve sonuçları etkileyen faktörler tartışma ve sonuç kısmında detaylı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: kamu sektörü, özel sektör, iş doyum, iş yükü, iş motivasyonu, günlük çalışma süresi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Demans Hastalarına Bakım Verenler İçin Duygu Düzenleme Müdahalesi: Bir Psikoeğitim Protokolü

Beyza Nur Buyrucu, Bursa Teknik Üniversitesi

Lamia Müftüoğlu, Bursa Teknik Üniversitesi

Umut Çıvgın, Bursa Teknik Üniversitesi

Dünya genelinde yaklaşık 50 milyon demans hastasının olduğu tahmin edilmekte ve bu oranın 2050’de 152 milyona ulaşması beklenmektedir (WHO, 2021). Bakım verenin yoğun yük altında kaldığı demans hastalığının bakım veren üzerindeki etkilerinin araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Literatür, bakım verenlerin fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik pek çok güçlük yaşadıklarını göstermektedir (Allender ve Spradley, 2001). Bakım verenlerin birçoğu duygu temelli bozulmalar yaşayabilmektedir. Huzursuzluk, benlik saygısında azalma, depresyon, stres ve anksiyete düzeyinde artış (Kinsella ve ark.; 1998, Zarit ve ark., 1998, Mulatilo ve ark.; 2000), tükenmişlik (Kalınkara ve Kalaycı, 2017) ve suçluluk duygusu bunlardan bazılarıdır. Alanyazında olumsuz duygularla baş etmede duygu düzenlemenin etkililiği önemli görülmektedir. (Gross, 2014). Bu doğrultuda yazarlar tarafından Türkiye’deki demans hastalarına bakım verenler için Duygu Düzenleme Psiko-eğitim Protokolü hazırlanmıştır. Program haftada bir 50 dakikalık sekiz oturumdan oluşmaktadır. Bu oturumlarda; duyguların tanıtılması, duygu farkındalığının kazandırılması, duygu-düşünce-davranış modelinin tanıtılması, duyguları etkili şekilde ifade edebilme uygulamaları, doğru duygu düzenleme stratejilerinin kazandırılması ve deneyim aktarımı planlanmaktadır. Deney grubundaki katılımcılar müdahaleyi alırken, kontrol grubundakiler ise süreç bittikten sonra psiko-eğitim programının broşürüne sahip olacaklardır. Böylelikle etik bariyer oluşturma önüne geçilecektir. Psiko-eğitim Protokolünün etkililiğinin test edilmesi için Kısa Belirti Ölçeği, Zarit Bakım Verme Yüğü Ölçeği ve Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği’nden oluşan anket seti ilk ölçüm ve son ölçüm olarak çalışmanın başında ve sonunda katılımcılara uygulanacaktır. Demans hastasına bakım vermekte olan altmış kişi seçkisiz olarak deney ve kontrol gruplarına atanacaktır. Elde edilen verileri 2 X 2 faktöriyel ANOVA ile test edilecektir. Müdahale sonrasında katılımcıların psikolojik belirti, bakım verme yükü ve duygu düzenleme güçlüğü düzeylerinde azalma olması beklenmektedir. Mevcut protokolün, demans hastalarına bakım verenlerle duygu düzenleme uygulamaları içermesinin ulusal alanyazında ilk niteliğinde olması, çalışmanın güçlü tarafını yansıtmaktadır ve uluslararası alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: duygu farkındalığı, duygu düzenleme, demans, bakım verme

İlgili olduğu psikoloji alanı: Sağlık Psikolojisi, Klinik Psikoloji

Trafik Kazası Sonrası Değişim ile Sürüş Davranışı Değişimi Arasındaki İlişkide Trafik Kontrol Odağının Düzenleyici Rolü

Özlem Ersan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Meliha İrem Çelik, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Pamir Atıcı

Trafik kazaları üzerinde yapılan incelemelere göre, trafik kazalarının %90'ında insan faktörünün tek veya katkıda bulunan faktör olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmanın konusu sürücülerin trafik kazası deneyimleri üzerinden kaza sonrasında sürüş davranışlarında yaşayabilecekleri değişimleri ve bu değişimlerin sürücüler tarafından içsel veya dışsal faktörlere atfedilip edilmediğini incelemektir. Çalışmanın temel amacı trafik kazası geçirmiş sürücülerin kaza sonrası sürüş davranışlarında trafik kontrol odağının düzenleyici bir etkisi olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Çalışmaya toplamda 88 aktif araç kullanan katılımcı (44 kadın, 44 erkek) dahil olmuştur. Sırasıyla katılımcılardan Demografik Bilgi Formu, Rhode Island Değişim Değerlendirme Ölçeği (ön düşünme, düşünme, harekete geçme ve sürdürme) Trafik Kontrol Odağı Ölçeği (diğer sürücüler, benlik, araç ve çevre, kader) Sürücü Davranışları Anketi (hatalar, ihlaller) ve Pozitif Sürücü Davranışları Ölçeği doldurması istenmiştir. Katılımcılar çevrimiçi veri toplama platformu ile oluşturulan anket bataryasını doldurmuştur. Toplamda 36 farklı düzenleyici değişken analizi PORCESS Macro analiz programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışma bulgularına göre harekete geçme ve sürdürme ile trafikte hata yapma arasındaki ilişkide araç ve çevreye atıfta bulunmanın düzenleyici rolü görülmüştür. Bunun yanı sıra düşünme süreci ile trafikte hata yapma arasındaki ilişkide kadere atıfta bulunulduğu anlaşılmıştır. Bir diğer anlamlı bulguya göre düşünme süreçleri ile trafikte ihlal yapılması arasındaki ilişkide kadere atıf yapılmaktadır. Son olarak harekete geçme ve sürdürme ile pozitif sürücü davranışı gösterme arasında benlik odağının düzenleyici etkisi ortaya çıkmıştır. Kişilerin trafik bağlamındaki olayları ve kaza deneyimlerini genellikle kendi kontrolüne (internal locus of control) veya daha güçlü başkalarının ya da diğer dış güçlerin kontrolünde (external locus of control) nasıl algıladıkları değişim süreçleri ve sürücü davranışında nasıl değişiklikler gösterdiğini anlamlandırmak ve daha güvenli sürüş davranışı geliştirmek adına önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: trafik, kaza, sürücü davranışı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Trafik Psikolojisi

Sayısal Tahmin ve Geri Bildirim Etkisinin Sınırlı Olmayan Sayı Doğrusu Algı Görevi Kullanılarak İncelenmesi

Buse Avcı, Çankaya Üniversitesi

Aslı Bahar İnan, Çankaya Üniversitesi

Sayısal çokluğun zihinsel bir sayı doğrusuyla temsil edildiği öne sürülmektedir (Crollen & Seron, 2012). Zihinsel sayı doğrusunda yaklaşık 30'a kadar olan sayılar doğrusal olarak temsil edilirken 30'dan büyük sayılar logaritmik olarak temsil edilir. Zihinsel temsil logaritmik olarak sıkıştırılmış olduğundan sayısal çokluk tahmin görevlerinde az veya fazla tahmin etme yanlılığı gözlemlenmektedir (Crollen vd., 2011). Sayısal temsiller katılımcıların hedef sayıyı belirttikleri sınırlı (0-100) sayı doğrusu tahmin görevi ile ölçülebilir. Bu görevde katılımcılara geri bildirim verildiğinde zihinsel temsillerinin logaritmikten doğrusala kaydığı bulunmuştur. Ancak bu görev sınırlı aralıklar içerdiği için orantı yargısını destekler ve güvenilir sonuçlar vermeyebilir. Bu durum yalnızca bir başlangıç noktası ve ölçekleme birimi (0-1) içeren sınırlı olmayan sayı doğrusu görevinin geliştirilmesini sağlamıştır. Logaritmikten doğrusal temsile geçiş sınırlı olmayan sayı doğrusu görevi ile desteklense de geri bildirim etkisi bu görevi kullanan çalışmalarda incelenmemiştir. Bu çalışmada sınırlı olmayan sayı doğrusu görevinin algı versiyonu kullanılmıştır. Katılımcılardan sayı doğrusu üzerindeki çubuğun hangi sayıya karşılık geldiğini tahmin etmeleri istenmiştir. Sonrasında ise katılımcılara tahminlerinden hemen sonra geri bildirim verilmiştir. Son aşamada ilk kısımda sorulan soruların aynıları sorulmuştur. Çalışmada PsychoPy (Peirce vd., 2019) kullanılarak 18-35 yaş aralığındaki 82 kişiden veri toplanmıştır. Veriler bağımlı iki örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlar katılımcıların geri bildirim almadan önceki tahminleri ile geri bildirim aldıktan sonraki tahminleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Literatürle benzer şekilde katılımcılar algı görevinde sayıları olduğundan daha az tahmin etmişlerdir. Geri bildirim yardımıyla yanlılığın azaldığı ve katılımcıların daha doğru tahminler yaptığı bulunmuştur. Sonuç olarak, zihinsel sayı doğrusunun logaritmik olarak temsil edildiği ve geri bildirim bu temsili kalibrasyonunda etkili olduğu sınırlı olmayan sayı doğrusunda algı görevi kullanılarak desteklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: zihinsel sayı temsilleri, geri bildirim, sınırlı olmayan sayı doğrusu
İlgili olduğu psikoloji alanı: Bilişsel Psikoloji

Sosyal Medyada Akışa Ayak Uyduramamak: Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve İyi Olma Hali Arasındaki Bağlantıda Uykusuzluğun Rolü

Şükran Bozkaya, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Öykü Beyza Polat, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Burak Kaan Köksal, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Ali Tukur, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Aylin Özdeş, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Wyoming Üniversitesi

Sosyal medya platformları son yıllarda iletişim ve sosyalleşme için sıkça kullanılmaktadır. Akıllı telefon ve tablet gibi araçların kullanımının yaygınlaşmasının, sosyal medya platformlarındaki seçeneklerini artması sosyal medya kullanım sıklığını önemli ölçüde arttırmıştır. Bu artışa bağlı olarak, diğerlerinin paylaşımlarının sürekli takip edilmesi arzusunu arttırmış ve nihai olarak bu paylaşımları kaçırabileceği kaygısını ortaya çıkarmıştır. Bu kaygı, kişinin kendisi olmadan diğerlerinin yaşayabileceği cazip deneyimlere dair hissettiği yaygın kaygı olarak tanımlanan gelişmeleri kaçırma korkusunun (*fear of missing out, FoMO*) sosyal medya bağlamında çalışılmaya başlamasına sebep olmuştur. Geçmiş çalışmalar FoMO ile kişinin iyi oluşu arasında bir ilişki olabileceğine işaret etmektedir. Ancak bu ilişkinin sosyal medya bağlamında var olup olmadığı, dahası bu ilişkiye aracılık edebilecek olası faktörler bilinmemektedir. Öte yandan FoMO'nun uyku problemlerini doğrudan yordadığı ayrıca uykusuzluk ve iyi oluş arasında olumlu bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple mevcut çalışmada FoMO ile öznel iyi oluş, fiziksel sağlık ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide uykusuzluğun aracı rolü test edilmiştir. Çalışmaya 115 üniversite öğrencisi (Ort.yaş = 21.5, SSyaş = 5.05, 87 kadın) katılmıştır. Katılımcılar FoMO Ölçeği, Ergen Uykusuz Ölçeği, Oxford Mutluluk Ölçeğinin Kısa Formunu ve Staudinger ve arkadaşları tarafından geliştirilen fiziksel ve psikolojik sağlık sorularını tamamlamıştır. Beklenenin aksine FoMO ile öznel iyi oluş ($r = -.004, p = .97$), fiziksel sağlık ($r = -.05, p = .60$) ve psikolojik sağlık ($r = -.03, p = .75$) arasında korelasyon bulunmamıştır. Hayes'in 4. modeliyle koşullu süreç analizi test edildiğinde ise FoMO düzeyinin uykusuzluk düzeyini doğrudan pozitif yönde yordadığı ($\beta = .49, p < .001$) ancak uykusuzluğun FoMO ile öznel iyi oluş ($\beta = .01, p > .05$), fiziksel sağlık ($\beta = -.04, p > .05$), ve psikolojik sağlık düzeyleri ($\beta = -.08, p > .05$) arasındaki ilişkiye aracılık etmediği görülmüştür. Bulgular, sosyal medya bağlantılı FoMO'nun fiziksel ve psikolojik iyi oluş üzerindeki olası etkilerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: gelişmeleri kaçırma korkusu, psikolojik sağlık, öznel iyi oluş, uykusuzluk, sosyal medya

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Fotoğrafların Renkli, Siyah-Beyaz veya Karma Gösterilmesinin Fotoğraftaki Detayların Hatırlanma Sayısıyla İlişkisi

Beyza Kuran, Balıkesir Üniversitesi

Betül Göksüğü, Balıkesir Üniversitesi

Vildan Armutçu, Balıkesir Üniversitesi

Ayşenur Meydan, Balıkesir Üniversitesi

Beyzanur Özdemir, Balıkesir Üniversitesi

Zeynep Şahin, Balıkesir Üniversitesi

Çalışmamızın amacı fotoğrafların renkli, siyah-beyaz veya karma şekilde renklendirilmesinin bellekte detay hatırlanmasıyla ilişkisini ölçmektir. Katılımcılar kolay örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiş, seçkisiz atama yöntemiyle 3 gruba atanmıştır. Çalışmada siyah-beyaz fotoğraf koşulunda 15 kişi, renkli fotoğraf koşulunda 14 kişi, karma fotoğraf koşulunda ise 14 kişi bulunmaktadır. Sunulan fotoğraflar araştırmacıların çektiği doğa, çevre ve mekân fotoğraflarından oluşmaktadır. Katılımcılara toplam 10 fotoğraf gösterilip 30 soru yönlendirilmiştir. Fotoğraflar 15 saniye gösterilmiş olup hemen sonra fotoğrafa ait sorular zarftan çıkarılarak katılımcıların soruları cevaplaması istenmiştir. İlk çalışmada kısa süreli bellekteki detay hatırlanma sayısı ölçülmüştür. Bir hafta sonra uzun süreli bellekte detay hatırlanma sayısını ölçen bir tekrar çalışması yapılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında renkli levhaların siyah-beyaz levhalardan daha iyi hatırlandığı, bir diğerinde ise renklerin kodlama üzerindeki etkisinin tanımayı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Çubukçu, Ekşioğlu Çetintahra ve Sarıca, 2010; Spence ve ark., 2006). Geçmiş çalışmalara dayanarak ilk çalışmanın hipotezi; fotoğraf sunumunun hemen ardından sorulduğunda karma ve renkli olarak sunulan fotoğraflara ilişkin detaylar siyah-beyaz sunulan fotoğraflardaki detaylardan daha rahat hatırlanacaktır. İkinci çalışmanın hipotezi de; karma ve renkli olarak sunulan fotoğraflara ilişkin detayların fotoğraf sunumundan bir hafta sonra (USB) siyah-beyaz sunulan fotoğraflardaki detaylardan daha rahat hatırlanacağıdır. Fotoğrafların KSB 'de detay hatırlanma sayısının toplam puanlarının koşullar arasında farklı olduğu bulunmuştur, $F(2, 40) = 20.5, p < .001, \eta^2 = .51, \omega^2 = .48$. Post-Hoc analizi sonucunda, karma koşulunun puanlarının ortalamasının ($Ort = 23.5, SS = 1.95$) siyah-beyaz koşulunun puan ortalamasından ($Ort = 19.2, SS = 1.90$) ve renkli koşulun ($Ort = 19.6, SS = 2.10$) ortalamasından yüksek olduğu bulunmuştur, sırasıyla $t(40) : -5.84, p < .001, t(40) : -5.24, p < .001$. Renkli ve siyah-beyaz koşulların puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır, $p = .87$. Fotoğraf detaylarına ilişkin 1 hafta sonra yapılan takip çalışmasında koşullar arasında fark bulunmamıştır. Suzuki ve Takahashi (1997)'nin çalışmasında renkli fotoğraflarda detay hatırlanma sayısının siyah-beyaz fotoğraflardan fazla olduğu bulunmuştur (Suzuki ve Takahashi, 1997). Çalışmanın bu bulguyla çelişmesine karşın karma fotoğraflar da benzer bir etki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: renk, kısa süreli bellek, detay hatırlama, fotoğraf, sunum sırası

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel/Bilişsel Psikoloji

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: “Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar”

Phubbing Davranışının Benlik Saygısı ve Duygu Durum Üzerindeki Etkisi

Ahmet Barlık, Balıkesir Üniversitesi

Arif Berke Topcu, Balıkesir Üniversitesi

Elif Akınoğlu, Balıkesir Üniversitesi

Fuat Pamukçu, Balıkesir Üniversitesi

İbrahim Erbaş, Balıkesir Üniversitesi

Mert Ali Dilci, Balıkesir Üniversitesi

Sevim Tural, Balıkesir Üniversitesi

Araştırma, phubbing davranışının Benlik Saygısı ve Duygu Durum üzerindeki etkisini incelemektedir. Phubbing davranışı teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi ile kişiler arasındaki iletişimde önemli bir olgu haline gelmiştir. Yaptığımız araştırmanın amacı phubbing davranışının insanlar arasındaki iletişime nasıl etki ettiğini ölçmektir. Balıkesir Üniversitesi'nden alınan etik kurul izni ile Mart-Mayıs 2024 tarihleri arasında veriler toplanmıştır. Bu çalışma 18-24 yaş aralığında 30 kişi ile yapılmıştır. Katılımcılar, Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerden seçilmiştir. Katılımcılar iki gruba (Phubbing ve normal) ayrılmıştır. Her iki gruptaki katılımcılar bireysel olarak görüşme odasına alınmış ve bölümleriyle ilgili bilgi vermeleri/anlatmaları istenmiştir. Phubbing koşulunda görüşme odasındaki işbirlikçi, katılımcıyı dinlemeyerek telefonuyla meşgul olmuştur. Normal koşulundaki işbirlikçiler ise katılımcıları dikkatli biçimde dinlemişlerdir. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ölçekler uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak Kamil Yıldırım ve Hasan Tabak (2019) tarafından geliştirilen Duygu Durum Ölçeği ile Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve Füsun Çuhadaroglu (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Toplanan bu veriler JAMOVİ programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularından ortak çıkan sonuçlara bakacak olursak phubbing davranışına maruz kalan bireylerin, olumsuz duygu durumlarının anlamlı bir şekilde etkilendiği görülmüştür. Olumlu duygu durum ve benlik saygısı sonuçları ise anlamlı bulunmamıştır. Phubbing davranışının kişiler arası iletişimi zedelediği ve karşıdaki kişinin olumsuz duygular hissetmesine neden olduğu görülmüştür. Bu nedenden dolayı kişilerin, karşılıklı iletişim halindeyken teknolojik aletleri kullanmak yerine sohbete önem verilmesinin daha doğru olacağı öngörülmüştür. Bu durum phubbing davranışı gibi bir soruna çözüm sağlayabilir. Gelecek araştırmalarda daha büyük bir örneklem tercih edilmelidir. Ayrıca araştırmacılar, katılımcılarla görüşen işbirlikçileri, katılımcıların tanıdıklarından seçilmelerinin daha iyi sonuçlar verebileceğini düşünmektedir. Katılımcılara ölçekle beraber Galvanik deri yanıtı (GSR) sensörü veya Elektrodermal aktivite (EDA) sensörü kullanılması araştırma verileri için daha doğru ve daha detaylı gözlemler yapma fırsatı verebilir. Sonuç olarak phubbing davranışının olumsuz duygu durum üzerindeki etkisi dikkate alınmalı ve bireyler arası iletişimin daha sağlıklı olması için daha fazla araştırma yapılmalı ve daha çok insan bilgilendirilmelidir.

Anahtar Sözcükler: iletişim, phubbing, duygu durum, benlik saygısı

İlgili olduğu psikoloji alanı: Deneysel Psikoloji

6. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi: "Bozulan Ezberler, Değişen Sorular, Yeni Yaklaşımlar"

Toplum 5.0 Ekseninde Robopsikoloji

Fatma Zehra Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi

Toplum 5.0 (süper akıllı toplum), Japonya tarafından "Teknoloji toplumlar tarafından bir tehdit olarak değil, bir yardımcı olarak algılanmalı." fikri ile sunulan Toplum 1.0 (avcı- toplayıcı toplum), Toplum 2.0 (tarım toplumu), Toplum 3.0 (sanayi toplumu) ve Toplum 4.0 (bilgi toplumu) aşamalarından sonra gelen yeni toplum modelini ifade eder. Bu model insanı odak olarak kabul ederek siber alan ile gerçek alanın birleştirilmesi yoluyla ekonomik ilerleme ile toplumsal sorunları çözme arasında denge kurabilen sürdürülebilir bir toplumu önerir. Küresel bir çağrı olarak fark gözetmeksizin toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarının mal ve hizmetler sağlanarak giderilmesi ve insanların konforlu, canlılık dolu, yüksek kaliteli yaşamlar sürmesini hedefler. Toplum 5.0'in öngördüğü bu yeni dünyada, insanlar sosyal robotlar ve somutlaştırılmış yapay zeka daha fazla etkileşim içindedir. İnsan algı, deneyim ve davranışlarını araştıran bir alan olarak psikoloji ve bir alt disiplin olarak robopsikoloji, bu dünyayı şekillendirmede önemli bir yere sahiptir. Alan yazınının işaret ettiği üzere; robotik biliminin, robotların ve yapay zekanın psikolojisi, yeni teknolojilere yönelik algı ve kabuller, insan robot etkileşimleri ve sonuçları, yapay zeka ve robotların tasarımı, toplumda robotik uygulamaların kolaylaşması üzerine kapsamlı bir yaklaşım ile robopsikolojinin çalışılmasının zamanı gelmiştir. Bu makale Toplum 5.0 vizyonunun gerçekleşmesinde yapay zeka ve robotik teknolojilerin rolüne değinerek robopsikolojinin araştırma alanlarıyla bu çerçevedeki konumunu ortaya koymayı amaçlar. İnsan odaklı bir gelecek hazırlamak adına insan kaynağını geliştirmenin, robotik alanında yapılan disiplinlerarası çalışmaları ve kamu-endüstri-akademi işbirliklerini artırmanın gerekliliğine değinir.

Anahtar Sözcükler: toplum 5.0, inovasyon, robopsikoloji, sosyal robotlar, insan-robot etkileşim

İlgili olduğu psikoloji alanı: Robopsikoloji

ÇALIŞMA GRUPLARI

Çalışma Grubu 1

Metakognitif Terapi: Psikopatolojiye Alternatif Bir Bakış Açısı

Sedat Batmaz, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Metakognitif terapi (MKT), geleneksel bilişsel davranışçı terapi (BDT) ekolünden bazı yönleriyle farklılaşan, sağlam bir kuramsal arka plana sahip, ruhsal bozuklukların tedavisinde etkili olduğu gösterilmiş, kanıta dayalı bir psikoterapi yöntemidir. MKT'nin temel vurgusu bilişlerin içeriğinden ziyade bilişsel süreçler ve kişilerin bu süreçlere verdikleri tepkiler üzerinedir. Geleneksel BDT yaklaşımlarından temel farklılık noktası da zaten vurgusundaki bu farklılıkta yatmaktadır. MKT'de terapistin ana amacı ruhsal bozukluğun sürdürülmesinde rol oynadığı düşünülen bu bilişsel süreçlere odaklanmak ve kişinin bu süreçlere verdiği uyuma dönük olmayan tepkileri değiştirmeye aracılık etmektir. Nitekim MKT'nin geliştirilme sürecinde yapılan gözlemler ve bunları doğrulamak için yapılan klinik araştırmalardan elde edilen sonuçlar, ruhsal bozuklukların hem ortaya çıkmasında, hem de sürmesinde bilişlerin içeriğinden çok, bu bilişlerin hangi süreçleri etkilediğinin, bu süreçlerdeki bozulmaların bir sonucu olarak da kişilerin hangi uyuma dönük olmayan tepkileri gösterdiklerinin ve bu tepkileri kontrol altına alabilmek için devreye soktukları başa çıkma yöntemlerinin daha ön planda olduğunu öne sürmektedir. MKT, kişinin biliş ve davranışlarını kontrol altına alabilmek için üstbilişlere önem verir. Üstbilişler, bilişlerin işleyişini anlamada, kişinin neye dikkat ettiğini saptamada, düşünme ve davranışların düzenlenmesinde kullanılan stratejileri etkilemede görev alır. Burada bahsedilen tüm maddeler, bilişsel süreçlerin bir parçasına karşılık gelir. Bu yönüyle bakılacak olursa, üstbilişler, kişiyle ilgili bilişlerin seçilmesi, izlenmesi, yorumlanması ve kontrolünden sorumludur. Geleneksel BDT yaklaşımı, topografik açıdan bilişleri yüzeyden derine doğru otomatik düşünceler, ara inanışlar ve şemalar olarak konumlandırır. Üstbilişler bu şekilde bir konumlandırmada, tüm bu bilişlerin de altında yer alan ve kişiye gelen içsel veya dışsal uyaranlara göre hangi bilişlerin seçilip devreye sokulacağını, hangi davranışsal tepkilerin verileceğini belirleyen, yürütücü güç gibi tahayyül edilebilir. Üstbilişler tüm bu üç biliş katmanı arasındaki etkileşime aracılık eden bir üst köprü gibi de düşünülebilir. Bu yerleşim farklılığının MKT'de uygulanan tekniklerin sıralamasının neden geleneksel BDT'den ayrı bir yol izlendiğini açıklayabilir. Ayrıca bu her üç katman arasında yayılan ve MKT'nin kuramsal arka planındaki dayanağı temsil eden kendini düzenleyen yürütücü işlevin (KDYİ) de anlaşılmasında bu topografik açıklama yardımcı olabilir. KDYİ, her biri birbiriyle etkileşim içinde olan üç katmanlı bir yapıya sahiptir. En alt katmanda otomatik bilgi işleme süreçleri (alt düzey işlem), ara katmanda bilinçli şekilde bilgi işleme süreçleri (bilişsel tarz), en üst katmanda ise üstbilişlerin depolandığı bir kütüphane (üst düzey işlem) yer alır. MKT'ye göre, ruhsal bozuklukların sürdürülmesi veya kontrol altına alınması, bu üç katmanda tepeden aşağıya doğru ilerleyen bir süreç aracılığıyla gerçekleşir. Uzun yıllar boyunca laboratuvarında, sonrasında da klinik ortamda KDYİ modeli test edilmiş ve bu modelin ruhsal bozuklukları açıklamakta geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu modelin merkezinde dört temel kavram yatmaktadır: (1) Bilişsel dikkat sendromu (BDS), (2) Üstbilişsel inanışlar, (3) Dikkat ve yürütücü işlevlerin kontrolü, (4) Zihinsel modlar. KDYİ modeli, MKT'de ruhsal bozuklukları açıklamak için özetle bu dört temel kavramı kullanmaktadır. Farklı ruhsal bozukluklarda bu kavramların farklı

oranlarda bir araya gelmesi söz konusudur. Yine de MKT, özü itibarıyla transdiagnostik bir yaklaşım gibi düşünülebilir. Zira MKT'deki tüm müdahaleler birtakım ortak ilkelerden hareket etmektedir. Bu ortak ilkelerin ışığında, ruhsal bozuklukları açıklamada şu patolojik sürecin işlediği söylenebilir. İlk aşamada kişide bir tehdit / tehlike algısı olur. Kişi bu algıyı nesne modunda değerlendirir. Bu sayede BDS etkinleşir ve işe yaramayan başa çıkma stratejilerinin de devreye girmesiyle ruhsal sıkıntı oluşur. Psikopatolojinin bu jenerik üstbilişsel açıklaması aynı zamanda MKT'nin neden transdiagnostik bir yaklaşım olarak görülebileceğini de gösterir. Nitekim MKT'yi geleneksel BDT'den ayıran en önemli nokta, aynı zamanda transdiagnostik olarak da kullanılabilecek olgu kavramsallaştırmasıdır. Bu kavramsallaştırmaya göre bir biliş ya da duygudan teşekküllü tetikleyici durum, bilişlerin aracılığı ile duygusal ya da davranışsal sonuçlara yol açar. Bu modeldeki farklılık, aradaki bilişler noktasının BDS ve üstbilişsel inanışlar tarafından kontrol ediliyor olmasıdır. Özetle, MKT'nin kuramsal dayanağı oldukça kuvvetli, kanıta dayalı, kendine has birtakım müdahale teknikleri olan bir psikoterapi yaklaşımı olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: metakognitif terapi, psikoterapi, üstbiliş, bilişsel davranışçı terapi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çalışma Grubu 2

Kaygı Bozukluklarına Yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi

Özden Yalçınkaya Alkar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), kaygı bozukluklarının tedavisinde kullanılan yaygın ve etkili bir yöntemdir. BDT, bireylerin olumsuz düşünce kalıplarını ve davranışlarını tanımlamayı ve değiştirmeyi amaçlar. Kaygı bozuklukları, bireyin günlük yaşamını olumsuz yönde etkileyen yoğun ve sürekli kaygı belirtisiyle karakterizedir. BDT, bu bozuklukların tedavisinde bilişsel yeniden yapılandırma ve davranışsal müdahaleler gibi teknikler kullanarak, bireyin kaygı düzeyini azaltır ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlar.

Kaygı Bozukluklarının Anlaşılması

Bilişsel modele göre, kişi karşılaştığı riski aşırı algılayarak, bu stresörle(risk) baş etme kaynağını yetersiz algılar. Bir başka deyişle karşılaştığı risklerin olma olasılığını ve/veya şiddetini aşırı ve kendisinin de bu konudaki baş etme kapasitesini yetersiz algılar. Kaygı bozuklukları, genel anksiyete bozukluğu (GAB), sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk ve spesifik fobiler gibi farklı türlere ayrılır. GAB, sürekli ve aşırı kaygı ve endişe ile karakterizedir. Sosyal anksiyete bozukluğu, sosyal ortamlarda yoğun kaygı ve utanç hissiyle ortaya çıkar. Panik bozukluk, ani ve beklenmedik panik ataklarla belirlidir. Spesifik fobiler ise belirli nesneler veya durumlara karşı aşırı korku ve kaçınma davranışı içerir. Bu bozukluklar, bireyin düşünce ve davranış kalıplarını olumsuz etkiler hem de kaçınma davranışını ortaya çıkarır. Bu durum da bireyin işlevselliğini bozar ve yaşam kalitesini düşürür.

BDT'nin Kaygı Bozukluklarında Uygulanması

Bu çalışma grubunda ilk olarak BDT kapsamında kaygı bozukluklarına has mevcut ortak bilişsel özellikler ele alınacaktır. Daha sonra BDT kaygı bozukluklarının tedavisindeki aşamaları anlatılacaktır. İlk olarak, birey psikolojik yönden hem klinik görüşme hem de çeşitli klinik ölçümler araçları kullanılarak değerlendirilir. Bu aşamada terapiye yönelik somut amaçlar da belirlenir. Daha sonra olumsuz düşünce kalıplarını ve bilişsel çarpıtmalarını tanıması ve tanımlaması sağlanır. Bu düşünceler genellikle işlevsiz ve abartılıdır. Örneğin, sosyal anksiyete bozukluğu olan bir birey, sosyal bir etkinlikte sürekli olarak rezil olacağına ve diğer insanların onu yargılayacağına inanabilir. Bu tür düşünceler, bireyin kaygısını artırır ve kaçınma davranışlarına yol açar.

Bilişsel Yeniden Yapılandırma

Bilişsel yeniden yapılandırma, BDT'nin temel bileşenlerinden biridir. Bu süreçte, bireylerin olumsuz ve işlevsiz düşüncelerini tanımlamaları ve sorgulamaları sağlanır. Bu düşüncelerin doğruluğu test edilerek, daha dengeli ve gerçekçi düşüncelerle değiştirilir. Örneğin, panik bozukluğu olan bir birey, panik atak geçirdiğinde öleceğine inanabilir. BDT, bu inancı sorgulatarak, panik atakların zararsız olduğunu ve zamanla geçtiğini anlamasına yardımcı olur.

Davranışsal Müdahaleler

BDT, kaygı bozukluklarının tedavisinde davranışsal müdahaleleri de kullanır. Maruz bırakma, bu müdahalelerden biridir ve bireyin korktuğu durumlarla kontrollü bir şekilde yüzleşmesini sağlar. Örneğin, sosyal anksiyete bozukluğu olan bir birey, sosyal ortamlarda küçük adımlarla bulunarak, zamanla kaygısını azaltabilir. Bu süreç, bireyin kaçınma davranışlarını azaltarak, daha işlevsel ve uyumlu davranışlar geliştirmesine yardımcı olur.

Gevşeme Teknikleri

Gevşeme teknikleri, BDT'nin kaygı bozuklukları tedavisinde kullanılan bir diğer önemli bileşenidir. Derin nefes alma, kas gevşetme ve meditasyon gibi teknikler, bireyin fiziksel ve zihinsel olarak gevşemesine yardımcı olur. Bu teknikler, kaygı seviyesini düşürerek, bireyin daha sakin ve kontrollü hissetmesini sağlar.

Sonuç

Bilişsel Davranışçı Terapi(BDT), kaygı bozukluklarının tedavisinde etkili bir yaklaşımdır. Bilişsel yeniden yapılandırma ve davranışsal müdahaleler gibi teknikler, bireyin olumsuz düşünce kalıplarını ve işlevsiz davranışlarını değiştirmesine yardımcı olur. Bu süreç, bireyin kaygı düzeyini azaltarak, daha işlevsel ve kaygı bozukluğu belirtilerinin azaltılarak daha istenir bir yaşam sürmesini sağlar. BDT, kaygı bozukluklarının tedavisinde bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını olumlu yönde etkileyerek, genel yaşam kalitesini artırmayı hedefler.

Anahtar Sözcükler: Terapi, bilişsel davranışçı terapi, bilişsel yeniden yapılandırma, kaygı bozuklukları

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çalışma Grubu 3

Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi

Hüdayar Cihan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Çalışma Grubu Özet: Kısa süreli çözüm odaklı terapi yaklaşımı, Steve De Shazer, Insoo Kim Berg ve meslektaşları tarafından 1980’li yıllarda geliştirilmiştir. Çözüm odaklı yaklaşım, bir problemin problem olmadığı zamanlara ve istisnai durumlara odaklanır. Amaç, danışanların kendilerinde var olan bu istisnaların onlar için çözümler olduğunu fark etmelerine yardımcı olmaktır. Çözümün, danışanın kendinden kaynak aldığını vurgulamakta ve kişinin şu ana kadar hiç denemediği ve yapmadığı ile değil, geçmişte üstesinden gelebildikleri ile ilgilenmektedir. Terapi geçmiş üzerinde odaklanmaktan ziyade sorunun çözülebileceği olasılığının olduğu şimdi ve gelecek üzerinde odaklanmaktadır. İnsanları terapiye getiren problemlerin geçmişini çok fazla bilmenin gerekli olmadığını ileri sürer. Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi, diğer terapi modellerine göre daha kısa sürelidir. Depresyondan bağımlılığa, cinsel tacizden, evlilik ve aile problemlerine kadar birçok konuda olumlu sonuçlar vermektedir. Bu çalışma grubunun amacı katılımcıların, kısa süreli çözüm odaklı terapi yaklaşımının felsefesini ve müdahale yöntemlerini anlamaları ve nasıl uygulandığını yapacakları rol oynama tekniğiyle görebilmelerini sağlamaktır. Bu nedenle çalışma teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Katılımcı sayısı 20 kişi ile sınırlıdır. Süre 2 saattir.

Anahtar Sözcükler: Terapi, Çözüm odaklı, kısa süreli yaklaşım

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çalışma Grubu 4

Bilişsel Sinirbilimde fMRI Data Analizi

Hasan Duymuş, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Şehmus Kurt, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özellikle son 30 yılda, bilişsel bilim ile ilgili araştırmalarda fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme tekniği sıkça kullanılmaya başladı. Belli bir form ya da patterndeki beyin aktivasyonun belirli bir tür mental/bilişsel işlemin gerçekleştiğinin işareti olduğu artık genel geçer bir kanı halini aldı. Beynin her biri bilişin spesifik bir yönünü gerçekleştiren ‘modüler’ beyin yapılarından mı oluştuğu yoksa birçok farklı bilişsel sürece katılan beyin ‘bileşenlerinin’ mi olduğu tartışmalı olsa da, bazı korteks bölgelerinin sadece belirli türden (kategorik) uyaranlara karşı seçici- tepki verdiği bilişsel sinirbilim alanındaki çalışmalarla kanıtlanmıştır. Örneğin, fusiform “yüz” bölgesi, görülen yüzleri algılama ve tanıma süreçlerinde aktif hale gelmektedir. Bu tarz bulgular, mental süreçlerin birbirinden ayırt edilebilir olduğunu; farklı beyin bölgelerinin farklı mental süreçlerle ilgili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu haliyle, bilişsel sinirbilim çalışmaları psikolojiye ve bilişsel bilime önemli katkılar sağlamaya muktedir olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, psikoloji öğrencilerinin sinirbilime son yıllarda artan ilgisi tesadüf değildir. Çalışma grubumuzda, fMRI veri toplama sürecini en baştan başlayarak inceleyip gerçek verileri kullanarak fMRI analizinin nasıl yürütüldüğü hakkında bilgi vereceğiz. Bir fMRI datasının SPM 12 adlı program üzerinden nasıl analiz edildiğini temel düzeyde göstereceğiz. Bu süreci sıkıcı kılmamak ve öğrenmeyi somutlaştırmak adına, geçtiğimiz iki sene boyunca üzerine çalıştığımız, TÜBİTAK 1001 projesi olarak desteklenen ‘‘Yoksun Duyusal Korteksler ve Bilişsel Kontrol’’ başlıklı fMRI çalışmamızın teorik temellerini, metodolojisini ve bu çalışma boyunca deneyimlerimizi aktaracağız. Proje kapsamında katılımcılarımıza MR çekimi sırasında yaptırdığımız bilişsel kontrol deneylerini, çalışma grubu katılımcılarına uygulamalı olarak göstereceğiz. Bu sayede, çalışma grubu katılımcıları fMRI deney dizaynı hakkında da temel düzeyde fikir edinebilecekler. Ardından, proje kapsamında topladığımız örnek bir fMRI datasını birlikte analiz edeceğiz. Bu analiz iki kısımdan oluşacaktır: Birinci kısımda, örnek fMRI ham datası ön-işleme (pre-processing) denilen ve belli adımlardan oluşan bir süreç kapsamında modifiye edilerek birinci düzey analize (First-level Analysis) uygun hale getirilecektir. Bu kısımda ön-işleme’nin hangi adımlarla nasıl yapıldığını ve bu adımların arkasındaki mantığı göstereceğiz. Birinci düzey analiz ise, katılımcıdan fMRI deneyleri sırasında elde ettiğimiz davranışsal verilerini, katılımcının beyin aktivasyonunu ile eş zamanlı olarak eşleştireceğiz. Böylelikle, katılımcının hangi koşulda ne tür bir beyin aktivasyonu paterni gösterdiğine, koşullar arasında aktivasyon farklılıklarına bakmış olacağız. Bu çalışma atölyesiyle birlikte, katılımcılarımız bilişsel sinirbilim ve fMRI çalışmaları ile birinci dereceden bir tanışıklık sağlamış olacak, fMRI data analizi hakkında kapsamlı bilgi edinme olanağına sahip olacaktır. Katılımcı sayısı 15 kişi ile sınırlıdır. Yaklaşık 120-150 dakika arasında sürecektir.

Anahtar Sözcükler: Nörogörüntüleme, fMRI, sinirbilim

İlgili olduğu psikoloji alanı: Nöropsikoloji, Bilişsel Psikoloji

Çalışma Grubu 5

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunu Hangi Danışanlarda Düşünmeliyiz?

Onat Yetim, Toros Üniversitesi

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) dikkatsizlik, aşırı hareketlilik ve dürtüsellik belirtileri ile karakterize çocukluk döneminde sık görülen kronik seyirli gelişimsel bir bozukluktur. Dikkat sorunları, hareketlilik ve dürtüsellik normalde de sıklıkla karşılaşılabilecek durumlar olup birçok çocuğu dikkatsiz, atak ya da hareketli olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca toplum çalışmalarında bu özelliklerin normal dağılım gösteren özellikler olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte DEHB tanısı koyduğumuz çocuklar ciddi işlevsel bozulmanın eşlik ettiği ve belli bir gidişat gösteren belirtilerin bileşimine sahiptirler. Epidemiyolojik çalışmalarda en yaygın DEHB alt tipinin dikkatsizliğin ön planda olduğu tip, klinik çalışmalarda ise bileşik tip olduğu, bununla birlikte hemen tüm çalışmalarda hiperaktivite ve dürtüsellikğin ön planda olduğu tipin en az görülen tip olduğu görülmektedir. Cinsiyet dağılımına baktığımızda epidemiyolojik çalışmalarda dikkatsizliğin ön planda olduğu tip hariç (bu alt tipte kız erkek oranı yakındır) erkeklerde DEHB’ nin kızlara göre 3-4 kat daha sık olduğu görülmektedir. Klinik örneklemde bu oran 6-9’a çıkmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda ise DEHB sıklığı %5 ile 13 arasında değişen oranlarda bulunmuştur. DEHB tanısı konulan çocuk ve gençler okul sorunları, planlama güçlükleri, dürtüsellik, kaygı, kendine güven sorunları, madde kullanımı gibi birçok yakınma ile başvurabilirler. Bu çalışma grubunun amacı katılımcıların, DEHB tanısı konulan bireylerin farklı yaş gruplarındaki klinik özelliklerini, tanıya eşlik eden psikiyatrik bozuklukları anlamalarını ve DEHB’ de sıklıkla tercih edilen tedavi yöntemlerini bilmelerini sağlamaktır. Katılımcı sayısı 25 kişi ile sınırlandırılmıştır. Çalışma grubunun toplam süresi 4saattir.

Anahtar Sözcükler: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Fenomenoloji, Komorbidite, Tedavi

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Klinik Psikoloji, Gelişimsel Psikoloji

Çalışma Grubu 6

Travmaya Müdahalede Farklı Yollar: Bilişsel Davranışçı Terapi ve Öyküsel Maruz Bırakma Terapisi

Zeynep Akyüz, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Zehra Gem, Dokuz Eylül Üniversitesi

Travmatik anının işlenmesi, geçmişle gelecek arasında bağ kurulması ve maruz bırakma teknikleri travmaya müdahale yaklaşımlarının temelini oluşturmaktadır. Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ise bu konudaki geleneksel yöntemlerden biridir. BDT travma odaklı bilişsel yeniden yapılandırma, travma anısına imajinal maruz bırakma, bozukluk odaklı bilişsel yeniden yapılandırma, yeniden yaşantılanan ipuçlarına in vivo maruz bırakma, yeniden yaşantılanan ipuçlarına in vivo maruz bırakma ve duygu düzenleme stratejilerini içermektedir. 2000’li yılların başında geliştirilen Öyküsel Maruz Bırakma Terapisi (Narrative Exposure Therapy: NET) ise çoklu travmatik deneyimleri olan bireylerdeki travma sonrası sıkıntıların azaltılmasını amaçlamaktadır. Kısa süreli ve standardize edilmiş bir tedavi protokolünü izleyen bu terapi Bilişsel Davranışçı Terapi ve Tanıklık Terapisi’nin bileşenlerini içermektedir. Başlangıçta mülteciler, savaş mağdurları gibi çoklu travma deneyimi olan gruplarla çalışılsa da ileriki dönemlerde çoklu travmatik deneyimi olan (çocukluk çağı travmaları, itfaiyeciler gibi ilk müdahale ekipleri) farklı örneklerle çalışılmıştır. Bu yaklaşımda travmatik yaşam olaylarına maruz bırakma seansları detaylandırılmakta ve bireyin travmatik olayla ilişkili semptomlarını deneyimlemesi sağlanmaktadır. Kişinin doğduğu andan şu ana kadar deneyimlediği hem travmatik stres yaratan yaşam olayları hem de olumlu yaşam olayları bireyin yaşam öyküsü bağlamında kronolojik olarak ele alınmaktadır. Burada amaç bireyin yaşamı yalnızca travmatik olaylar tarafından ele geçirilmiş bir öykü olarak değil daha bütünsel olarak değerlendirebilme imkânı sunmasıdır. Travmatik olay ve onunla ilişkili depresyon, kaygı gibi diğer ruhsal sıkıntıların tedavisinde kullanılabilmektedir. Bu çalışma grubunun amacı katılımcıların çoklu travmatik yaşantıları olan bireylerde pratik bir uygulama sunan terapi yaklaşımının içeriğine, tedavi bileşenlerine ve yöntemlerine dair bilgi sağlamaktır. Katılımcı sayısı 25 kişi ile sınırlıdır.

Anahtar Sözcükler: Travma, Çoklu Travma, Bilişsel Davranışçı Terapi, Öyküsel Maruz Bırakma Terapisi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik Psikoloji

Çalışma Grubu 7

Bibliyometrik Analiz: Literatür İncelemesinde Nicel Bir Yöntem

Merve Ebrar Karakaya, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Bibliyometri, bilimsel üretim çıktılarını sayısal olarak analiz etmek ve bunların kalitesini ve etkisini ortaya çıkarmak için kullanılan bir dizi yöntemdir. Son yıllarda bilimsel bilgi üretimindeki artış, alandaki mevcut bilginin analiz edilmesi ve sistematik bir şekilde sınıflandırılmasını gerektirmektedir. Bibliyometrik analiz, bir alandaki yayınlar, yazarlar, kurumlar, dergiler, anahtar kelimeler gibi bilimsel öğelerin bilimsel çıktılarının ölçülebilmesi ve bu öğeler arasındaki ilişkilerden yola çıkarak alanın entelektüel, sosyal ve kavramsal yapısının zaman içindeki değişiminin incelenmesini sağlar. Bibliyometrik çalışmalarda bir araştırma alanını incelemek için kullanılan iki temel yöntem vardır: Performans analizi ve bilim haritalama. Performans analizi, araştırmacıların, kurumların veya ülkelerin üretkenliğinin ve etkisinin yayınlar ve atıflar temelinde değerlendirilmesini yansıtır. Bilim haritalama ise yayınlar, yazarlar, kavramlar, atıflar arasındaki ilişki ağları üzerinden alanın entelektüel, sosyal ve kavramsal yapısını ve evrimsel dinamiklerini ortaya koyar. Performans analizi yöntemi ile belirli bir alandaki en üretken ve etkili kurumlar, araştırmacılar, ülkeler ve dergiler belirlenebilmekte ve yapılan iş birlikleri tanımlanabilmektedir. Bilim haritalama yönteminde ise ortak atıf analizi, ortak yazar analizi, ortak kelime analizi gibi analizler yoluyla alanının entelektüel, sosyal ve kavramsal yapısı ortaya çıkarılmaktadır. Bu çalışma grubunda, performans analizi ve bilim haritalama yöntemleri kullanarak psikoloji alanındaki en üretken ve etkili kurumları, araştırmacıları ve dergileri belirlemek, alandaki çekirdek dergileri ve temel çalışmaları tespit etmek, yurt içi ve yurt dışı iş birliklerini tanımlamak ve alanının yapısını ve değişimini değerlendirebilmek için gerekli olan analizleri uygulamak için giriş düzeyinde bilgiler sunulmuştur. Bibliyometrik göstergeler, bibliyometrik analiz teknikleri ve veri tabanları tanıtılmıştır. Web of Science veri tabanından bibliyografik veri elde etme, bu verileri analiz etme ve görselleştirme yöntemleri tanıtılmıştır. Ayrıca bibliyometrik analizler ve raporlar için kullanılan uygulamalar ve yazılım araçlarının (InCites, Biblioshiny, VOSviewer) tanıtımı ve temel seviye analizlerin uygulama örnekleri gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: bibliyometri, performans analizi, bilim haritalama, Biblioshiny, VOSviewer

İlgili Olduğu Psikoloji Alanı: Psikometri

Çalışma Grubu 8

Kabullerimiz, Bildiklerimiz ve Ezberlerimiz ile Psikodrama Yolculuğu

Cennet Yastıbaş Kaçar

Deniz Bağdaş

Psikodrama, Dr. Jacob Levi Moreno (1889-1974) tarafından Rol Kuramı üzerine kurulmuş olan bir grup psikoterapisi yöntemidir. Moreno'ya göre bireylerin sosyal-duygusal gelişiminde rol gelişimi etkilidir. Normal gelişim sürecinde bedensel rollerden aşkın rollere doğru bir ilerleme görülür. Her gelişim döneminde bazı roller eklenir, bazı roller kaybolur; böylece rol dağarcığı gelişir. Yaşam içerisinde roller arasında geçişler, rol değişkenlikleri gerçekleşir. Ancak bazı rollerde donukluk, kısıtlılık, roller arası geçişte güçlük ya da bazı rollerin hiç yaşanmaması gibi durumlar ruhsal bozukluğun işareti olarak ortaya çıkar. Psikodrama, bireylerin geçmiş ve gelecek yaşantılarını grup içinde, şimdi ve burada olmak üzere sahneleyerek yeniden işlemler. Psikodrama sahnesinde yer alan canlandırmalarla kişinin doğasındaki yaratıcılık, spontanlık ve eylem ortaya çıkar. Sahneleme esnasında oluşan kişilerarası ilişkiler empati, tele ve transferans kurulmasına olanak tanır. Yaşantıların canlandırma yoluyla yeniden işlemlenmesi sayesinde hem birey hem diğer grup üyeleri farkındalık kazanır, yeni davranış biçimi öğrenir, kendini tanır. Psikodrama oturumu ısınma, oyun ve paylaşım olmak üzere 3 aşamadan oluşur. Her oturumda grup yöneticisi, yardımcı yönetici, grup üyeleri bulunur. Isınma çalışmaları ardından grup oyunu veya protagonist oyunu ile devam eder. Bu oyunlar aynalama, rol değişimi, eşleme olmak üzere 3 temel teknikle sürdürülür. Oyun sonunda rol ve özdeşim paylaşımı ile grup sonlandırılır. Bu çalışma grubu tamamen uygulamalı, 20 katılımcı ile sınırlı ve 2 saat sürelidir.

Anahtar Sözcükler: Grup terapisi, psikodrama, rol değişimi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Klinik psikoloji, uygulamalı psikoloji

Çalışma Grubu 9

APA Veri Tabanlarıyla Bilimsel Araştırmalarınıza Değer Katın

Ufuk Akdemir, EBSCO Eğitim Uzmanı

APA veri tabanları psikoloji ve ilgili tüm alanları kapsayan eşsiz araştırma koleksiyonu, zengin tam metin içeriği ve özgün video içeriğiyle araştırmacıların bilimsel çalışmalarının vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu oturum kapsamında APA'nın veri tabanlarının içeriği, kullanım özellikleri, pratik araştırma araçları ile ilgili önemli bilgiler paylaşılacaktır. APA PsycInfo, psikoloji ve davranış bilimlerinde en geniş, kapsamlı indekstir ve APA tarafından 1927'de oluşturulmuştur. 1600'lü yıllara kadar uzanan içerik sunar. 50'den fazla ülkeden, 4,8 milyondan fazla kayıt sağlar. Dergiler, tezler, kitaplar, kitap bölümleri vb. yayınları içerir. Haftalık olarak güncellenir. APA PsycArticles, APA'nın Birincil Tam Metin Dergi Kataloğu'dur. Psikoloji ve davranış bilimlerinde, alanındaki en saygın ve hakemli dergilerden en kapsamlı tam metin erişim kaynağıdır. Çok ciddi bir hakem sürecinden geçmiş, 120'den fazla dergiye ait 237.000'in üzerinde tam metin makale erişim imkanı sunar. APA, the Canadian Psychological Association, the Hogrefe Publishing Group, the Global Alliance for Behavioral Health and Social Justice tarafından yayımlanan tüm akademik dergiler sayılabilir. 1894'e uzanan arşiviyle dergilerin tamamına yakını için 1.cilt ve 1.sayıdan itibaren erişim sağlanmaktadır. İki haftada bir güncellenir. APA PsycTherapy: Özgün Terapi Videoları Kaynağı'dır. 940'dan fazla özgün video ile terapi seanslarındaki yaklaşımlar gösterilir. Terapi seanslarında karşılaşılan sorunlarla ilgili kanıtlanmış çözümler sunulur. Uzmanlarca etiketlenmiş metadata kullanılarak terapi tekniklerini takip etme imkanı sağlar.

Anahtar Sözcükler: APA, ebsco, veri tabanları, makale, dergi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Psikoloji

Çalışma Grubu 10

SPSS Amos ile Yapısal Eşitlik Modellemesi

Cemşafak Çukur, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Hüseyin Zahid Cambaz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yapısal Eşitlik Modellemesi değişkenler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin oluşturduğu modelleri teori temelli olarak test etmeye yarayan bir istatistiksel analiz yöntemidir. Özetle Yapısal Eşitlik Modellemesi “oldukça esnek olan bir araç kutusudur.” Son yıllarda sosyal bilimlerde Yapısal Eşitlik Modellemesine olan ilgi oldukça artmıştır. Bu ilginin artışıyla SPSS Amos gibi grafik temelli paket programlar önemli rol oynamıştır. Eskiden elle veya kod yazarak yapılması gereken karmaşık matematiksel analizler paket programları aracılığıyla kolayca yapılabilmektedir. Yapısal Eşitlik Modellemesiyle doğrulayıcı faktör analizi, yol analizi, yapısal regresyon modelleri gibi karmaşık istatistiksel analizler gerçekleştirilebilmektedir. Bu çalışma grubunda öncelikle yapısal eşitlik modellemesine ilişkin teorik bilgi verilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesinin diğer analiz yöntemleriyle olan farkları anlatılmıştır. Bunun yanında özellikle psikoloji alanında kullanılmasının gerekliliği faydaları anlatılmıştır. Teorik bir girişin ardından SPSS Amos v24 grafik programı, işlevleri, özellikleri ve kabiliyetleri tanıtılmıştır. Son olarak ise Amos ile örnek Yapısal Eşitlik Modellemeleri yapılmış ve program çıktılarının ne şekilde okunması gerektiğine ilişkin bilgi aktarımı sağlanmıştır. Mevcut çalışma grubunun alanda çalışmayı hedefleyen ve halihazırda çoğu lisansüstü öğrenci olan öğrencilerin yöntemsel müktesebatını arttırması hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Amos, yapısal eşitlik modellemesi, doğrulayıcı faktör analizi, yol analizi

İlgili olduğu psikoloji alanı: Psikometri